

Názov projektu: Identifying barriers in promoting the European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed (IBAR).

Číslo projektu: 511491-LLP-1-2010-1-CZ-KA1-KA1SCR

Program
celoživotného
vzdelávania

Tento projekt bol financovaný s podporou Európskej Komisie.
Táto publikácia (dokument) reprezentuje výlučne názor autora a Komisia nezodpovedá
za akékoľvek použitie informácií obsiahnutých v tejto publikácii (dokumente).

www.ibar-llp.eu

ISBN 978-3-16-148410-0

Zabezpečenie kvality vzdelávania na vysokých školách.

**Zabezpečenie kvality vzdelávania
na vysokých školách**

Zabezpečovanie kvality vzdelávania na vysokých školách

Slovo na úvod

Editoriál

1 Ciele projektu IBAR v kontexte interného zabezpečovania kvality vzdelávania

1.1 Európske normy a smernice pre interné zabezpečovanie kvality vzdelávania

1.2 Ciele projektu IBAR

2 Zabezpečovanie kvality vysokoškolského vzdelávania v národnom kontexte Slovenskej republiky

2.1 Slovensko ako súčasť Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania

2.2 Uplatňovanie systémov zabezpečovania kvality na vysokých školách v SR

2.3 Kvalita a dostupnosť vysokoškolského štúdia na Slovensku

2.4 Kvalita a hodnotenie študentov na vysokých školách v SR

2.5 Manažment vysokých škôl a jeho zodpovednosť za kvalitu

2.5.1 Aktuálne legislatívne zmeny

2.5.2 Výskumné zistenia pred začatím platnosti aktuálnych legislatívnych zmien

2.6 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

2.7 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

2.8 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

2.9 Kvalita a prepojenosť na stredoškolské vzdelávanie

3 Monitoring vnútorných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania na VŠ na Slovensku

3.1 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre

3.1.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania

3.1.2 Politika dostupnosti štúdia

3.1.3 Zabezpečovanie kvality študijných programov: implementácia výsledkov vzdelávania do študijných programov

3.1.4 Kvalita a hodnotenie študentov

3.1.5 Manažment UKF a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu

3.1.6 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

3.1.7 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

3.1.8 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

3.1.9 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania

3.1.10 Interné a externé bariéry implementácie ESG

3.1.11 Záver

- 3.2 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici
 - 3.2.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania
 - 3.2.2 Politika dostupnosti štúdia
 - 3.2.3 Hodnotenie študentov
 - 3.2.4 Manažment UMB a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu
 - 3.2.5 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania
 - 3.2.6 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov
 - 3.2.7 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality
 - 3.2.8 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania
 - 3.2.9 Interné a externé bariéry implementácie ESG
 - 3.2.10 Záver

- 3.3 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Žilinskej Univerzite v Žiline
 - 3.3.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania
 - 3.3.2 Politika dostupnosti štúdia
 - 3.3.3 Kvalita a hodnotenie študentov
 - 3.3.4 Manažment ŽUŽ a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu
 - 3.3.5 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania
 - 3.3.6 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov
 - 3.3.7 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality
 - 3.3.8 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania
 - 3.3.9 Interné a externé bariéry implementácie ESG
 - 3.3.10 Záver

- 3.4 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave
 - 3.4.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania
 - 3.4.2 Politika dostupnosti štúdia
 - 3.4.3 Hodnotenie študentov
 - 3.4.4 Manažment VŠVU a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu
 - 3.4.5 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania
 - 3.4.6 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov
 - 3.4.7 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality
 - 3.4.8 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania
 - 3.4.9 Interné a externé bariéry implementácie ESG
 - 3.4.10 Záver

- 4 Sumarizácia hlavných bariér identifikovaných pri presadzovaní ESG na slovenských vysokých školách

- 4.1 Bariéry v oblasti vytvárania a implementácie interných systémov hodnotenia kvality vzdelávania
- 4.2 Bariéry v oblasti politiky dostupnosti štúdia
- 4.3 Bariéry v oblasti hodnotenia študentov
- 4.4 Bariéry v oblasti vplyvu manažmentu VŠ na zabezpečovanie kvality
- 4.5 Bariéry v oblasti vplyvu stakeholderov na proces vzdelávania
- 4.6 Bariéry v oblasti posudzovania kvality vysokoškolských učiteľov
- 4.7 Bariéry v oblasti zberu, spracovania a poskytovania informácií
- 4.8 Bariéry v oblasti prepojenosti vysokoškolského vzdelávania na stredoškolské vzdelávanie
- 4.9 Zhrnutie

5 Záver

Summary

Slovo na úvod

Otázky týkajúce sa hodnotenia kvality vysokého školstva a problematika zabezpečovania a zvyšovania kvality vysokoškolského vzdelávania celosvetovo rezonujú už dlhšie obdobie. Ich riešenie sa stalo ťažiskom stratégií smerovania vzdelávania v vysokoškolskom vzdelávacom priestore na európskej, národnej a v konečnom dôsledku aj inštitucionálnej úrovni. V medzinárodnom kontexte sa rozmer kvality vysokoškolského vzdelávania odvíja od európskych noriem a štandardov (*European Standards and Guidelines for Quality Assurance - ESG*), ktoré sú systémovo nastavené tak, aby boli použiteľné pre všetky európske vysokoškolské inštitúcie ako aj agentúry zaoberajúce sa monitoringom a hodnotením kvality vysokoškolského vzdelávania. V európskych normách a štandardoch nenájdeme popis konkrétnych špecifických požiadaviek na zabezpečovanie kvality. Materiál obsahuje popis všeobecných princípov, ktoré by mali byť reflektované v každom systéme zabezpečovania kvality vzdelávania, nezávisle od toho, či ide o vnútorný alebo externý systém. Vychádza sa pri tom z akceptovania skutočnosti, že štáty európskeho spoločenstva sa vyznačujú rozmanitosťou politických systémov, vysokoškolských vzdelávacích systémov, socio-kultúrnych a vzdelávacích tradícií ako aj smerovaní národných ekonomík.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (UKF) sa začala problematikou hodnotenia a zabezpečovania kvality vzdelávania systémovo zaoberať v akademickom roku 2011/2012. Cieľom tejto iniciatívy bolo vytvoriť komplexný vnútorný systém kvality vzdelávania na základe implementácie ESG, ktorý by výrazne posilnil princíp kultúry a kvality na UKF. Ťažiskom celého procesu sa stalo riešenie projektu *Interné zabezpečovanie kvality vzdelávania na UKF v Nitre implementáciou európskych noriem a štandardov (ESG)*, ktorý bol podporený na základe zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku č. 014/2011/1.2/OPV v rámci operačného programu Vzdelávanie, uzatvorenej medzi Agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre ŠF EÚ a UKF. Uvedený projekt bol zameraný na vytvorenie inštitucionálnych nástrojov komplexného systému zabezpečenia kvality vzdelávania na UKF odvodených od odporúčaní ESG a následnú implementáciu vytvoreného systému vnútorného zabezpečenia kvality vzdelávania na jednotlivých pracoviskách tak, aby sa kultúra kvality preniesla až na personálnu úroveň a stala sa súčasťou práce učiteľov a aktivít študentov.

Počas prípravy vyššie uvedeného projektu bola UKF oslovená zo strany Centra pre štúdium vysokého školstva, v.v.i., ktorého zriaďovateľom je Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky, s ponukou participovať na riešení projektu *Identifikovanie bariér pri presadzovaní európskych noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality na inštitucionálnej úrovni s akronymom IBAR (Identifying barriers in promoting The European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed)*. V kontexte univerzitnej stratégie tvorby komplexného vnútorného systému zameraného na zabezpečovanie kvality vzdelávania bola táto ponuka zo strany UKF akceptovaná. UKF bola do projektu zapojená ako partner reprezentujúci Slovenskú republiku. K úspešnému riešeniu projektu na slovenskej strane UKF získala pre spoluprácu ešte ďalšie tri vysokoškolské inštitúcie, ktoré riešili jednotlivé

výskumné úlohy projektu v rámci kontextu Slovenska. V mene UKF a riešiteľského kolektívu projektu IBAR touto cestou ďakujem vedeniam Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Žilinskej Univerzity v Žiline a Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave za ich pozitívne zapojenie sa ich inštitúcií do výskumu, ktorý sa v rámci riešenia projektu realizoval na Slovensku. Rovnako ďakujem aj všetkým pracovníkom a študentom týchto vysokých škôl, ktorí sa svojou činnosťou podieľali na úspešnom riešení jednotlivých úloh a bez ktorých by sa jednotlivé zámery a ciele projektu nemohli naplňať.

prof. RNDr. Libor Vozár, CSc.
rektor Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Editoriál

Vysokoškolské vzdelávanie možno metaforicky označiť za chrbtovú kosť každej spoločnosti, nakoľko od jeho kvality sa odvíja aj kvalita jej ľudských zdrojov a tieto sú rozhodujúcim faktorom pre zabezpečenie prosperity hospodárstva a spoločnosti. Dnes sa vysoké školstvo nachádza na križovatke dvoch ciest. Jednou cestou je akceptovať vysoký dopyt po vysokoškolskom vzdelávaní a požiadavku zabezpečenia širokého prístupu k nemu a druhou cestou je nespúšťať zo zreteľa prioritne kvalitu poskytovaného vzdelávania. Táto križovatka predstavuje pre vysoké školy dilemu: Ktorou cestou sa vydať? Ktorú z nich sledovať? Nech sa vysokoškolská inštitúcia rozhodne sledovať ktorúkoľvek z týchto ciest, na konci každej z nich zistí, že sú to len dve strany tej istej mince. V súčasných konkurenčných podmienkach širokej globalizácie totiž každá vysokoškolská inštitúcia musí venovať pozornosť kvalite vzdelania, ktorým majú disponovať jej absolventi. Otázkou je, čo máme rozumieť pod termínom kvalita.

Definovať kvalitu je problematické. Niektoré veci môžeme považovať za lepšie v porovnaní s inými, takže ich hodnotíme ako kvalitnejšie. Kvalitnejšie pre nás. Ale považujú ich za kvalitnejšie aj iní? Pre rôznych ľudí môže kvalita predstavovať rôzne veci – a to z rôznych dôvodov.

V snahe prispieť k zabezpečeniu kvality vysokoškolského vzdelávania sa reprezentanti ministerstiev zodpovedných za terciárne vzdelávanie signatárskych krajín Bolonskej deklarácie obrátili na Európsku asociáciu pre zabezpečovanie kvality vysokoškolského vzdelávania (ENQA - *European Association for Quality Assurance in Higher Education*) so žiadosťou o vytvorenie štandard a inštrukcií na posudzovanie a zabezpečovanie kvality v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Na základe tejto iniciatívy boli vytvorené a v roku 2005 odsúhlasené *Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania* známe pod označením ESG (*The European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*). Vysokým školám bolo následne adresované odporúčanie vytvárať si vlastné vnútorné systémy zabezpečovania kvality, v ktorých budú reflektované uvedené prijaté normy a smernice. Tieto normy a smernice sú pritom mienené ako všeobecný spoločný referenčný rámec vytvárajúci priestor na jeho špecifickú interpretáciu v špecifických podmienkach jednotlivých krajín a konkrétnych inštitúcií.

S odstupom času vznikla otázka, do akej miery jednotlivé krajiny, a v ich rámci jednotlivé vysoké školy, naplnili odporúčanie ministerstiev školstva a ENQA implementovať ESG do praxe, čo predstavuje hlavné bariéry zavádzania ESG do praxe a prípadne v ktorých bodoch by bolo vhodné ESG upraviť, zmeniť, rozšíriť. V zameraní na poslednú z uvedených otázok bolo tzv. skupinou E4 (ENQA, WSU, EUA a EURASHE) oficiálne odporúčané revidovať ESG a zvážiť akým spôsobom by mali byť formulované inovované ESG tak, aby zabezpečovali širšiu a efektívnejšiu participáciu rôznych stakeholderov v procesoch zabezpečovania kvality terciárneho vzdelávania. Za reakciu na toto odporúčenie možno

považovať schválenie medzinárodného vedecko-výskumného projektu IBAR, financovaného agentúrou EACEA (*Education, Audiovisual and Culture Executive Agency*). Celý názov projektu je *Identifikovanie bariér pri presadzovaní európskych noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality na inštitucionálnej úrovni (Identifying barriers in promoting the ESG at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed)* a ako vyplýva z jeho názvu, primárne je zameraný na zistenie bariér pri zavádzaní ESG do praxe vysokoškolských inštitúcií. Hlavným cieľom projektu však bolo na základe identifikovaných bariér formulovať doporučenia pre modifikáciu prvej časti ESG, ktorá sa zaoberá konkrétnymi štandardami a normami pre interné zabezpečovanie kvality v rámci vysokoškolských inštitúcií.

V roku 1996 sa v Bratislave uskutočnil medzinárodný seminár *Integračný šok*, na ktorom boli analyzované rôzne aspekty integračného šoku v kultúre¹. Účastníci seminára upozorňovali, že integračný šok spôsobuje, resp. môže ešte viac prehĺbiť zbyrokratizovanie a administratívne svojvoľnosti v pokusoch riadiť európsku komunitu², že integračné šoky boli sú a budú trvalým javom ďalšieho civilizačného vývoja³, že európske národy musia veľa urobiť, kým sa ich práca stane zmysluplnejšou a pomôže im to vysporiadať sa s integračným šokom⁴. Nepochybujeme o tom, že aj dnes, takmer o dve desaťročia neskôr, uvedené aspekty integračného šoku ešte stále rezonujú v rámci jednotlivých krajín a okrem iného predstavujú aj jednu z bariér pri presadzovaní ESG do praxe vzdelávacích inštitúcií týchto krajín. Otázkou je, ktoré sú ďalšie bariéry presadzovania ESG do praxe, ktoré z nich sú viac a ktoré menej dominantné, ktoré z nich sú všeobecnejšieho charakteru, t.j. sú spoločné pre širší okruh krajín, a ktoré sú špecifickejšie, t.j. prejavujúce sa v užšom okruhu krajín.

Na riešení medzinárodného projektu IBAR participovalo sedem krajín: Česká republika, Holandsko, Lotyšsko, Poľsko, Portugalsko, Slovenská republika a Veľká Británia. V tejto publikácii sú spracované výskumné zistenia k vyššie uvedeným otázkam len za Slovenskú stranu. Tieto zistenia boli ďalej využité ako vstupné údaje pre medzinárodný komparačný výskum, výsledkom ktorého bolo identifikovanie bariér v implementácii ESG v jednotlivých sledovaných oblastiach v medzinárodnom kontexte všetkých zúčastnených krajín a nadväznosti na identifikované bariéry boli následne formulované odporúčania pre proklamovanú modifikáciu ESG.

¹ MK SR: Seminár Integračný šok, 1996

² Dušan Čaplovič, s. 60, ibid.

³ Egil Lejon, s. 67, ibid.

⁴ Kimmo Aulake, s. 83, ibid.

Spolu s celým výskumným tímom participujúcim na riešení projektu za slovenskú stranu dúfame, že zostavená publikácia a v nej prezentované výskumné zistenia zaujmú všetkých, ktorí sa buď priamo, v rámci svojej profesijnej činnosti, venujú problematike hodnotenia výsledkov vzdelávania, alebo sa tejto problematike venujú nepriamo, t.j. otázky súvisiace s hodnotením výsledkov vzdelávania z rôznych dôvodov spadajú do oblasti ich záujmov.

prof. PaedDr. Alena Hašková, CSc.
editor a odborný garant IBAR za SK
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

1 Ciele projektu IBAR v kontexte interného zabezpečovania kvality vzdelávania

Eubor Pilárik

1.1 Európske normy a smernice pre interné zabezpečovanie kvality vzdelávania

V berlínskom komuniké z 19. septembra 2003 ministri signatárskych štátov bolonského procesu vyzvali Európsku sieť na zabezpečovanie kvality vo vysokom školstve (ENQA), aby prostredníctvom svojich členov v spolupráci s EUA, EURASHE a ESIB vytvorila dohodnutý súbor noriem, postupov a smerníc na zabezpečovanie kvality a hľadala spôsoby, ako zabezpečiť systém vzájomného posudzovania pre agentúry na zabezpečovanie kvality a/alebo akreditačné agentúry alebo orgány. Výsledkom tejto iniciatívy bol vznik dokumentu Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania, ktorý vydala Európska asociácia na zabezpečovanie kvality v oblasti vysokoškolského vzdelávania v roku 2009. Predmetný dokument vymedzil okrem iného i kľúčové európske normy a smernice pre interné zabezpečovanie kvality vzdelávania a na ne nadväzujúce smernice (tzv. ESG – *European standards and guidelines*, Časť 1).

Normy a smernice pre interné zabezpečovanie kvality vysokých škôl (ESG Časť 1)

1.1 Zásady a postupy zabezpečovania kvality

NORMA:

Vysoké školy by mali disponovať politikou a súvisiacimi postupmi na zabezpečovanie kvality a štandardu svojich študijných programov a udeľovania akademických titulov. Tiež by sa mali výslovne zaviazat' k rozvoju kultúry, v ktorej sa uznáva dôležitosť kvality a zabezpečovania kvality v ich práci. Na dosiahnutie tohto cieľa by mali vysoké školy vyvíjať a implementovať stratégiu na trvalé zvyšovanie kvality. Stratégia, politika a postupy by mali mať formálny status a mali by byť verejne dostupné. Mali by zahŕňať aj účasť študentov a ďalších zainteresovaných strán.

SMERNICE:

Formálne zásady a postupy poskytujú rámec, v ktorom vysoké školy môžu rozvíjať a monitorovať účinnosť svojich systémov zabezpečovania kvality. Pomáhajú tiež pri vytváraní verejnej dôvery v inštitucionálnu autonómiu. Politika obsahuje údaje o zámeroch a hlavných prostriedkoch na ich dosiahnutie. Pomocou procesného poradenstva je možné poskytnúť podrobnejšie informácie o spôsobe, akým sa vykonáva politika, je zároveň užitočným referenčným bodom pre tých, ktorí potrebujú spoznať praktické aspekty vykonávania postupov. V definícii politiky sa očakáva popis:

- *vzťahu medzi vyučovaním a výskumom na vysokej škole;*
- *stratégie vysokej školy v oblasti kvality a noriem;*
- *organizácie systému zabezpečovania kvality;*
- *zodpovednosti katedier, ústavov, fakúlt a ďalších organizačných jednotiek a jednotlivcov v oblasti zabezpečovania kvality;*
- *zapojenia študentov do zabezpečovania kvality;*

- spôsobov implementácie, monitorovania a revízie politiky.

Realizácia EHEA závisí predovšetkým od záväzkov na všetkých úrovniach vysokej školy, aby jej programy mali jasné a explicitne definované výsledky; aby boli jej zamestnanci pripravení, ochotní a schopní zabezpečovať výučbu a podporu študentom, ktorá pomôže študentom dosiahnuť tieto výsledky a aby existovalo úplné, včasné a hmatateľné uznanie prínosu tých zamestnancov, ktorí vysokú školu podporujú svojou výnimočnou odbornosťou, vedomosťami a prínosom. Všetky vysoké školy by sa mali snažiť o zlepšenie a posilnenie vzdelávania, ktoré ponúkajú svojim študentom.

1.2 Schvaľovanie, monitorovanie a pravidelné hodnotenie študijných programov a akademických titulov

NORMA:

Vysoké školy by mali mať formálne mechanizmy na schvaľovanie, pravidelné revízie a kontrolu svojich študijných programov a udeľovania akademických titulov.

SMERNICE:

Dôvera študentov a ďalších zainteresovaných strán vo vysokoškolské vzdelávanie sa ľahšie vytvára a udržiava pomocou účinných činností na zabezpečovanie kvality, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby boli programy správne navrhnuté, pravidelne monitorované a kontrolované, a tým sa zabezpečil ich ďalší význam a aktuálnosť.

Zabezpečovanie kvality študijných programov a akademických titulov by malo zahŕňať:

- vypracovanie a zverejnenie explicitne stanovených študijných výsledkov;
- starostlivú pozornosť v otázke tvorby osnov a študijných programov a ich obsahu;
- špecifické potreby rôznych foriem vzdelávania (napr. denné, externé, dištančné, e-learning) a typov vysokoškolského vzdelávania (napr. akademické, pracovné, odborné);
- dostupnosť vhodných učebných zdrojov;
- formálne postupy na schvaľovanie študijných programov iným subjektom ako ten, ktorý realizuje ich výučbu;
- monitorovanie študijného rastu a výsledkov študentov;
- pravidelné hodnotenie študijných programov (vrátane externých členov komisií);
- pravidelná spätná väzba od zamestnávateľov, zástupcov trhu práce a ďalších príslušných organizácií;
- zapojenie študentov do aktivít na zabezpečovanie kvality.

1.3 Hodnotenie študentov

NORMA:

Študenti by sa mali posudzovať na základe publikovaných kritérií, predpisov a postupov, ktoré sú dôsledne uplatňované.

SMERNICE:

Hodnotenie študentov je jedným z najdôležitejších prvkov vysokoškolského vzdelávania. Výsledky hodnotenia majú zásadný vplyv na budúcu kariéru študentov. Je preto dôležité, aby sa hodnotenie vykonávalo profesionálne bez ohľadu na okolnosti a aby sa do úvahy brali informácie, ktoré sú k dispozícii o testovaní a procese skúšania. Hodnotenie poskytuje vysokým školám tiež cenné informácie o efektívnosti výučby a podpore študentov. Postupy na hodnotenie študentov by mali:

- byť navrhnuté tak, aby umožňovali meranie zamýšľaných študijných výsledkov a ďalších cieľov študijného programu;
- byť vhodné pre daný účel, buď ako diagnostické, formatívne alebo sumatívne;
- mať jasné a zverejnené kritéria známkovania;
- vykonávať ľudia, ktorí rozumejú významu hodnotenia v študijnom raste študentov na dosiahnutie vedomostí a zručností spojených s ich plánovanou kvalifikáciou;
- ak je to možné, nespoliehať sa na rozhodnutie jednotlivých skúšajúcich;
- vziať do úvahy všetky možné dôsledky skúšobného poriadku;
- mať jasné pravidlá týkajúce sa absencie študentov pre chorobu a ďalšie poľahčujúce okolnosti;
- zabezpečiť, že hodnotenie sa bude vykonávať bezpečne v súlade s postupmi definovanými na vysokej škole;
- byť predmetom administratívneho overovania a kontroly na zabezpečenie správnosti postupov.

Okrem toho by študenti mali byť jasne informovaní o stratégii hodnotenia, ktorá sa používa v ich programe, aké skúšky alebo iné metódy hodnotenia sa na nich budú aplikovať, čo sa od nich bude očakávať a kritériá, ktoré sa budú používať na posudzovanie ich výkonnosti.

1.4 Zabezpečovanie kvality pedagogických pracovníkov

NORMA:

Vysoké školy by mali mať zavedené postupy, pomocou ktorých sa dokážu presvedčiť, či sú pracovníci zaoberajúci sa výučbou študentov kvalifikovaní a kompetentní na takúto činnosť. Mali by byť k dispozícii osobám, ktoré vykonávajú externú kontrolu a mali by byť okomentované v publikovaných správach.

SMERNICE:

Učitelia sú najdôležitejším študijným zdrojom, ktorý má k dispozícii väčšina študentov. Je dôležité, aby tí, ktorí vyučujú, mali potrebné znalosti a skúsenosti na odovzdávanie svojich vedomostí a rozhladu účinným spôsobom študentom v širokej škále vyučovacích kontextov a k svojmu výkonu boli schopní prijímať spätnú väzbu. Vysoké školy by mali zabezpečiť, aby postupy na nábor ich personálu a vymenovacie konanie zahŕňali prostriedky na zabezpečenie aspoň minimálne nevyhnutnej úrovne spôsobilosti u všetkých nových zamestnancov. Pedagogickí pracovníci by mali dostať príležitosť rozvíjať a rozširovať svoju vyučovaciu kapacitu a mali by byť povzbudzovaní, aby si hodnotili svoje schopnosti. Vysoké školy by mali na prijateľnej úrovni poskytovať učiteľom s nízkou výkonnosťou príležitosť na zdokonaľovanie svojich schopností a mali by mať prostriedky na vylúčenie takýchto učiteľov z vyučovacieho procesu, ktorí sú aj naďalej preukázateľne neefektívni.

1.5 Študijné zdroje a zdroje na podporu študentov

NORMA:

Vysoké školy by mali zabezpečiť, aby dostupné zdroje na podporu vzdelávania študentov boli primerané a vhodné pre každý ponúkaný študijný program.

SMERNICE:

Okrem učiteľov sa študenti spoliehajú na rad prostriedkov na podporu vzdelávania. Tieto prostriedky pozostávajú z fyzických zdrojov, ako sú knižnice alebo počítačové vybavenie, a

ľudskej podpory v podobe tútorov, poradcov a iných konzultantov. Učebné prostriedky a ďalšie podporné mechanizmy by mali byť pre študentov ľahko prístupné, navrhované by mali byť v súlade s potrebami študentov a pri ich zostavovaní by sa mala do úvahy brať spätná väzba tých, ktorí využívajú ich služby. Vysoké školy by mali pravidelne monitorovať, revidovať a zlepšovať účinnosť podporných služieb, ktoré sú študentom k dispozícii.

1.6 Informačné systémy

NORMA:

Vysoké školy by mali zabezpečiť zhromažďovanie, analýzu a používanie príslušných informácií pre efektívne riadenie svojich študijných programov a ďalších aktivít.

SMERNICE:

Inštitucionálne sebapoznanie je východiskovým bodom na efektívne zabezpečovanie kvality. Je dôležité, aby vysoké školy disponovali prostriedkami na zhromažďovanie a analyzovanie informácií o svojej vlastnej činnosti. Bez tohto nebudú dobre rozumieť, čo funguje a čomu je potrebné venovať väčšiu pozornosť, ani poznať výsledky inovatívnych postupov. Informačné systémy na zber dát o kvalite, ktoré je potrebné zaviesť na vysokej škole, budú do určitej miery závisieť od miestnych podmienok, v minimálnej miere by však mali pokrývať:

- *mieru študijného postupu a úspešnosti študentov;*
- *zamestnateľnosť absolventov;*
- *spokojnosť študentov s ich programami;*
- *efektívnosť učiteľov;*
- *profil študentskej populácie;*
- *dostupné učebné zdroje a ich náklady;*
- *klúčové ukazovatele výkonnosti vysokej školy.*

Hodnotné je tiež porovnávanie vysokých škôl s ostatnými podobnými organizáciami v rámci EHEA, aj mimo nej. Umožňuje im rozšíriť rozsah svojho sebapoznania a získať prístup k možným spôsobom na zlepšenie svojho výkonu.

1.7 Verejné informácie

NORMA:

Vysoké školy by mali pravidelne zverejňovať aktuálne, nestranné a objektívne informácie, a to ako kvantitatívne tak aj kvalitatívne, o študijných programoch a akademických tituloch, ktoré ponúkajú.

SMERNICE:

Pri plnení svojich verejných úloh majú vysoké školy povinnosť poskytovať informácie o programoch, ktoré ponúkajú, očakávaných študijných výsledkoch, tituloch, ktoré udeľujú, postupoch na hodnotenie vyučovania, štúdiá a známokovania a vzdelávacích príležitostiach, ktoré sú k dispozícii pre študentov. Publikované informácie by mohli tiež zahŕňať aj názory a profesionálnu dráhu bývalých študentov a profil súčasnej študentskej populácie. Tieto informácie by mali byť presné, nestranné, objektívne a ľahko prístupné a nemali by sa

používať primárne ako marketingový nástroj. Vysoká škola by si mala overiť, či splňa svoje vlastné očakávania pokiaľ ide o nestrannosť a objektivnosť¹.

1.2 Ciele projektu IBAR

Medzinárodný projekt *Identifikovanie bariér pri presadzovaní európskych noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality na inštitucionálnej úrovni* s akronymom IBAR (*Identifying barriers in promoting The European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed*; doba riešenia 2011 - 2013) bol financovaný z prostriedkov Európskej komisie v rámci programu Lifelong Learning. Jeho hlavným zámerom bolo identifikovať a popísať hlavné prekážky zavádzania Európskych noriem a smerníc (tzv. *European Standards and Guidelines – ESG*) pre zabezpečovanie kvality vzdelávania na inštitucionálnej úrovni a na základe tejto identifikácie a deskripcie formulovať odporúčania k úprave štandardov a s nimi súvisiacich usmernení formulovaných v ESG Časť 1, t.j. formulovať odporúčania pre modifikáciu tých častí ESG, ktoré sa týkajú zabezpečovania kvality na vysokých školách a zabezpečenia spolupráce vysokých škôl so strednými školami. Projekt vychádzal z koncepčného rámca navrhujúceho možnosti implementácie ESG a v úsilí o identifikovanie špecifických faktorov obmedzujúcich šírenie ESG v národných kontextoch skúmal a hodnotil 28 vysokých škôl v siedmych partnerských krajinách projektu, ktorými boli Česká republika, Holandsko, Lotyšsko, Poľsko, Portugalsko, Slovenská republika a Veľká Británia. Hlavným koordinátorom projektu bolo Centrum pre štúdium vysokého školstva. Zoznam ďalších výskumných a vysokoškolských inštitúcií – spoluriešiteľov projektu je uvedený v tabuľke 1.

Tab. 1 Partneri projektu IBAR

Inštitúcia	Sídlo	Krajina
Centre for Higher Education Studies Centrum pre štúdium vysokého školstva, v.v.i.	Praha	Česká republika
University of Twente, Centre for Higher Education Policy Studies (CHEPS) Univerzita v Twente, Centrum pre výskum vysokoškolskej politiky	Enschede	Holandsko
University of Latvia Lotyšská univerzita	Riga	Lotyšsko
Warsaw School of Economics Varšavská vysoká škola ekonómie	Varšava	Poľsko
Centre for Research in Higher Education Policies (CIPES) Centrum pre výskum vysokoškolských politík	Matosinhos	Portugalsko

¹ Citované z dokumentu Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania 2009, s. 15-18

Constantine the Philosopher University in Nitra Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	Nitra	Slovensko
University of Strathclyde Strathclydská Univerzita	Glasgow	Veľká Británia

Parciálne ciele projektu možno konkretizovať v nasledujúcich bodoch:

- a. Popis praktických postupov inštitucionálnych politík
- b. Identifikovanie prekážok v zavádzaní ESG Časť 1 pôsobiacich na inštitucionálnej úrovni v nasledovných oblastiach: prístup, participácia študentov, vedenie a manažment inštitúcií, zamestnávateľa vrátane súkromného sektora, pedagogickí zamestnanci, informačné systémy, kvalita a stredoškolské vzdelávanie
- c. Porovnanie podobností a odlišností v zavádzaní ESG Časť 1
- d. Analýza dopadov zavádzania ESG Časť 1 na stredoškolské vzdelávanie
- e. Formulovanie odporúčaní k uskutočneniu zmien v zavádzaní ESG Časť 1 vrátane úpravy príslušných smerníc
- f. Vydanie publikácie a záverečnej súhrnnej správy
- g. Šírenie (propagovanie) príkladov osvedčených (najlepších) postupov. Poskytnutie zodpovedajúcich odporúčaní a príkladov osvedčených (najlepších) postupov, vrátane ich šírenia ako podpory informovanej tvorby politík s ohľadom na:
 - i. Poskytnutie pomoci členom riadiacich orgánov inštitúcií v identifikovaní silných stránok a nedostatkov v zavádzaní ESG Časť 1 a v ich následnom zohľadnení pri tvorbe inštitucionálnych politík
 - ii. Poskytnutie pomoci tvorcom rozhodnutí na národnej úrovni (ministerstvá školstva) v identifikovaní politických priorít systému a opatrení potrebných k ich realizácii
 - iii. Poskytnutie pomoci tvorcom rozhodnutí na nadnárodnej úrovni v preformulovaní štandardov a s nimi súvisiacich usmernení uvedených v ESG Časť 1
 - iv. Oboznámenie predstaviteľov sektora vysokoškolského vzdelávania o úspechoch ako aj úskaliach v zavádzaní štandardov formulovaných v ESG Časť 1

V záujme dosiahnutia cieľov projektu bolo členmi riešiteľského tímu IBARu stanovených 8 konkrétnych oblastí skúmania bariér v implementácii ESG:

1. interné systémy zabezpečovania kvality (*Internal Quality Assurance Systems*)
2. kvalita a dostupnosť vzdelávania (*Quality and Access*)
3. kvalita a hodnotenie študentov (*Quality and Students*)
4. manažment a kvalita vzdelávania (*Quality and Management/Governance*)
5. stakeholderi a kvalita vzdelávania (*Stakeholders and Quality*)
6. kvalita a vysokoškolskí učitelia (*Quality and Teaching Staff*)
7. kvalita a informácie (*Quality and Information*)
8. kvalita a stredoškolské vzdelávanie (*Quality and Secondary Education*)

Metodológia projektu

Metodológia projektu IBAR prechádzala tromi stupňami získavania a analýzy údajov. V prvom kroku boli údaje získavané a analyzované na inštitucionálnej úrovni, to znamená na úrovni konkrétnej vysokej školy. Celkovo sa na tejto úrovni do projektu zapojilo 28 vysokých škôl v siedmych európskych krajinách (4 vysoké školy v každej zo siedmych zúčastnených riešiteľských krajín). V kontexte Slovenska sa do projektu zapojili štyri verejné vysoké školy a to Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, ktorá bola súčasne aj riešiteľskou inštitúciou projektu, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Žilinská univerzita v Žiline a Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Výsledkom analýzy údajov bolo vytvorenie inštitucionálnych správ za každú vysokú školu.

V druhej fáze projektu sa inštitucionálne správy z jednotlivých vysokých škôl v danej európskej krajine stali zdrojom údajov pre analýzu na národnej úrovni. Výsledkom tejto fázy projektu boli národné správy, ktoré popisovali procesy implementácie ESG štandardov v rámci sledovaných vysokých škôl v príslušnom národnom kontexte a zároveň identifikovali príklady dobrej praxe ako aj bariéry spomaľujúce proces implementácie ESG štandardov v konkrétnej sledovanej krajine.

V tretej fáze projektu národné správy boli použité ako zdroj údajov pre nadnárodnú komparatívnu štúdiu, ktorej cieľom bolo popísať procesy implementácie ESG v jednotlivých európskych krajinách a porovnať ich vzhľadom na kontext vysokoškolského vzdelávania príslušnej krajiny. Kľúčovým výstupom bola identifikácia bariér implementácie ESG v sledovaných európskych krajinách ako aj identifikácia príkladov dobrej praxe.

Zdroje údajov

Ako zdroj pre zber a analýzu výskumných údajov na národnej úrovni slúžili 4 verejné vysoké školy reprezentujúce celkový súbor 20 verejných vysokých škôl, 3 štátnych vysokých škôl a 13 súkromných vysokých škôl, ktoré tvoria v súčasnosti sieť vysokých škôl na Slovensku.

Konkrétne sa jednalo o nasledujúce vysoké školy:

- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre,
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici,
- Žilinská univerzita v Žiline,
- Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave.

K získaniu údajov bola použitá obsahová analýza dokumentov, štruktúrované a pološtruktúrované interview a dotazníkové opytovanie.

Obsahová analýza dokumentov

Predmetom obsahovej analýzy boli rôzne dokumenty v závislosti od konkrétnej oblasti skúmania a to:

- a) legislatíva a oficiálne dokumenty na národnej úrovni
 - Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov;
 - Nariadenie vlády SR o Akreditačnej komisii;
 - Kritériá akreditácie študijných programov vysokoškolského vzdelávania;

- Opisy študijných odborov;
- Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov;
- Zákon č. 317/2009 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch;
- Nariadenie vlády SR č. 253/2012 Z.z., ktorým sa mení Nariadenie vlády SR č. 104/2003 o Akreditačnej komisii v znení nariadenia č. 558/2007 Z.z.;
- Poskytovanie informácií podľa zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám;
- Vyhláška MŠ SR č. 102/2006 Z.z. o priznávaní sociálneho štipendia študentom vysokých škôl;
- Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní;
- Vyhláška MŠ SR č. 614/2002 Z.z. o kreditovom systéme štúdia;
- Zákon o celoživotnom vzdelávaní č. 568/2009 Z. z.;
- Zákon č. 172/2005 Z.z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja;
- Metodika financovania vysokých škôl na rok 2012;
- Štatistické prehľady o vysokom školstve a výstupy projektov zverejňované Ústavom informácií a prognóz školstva;

b) legislatíva a oficiálne dokumenty na úrovni jednotlivých vysokých škôl a fakúlt:

- štatúty;
- študijné poriadky;
- pracovné poriadky;
- zásady výberových konaní;
- dlhodobé zámery rozvoja;
- výročné správy;
- hodnotiace správy EUA 2006-2008;
- výsledky hodnotenia vzdelávania a učiteľov študentmi;
- sprievodcovia štúdiom;
- štipendijné poriadky;
- vnútorné predpisy o prijímacích konaniach;
- vnútorné smernice o školnom a poplatkoch;
- informačné systémy;
- web sídla jednotlivých vysokých škôl.

Štruktúrované a pološtruktúrované interview a dotazníkové opytovanie

Ďalšie potrebné údaje boli získavané prostredníctvom štruktúrovaných a pološtruktúrovaných interview a dotazníkových opytovaní. V závislosti od cieľov jednotlivých oblastí skúmania boli oslované rôzne segmenty respondentov. Približné počty najdôležitejších segmentov respondentov v rámci sledovaných slovenských vysokoškolských inštitúcií sú prezentované v tabuľke 2.

Tab. 2 Segmenty slovenskej výskumnej vzorky vzhľadom na jednotlivé oblasti skúmania

<i>Segment</i>	<i>Oblasť</i> <i>1</i>	<i>Oblasť</i> <i>2</i>	<i>Oblasť</i> <i>3</i>	<i>Oblasť</i> <i>4</i>	<i>Oblasť</i> <i>5</i>	<i>Oblasť</i> <i>6</i>	<i>Oblasť</i> <i>7</i>	<i>Oblasť</i> <i>8</i>
Rektor, prorektor	2	7	4	24 ¹	8	7	9 ¹	8
Dekan, prodekan		16	26	30 ²	24	16	24	19
Vysokoškolskí pedagógovia				31	11	68	12	9
Študenti VŠ		20	133	51	6	302	13	15
Zástupcovia stredných škôl								21
Predstavitelia ďalších oddelení vysokých škôl						3	15	9

¹ súčasťou segmentu boli aj zástupcovia Správnej rady vysokej školy, Vedeckej rady vysokej školy a Akademického senátu vysokej školy

² súčasťou segmentu boli aj zástupcovia Vedeckej rady fakúlt a Akademického senátu fakúlt

2. Zabezpečovanie kvality vysokoškolského vzdelávania v národnom kontexte Slovenskej republiky

Alena Hašková

2.1 Slovensko ako súčasť Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania

Vedecko-technický pokrok spojený s koncom 20. storočia výrazným spôsobom ovplyvnil fungovanie štátnych ekonomík. Kým dovtedy ekonomická prosperita sa odvíjala od práce a kapitálu, v nových podmienkach akcelerujúceho vedecko-technického pokroku sa rozhodujúcim faktorom ekonomickej prosperity stali vedomosti a technológie. Drucker v tomto kontexte hovorí o vedomostnej ekonomike¹. Vedomostná ekonomika sa vyznačuje globálnosťou, využívaním ľudského myslenia a poznatkov, najmä tých ktoré sú nejakým spôsobom zhmotnené v technike. Vedomostná ekonomika si vyžaduje kvalifikované pracovné sily, ktoré dokážu na základe osvojených vedomostí vytvárať nové, na národnom aj medzinárodnom trhu konkurencie schopné hodnoty. Udržateľnosť efektivity ekonomiky je tak v súčasnosti podmienená neustálymi inováciami, v ktorých sa spredmetňuje poznatkový potenciál a tvorivý prístup pracovnej sily. V tomto spoločenskom kontexte vzniká požiadavka zabezpečenia kvality vzdelávania ako rozhodujúceho faktora udržania a ďalšieho rozvíjania ekonomickej prosperity. Z tohto dôvodu národné systémy vysokého školstva už dlhodobo patria k oblastiam, ktorým je venovaná značná pozornosť zo strany Európskej únie ako aj národných politik, politiku Slovenskej republiky nevynímajúc.

V duchu Lisabonskej stratégie² Európska únia deklarovala svoju ambíciu stať sa do roku 2010 najkonkurencieschopnejším a najdynamickejším poznatkovo orientovaným hospodárstvom na svete, schopným trvalo udržateľného rastu, poskytujúcim množstvo pracovných miest a výraznú sociálnu súdržnosť. Vedomostná spoločnosť, založená na takejto vedomostnej ekonomike, požaduje od pracovnej sily okrem rozvinutých všeobecných kľúčových kompetencií aj výraznú špecializáciu, s tým spojený značný objem vedomostí a pracovných zručností a návykov, akceptovanie potreby ďalšieho, celoživotného vzdelávania, schopnosť spolupracovať a adaptabilitu na zvýšenú národnú a medzinárodnú mobilitu. To nás privádza späť k Druckerovi, podľa ktorého vo vedomostnej spoločnosti sa kľúčovými inštitúciami stávajú organizácie pôsobiace v rámci jej systému vzdelávania. Vzdelávanie má zabezpečiť osvojenie efektívne využiteľných vedomostí, na základe ktorých dochádza k rozvoju pracovného potenciálu ľudských zdrojov.

Východiskom a konkretizáciou implementácie Lisabonskej stratégie v oblasti školstva sa stala Bolonská deklarácia o európskom vysokoškolskom priestore³, ktorej signatárom okrem ďalších 28 európskych štátov bola aj Slovenská republika. Podpisom Bolonskej deklarácie sa tieto štáty zaviazali do roku 2010 vytvoriť tzv. Európsky priestor vysokoškolského

¹ Drucker, P.F.: Věk diskontinuity – Obraz měnící se společnosti, 1994

² Lisbon European Council, 2000

³ EHEA: The Bologna Declaration of 19 June 1999

vzdelávania (*European Higher Education Area – EHEA, 1999*). Podstatou vytvorenia európskeho vysokoškolského systému bolo vzájomné prispôsobenie národných systémov terciárneho vzdelávania tak, aby ich štruktúra bola jednotnejšia a kvalifikácie kompatibilnejšie, pričom sa zdôrazňovalo aj zachovanie rôznorodosti národných špecifik v zmysle motto Európskej únie „*zjednotení v rozmanitosti*“. V praktickej rovine bolonský proces bol založený na reforme vzdelávania, ktorej súčasťou bolo zavedenie trojstupňového vysokoškolského vzdelávania a európskeho systému na prenos a akumuláciu kreditov ECTS (*European Credit Transfer and Accumulation System*), zvýšenie mobility študentov, vzájomné uznávanie diplomov, zavedenie hodnotenia kvality terciárneho vzdelávania a európskej dimenzie v príprave študijných programov.

Hodnotenie priebežného napĺňania týchto cieľov a určovanie priorít na následné obdobie sa stalo obsahovou náplňou spoločných stretnutí ministrov školstva konaných s dvojročnou periodicitou. Už na prvom stretnutí v roku 2001 v Prahe (EHEA, 2001) ministri školstva rozhodli o vytvorení tzv. bolonskej odbornej skupiny, nazývanej tiež bolonská follow-up skupina alebo BFUG skupina (*Bologna Follow-Up Group*), ktorá sa stala zodpovednou za celý rozvoj bolonského procesu. Okrem národných expertov jednotlivých signatárskych krajín a zástupcov Európskej komisie ďalšími konzultačnými členmi tejto skupiny sú zástupcovia Rady Európy, Európskej asociácie univerzít (EUA – *European University Association*), Európskej únie študentov (ESU - *European Students' Union*), Európskej asociácie vysokoškolských inštitúcií (EURASHE - *European Association of Institutions in Higher Education*), Európskeho strediska UNESCO pre vysokoškolské vzdelávanie (UNESCO-CEPES - *European Centre for Higher Education/Centre Européen pour l'Enseignement Supérieur*), Únie priemyselných a zamestnávateľských konfederácií Európy (UNICE – *Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe*) a bilancujúcej pracovnej skupiny (*Stocktaking Working Group*).

Zabezpečovanie kvality terciárneho vzdelávania na inštitucionálnej, národnej a európskej úrovni bolo zaradené medzi priority na následné obdobie na Berlínskej konferencii konanej v roku 2003. Z hľadiska rozvoja zabezpečovania kvality vysokých škôl však ako oveľa významnejšiu, resp. ako kľúčovú možno označiť až konferenciu, ktorá sa konala v roku 2005 v Bergene. Práve na tejto konferencii boli prijaté štandardy a metodika pre zabezpečovanie kvality v Európskom vysokoškolskom priestore (ESG - *The Standards and Guidelines for Quality Assurance*; ENQA, 2009) a kvalifikačný rámec pre Európsky priestor vysokoškolského vzdelávania (*Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*). Na návrh Európskej asociácie pre zabezpečovanie kvality vysokoškolského vzdelávania (ENQA - *European Association for Quality Assurance in Higher Education*) bolo prijaté uznesenie zaradiť implementáciu týchto štandardov a metodiky pre zabezpečovanie kvality medzi priority na rok 2007. Na základe týchto iniciatív vznikol Európsky register zabezpečovania kvality (EQAR), v ktorom sú registrované agentúry pre zabezpečovanie kvality podľa európskych štandardov a metodík (čo ich oprávňuje fungovať v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania)¹.

¹ Crosier, D. – Ruffio, P.: *Vysokoškolské vzdelávanie v Európe 2009: Vývoj v bolonskom procese*, 2009

V roku 2007 na Londýnskej konferencii reprezentantov ministerstiev zodpovedných za terciárne vzdelávanie boli konštatované nasledujúce skutočnosti:

- Všetky zúčastnené krajiny už začali v rámci svojich systémov terciárneho vzdelávania implementovať európske normy a smernice na interné zabezpečovanie kvality vzdelávania a niektoré v tejto implementácii značne pokročili.
- Európske normy a smernice na interné zabezpečovanie kvality vzdelávania sa osvedčili ako účinný nástroj riadenia zmien v oblasti zabezpečovania kvality vzdelávania na vysokých školách.
- Počas hodnoteného obdobia sa vo všetkých zúčastnených krajinách výrazne zlepšilo fungovanie externého zabezpečovania kvality.
- V porovnaní s rokom 2005 sa síce výrazne zvýšila zapojenosť študentov v procesoch spojených s hodnotením a zabezpečovaním ďalšieho rozvoja kvality vzdelávania, ale rozsah a spôsoby ich podieľania sa na týchto procesoch ešte stále nemožno označiť za uspokojivý.
- Je potrebné, aby vysokoškolské inštitúcie pokračovali v rozvíjaní svojich systémov zabezpečovania kvality, nakoľko hlavná zodpovednosť za túto činnosť spočíva na nich.
- Je potrebné podporovať medzinárodnú spoluprácu medzi agentúrami zaoberajúcimi sa zabezpečovaním kvality.

Pri hodnotení výsledkov bolonského procesu na stretnutí ministrov zodpovedných za vysokoškolské vzdelávanie v roku 2009 v Leuvene bolo konštatované, že v implementácii bolonskej reformy sa síce dosiahol značný, ale napriek tomu dosť nevyrovnaný pokrok. Slovenská republika, ktorú na tejto konferencii reprezentoval štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Jozef Habánik, vydala nasledovné stanovisko¹: *Slovenská republika tvorbu spoločného vysokoškolského priestoru vníma ako dlhodobý proces a preto považujeme za prirodzené, že jednotlivé štáty majú rôznu mieru implementovania jednotlivých odporúčaní. Považujeme však za dôležité rozširovať bolonský proces najmä v kontexte otázok sociálneho zabezpečenia mobility, vízovej politiky, či systému sociálneho zabezpečenia zamestnancov vysokých škôl. Vnímame, že bez riešenia mobility študentov, dostupnosti vysokoškolského vzdelania, či podmienok pre mobilitu zamestnancov vysokých škôl v rámci európskeho vysokoškolského priestoru nie je možné plnohodnotne implementovať princípy bolonského procesu do budúcnosti a v tomto smere nás čaká pri implementácii ešte veľa práce. V nadväznosti na diskutované hodnotenie dosiahnutých výsledkov boli na Leuvenskom stretnutí odsúhlasené priority vysokoškolskej politiky na obdobie ďalších 10 rokov, t.j. až do roku 2020.*

Na stretnutí v Budapešti a Viedni v roku 2010 sa okrem iného diskutovalo aj o kritických hlasoch namierených proti bolonskému procesu, ktoré sa aktuálne začali objavovať v niektorých krajinách. Bolo konštatované, že tieto ohlasy sú dôsledkom nepochopenia cieľov

¹ Podľa Pálková, J.: Hodnotenie ako facilitačný faktor formovania Európskeho vysokoškolského priestoru, 2009

bolonského procesu a podstaty z nich vyplývajúcej reformných procesov. V súvislosti s tým bola zdôraznená potreba objasňovania sledovaných cieľov a k ich dosiahnutiu smerujúcich procesov, a to ako na nadnárodnej (európskej) tak aj národnej úrovni, ale s akcentom na inštitucionálnu úroveň.

Projekt IBAR vznikol v podstate ako reakcia na zámer Európskej únie revidovať ESG tak, aby sa zvýšila ich jasnosť, použiteľnosť, užitočnosť a prínos pre terciárne ale aj sekundárne vzdelávanie. Návrh revidovanej verzie ESG má byť spracovaný k termínu konania konferencie zástupcov ministerstiev zodpovedných za vysokoškolské vzdelávanie (EHEA), ktorá sa bude konať v roku 2015 v Jerevane a na ktorej by tento dokument mal byť prerokovaný a následne schválený.

2.2 Uplatňovanie systémov zabezpečovania kvality na vysokých školách v SR

Národný kontext školskej politiky terciárneho vzdelávania na Slovensku je výraznou mierou ovplyvňovaný skutočnosťou, že Slovensko je členom Európskej únie. Ako člen Európskej únie je zaviazané participovať na vytváraní spoločného Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania, budovanie ktorého iniciovala EÚ.

Výrazne zvýšená pozornosť problematike hodnotenia a riadenia kvality vysokých škôl sa na Slovensku venuje od roku 2006. Zvýšenie pozornosti tejto problematike sa odvíja od zapojenia Slovenska do realizácie projektu *Inštitucionálne hodnotenie vysokých škôl v SR*, zámerom ktorého bolo podporiť vysokoškolské inštitúcie v ich rozvoji tak, aby mohli postupovať podľa najlepších štandardov a praxe prispôbených ich osobitným podmienkam. Projekt *Inštitucionálne hodnotenie vysokých škôl v SR* sa realizoval v roku 2007 na základe požiadavky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Slovenskej rektorskej konferencie a jeho koordinátorom bola Európska asociácia univerzít (EUA - *European University Association*). Výstupmi projektu boli *Sebahodnotiace správy* jednotlivých vysokých škôl, ktoré na základe ich systémového hodnotenia vypracovala EUA.

Na projekt *Inštitucionálne hodnotenie vysokých škôl v SR* nadviazalo oboznamovanie sa vysokých škôl s už spomínaným systémom kvality *Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania (ESG - Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area; ENQA, 2009)*.

V reakcii na požiadavky a odporúčenia Európskej únie a MŠVVaŠ SR sú na školách postupne vypracovávané rôzne inštitucionálne smernice zamerané na sledovanie a rozvíjanie kvality poskytovaného vzdelania (napr. smernice postupu pri vytváraní systému hodnotenia kvality vzdelávacích procesov, zabezpečenia kvality v oblasti vzdelávania, štandardizácie a optimalizácie študijných programov a pod.).

V nadväznosti na potrebu zaoberať sa zabezpečením kvality poskytovaného vzdelávania ako aj v súvislosti s oficiálnymi (legislatívnymi) požiadavkami, ktoré musia vysoké školy

rešpektovať, kvalita vzdelávania je sledovaná na všetkých vysokých školách. Je veľmi ťažké zhodnotiť do akej miery procesy zabezpečovania kvality vzdelávania kopírujú ESG, ale v podstatných požiadavkách sa s nimi väčšinou zhodujú. Problematickým bodom zavádzania vnútorných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania na vysokých školách je nízke povedomie o realizovanom projekte *Inštitucionálne hodnotenie vysokých škôl v SR* a jeho výsledkoch a navrhovaných opatreniach ako aj o existencii a obsahu dokumentu *Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania* a z neho odvádzaných opatreniach smerom na nižšie úrovne vysokých škôl. Pozitívne však možno hodnotiť pozornosť, ktorá sa venuje rozpracovávaniu stratégií rozvoja kvality na úrovni manažmentu jednotlivých inštitúcií. Z úrovne manažmentu inštitúcií sa povedomie o potrebe zavádzania interných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania prenáša smerom na nižšie úrovne na základe vnútorných inštitucionálnych materiálov (t.j. na nižších úrovniach je podstatne vyššie povedomie o týchto materiáloch a o inštitucionálne sledovaných zámeroch ako o relevantných materiáloch a zámeroch prijatých v rámci školskej politiky na európskej úrovni).

Na základe zistení v rámci jednotlivých sledovaných vysokoškolských inštitúcií možno konštatovať, že problematike zabezpečovania kvality realizovaných výchovno-vzdelávacích procesov a poskytovaného vzdelania sa venuje pozornosť na všetkých vysokých školách v SR, pričom táto problematika je súčasťou viac-menej tých istých základných oficiálnych inštitucionálnych dokumentov. Rozdiely sú v miere rozpracovanosti tejto problematiky v príslušných dokumentoch a v úrovni implementácie systémov zabezpečovania kvality a strategických zámerov rozvoja kvality do praxe. Vysoké školy pritom prioritne vychádzajú z kritérií, ktoré pri hodnotení vysokých škôl používa Akreditačná komisia, ktorá je poradným orgánom MŠVVaŠ SR. Nestabilita kritérií, podľa ktorých sú vysoké školy posudzované Akreditačnou komisiou, má však dopad na formulovanie ich parciálnych stratégií, čo sa väčšinou prejavuje v neuvádzaní konkrétnych zámerov vytvárania komplexných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania. V prípade vysokých škôl umeleckého charakteru je proces zavádzania komplexných systémov zabezpečenia kvality vzdelávania navyše spomaľovaný absenciou ujasnenej koncepcie kritérií ich hodnotenia (na jednej strane snaha Akreditačnej komisie o vytvorenie jednotných princípov hodnotenia všetkých vysokých škôl, na druhej strane v porovnaní s inými vysokými školami špeciálne smerovanie výstupov umeleckých vysokých škôl viac do oblasti umeleckej činnosti než do oblasti vedecko-výskumnej činnosti).

Podpornými externými aktivitami zameranými na sledovanie kvality vzdelávania sú aktivity občianskeho združenia ARRA (Akademická rankingová a ratingová agentúra) a The Trendence Graduate Barometer, ktoré sa v rámci svojej činnosti každoročne vyjadrujú ku kvalite slovenských vysokých škôl.

Za hlavný dokument, v ktorom slovenské vysokoškolské inštitúcie deklarujú svoje stratégie zabezpečovania kvality možno označiť Dlhodobý zámer rozvoja inštitúcie (vysokej školy). Tento dokument v žiadnej zo sledovaných inštitúcií nevychádza explicitne z noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania (ESG), ale

odporúčania ESG sú v ňom v určitej miere reflektované v každej inštitúcii (napr. snahy o vytváranie jednotných systémov zabezpečenia kvality pre všetky inštitucionálne súčasti, budovanie interného sledovania kvality výučby cez hodnotenia študentov a pod.).

Dlhodobý zámer rozvoja sú vysoké školy povinné vypracovávať v zmysle Zákona o vysokých školách č. 175/2008 Z.z., pričom v ňom majú deklarovat' svoje zábery a ciele minimálne pre 6-ročné časové obdobie. Tento dokument je veľmi dôležitý aj z hľadiska komplexnej akreditácie, nakoľko Akreditačná komisia posudzuje vzdelávaciu, výskumnú, vývojovú, umeleckú a ďalšiu tvorivú činnosť vysokých škôl práve v nadväznosti na ich dlhodobé zábery v kontexte príslušných personálnych, technických, informačných a ďalších podmienok ich fungovania.

Čo sa týka jednotlivých oblastí, pre ktoré si vysoké školy vytyčujú dlhodobé zábery rozvoja, tie sú v podstate zhodné a zhodujú sa s jednotlivými oblasťami, ktoré posudzuje aj Akreditačná komisia. Ide o oblasť vzdelávania, oblasť vedy a výskumu, resp. oblasť umeleckej činnosti, oblasť projektových aktivít a oblasť medzinárodnej spolupráce a zahraničných aktivít. Hlavná pozornosť v rámci inštitucionálnych stratégií rozvoja kvality sa venuje rozvíjaniu kvality študijných programov, spokojnosti študentov, vytváraniu dostatočných študijných zdrojov, zvyšovaniu odbornej spôsobilosti učiteľov, skvalitňovaniu a zefektívňovaniu štruktúr informačných systémov, monitorovaniu záujmu o jednotlivé študijné programy a monitorovaniu úspešnosti štúdia (študijné výsledky, predčasne ukončené štúdium, efektívnosť kreditového systému a študijných programov). Aktuálnym trendom je zvyšovanie pozornosti hodnoteniu a rozvíjaniu kvality vedecko-výskumnej činnosti akademických pracovníkov. Stratégie hodnotenia a zabezpečovania kvality vedecko-výskumnej činnosti sú výrazne orientované na výkonové parametre ako úspešnosť v získaných domácich a zahraničných vedecko-výskumných grantoch, publikačná činnosť, prevádzkovanie centier excelentného výskumu, prepojenie na externé organizácie v rámci základného a aplikovaného výskumu a pod. Táto stratégia je podporovaná vytváraním miest vedecko-výskumných pracovníkov, ktorí sa primárne venujú vede a výskumu ale sú zapojení aj do pedagogického procesu. Najdôležitejšie oblasti vedecko-výskumnej činnosti vysokých škôl sú zviazané s profiláciou ich študijných programov a jej výsledky vytvárajú nevyhnutný predpoklad na ďalšie napredovanie a skvalitňovanie výučby. Dosahovanie vytýčených strategických záberov v oblasti rozvoja vedecko-výskumnej činnosti akademických pracovníkov a študentov doktorandských študijných programov je veľmi často podporované vytváraním rôznych stimulačných systémov (finančné stimuly, udeľovanie Ceny rektora, Ceny dekana).

V čom sa dlhodobé zábery rozvoja jednotlivých vysokých škôl líšia, je dĺžka obdobia, na ktoré sú vypracované. V prípade nami sledovaných vysokých škôl to bolo rozpätie 6 – 11 rokov. Ďalšie rozdiely boli identifikované v spôsobe zverejňovania týchto záberov (printová verzia, elektronická verzia (CD), umiestnenie dokumentu na internetových stránkach, slovenská verzia alebo aj jej anglická mutácia). Dlhodobé zábery sú priebežne vyhodnocované, pričom bežnou praxou sú ich priebežné aktualizácie a to najmä v prípade dlhodobých záberov vypracovaných na dlhšie časové obdobie. Na druhej strane však aj v prípade definovania rozvojových záberov na kratšie časové obdobie nie je ojedinelým

prípadoch, že je potrebné aktualizovať, najmä v dôsledku neustále a pomerne rýchlo sa meniacich vonkajších podmienok, v ktorých vysoké školy fungujú.

Tak ako sú školy v zmysle zákona o vysokých školách povinné vypracovávať si dlhodobé zámery svojho rozvoja, tak sú povinné zabezpečiť hodnotenie nimi poskytovaného vzdelávania študentmi. Všetky sledované vysoké školy na tieto účely používajú rôzne varianty dotazníkov (ankiet) hodnotenia vzdelávania zo strany študentov. Prevažne sa jedná o interné dotazníky vysokej školy a študenti vystupujú v pozícii informátorov o vnímanej kvalite vzdelávania. Predmetom hodnotenia je spravidla pedagóg vyučujúci konkrétny predmet a študijný program študenta. V prípade, že vysoká škola má nastavené aj hodnotenie študijného programu, deje sa tak u študentov v končiacich ročníkoch napr. v deň konania štátnej skúšky. Zapájanie študentov externej formy štúdia do týchto procesov je pomerne ojedinelé.

V súčasnom období je viditeľná zmena administrácie dotazníkov študentom. Klasická papierová podoba je nahrádzaná elektronickými (on-line) dotazníkmi a dotazníkmi zverejnenými v Akademickom informačnom systéme vysokej školy. Tento trend by mal prispieť k vyššej miere zapájania denných aj externých študentov do hodnotiacich procesov. Druhý zaznamenaný trend spočíva k unifikácii dotazníkov na úrovni vysokej školy. Rozličné katedrové formy dotazníkov a pravidiel ich administrácie a hodnotenia sa stávajú organizovanejšie z pozície vysokej školy. Taktiež sa objavuje tendencia k použitiu viacerých metód získavania informácií od študentov cez kombináciu dotazníkov s diskusiami so študentmi.

Okrem problému nízkej miery zapájania sa študentov do ankiet zameraných na hodnotenie pedagógov, predmetov, študijných programov ako aj celkového zabezpečenia študijných podmienok, ďalším spoločným problémom pri získavaní informácií od študentov v rámci študentských dotazníkov je šírka záberu hodnotených predmetov (pedagógov), keď dochádza k selekcii niektorých z nich a všetky predmety študijných programov je možné hodnotiť až počas dlhšieho obdobia, čo tiež znižuje reprezentatívnosť získaných údajov.

Na základe výskumných zistení bolo konštatované, že medzi vonkajšie faktory negatívne pôsobiace na proces implementácie ESG do praxe možno zaradiť:

- nejednotnosť obsahov dokumentov prijatých bolonským procesom, národnými autoritami, akademickou obcou na celoslovenskej úrovni a akademikmi na inštitucionálnej úrovni,
- absenciu spoločných stratégií a dokumentov prijatých akademickou komunitou a miestnou samosprávou,
- nejednotnú politiku a metodiku zabezpečovania hodnotenia kvality na vysokých školách, rozdielne spôsoby a metódy evaluácie (samohodnotenie, CAF, ESG, ISO 9001:2008),
- časté zmeny v uplatňovaných kritériách hodnotenia kvality vysokých škôl,
- používanie rozdielnych kritérií a ukazovateľov zo strany rôznych inštitúcií pri externom hodnotení vysokých škôl,

- prílišné byrokratické zaťaženie vysokých škôl,
- nedostatočnú akceptáciu umeleckej činnosti a jej výskumu,
- neustále sa meniacu metodiku pridelovania verejných financií vysokým školám zo strany Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR,
- nutnosť zvažovať regionálne disparity pri implementácii ESG v rámci jednotlivých inštitúcií (napr. opodstatnená rozdielnosť hodnotenia uplatniteľnosti absolventov na trhu práce v jednotlivých regiónoch),
- financovanie trvalo udržateľného systému kvality podľa požiadaviek ESG.

Ako najzávažnejšie vnútorné (inštitucionálne) faktory negatívne pôsobiace na proces implementácie ESG do praxe boli identifikované nasledujúce skutočnosti:

- nejednotnosť vnímania predmetnej problematiky zúčastnenými stranami (manažmentom, zamestnancami, študentmi),
- nejednotnosť a prípadná absencia systematickej sústavy organizačných noriem a prístupov k zabezpečovaniu kvality na jednotlivých organizačných súčastiach vysokej školy,
- nedôvera v možnosť aplikácie rovnakého postupu hodnotenia v rámci celej inštitúcie vzhľadom na odlišnosti a špecifiká jednotlivých fakúlt, katedier, ústavov, študijných programov (problém aplikovania rovnakého postupu hodnotenia na celej vysokej škole),
- nedostatočná komunikácia medzi akademickou obcou a manažmentom vysokej školy,
- nedostatočná komunikácia v rámci akademickej obce ako aj v rámci manažmentu vysokej školy,
- časová náročnosť vytvárania systémov zabezpečovania kvality a ich implementácie do praxe,
- nízka informovanosť o existencii požiadaviek ESG vrátane absencie jednotných a presne špecifikovaných kvantitatívnych ukazovateľov pre napĺňanie tejto stratégie na inštitucionálnej úrovni,
- nedostatočná znalosť noriem a smerníc ESG na nižších úrovniach vysokej školy,
- rôzna miera pozornosti venovaná zo strany nižších organizačných zložiek (napr. zo strany katedier) rozvoju kvality,
- rôznorodosť prístupov k hodnoteniu výkonov pedagogických zamestnancov v rámci jednotlivých organizačných zložiek vysokej školy,
- odlišný prístup k vytváraniu kultúry kvality v predchádzajúcich obdobiach,
- rozdielnosť dosiahnutých úrovní v implementácii hodnotenia kvality v rámci jednotlivých organizačných zložiek danej vysokej školy,
- absencia koordinácie systému hodnotenia kvality,
- absencia komisie pre kvalitu na úrovni vysokých škôl,
- systém hodnotenia neumožňujúci uplatňovanie interného benchmarkingu,
- nízka motivácia jednotlivcov ako aj organizačných jednotiek zapojiť sa do systému zabezpečovania kvality,
- administratívna a finančná záťaž spojená s napĺňaním politiky zabezpečovania kvality,
- neefektívne postupy zapájania študentov do merania kvality zo strany univerzity a jej súčastí,

- rozpor medzi deklarovanými požiadavkami študentov na umožnenie ich participácie na hodnotení kvality poskytovaného vzdelávania a mierou ich zapojenia do týchto procesov,
- uplatňovanie účelového hodnotenia zo strany študentov oproti uplatňovaniu požiadavky skutočnej kvality vzdelávania spojenej s vyššou náročnosťou štúdia,
- neochota študentov participovať hlavne opakovane v procese merania kvality na univerzite.

2.3 Kvalita a dostupnosť vysokoškolského štúdia na Slovensku

Dostupnosť vysokoškolského štúdia sa primárne odvíja od uplatňovania legislatívy SR (Ústava SR, Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách), ktorá zabezpečuje rovnaké podmienky pre všetkých uchádzačov o vysokoškolské vzdelanie. Navyše národná politika venuje pomerne veľkú pozornosť vzdelávaniu niektorých kohort (najmä v oblasti vzdelávania marginalizovaných skupín). Základné princípy sociálnej politiky na vysokých školách sa odvíjajú od Vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 102/2006 Z.z. o priznávaní sociálneho štipendia študentom vysokých škôl. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR ponecháva na rozhodnutí vedenia vysokej školy, či stanoví podmienky prijatia na štúdium tak, aby boli zvýhodnené určité kohortné skupiny, prípadne či umožní zníženie školného pre znevýhodnených študentov. Špeciálnu kohortu v prístupe k vzdelávaniu tvoria národnostné menšiny. Legislatívu týkajúcu sa práv menšín na vzdelávanie upravujú dva hlavné zákony – Zákon o používaní jazykov národnostných menšín č. 184/1999 Z.z. a Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní. Okrem platných zákonov proces prístupu k vzdelávaniu je ovplyvnený aj Európskou chartou regionálnych a menšinových jazykov, ktorá zakotvuje právo občanov tvoriacich v SR národnostné menšiny alebo etnické skupiny vzdelávať sa v ich materinskom jazyku. V prípade záujmu občanov s cudzou štátnou príslušnosťou o vysokoškolské štúdium v SR sa vysoké školy riadia vysokoškolským zákonom (Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách, § 6, ods. 1, písm. i) a platnými medzinárodnými zmluvami a dohodami. Ide o zmluvy uzatvorené v rámci medzinárodných programov vrátane programov Európskej únie pre akademické mobility, ako aj bilaterálne dohody so zahraničnými vysokými školami.

Základná filozofia dostupnosti štúdia na slovenských vysokých školách spočíva v transparentnosti prijímacieho konania s cieľom vybrať uchádzačov, ktorí majú najlepšie predpoklady pre štúdium na príslušnej vysokej škole a jej fakultách. Všetky podmienky a kritériá prijatia na štúdium sú koncipované tak, aby nediskriminovali žiadnu kohortu študentov, ktorí splnia zákonom stanovené podmienky pre prijatie. Informácie sú zverejňované primárne na webových stránkach vysokých škôl, pričom vysoké školy používajú k informovaniu i ďalšie komunikačné kanály (napr. printové publikácie – informačné bulletin *Ako na vysokú školu* a *Pred štartom na vysokú školu* vydávané MŠVVaŠ a Ústavom informácií a prognóz školstva SR a rôzne brožúry, letáky a ďalšie propagačné materiály vydávané vysokou školou alebo niektorou z jej súčastí, zverejňovanie informácií v celoštátnej alebo regionálnej tlači, využívanie regionálnych rozhlasových a televíznych

vysielaní, účasť na propagačných akciách typu veľtrhov vzdelávania alebo organizovanie podujatí typu dní otvorených dverí, osobné stretnutia, sociálne siete - najmä *Facebook* a *Twitter*, propagačné stretnutia). Uchádzač alebo študent, ktorý sa domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté v dôsledku nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania, môže sa domáhať právnej ochrany na súde podľa Zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (tzv. „antidiskriminačného zákona“).

Nakoľko v SR platí zákon o informáciách a ochrane osobných údajov, výsledky prijímacích konaní sa nezverejňujú globálne. Zverejňujú sa len štatistické údaje ako sú napr. počty prihlásených uchádzačov, počty zúčastnených uchádzačov, počty uchádzačov, ktorí splnili kritériá prijímacieho konania, počty prijatých uchádzačov, podiel prijatých a prihlásených uchádzačov alebo pomer úspešných a neúspešných uchádzačov v prijímacom konaní. Tieto údaje sú zverejňované vo výročných správach vysokých škôl a výročných správach fakúlt, prípadne sú súčasťou analýz vypracovávaných za účelom zvyšovania kvality poskytovaného vzdelávania s ohľadom na potreby a požiadavky spoločnosti a praxe. Ďalšie údaje súvisiace s výsledkami prijímacích konaní môžu byť (bez ich zverejňovania) využité na optimalizáciu prijímacieho konania, vzdelávacieho procesu, prípadne príslušného študijného programu.

Podpora dostupnosti štúdia na vysokých školách nemá charakter znižovania požadovaných podmienok a kritérií prijatia v jednotlivých študijných programoch. Preferované sú podporné služby pre uchádzačov (informačná a inštrumentálna opora). Zdravotne postihnutým uchádzačom a uchádzačom z iných krajín vysoké školy vytvárajú špeciálne podmienky v rámci prijímacích konaní. Takisto v rámci štúdia vysoké školy poskytujú podporné služby pre študentov z rozličných kohort. Tieto sa primárne zameriavajú na zdravotne postihnutých študentov, študentov z iného jazykového prostredia a sociálne znevýhodnených študentov. Niektoré vysoké školy poskytujú vzdelávacie možnosti aj seniorom v rámci tzv. Univerzity tretieho veku. V prípade tejto kohorty študentov však vysoké školy špeciálne podporné služby nevytvárajú.

Vysoké školy spravidla nerozčleňujú informácie pre rôzne kohorty študentov z hľadiska profilu vysokých škôl. Sčasti dochádza k diferenciacii na úrovni vyhodnocovania počtu sociálne znevýhodnených študentov a zahraničných študentov a tendenciou vysokých škôl je zverejňovať informácie pre zdravotne hendikepovaných študentov. Celkovo však vo vzťahu ku kohortám vysoké školy preferujú stratégiu ich inklúzie. Spôsoby podporovania progresie rôznych kohort sú značne diverzifikované. Niektoré z nich sú v plnom rozsahu uplatňované na všetkých vysokých školách a všetkých fakultách, niektoré sú uplatňované na školách a ich fakultách v rôznej miere a niektoré sú špecifické len pre určité fakulty.

V rámci realizovaného výskumu boli identifikované nasledujúce spôsoby podporovania progresie rôznych kohort:

- podporovanie sociálne znevýhodnených študentov udeľovaním štipendií,
- prednostné poskytovanie ubytovania,

- vybavovanie priestorov vysokých škôl bezbariérovými prístupmi (v závislosti od možnosti vysokej školy aspoň do časti budov a učební),
- poskytovanie individuálnych študijných plánov a prístupov k znevýhodneným študentom,
- zavádzanie postov koordinátorov práce s vybranými kohortami študentov,
- zabezpečovanie výučby vybraných predmetov študijného programu v jazyku národnostných menšín,
- poskytovanie jazykovej prípravy zahraničným študentom,
- znižovanie úhrady školného a poskytovanie tzv. splátkového kalendára predovšetkým študentom externých foriem štúdia.

Všeobecne možno konštatovať, že niektoré študijné programy sú pre určité typy kohort atraktívnejšie. Napríklad na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre sú to študijné programy učiteľstva pre školy s vyučovacím jazykom maďarským (kohorta maďarskej menšiny) ako aj študijné programy sociálnych služieb a poradenstva v zameraní na prácu s rómskou komunitou (kohorta etnickej skupiny Rómov). Na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave zasa zahraniční študenti vyhľadávajú študijné programy, ktoré nie sú bežné na zahraničných vysokých školách umeleckého zamerania alebo sa u nás vyznačujú špecifickým spôsobom výučby a vysokou úrovňou kvality.

Súhrnné informácie za jednotlivé vysoké školy o pohlaví, veku, štátnej príslušnosti, dosiahnutom predchádzajúcom vzdelaní aktívnych študentov sú každoročne zverejňované v štatistike pripravovanej Ústavom informácií a prognóz školstva. V celkovom počte zapísaných študentov sa sledujú počty študentov inej národnosti ako slovenskej a počty zahraničných študentov (jednak celkovo a jednak podľa krajiny ich štátnej príslušnosti). Počty znevýhodnených študentov nie je zvykom evidovať (prípadne ak sa aj nejakým spôsobom títo študenti evidujú, ich počty sa nezverejňujú).

Výsledky výskumných zistení v zameraní na oblasť kvality a dostupnosti vysokoškolského štúdia možno zhrnúť do nasledovných bodov:

- Školami zverejňované informácie sú hodnotené ako v podstate postačujúce. Všeobecne možno konštatovať, že v poslednej dekáde bola výrazne posilnená informovanosť prostredníctvom internetu (webových stránok vysokých škôl a ich fakúlt ako aj portálu vysokých škôl SR). V ojedinelých prípadoch ako nedostatok študenti hodnotia absenciu informácií o možnostiach uplatnenia sa v praxi po absolvovaní príslušného študijného programu.
- Významný zdroj informácií o možnostiach štúdia pre uchádzačov (na základe zistení od študentov) predstavujú učitelia a výchovní poradcovia na stredných školách a známi a priatelia, ktorí už študujú, resp. študovali na príslušnej škole. Novým fenoménom v oblasti zverejňovania informácií o možnostiach štúdia na vysokých školách je využívanie sociálnych sietí, najmä *Facebook* a *Twitter*.
- Ako najdôležitejšie kritériá pri výbere štúdia študenti uvádzajú: záujem o študijný program, uplatnenie na trhu práce po ukončení štúdia v danom študijnom programe, možnosť študovať v cudzom jazyku, vzdialenosť od bydliska, dobré meno školy, dobré

referencie na kvalitu štúdia od absolventov školy, potreba ďalšieho vzdelávania u starších.

- V prípade nezrozumiteľnosti alebo absencie určitej informácie, uchádzači o štúdium využívajú prioritne telefonický, prípadne mailový styk so študijnými oddeleniami. Ako problémové sa v prípade niektorých vysokých škôl ukazuje štruktúrovanie ich internetových stránok, t.j. užívatelia – návštevníci majú problémy s orientáciou sa na nich a majú problém s vyhľadáním umiestnenia informácií, o ktoré majú záujem. Problémom je aj umiestňovanie relevantných informácií na rôzne miesta bez ich vzájomného prepojenia. V širšom kontexte tu vzniká požiadavka na sprístupňovanie (integrovanie) informácií o možnostiach štúdia na všetkých vysokých školách na jednom mieste.
- K novinkám zavedeným počas poslednej dekády patrí zavedenie elektronických prihlášok na štúdium a zrušenie predtým striktno požadovaného lekárskeho potvrdenia o zdravotnej spôsobilosti uchádzačov o štúdium. Napriek tomu, že elektronická prihláška je novým fenoménom, prevažná väčšina uchádzačov o vysokoškolské štúdium uprednostňuje práve túto formu prihlasovania sa na štúdium. Čo sa týka potvrdení o zdravotnom stave uchádzačov o štúdium, tieto sú naďalej požadované ako súčasť prihlášky na štúdium niektorých vybraných študijných programov (napr. študijného programu *Predškolská a elementárna pedagogika*, v prípade ktorého uchádzač musí touto formou deklarovat', že nemá logopedické nedostatky reči, nemá zdravotné a pohybové obmedzenia a netrpí ani nežiaducimi poruchami učenia ako sú dyslexia, dysgrafia alebo dyskalkúlia). Nepovinným sa stalo aj uvádzanie národnosti.
- Problematické je uvádzanie hendikepov (špeciálnych potrieb). Uvádzanie informácií tohto typu v tlačive prihlášky zakomponované nie je, takže pokiaľ uchádzač sám iniciatívne neupozorní na svoj hendikep (špeciálne potreby), škola, resp. fakulta takýmito údajmi o svojich študentoch nedisponuje. Na druhej strane však MŠVVaŠ každoročne od vysokých škôl požaduje správu o počte hendikepovaných študentov a podmienkach ich štúdia v závislosti od druhu hendikepu.
- Častým problémom zahraničných študentov je zvládanie práce s Akademickým informačným systémom, nakoľko registrácia údajov v ňom je len v slovenčine. Bežnou praxou je, že zahraničným študentom problém ich registrácie pomáhajú riešiť ich spolužiaci (možnosť riešiť tento problém aj v spolupráci s referentkami študijných oddelení, prípadne s príslušnými koordinátormi činnosti s kohortami).
- V prípade, že vedenia fakúlt neuplatňujú osobitný prístup k hendikepovaným študentom, ale striktno uplatňujú študijný poriadok, dochádza k určitej zatrpknutosti týchto študentov – dovoľávajú sa zmeneného prístupu k hendikepovaným osobám. Napriek snahe vysokých škôl vytvárať pre telesne znevýhodnených študentov bezbariérové prístupy, vysoké školy nemajú možnosti zabezpečiť bezbariérový prístup do všetkých priestorov, v ktorých sa realizuje vyučovací proces, prípadne aj samoštúdium.
- Problematiku dostupnosti štúdia vysoké školy čiastočne zakomponávajú aj do dotazníkov, ktorými študenti každoročne (na základe zákona o vysokých školách) hodnotia kvalitu nimi absolvovaných vzdelávacích procesov a podmienok, v ktorých je na škole vzdelávanie realizované.

- V súvislosti s posudzovaním kvality štúdia študenti ako dôležité faktory uvádzajú: dostupnosť študijných materiálov, prípravu kvalitných absolventov, ústretový prístup k znevýhodneným študentom, spoluprácu s vyučujúcim pri zvládaní učiva, odbornú úroveň prednášok, komunikáciu s vyučujúcimi a ostatnými študentmi, spoluprácu školy s praxou, prechod od teoretických poznatkov k praktickým, vzdelávanie v duchu najnovších trendov v danom študijnom odbore, kvalitu a skúsenosti vyučujúcich, profesionálny prístup pedagógov ku študentom, odborné poradenstvo, spravodlivosť a objektivnosť pri hodnotení študentov, kontakt s cudzím jazykom, možnosť zapojenia sa do projektov, včasné poskytovanie informácií, stabilitu v systéme štúdia, technické a personálne zabezpečenie študijného prostredia a výučby.
- Ako nový fenomén na slovenských vysokých školách možno označiť vydávanie publikácií o absolventoch školy, resp. fakulty. Vydávanie takýchto publikácií sa spája s významnými výročiami škôl, resp. fakúlt. Nemožno ho však označiť za bežnú prax, zatiaľ sú to ojedinele sa vyskytujúce prípady. Jednotlivé vysoké školy získavajú síce čiastočne aj údaje o uplatnení absolventov ale zatiaľ ich pre účely hodnotenia a zabezpečovania kvality vzdelávania (poskytovaných študijných programov) využívajú len v minimálnej miere, ak ich v tejto oblasti vôbec využívajú.

2.4 Kvalita a hodnotenie študentov na vysokých školách v SR

Podobne ako pri dostupnosti vysokoškolského štúdia aj v oblasti hodnotenia študentov inštitucionálne praktiky jednotlivých vysokých škôl sa odvíjajú od uplatňovania legislatívy SR. Na jednej strane táto prepojenosť inštitucionálnych politík a národnej politiky poskytuje záruku dosiahnutia určitej miery kvality na celoštátnej úrovni, no na druhej strane pôsobí ako bariéra rozvoja vlastnej iniciatívy vysokoškolských inštitúcií v danej oblasti.

Na celoštátnej úrovni základné normy týkajúce sa hodnotenie študentov deklaruje Zákon č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a Vyhláška MŠVVaŠ SR č. 614/2002 o kreditovom systéme štúdia zavádzajúca ECTS na Slovensku. V zákone o vysokých školách sú definované rámcové povinnosti vysokých škôl súvisiace napr. s prijímaním študentov na vysokú školu, kompetenciami podmieňujúcimi vedecko-pedagogickú kvalifikáciu vysokoškolských pedagógov, zložením rôznych skúšobných komisií (komisií pre záverečné štátne skúšky, rigorózne skúšky, dizertačné skúšky) atď. Spôsoby hodnotenia sa uvádzajú v akreditačných spisoch študijných programov realizovaných na vysokej škole a sú aj integrálnou súčasťou informačných listov jednotlivých predmetov. Vyhláška o kreditovom systéme štúdia zavádza ECTS na Slovensku a stanovuje základné formy hodnotenia študentov (priebežné hodnotenie a záverečné hodnotenie), klasifikačnú stupnicu hodnotenia študentov (rozdelenú do 6 klasifikačných stupňov od A po FX), kritériá priznania kreditov študentovi a normu na hodnotenie celkových študijných výsledkov študenta za určité obdobie (tzv. vážený študijný priemer).

Téma hodnotenia študentov je súčasťou dlhodobých zámerov vysokých škôl, kde vysoké školy prepájajú hodnotenie študentov s hodnotením kvality vzdelávania. Zaradenie

problematiky hodnotenia študentov do dlhodobých zámerov vysokých škôl je v kompetencii a zodpovednosti vedenia vysokej školy a vedení fakúlt. V rámci pripomienkovacieho a schvaľovacieho procesu dlhodobého zámeru participujú na tvorbe stratégie hodnotenia študentov členovia akademického senátu (vysokej školy, fakulty), t.j. rovnako zástupcovia učiteľov ako aj študentov. V rámci pripomienkovacieho a schvaľovacieho procesu dlhodobého zámeru vo vedeckej, resp. umeleckej rade (vysokej školy, fakulty) majú možnosť svoje pripomienky k nemu vznášať aj odborníci z iných inštitúcií, ktorí sú členmi príslušnej vedeckej, resp. umeleckej rady. Okrem dlhodobých zámerov sledované vysoké školy majú problematiku hodnotenia študentov inkorporovanú aj v ďalších interných dokumentoch. Tieto dokumenty majú charakter predpisov a smerníc, ktoré vytvárajú pravidlá pre hodnotenie študentov na danej vysokej škole a špecifikujú konkrétne postupy ich hodnotenia. Základným interným dokumentom tohto typu sú študijné poriadky. Podrobnejšie informácie o hodnotení sú definované v informačných listoch predmetov. Definovanie cieľov vzdelávania sa vyskytuje na úrovni študijných programov formou vymedzenia profilu absolventa, ako záväzná súčasť akreditácie príslušného programu. V rámci realizovaných zisťovaní bolo konštatované, že jednotlivé školy sa líšia v miere rozpracovanosti profilov absolventov ako aj v miere rozpracovania cieľov v rámci jednotlivých študijných programov a predmetov. Niektoré vysoké školy majú deklarovanú povinnosť stanoviť ciele príslušného študijného programu formou interných predpisov.

Ako už bolo uvedené, participácia študentov na nastavovaní kritérií ich hodnotenia je zabezpečená prostredníctvom ich zástupcov v akademických senátoch, kde reprezentanti študentskej časti akademickej obce majú možnosť vyjadrovať sa k problematike hodnotenia študentov. Spätnú väzbu na hodnotenie študentov vysoké školy a fakulty získavajú prostredníctvom dotazníkového dopytovania (anketa hodnotenia kvality štúdia), v rámci ktorých študenti individuálne hodnotia pedagógov a predmety a majú možnosť vyjadriť sa aj k priebežnému a záverečnému hodnoteniu.

Vstupné diagnostikovanie vedomostí alebo zručností na úrovni jednotlivých predmetov sa na vysokých školách vyskytuje výnimočne. Vychádza skôr z iniciatívy konkrétneho pedagóga, ktorý realizuje výučbu daného predmetu, ako z inštitucionálnej praxe. Iba jedna zo sledovaných vysokých škôl má zavedený systémový prvok vstupného testovania pri jednotlivých predmetoch formou vnútornej smernice.

Vzhľadom na rôznu vedomostnú úroveň absolventov jednotlivých stredných škôl, ktorí prichádzajú na vysoké školy, niektoré vysoké školy ponúkajú študentom prvého ročníka rôzne doplnkové kurzy, ktoré im môžu pomôcť eliminovať počiatočné nedostatočné vedomosti alebo zručnosti. Na zlepšenie výsledkov študentov v rámci jednotlivých predmetov vysoké školy, resp. fakulty využívajú aj svoje e-learningové vzdelávacie portály (LMS MOODLE).

Metódy hodnotenia študentov sa zameriavajú primárne na aktuálnu úroveň vedomostí, zručností a kompetencií. Zisťovanie a hodnotenie možného potenciálu študentov v rámci našich zisťovaní zaznamenané nebolo. V umeleckých odboroch je zaužívanou bežnou praxou prepojenie hodnotenia študentov internými pedagógmi vysokej školy s hodnoteniami

externými odborníkmi. V prípade študentov umeleckých odborov úroveň progresu študentov je konfrontovaná s externým prostredím vysokej školy počas tzv. prieskumov, ktoré sú otvorené širokej verejnosti a neraz sa stávajú predmetom recenzií a výtvarných kritik.

V rámci jednotlivých vysokých škôl, ako aj v rámci samotných ich fakúlt, sú bežné rôzne prístupy k povinnosti študentov zúčastňovať sa výučbových aktivít. Zatiaľ čo požadovať účasť študentov na seminároch a cvičeniach je na školách bežnou praxou, v požiadavkách na účasť študentov na prednáškach sa vysoké školy rozchádzajú. Niektoré vysoké školy nepovažujú účasť na prednáškach za povinnú a prednášky nepodliehajú systému hodnotenia študentov. Iné vysoké školy trvajú na účasti študentov na prednáškach alebo do určitej miery ponechávajú rozhodnutie na prednášajúcom pedagógovi.

Analogická je situácia aj čo sa týka posudzovania absencie študentov na výučbových aktivitách. Na rôznych vysokých školách sú v tomto bode uplatňované rôzne prístupy. Na vysokých školách, ktoré uprednostňujú politiku zverejňovania detailných kritérií pre získanie kreditov, sú absencie pretavené do negatívneho bodového hodnotenia jednotlivých výučbových aktivít, pričom konkrétne pravidlá nastavuje pedagóg zabezpečujúci (garantujúci) príslušný predmet. Druhý prístup má charakter „tradície“, kde je zvykom tolerovať istý počet absencií študenta (1-3 absencie za semester). Tolerované počty absencií však nie sú explicitne publikované v oficiálnych dokumentoch vysokých škôl. Tie obvykle ustanovujú študentom všeobecnú povinnosť zúčastňovať sa vzdelávacích aktivít. Jedna zo sledovaných vysokých škôl má zavedenú možnosť individuálneho študijného plánu študenta, ktorá je oficiálne deklarovaná v internom dokumente vysokej školy. Dôvodom na udelenie súhlasu na individuálny študijný plán môže byť aj mimoriadna sťaž študenta na významnom pracovisku alebo v inštitúcii, ktorá by podporila jeho umelecký alebo vedecký rast s následným pozitívnym efektom pre plnenie študijných povinností.

Za aktuálne trendy prejavujúce sa v oblasti hodnotenia študentov na vysokých školách možno označiť nasledujúce fenomény:

- rozširovanie foriem hodnotenia študentov, pričom formy hodnotenia sa odvíjajú od cieľov príslušného predmetu;
- častejšie používanie, resp. uprednostňovanie písomných metód hodnotenia oproti ústnym metódam, najmä v súvislosti s vysokými počtami študentov v študijných skupinách;
- využívanie informačno-komunikačných technológií v rámci hodnotiacich procesov (vrátane sebahodnotení pomocou autotestov);
- zvyšovanie miery využívania on-line formy oznamovania výsledkov hodnotení študentov;
- rozširovanie priestoru pre priebežné hodnotenie študentov počas celého semestra, pričom výsledky priebežného štúdia sa stávajú súčasťou celkového hodnotenia študenta v danom predmete;
- tvorba nových interných smerníc, ktoré deklarujú konkrétne procesy hodnotenia študentov;

- zvyšovanie transparentnosti a objektívnosti hodnotení študentov najmä v rámci prijímacích pohovorov, na organizačno-technické zabezpečenie ktorých sa v čoraz vyššej miere využívajú služby externých firiem;
- sprísňovanie kritérií hodnotenia študentov za účelom zvyšovania kvality vzdelávania a zvyšovania kvality absolventov.

Samozrejme miera uplatňovania týchto trendov (aktuálna úroveň uvedených zmien) je na každej vysokej škole iná.

Celkovo zistenia ohľadom aspektov hodnotenia študentov možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- Existuje vysoká miera prepojenia národnej politiky a inštitucionálnych politík vysokých škôl v oblasti hodnotenia študentov, čo sa v praxi prejavuje ako bariéra tlmiaca rozvoj iniciatívy vysokých škôl v tejto oblasti.
- Napriek vyššie uvedenému v oblasti inštitucionálnej politiky vysokých škôl sa problematike hodnotenia študentov venuje náležitá pozornosť. Manažment, ako i jednotliví pedagógovia vysokých škôl berú do úvahy prepojenie hodnotenia študentov s kvalitou vzdelávacieho procesu, čo vytvára dobré zázemie pre rozvoj v tejto oblasti.
- Inštitucionálna politika v oblasti hodnotenia študentov je dostatočne definovaná v interných dokumentoch, pokiaľ sa jedná o pravidlá a postupy súvisiace s ukončením študijných programov.
- Slabou stránkou inštitucionálnych politík je absencia interných dokumentov, ktoré by upravovali konkrétne pravidlá a postupy pri hodnotení študentov v rámci jednotlivých predmetov.
- Základnou identifikovanou bariérou zavádzania zmien v hodnotení študentov je nízka motivácia samotných študentov ako i pedagógov. Najmä z pohľadu pedagógov sú vnímané prípadné zmeny v metódach hodnotenia študentov ako časovo náročné. Navyše v dôsledku zvyšujúceho sa počtu študentov často dochádza k preferovaniu jednoduchších metód hodnotenia a znižovaniu poskytovania spätnej väzby smerom k študentom.
- Pozitívne možno hodnotiť posun k priebežnému hodnoteniu študentov počas celého semestra, ktorý umožňuje použitie viacerých metód hodnotenia ako i sledovanie progresu študenta počas semestra.
- Ďalšou slabou stránkou je absencia procesov kontrolnej činnosti hodnotenia študentov.
- Vzhľadom na rozvoj IKT existujú rezervy ich využívania vo vzťahu k možnostiam komunikácie jasných, detailných a zrozumiteľných kritérií hodnotenia. Často sa využívajú výlučne ústne komunikované kritériá, ktoré je obtiažne preveriť a kontrolovať ďalšími osobami (manažmentom vysokej školy a fakúlt, vedúcimi katedier, externými inštitúciami a pod.).
- Obmedzené je prepojenie hodnotenia študentov s externými účastníkmi.
- Obmedzenia sú viditeľné v používaní hodnotenia vstupných vedomostí, zručností a kompetencií študentov na úrovni jednotlivých predmetov.

2.5 Manažment vysokých škôl a jeho zodpovednosť za kvalitu

2.5.1 Aktuálne legislatívne zmeny

Možnosti implementácie a trvalého udržania ESG na vysokých školách sa odvíjajú hlavne od toho, ako je nastavená národná politika v oblasti exekutívneho ako aj samosprávneho riadenia vysokých škôl, tzn. aký priestor vymedzuje a aké obmedzenia definuje národná legislatíva. Výskumné šetrenia zamerané na samosprávne a exekutívne riadenie procesov zabezpečovania kvality vzdelávania realizované v rámci projektu IBAR pokrývali štyri oblasti:

1. Národný kontext a jeho vplyv na samosprávne a exekutívne riadenie vysokých škôl
 - zmeny na národnej úrovni, ktoré ovplyvnili riadenie vysokých škôl,
 - spôsoby rozhodovania na vysokých školách,
 - pozícia vrcholových orgánov vysokých škôl.
2. Samosprávne a exekutívne riadenie a kvalita vzdelávania
 - vplyv štruktúry a procesov riadenia na kultúru kvality vzdelávania,
 - mechanizmy schvaľovania, revízie a monitorovania študijných programov,
 - zodpovednosti a právomoci manažmentu, pedagógov a študentov VŠ.
3. Participácia samosprávnych orgánov na hodnotení kvality študijných programov
 - výsledky vzdelávania,
 - obsah študijných programov,
 - zdroje na podporu študentov,
 - periodické hodnotenie študijných programov.
4. Informovanosť pracovníkov s rozhodovacími právomocami, pedagógov a študentov o ESG
 - miera oboznámenia s ESG,
 - vnímaný vplyv ESG na kurikulum študijných programov,
 - vyhodnocovanie implementácie ESG,
 - vnímané prekážky implementácie ESG.

V súvislosti s uplatňovaním systémov zabezpečenia kvality na vysokých školách v SR ako jedny z najzávažnejších bariér pôsobiacich proti úspešnej implementácii ESG do praxe identifikovaných na základe realizovaných zisťovaní boli identifikované časté zmeny kritérií, podľa ktorých sú na Slovensku hodnotené vysokoškolské inštitúcie, či už sa jedná o kritériá hodnotenia vysokých škôl používané MŠVVaŠ pri tvorbe metodiky pridelovania štátnych dotácií vysokým školám alebo kritériá podľa ktorých hodnotí kvalitu vysokých škôl Akreditačná komisia. Túto nestabilitu prostredia a neustále sa meniaci legislatívny kontext treba zohľadňovať aj pri posudzovaní prezentovaných výsledkov a výstupov projektu IBAR.

Počas riešenia projektu IBAR boli na Slovensku zavedené do praxe viaceré legislatívne zmeny súvisiace s riešenou problematikou (zmeny Zákona č. 131/2002 o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov; návrh a úprava Smernice MŠVVaŠ SR o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti, umeleckej činnosti a ohlasov, 2011, 2013; návrh Kritérií používaných Akreditačnou komisiou, 2012; návrh Vyhlášky

MŠVVaŠ SR o centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti a centrálnom registri evidencie umeleckej činnosti, 2012; zmeny vo Vyhláske č. 6/2005 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, 2012; návrh Nariadenia vlády SR, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č. 104/2003 Z.z. o Akreditačnej komisii 2012, 2013; návrh Vyhlásky MŠVVaŠ SR o registri študijných odborov, registri študijných programov a registri vysokých škôl, 2013; návrh Vyhlásky MŠVVaŠ SR ktorou sa mení a dopĺňa Vyhláska MŠVVaŠ SR č. 614/2001 Z.z. o kreditovom systéme, 2013).

Najvýznamnejšou z vyššie uvedených legislatívnych zmien bola novela vysokoškolského zákona (Zákon č. 131/2002 Z.z.), ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2013, t.j. na začiatku tretieho roku riešenia projektu IBAR. Táto novela bola účelovo zameraná práve na problematiku zvyšovania kvality vysokoškolského vzdelávania a jej hlavným cieľom bolo vytvorenie legislatívnych predpokladov na podporu riešenia nedostatočnej kvality vysokoškolského vzdelávania (v zmysle konštatácie dôvodovej správy MŠVVaŠ SR). Novela zaviedla vysokým školám novú povinnosť a to povinnosť vytvárať si vlastné vnútorné systémy na zabezpečenie kvality vysokoškolského vzdelávania, ktoré musia byť rozpracované na podmienky všetkých súčastí príslušnej školy. V zmysle tejto povinnosti vysoké školy zodpovedajú za zabezpečovanie kvality nimi poskytovaného vysokoškolského vzdelávania. Zákonom zavedený obsah vysokým školám pridelenej zodpovednosti za zabezpečovanie kvality nimi poskytovaného vysokoškolského vzdelávania vychádza z ESG a z doterajších skúseností s akreditačným procesom. Od škôl sa požaduje, aby kvalitu vzdelávania zabezpečovali v súlade s formalizovanými pravidlami a vopred určenými postupmi. Dôraz sa kladie na systematický prístup, ktorý umožní vysokej škole včas identifikovať prípadné problémy pri poskytovaní vysokoškolského vzdelávania a prijať potrebné opatrenia, aby sa im predišlo alebo aby ich mohli odstrániť.

Podľa zákona vysoká škola musí vo svojom vnútornom predpise vzťahujúcom sa na jej systém zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania popísať politiku a postupy, ktoré uplatňuje v oblasti zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania. Popis politiky musí obsahovať definovanie základných nástrojov na dosiahnutie hlavného cieľa vnútorného systému kvality, charakteristiku vzťahu medzi vysokoškolským vzdelávaním a výskumnou, vývojovou alebo umeleckou a ďalšou tvorivou činnosťou, organizáciu vnútorného systému kvality, rozdelenie zodpovednosti súčastí vysokej školy v oblasti zabezpečovania kvality, charakteristiku zapojenia študentov do vnútorného systému kvality a spôsoby zavádzania, používania, monitorovania a prehodnocovania zásad vysokej školy v oblasti zabezpečovania kvality. Popis postupov uplatňovaných vysokou školou v oblasti zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania musí obsahovať popis tvorby, schvaľovania, monitorovania a pravidelného hodnotenia študijných programov, popis kritérií a pravidiel hodnotenia študentov, popis zabezpečovania kvality vysokoškolských učiteľov, popis zabezpečovania materiálnych, technických a informačných zdrojov na podporu vzdelávania študentov zodpovedajúcich potrebám študijných programov, popis zberu, analýzy a používania informácií potrebných na efektívne riadenie uskutočňovania študijných programov a popis

pravidelného zverejňovania aktuálnych, objektívnych, kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií o študijných programoch a ich absolventoch.

Vnútrošný predpis upravujúci vnútrošný systém kvality a podklady na jeho uplatnenie boli explicitne zaradené medzi materiály, ktoré vysoká škola povinne predkladá Akreditačnej komisii v rámci komplexnej akreditácie. V prípade zistenia nedostatkov vnútrošného systému vysokej školy na zabezpečenie kvality alebo nedostatkov v implementácii tohto systému Akreditačná komisia navrhuje ministerstvu lehotu, ktorú má poskytnúť vysokej škole na odstránenie zistených nedostatkov. Ak vysoká škola zistené nedostatky v danej lehote neodstráni, považuje sa to za dôvod na zánik vysokej školy. Ministerstvo po vyjadrení Akreditačnej komisie k overeniu odstránenia zistených nedostatkov predloží vláde návrh zákona na zrušenie príslušnej verejnej vysokej školy alebo návrh na odňatie štátneho súhlasu súkromnej vysokej škole alebo relevantné ministerstvo predloží návrh zákona na zrušenie príslušnej štátnej vysokej školy.

Novým fenoménom v novele zákona je zavedenie registra študijných odborov a registra študijných programov prevádzkovaných MŠVVaŠ SR. Prvotným zámerom ministerstva je, aby tieto registre poskytovali informácie o akreditovaných činnostiach vysokých škôl a aby sa na základe ich fungovania znižovala byrokracia pri zabezpečovaní činnosti vysokého školstva. V dlhodobejšej perspektíve zámerom ministerstva je využívať tieto informačné systémy v rámci akreditačných procesov na zníženie počtu od škôl vyžadovaných dokumentov, keďže tieto by Akreditačná komisia mala mať k dispozícii v elektronickej forme výstupov z daných systémov.

Posilniť záujem uchádzačov o niektoré menej atraktívne študijné odbory, resp. o odbory, v ktorých je nedostatok absolventov na trhu práce, by mali novozavedené motivačné štipendiá. V zmysle novely vysokoškolského zákona vysoké školy priznávajú z prostriedkov štátneho rozpočtu motivačné štipendium nielen študentom s vynikajúcimi učebnými výsledkami ale aj študentom študijných odborov, ktoré sú pre príslušný rok na základe analýzy a prognózy vývoja trhu práce vypracovanej Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny určené v metodike rozpisu dotácií ako odbory žiadané na trhu práce.

2.5.2 Výskumné zistenia pred začatím platnosti aktuálnych legislatívnych zmien

Z dlhodobého hľadiska ako zásadné legislatívne zmeny (v období pred novelizáciou zákona o vysokých školách, ktorá vstúpila do platnosti 1. januára 2013) v exekutívnom a samosprávnom riadení vysokých škôl s dopadom na riadenie kvality vzdelávania boli označené nasledujúce skutočnosti:

- zrušenie štátnych a neštátnych vysokých škôl a vznik nových právnych foriem: verejných vysokých škôl, štátnych vysokých škôl, súkromných vysokých škôl a zahraničných vysokých škôl (t.j. vysokých škôl so sídlom na území iného štátu poskytujúcich vysokoškolské vzdelávanie na území Slovenskej republiky podľa

- právných predpisov štátu ich sídla na základe udelenia oprávnenia vydaného Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky);
- rozšírenie samosprávnej pôsobnosti verejnej vysokej školy o verejnoprávnu pôsobnosť;
 - zmeny v právnej subjektivite (subjektivitu majú len vysoké školy a nie fakulty);
 - rozšírenie spektra orgánov akademickej samosprávy (okrem akademického senátu, rektora a vedeckej rady sa ďalším orgánom akademickej samosprávy stala aj disciplinárna komisia vysokej školy) ;
 - zavedenie správnej rady vysokej školy ako orgánu zabezpečujúceho a presadzujúceho verejný záujem najmä pri využívaní majetku a finančných prostriedkov poskytnutých škole (správna rada má 14 členov, z nich dvaja sú zástupcovia vysokej školy – študent a zamestnanec - a ostatní sú z podnikateľskej sféry, územnej samosprávy a ústredných orgánov štátnej správy);
 - rozšírenie právomocí akademického senátu;
 - zvýšenie zastúpenia študentov v senáte (z 1/4 na minimálne 1/3 členov senátu);
 - prechod majetku zo správy do vlastníctva verejnej vysokej školy;
 - rozšírenie financovania zo štátneho rozpočtu o možnosť získavania ďalších zdrojov vrátane úveru;
 - zavedenie trojstupňového vysokoškolského štúdia (doktorandské štúdium prešlo z vedných odborov medzi študijné odbory);
 - spoplatnenie časti štúdia zavedením školného za nadštandardné štúdium (od r. 2007) a za externé štúdium (od r. 2007 platené a bezplatné študijné programy, od akademického roku 2008/2009 len platené študijné programy);
 - rozšírenie možností štúdia na základe tvorby spoločných študijných programov;
 - zavedenia centrálnej registrácie študentov, zamestnancov, záverečných a kvalifikačných prác, zmlúv.

Pôsobnosť samosprávnych orgánov je deklarovaná národnou legislatívou, čím sa na jednej strane vyvíja tlak na dodržiavanie základných štandardov kvality vzdelávania, na druhej strane sa však týmto spôsobom znižuje flexibility ich pôsobnosti pri implementácii nových štandardov kvality vzdelávania (ESG).

Na inštitucionálnej (celoškolskej) úrovni ako výrazné významné zmeny bolo označené zníženie autonómie vysokých škôl, zvýšenie administratívnej záťaže, zmeny zavedené v metodike rozdeľovania dotácií vysokoškolským inštitúciám. Na úrovni stredného riadenia vysokých škôl (úroveň fakúlt) za najvýraznejšie zmeny boli označené opatrenia týkajúce sa zverejňovania úväzkov vysokoškolských učiteľov a hodnotenia kvality vzdelávania.

Dopad zmien na štruktúru a procesy samosprávneho riadenia vysokoškolských inštitúcií hodnotia zástupcovia najvyššieho aj stredného manažmentu v niektorých smeroch pozitívne a v iných negatívne. Z vyjadrení respondentov vyplýva, že viaceré z uskutočnených zmien viedli k zníženiu riadiacich kompetencií vysokých škôl, resp. fakúlt a oslabili samosprávny charakter vysokoškolských inštitúcií (napr. zloženie akademického senátu). Negatívne bolo hodnotené aj nezohľadňovanie výsledkov komplexnej akreditácie vysokých škôl pri rozdeľovaní dotácií vysokým školám. Pozitívne boli hodnotené legislatívne zmeny súvisiace

s napredovaním vzdelávania, napr. vytváranie Národnej sústavy povolání a zvyšovanie tlaku na interné zabezpečovanie kvality vzdelávania.

Zmeny inštitucionálnych politík reagujú na vonkajšie aj vnútorné podnety. Kľúčovými iniciátormi zmien v inštitucionálnej politike však nie sú samosprávne orgány (akademický senát, správna rada, vedecké rady) ale exekutívne orgány riadenia vysokej školy. Vrcholové exekutívne orgány sa vo všetkých prípadoch vyznačujú silnejšou exekutívnou pozíciou v riadení školy a fakúlt ako samosprávne orgány. Preto iniciovanie zmien a ich implementovanie do praxe je dominantne záležitosťou zástupcov vrcholového a stredného manažmentu. Oni majú rozhodovacie kompetencie a je na ich rozhodnutí, odkiaľ berú podnety a aké rozhodnutia prijímú. V praxi teda dochádza v podstate k polarizácii pôsobnosti samosprávnych orgánov. Zatiaľ čo vedenia vysokých škôl zastávajú primárne pozíciu iniciátora zmien, ostatné orgány samosprávy, v ktorých sú zastúpené aj ďalšie segmenty zamestnancov vysokej školy a ľudí z externého prostredia, zastávajú kontrolnú funkciu. Navyše sa prejavuje slabé prepojenie medzi kompetenciami orgánov samosprávy a ich priamou zodpovednosťou za prijaté rozhodnutia. Bolo by vhodné podporiť iniciačnú funkciu orgánov samosprávy, najmä tých ktoré sú prepojené na externé prostredie (napr. vedecké rady), a definovať priamu zodpovednosť za rozhodnutia prijímané v orgánoch samosprávy vysokých škôl a fakúlt a rozšíriť ju z vedenia školy, resp. fakulty aj na ostatné orgány samosprávy.

Podľa vyjadrení respondentov zastupujúcich vrcholový aj stredný manažment je kultúra rozhodovania procesom, ktorý sa nedá vymedziť jednoznačne. V jednotlivých oblastiach činnosti vysokej školy je prístup ku kultúre rozhodovania rôzny a odvíja sa od konkrétnej problematiky. Podľa názorov respondentov, zástupcov vrcholového manažmentu, návrhy a podnety vychádzajú zdola. Po ich prediskutovaní s príslušnými orgánmi vedenia ich realizácia prebieha na základe rozhodnutí zhora. Podriadení zamestnanci sa nie vždy dokážu stotožniť s rozhodovacím procesom zhora. Predpokladá sa, že je to dôsledok nedostatočnej komunikácie o zámeroch vedenia, nepochopenie akademických slobôd, resp. že je to dôsledok potreby akéhosi sústavného oportunistu. Nadpolovičná väčšina respondentov z úrovne stredného manažmentu (manažmentu fakúlt) však identifikovala rozhodovací proces jednoznačne ako proces zhora nadol.

Na základe porovnania údajov z inštitucionálnych správ bolo zistené, že podnety prichádzajúce zdola sú častejším fenoménom v prípade VŠVU v porovnaní so zvyšnými sledovanými vysokoškolskými inštitúciami. Je to ovplyvnené dvoma faktormi. Jedným je skutočnosť, že táto škola sa nečlení na fakulty, takže v porovnaní s ostatnými vysokými školami tu existuje užšia a častejšia komunikácia vedenia školy s nižšími (najnižšími) zložkami školy či už na oficiálnej alebo neformálnej úrovni. Za druhý faktor možno považovať skutočnosť, že sa jedná o školu umeleckého charakteru, ktorá realizuje viacero kultúrno-spoločenských podujatí, ktoré vytvárajú výrazný priestor na častejšie osobné kontakty riadiacich zložiek navzájom ako aj riadiacich zložiek s radovými pracovníkmi.

Analýza výsledkov realizovaného výskumu ukazuje, že zo strany manažmentu vysokých škôl dochádza k rozdielnemu, kontroverznému hodnoteniu systému akreditácie študijných programov. Na jednej strane existujú názory, že schvaľovanie, revízia a monitorovanie študijných programov a ich dopadu na kontrolu pedagogických zamestnancov a garantov, ako aj študijných programov sú nastavené správne, no nedostatky sa vyskytujú pri ich dodržiavaní, kde dochádza k zlyhávaniu ľudského faktora (odmietanie spolupráce pri odstraňovaní nedostatkov, neochota akceptovať poznatky a pripomienky garanta atď.). Na druhej strane sa vyskytujú aj názory, že systém akreditácie študijných programov je príliš reštriktívny a neposkytuje vysokým školám dostatočnú autonómiu rozhodovať o svojom smerovaní, hlavne čo sa týka študijných programov.

Tvorba nových študijných programov spravidla reflektuje potreby praxe a uplatniteľnosť absolventov v praxi. Zisťovanie spätnej väzby od zamestnávateľov sa však robí sporadicky a výrazne závisí aj od druhu sektora, pre ktorý sú absolventi pripravovaní. Častým problémom je pomerne nízka odozva zo strany vysokých škôl/fakúlt na nepriaznivé hodnotenie obsahu jestvujúcich študijných programov a vznesené požiadavky zamestnávateľov. Na základe zistení vyplývajúcich z uskutočneného prieskumu sa ukazuje potreba systémovo zabezpečiť definovanie potrieb praxe a požiadaviek slovenského trhu práce a to z úrovne štátu.

Napriek skutočnosti, že učitelia majú možnosti ovplyvniť zmeny týkajúce sa tvorby podkladov pre hodnotenie kvality zabezpečovaných predmetov a majú vytvorený priestor pre iniciatívy realizované na princípe zdola – nahor, v inštitucionálnych správach bol zhodne konštatovaný prevažne pasívny prístup učiteľov k podávaniu podnetov v tejto oblasti. Zo strany garantov predmetov bola vznesená kritika na nedostatočné zadefinovanie ich právomocí. Analógiou pasívneho prístupu učiteľov k podávaniu podnetov na hodnotenie a zvyšovanie kvality zabezpečovaných predmetov je nízka miera využívania možností ovplyvňovať vzdelávacie procesy zo strany študentov. Študenti môžu prostredníctvom svojich zástupcov v akademických senátoch výraznou mierou ovplyvňovať zabezpečovanie kvality vzdelávania na fakultách, ale ich iniciatíva v tomto smere ja väčšinou postavená na individuálnej aktivite študentov - členov senátov. Prípady predkladania alebo iniciovania predkladania pripomienok a podnetov zo strany študentov, ktorí nie sú členmi senátov, sú zaznamenávané len ojedinele.

Dostupnosť zodpovedajúcich zdrojov pre výučbu a na podporu študentov závisí od nárokov jednotlivých študijných odborov. Na základe analýzy údajov môžeme konštatovať, že vo všeobecnosti nie je postačujúca. Základná študijná literatúra viac-menej dostupná je, ale širšie spektrum odbornej literatúry (hlavne v cudzom jazyku) sa dopĺňa podľa aktuálnych finančných prostriedkov a na základe výmeny s partnerskými organizáciami, ktorá je však živelná a inštitucionálne neriadená. Bariérou je nízka dostupnosť zahraničných časopiseckých zdrojov (printových), nedostatok finančných prostriedkov a nedostatočné pokrytie niektorých špecializovaných disciplín učebnými materiálmi. Nespokojnosť zo strany študentov je zaznamenávaná v spojitosti s dostupnosťou a využívaním internetu vrátane výpočtovej techniky. Tento problém sa však priebežne úspešne rieši. K jeho riešeniu prispieva aj skutočnosť, že študenti využívajú v čoraz väčšej miere vlastné notebooky, takže školy sa

zameriavajú hlavne na pokrytie jednotlivých priestorov dostatočným prístupom na internet, resp. zabezpečením požadovanej kapacity a rýchlosti prenosu dát.

Čo sa týka informovanosti či už pracovníkov s rozhodovacími právomocami alebo pedagógov ako aj študentov o ESG, táto je na jednotlivých vysokých školách veľmi rozdielna a väčšinou sa odvíja od zapojenosti týchto inštitúcií do rôznych medzinárodných projektov odvíjajúcich sa od problematiky ESG (bližšie viď v príspevkoch jednotlivých vysokých škôl). Vo všeobecnosti možno konštatovať, že najvyššia je táto informovanosť u pracovníkov s rozhodovacími právomocami, u pedagógov je v podstate slabá a u študentov minimálna. Na druhej strane sa však implementácia ESG na vysokých školách stretáva s pozitívnym prístupom na všetkých úrovniach a nezávisle od absencie širšej informovanosti o ESG venujú problematike zavádzania mechanizmov zabezpečenia kvality vzdelávania veľkú pozornosť (i keď v niektorých prípadoch je ťažké hovoriť o priamom vplyve ESG na hodnotenie a zabezpečovanie kvality vzdelávania, pretože uplatňované postupy síce zodpovedajú normám ESG, ale zavádzané sú skôr intuitívne a až následne sú konfrontované s normami ESG).

Všeobecne v súvislosti s implementáciou ESG boli identifikované nasledovné prekážky:

- absencia jasnej jednotnej stratégie a vytýčenia časového horizontu implementácie ESG,
- nejasnosť štátnej politiky v oblasti kvality vzdelávania a zlé zadefinovanie priorít štátu vzhľadom na túto oblasť ako aj nedostatočné stimuly zo strany štátu na zabezpečovanie procesov v oblasti internej kvality vzdelávania na VŠ,
- nesyntetický prístup ústredných orgánov v oblasti školstva pri prijímaní strategických rozhodnutí, názorovo ohraničená stratégia nepresahujúca dĺžku volebného obdobia príslušného ministra,
- rozmanitosť názorov na implementáciu ESG na strane zamestnancov a vrcholových riadiacich orgánov,
- náročnosť a rozsiahlosť analytických prác, ktoré implementáciu ESG v úvodnej fáze riešenia sprevádzajú,
- nedôslednosť pri organizácii systému zabezpečenia kvality vzdelávania,
- absencia širšieho povedomia o ESG a z nej vyplývajúca neochota niektorých zložiek školy zapojiť sa do procesu implementácie ESG,
- absencia pripravenosti na zmenu,
- obava z byrokratického zaťaženia vysokoškolských učiteľov v kontexte ich už aj tak neúmernej zaťaženosti rôznymi administratívnymi činnosťami,
- nedostatočná motivácia pedagogických zamestnancov, nedostatočná flexibilita systému a zamestnancov pri implementácii zmien,
- malý „prah zodpovednosti“ za vykonávanú prácu a osobné rozhodnutia, pričom niekedy sa neprihliada na vecnú stránku návrhov,
- rozdielnosť názorov na vytvorený systém hodnotenia pedagógov,
- vysoké vekové kategórie VŠ učiteľov, ktorí nechcú meniť zaužívané postupy a na druhej strane neskúsenosť mladých učiteľov;

- neochota overiť a kontrolovať správnosť postupov na hodnotenie študentov na úrovni skúšajúceho,
- v mnohých prípadoch aj zo strany študentov neochota zapájať sa do procesov a mechanizmov hodnotenia kvality,
- nedostatočná spätná väzba od zamestnávateľov.

2.6 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

Zapojenie stakeholderov do interného procesu hodnotenia kvality vzdelávania na vysokých školách by malo viesť k posilneniu väzby medzi vysokou školou a spoločnosťou. Pojmom stakeholder v súvislosti s vysokými školami označujeme konkrétne osoby, skupiny ľudí a inštitúcie, ktoré môžu prostredníctvom rozhodovacích alebo poradných procesov ovplyvňovať smerovanie školy, získavanie a využívanie finančných zdrojov, kvalitu vyučovacieho procesu, resp. štúdia, vnútorné procesy zabezpečovania kvality vyučovacích procesov, rôzne druhy výstupov školy ako aj ďalšie oblasti pôsobnosti vysokej školy. Za potenciálne skupiny stakeholderov možno považovať zamestnávateľov, profesijné organizácie, zástupcov štátnej správy, absolventov, študentov, zástupcov miestnej a regionálnej samosprávy, zástupcov odborových organizácií, atď.

V rámci projektu IBAR bol analyzovaný reálny vplyv stakeholderov na interné procesy zabezpečovania kvality vzdelávania na vysokých školách v rôznych oblastiach a to počas predchádzajúcich piatich rokov:

1. vymedzenie pôsobenia stakeholderov na rozhodovacie a poradné orgány vysokej školy v národných dokumentoch SR,
2. vymedzenie pôsobenia stakeholderov na rozhodovacie a poradné orgány VŠ v interných dokumentoch a ich zmena počas posledných 5 rokov,
3. nominálne a reálne zastúpenie stakeholderov v rozhodovacích orgánoch VŠ,
5. zastúpenie stakeholderov v organizačných jednotkách VŠ,
6. vplyv stakeholderov smerom na:
 - a) profil absolventa, výsledky vzdelávania,
 - b) požiadavky na skúšky a revíziu obsahov študijných programov,
 - c) získavanie mäkkých a podnikateľských zručností,
 - d) procesy interného merania kvality,
7. vplyv stakeholderov na tvorbu a modifikáciu študijných programoch vzhľadom na:
 - a) požiadavky trhu práce a zamestnávateľov,
 - b) sťaže,
 - c) špeciálne profesionálne doškoloňovacie kurzy,
 - d) kontakt s podnikateľskými subjektmi a ostatnými inštitúciami.

Účasť stakeholderov na riadení vysokých škôl legislatívne vymedzuje zákon o vysokých školách. Početné zastúpenie stakeholderov voči celkovému počtu členov v rozhodovacích a poradných orgánoch vysokej školy však nie je vždy explicitne vymedzené. Explicitne je tento pomer vyjadrený pri vymedzení správnej rady vysokej školy, vedeckej rady vysokej školy,

akademického senátu vysokej školy a disciplinárnej komisie vysokej školy. Bez presného počtu či pomeru sú stakeholderi uvádzaní v zákone v súvislosti so zložením skúšobných komisií pri štátnych skúškach: *Do skúšobných komisií na vykonanie štátnych skúšok sú spravidla zaradovaní aj významní odborníci v danom študijnom odbore z iných vysokých škôl, z právnických osôb vykonávajúcich výskum a vývoj na území Slovenskej republiky alebo z praxe.*¹

Na inštitucionálnej úrovni vysoké školy majú účasť stakeholderov na riadení vysokých škôl vymedzenú v rôznych interných dokumentoch (štatúty vysokých škôl a fakúlt, štatúty a rokovacie poriadky jednotlivých orgánov vysokej školy a jej fakúlt, študijné poriadky, prípadne zásady výberového konania, vnútorné predpisy o prijímacom konaní a o skúšobných komisiách štátnych skúšok a pod.). Nad rámec povinnosti stanovenej národnou legislatívou na niektorých vysokých školách sú etablované aj ďalšie komisie, v ktorých sú zastúpení aj stakeholderi (napr. komisie na obsadenie funkčných miest profesor a docent, komisie štipendijného fondu, komisie pre knižnú radu, komisie pre šport a pod.).

Na úrovni jednotlivých katedier, resp. študijných programov pôsobenie stakeholderov je prepojené obvykle s prípravou nových študijných programov a vymedzením profilu absolventov, realizáciou výučby, konzultovaním záverečných prác študentov, členstvom v štátnych skúšobných komisiách a porotách rôznych študentských súťaží a s členstvom vo vedecko-výskumných tímoch.

Z hľadiska procesov interného merania kvality ako veľmi významný proces sa javí byť hodnotenie študijných programov a kvality výučby jednotlivých predmetov ako aj vyučujúcich zo strany skupiny stakeholderov – študentov. Výsledky týchto „študentských dotazníkov“ sú každoročne prerokované vo vedení katedier a fakúlt.

Zmeny a aktualizácie zastúpenia stakeholderov v rozhodovacích a poradných procesoch sú každoročne zakomponované do výročných správ vysokých škôl a fakúlt. Z analýzy zmien pôsobenia stakeholderov na interné procesy zabezpečovania kvality vzdelávania na vysokých školách v období posledných piatich rokov (t.j. v podstate počas rokov 2007 – 2011 vzhľadom na časový priebeh realizácie jednotlivých výskumných šetrení projektu) vyplynuli dve závažné zistenia. Jednou konštatovanou zmenou bol posun v zameraní pozornosti a priorít stakeholderov na tie oblasti, ktoré sú aktuálne preferované ako hlavné kritériá hodnotenia kvality vysokých škôl na národnej úrovni, a druhou konštatovanou zmenou bola zosilňujúca sa tendencia vysokých škôl prizývať externých odborníkov, aj ako hostí, na rôzne čiastkové hodnotenia a diskusie o dosahovaných výsledkoch vedecko-výskumnej a pedagogickej práce. Táto tendencia sa prejavuje aj v prehlbovaní spolupráce s externými inštitúciami a firmami, nakoľko úzke prepojenie s praxou si vyžaduje profilácia každej vysokej školy, resp. fakulty. Podmienky spolupráce s týmito typmi stakeholderov bývajú obvykle upravené rôznymi typmi zmlúv a vzájomných dohôd.

¹ § 63 vysokoškolského zákona

Z hľadiska ovplyvňovania kvality činnosti vysokých škôl za najvýraznejší faktor uplatňujúci sa v súčasnosti, resp. počas hodnoteného obdobia možno označiť metodiku financovania vysokých škôl, ktorú každoročne pripravuje MŠVVaŠ SR a ktorú následne reflektujú vysoké školy pri prerozdelení im pridelených finančných prostriedkov ďalej smerom na jednotlivé fakulty. Počas hodnoteného obdobia bol zaznamenaný neustále sa zvyšujúci podiel kritéria kvality vedecko-výskumnej činnosti na mechanizme alokovania finančných prostriedkov jednotlivým vysokým školám. Kvalita vysokej školy na národnej úrovni sa hodnotí podľa počtu vedeckých statí publikovaných v renomovaných (karentovaných) domácich a zahraničných časopisoch, počtu monografií a počtu riešených vedeckých a výskumných projektov. Z hľadiska hodnotenia a financovania verejných vysokých škôl sa nezohľadňuje počet projektov alebo dohôd o spolupráci s praxou uzatvorených s podnikateľskými subjektmi, školami alebo štátnou správou a samosprávou ani konferencie či školenia uskutočnené pre prax.

V rámci celoplošného hodnotenia kvality vysokých škôl sa začína čoraz vo väčšej miere presadzovať ako kritérium hodnotenia uplatnenie absolventov v praxi. Vysoké školy sa preto pri stanovovaní počtu akceptovaných uchádzačov o štúdium jednotlivých programov začínajú riadiť aj analýzami, rozborami a vyhodnoteniami regionálnych úradov práce a štatistikami o zamestnanosti absolventov, ktoré poskytuje Ústav informácií a prognóz školstva SR. Čiastočne aj odtiaľto sa odvíja spolupráca vysokých škôl s podnikateľskými subjektmi a inými inštitúciami.

Spoluprácu s podnikateľskými subjektmi a inými inštitúciami vysoké školy rozvíjajú na zmluvnom aj nezmluvnom základe. Z obsahového hľadiska táto spolupráca zahŕňa najmä:

- vedecko-výskumnú činnosť,
- spoluprácu pri realizácii experimentov v rámci vedecko-výskumnej činnosti,
- podieľanie sa na verifikácii výsledkov vedecko-výskumnej činnosti (prenos výskumu do praxe),
- spoluprácu na zadávaní tém záverečných prác,
- participáciu na realizácii výberových prednášok,
- účasť v komisiách štátnych záverečných skúšok,
- vypracovávanie recenzných posudkov záverečných prác,
- konzultačnú činnosť v oblasti spracovávania záverečných prác,
- participáciu na organizovaní študentských aktivít (súťaže, ŠVOČ, workshopy, tvorivé dielne a pod.),
- odborné exkurzie študentov v podnikoch a iných inštitúciách,
- odbornú prax, pedagogickú prax a stáže študentov v podnikoch a iných inštitúciách,
- organizovanie spoločných odborných podujatí a konferencií.

Názory stakeholderov na kvalitu vzdelávania na príslušnej vysokej škole vychádzajúce zo sťaží študentov sa premietajú do úpravy študijných programov, ale nebol zistený žiadny oficiálny, resp. formalizovaný proces evidencie názorov a podnetov na zmenu študijných programov. Ako podnety na takéto úpravy slúžia informácie z prípadných správ o odborných sťažach predkladaných študentmi alebo z písomných hodnotení účastníkov pedagogickej

praxe vypracovávaných uvádzajúcimi učiteľmi (predloženie správy nie je všeobecne zavedenou povinnosťou na vysokých školách, obvykle sa rieši predložením potvrdenia o absolvovaní stáže, resp. praxe).

2.7 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

V rámci ESG o kvalite pedagogických zamestnancov štandardov pojednáva štandard ESG 1.4. V tomto štandarde sa konštatuje: *Vysoké školy by mali mať zavedené postupy, pomocou ktorých sa dokázu presvedčiť, či sú pracovníci zaoberajúci sa výučbou študentov kvalifikovaní a kompetentní na takúto činnosť. Mali by byť k dispozícii osobám, ktoré vykonávajú externú kontrolu a mali by byť okomentované v publikovaných správach. Učítelia sú najdôležitejším študijným zdrojom, ktorý má k dispozícii väčšina študentov. Je dôležité, aby tí, ktorí vyučujú, mali úplné vedomosti a pochopenie predmetu, aby mali potrebné znalosti a skúsenosti na odovzdávanie svojich vedomostí a rozhľadu účinným spôsobom študentom v širokej škále vyučovacích kontextov a k svojmu výkonu boli schopní prijímať spätnú väzbu. Vysoké školy by mali zabezpečiť, aby postupy na nábor ich personálu a vymenovacie konanie zahŕňali prostriedky na zabezpečenie aspoň minimálne nevyhnutnej úrovne spôsobilosti u všetkých nových zamestnancov. Pedagogickí pracovníci by mali dostať príležitosť rozvíjať a rozširovať svoju vyučovaciu kapacitu a mali by byť povzbudzovaní, aby si hodnotili svoje schopnosti. Vysoké školy by mali na prijateľnej úrovni poskytovať učiteľom s nízkou výkonnosťou príležitosť na zdokonaľovanie svojich schopností a mali by mať prostriedky na vylúčenie takýchto učiteľov z vyučovacieho procesu, ak sú aj naďalej preukázateľne neefektívni.*¹

Na národnej úrovni neexistujú nariadenia, resp. legislatíva, ktorá by upravovala pedagogickú záťaž vysokoškolských učiteľov. Vysoké školy a fakulty sledujú pedagogickú činnosť pedagogických zamestnancov často formou tzv. úväzkových listov, ktoré vyjadrujú počet hodín výučby študentov za týždeň. Komplexnosť systému evidencie pedagogickej činnosti na jednotlivých vysokých školách je však značne rozdielna. Pedagogická záťaž vysokoškolských učiteľov síce legislatívne vymedzená nie je, ale nepriamo môže byť vyvodzovaná z legislatívne stanoveného kritéria pomeru počtu študentov a vysokoškolských učiteľov, ktoré je záväzné pre všetky vysoké školy na Slovensku. Podľa uvedeného kritéria počet študentov v študijných programoch prvého a druhého stupňa na prepočítaný evidenčný počet vysokoškolských učiteľov je najviac 20. Študenti v externej forme štúdia sa zohľadňujú v celkovom počte študentov s váhou 0,3.

Vysoké školy, ktoré sa zúčastnili výskumu, nemajú etablovanú inštitucionálnu politiku hodnotenia pedagógov formou oficiálnych dokumentov, ktoré by jednotne deklarovali a popisovali procesy pre hodnotenie kvality pedagogických zamestnancov. Procesy hodnotenia efektívnosti a kvality pedagogických zamestnancov sú na nich riadené zhora manažmentom vysokých škôl a fakúlt, pričom sa prioritne zameriavajú na výkon pedagogických zamestnancov v 3 oblastiach a to v oblasti priamej pedagogickej činnosti,

¹ ENQA: Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania, 2009

v oblasti nepriamej pedagogickej a organizačnej činnosti a v oblasti vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti.

Vzhľadom k tomu, že každý študijný program musí mať garanta, národná legislatíva obmedzuje možnosti garantovania tak, že jeden pedagogický zamestnanec (profesor alebo docent) môže garantovať iba jeden študijný program v danom stupni vzdelávania a zároveň musí byť zamestnaný na príslušnej fakulte na plný pracovný úväzok. Táto skutočnosť bola v rámci výskumných šetrení hodnotená aj v pozitívnom aj v negatívnom smere. Zdôvodnenia pozitívnych hodnotení možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- viac príležitostí a kontaktov pre vedecko-výskumnú spoluprácu medzi univerzitami;
- zabezpečenie väčšieho rozhl'adu pedagogických pracovníkov, možnosť komparácie rozdielnych akademických prostredí;
- výmena a prenos skúseností z pedagogického procesu;
- porovnanie kvality študentov;
- vyššia možnosť získania odborníkov pre pedagogickú činnosť;
- možnosť kompenzácie nízkych platových hodnotení učiteľov nezabezpečujúcich bežnú štandardnú životnú úroveň.

Proklamácie negatívnych hodnotení uvedeného stavu vychádzali z nasledujúcej argumentácií:

- znížený výkon pre pracovisko;
- znižovanie objemu času, ktorý by učelia mohli, resp. mali venovať študentom (mimo vyučovacích povinností);
- delenie času a výstupov vedecko-výskumnej činnosti medzi viaceré pracoviská, čo negatívne ovplyvňuje príjem financií vysokých škôl;
- komplikácie pri organizácii pedagogickej a inej činnosti viažucej sa na aktivity pracoviska, možnosti kolízií plnenia si pracovných povinností na jednotlivých pracoviskách.

Rozvoj odborných zručností pedagogických zamestnancov na vysokých školách je prioritne podporovaný v zameraní na rozvoj ich predmetovej a vedecko-výskumnej odbornosti a až v sekundárnej rovine na rozvoj ich pedagogického majstrovstva. Dominantne je podporovaný kvalifikačný kariérny rast, odborný rast prostredníctvom podpory zahraničných stáží a prednáškových pobytov a projektová a publikačná činnosť, ktoré sú prepojené na vedecko-výskumné výstupy a umeleckú činnosť vysokoškolských učiteľov. Na rozvoj pedagogických zručností učiteľov, vrátane ich všeobecných kľúčových kompetencií, sú využívané vzdelávacie projekty financované z prostriedkov ESF. Tieto sa orientujú na rozvoj pedagogických spôsobilostí, jazykových a prezentačných spôsobilostí, spôsobilostí využívať prostriedky IKT a elektronické vzdelávacie systémy vo vyučovaní, rozvoj zručností z oblasti projektového manažmentu a špecificky aj na vzdelávanie aktuálnych a potenciálnych manažérov univerzít a fakúlt.

Povinnosť účasti pedagogických zamestnancov na ďalšom pedagogickom vzdelávaní bola identifikovaná len v jednej inštitúcii (UMB), kde pedagogickí zamestnanci majú povinnosť absolvovať kurz vysokoškolskej pedagogiky. Absolvovanie vysokoškolskej pedagogiky sa považuje za špecifický kvalifikačný predpoklad na prijatie do zamestnania a pokiaľ ho

uchádzač o miesto vysokoškolského učiteľa nespĺňa, vzniká mu povinnosť toto vzdelanie si doplniť po nástupe do zamestnania. Navyše UMB ukladá v niektorých prípadoch svojim zamestnancom zodpovedným za rozvoj ľudských zdrojov povinnosť absolvovať kurzy, ktoré sú deklarované ako potrebné na kvalitné profesionálne vykonávanie práce na danom pracovnom mieste.

Problémom, ktorý sa začína postupne sporadicky prejavovať v praxi, je problém s obsadzovaním ponúkaných vzdelávacích kurzov a školení. Súvisí to v niektorých prípadoch so širokou ponukou vzdelávacích kurzov a v niektorých prípadoch s nedostatočným využívaním týchto príležitostí zo strany samotných pedagogických zamestnancov, čo môže byť spôsobené subjektívnymi i objektívnymi príčinami. Pri vlastnom organizovaní vzdelávacích aktivít pre cieľovú skupinu pedagogických zamestnancov je potrebné náležitú pozornosť venovať otázke času ich realizácie, pretože to zvykne byť kľúčový faktor participácie účastníkov (realizácia počas pracovnej doby versus po pracovnej dobe, počas semestra versus počas skúšobného obdobia). Ako málo využívaná možnosť vykrývania nákladov spojených s ďalším vzdelávaním a motivovaním zamestnancov k účasti na týchto vzdelávacích aktivitách bola identifikovaná možnosť poskytovania finančných príspevkov zamestnancom zo sociálneho fondu.

Významné pozitívne posuny (počas posledných 5 – 10 rokov) na všetkých sledovaných inštitúciách môžeme konštatovať v kvalite zabezpečenia priamych aj nepriamych podmienok realizácie vyučovacích procesov. Priamymi podmienkami pritom označujeme zabezpečenie náležitých vyučovacích priestorov a ich vybavenosti a nepriamymi podmienkami označujeme také faktory, ako sú zabezpečenie dostupnosti potrebnej študijnej literatúry alebo poskytovanie ubytovacích možností.

Najvýznamnejšie pozitívne posuny v kvalite podmienok realizácie vyučovacích procesov boli identifikované v nasledujúcich oblastiach:

- modernizácia učební, budovanie laboratórií a vytváranie špecializovaných učební,
- budovanie výskumne orientovaných centier excelentnosti,
- vytváranie integrovaných informačných systémov,
- modernizácia dátových sietí a zvyšovanie ich bezpečnosti,
- modernizácia knižníc a nimi poskytovaných služieb,
- vytváranie IKT zázemia pre interných doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov,
- rekonštrukcie ubytovacích priestorov pre študentov.

Závažným problémom pri modernizácii technického zabezpečenia vyučovacieho procesu je nákup softvérových licencií. Finančné prostriedky na modernizáciu priestorov, zariadení a rozvoj infraštruktúry získavajú vysoké školy a fakulty najmä v rámci rôznych projektov vo forme nenávratných finančných prostriedkov (napr. v rámci operačného programu Výskum a vývoj).

K najčastejšie využívaným interným nástrojom na zabezpečenie kvality vzdelávania vrátane učiteľov na vysokých školách patria študentské ankety (dotazníky). Zriedkavejšie je to monitorovanie plnenia podmienok v jednotlivých predmetoch a stretnutia vedení fakúlt so

študentmi v zameraní na otázky vzdelávania a sporadicky sa objavuje priebežné hodnotenie predmetu a výučby jednotlivých tém zo strany pedagógov a študentov s využitím funkcionality akademických informačných systémov. K bežne používaným interným nástrojom hodnotenia kvality vzdelávania možno navyše zaradiť správy o vzdelávaní a hodnotiace správy, príprava ktorých je zo zákona vyplývajúcou povinnosťou vysokoškolských inštitúcií. Za externú formu hodnotenia kvality vzdelávania ako aj komplexné hodnotenie vysokých škôl možno považovať hodnotenie Akademickej rankingovej a ratingovej agentúry ARRA, hodnotenie akreditačnej komisie a registráciu publikačnej a umeleckej činnosti zamestnancov vysokých škôl v Centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti a v Centrálnom registri evidencie umeleckej činnosti.

Hodnotenie kvality vyučovacieho procesu ovplyvňuje politiku vysokoškolských inštitúcií v oblasti ľudských zdrojov zatiaľ iba výnimočne, obvykle len v prípadoch riešenia problémov, ktoré sú dlhodobé alebo príliš vypuklé. Podstatne väčší vplyv majú výsledky hodnotenia kvality vyučovacieho procesu a z nich vyplývajúce zistenia na úpravu učebných plánov a na oblasť rozvoja ľudských zdrojov.

Čo sa týka preukázateľnej dlhodobej neefektívnosti pedagogických zamestnancov vysokých škôl, určité možnosti riešenia tohto problému poskytujú ustanovenia Zákonníka práce, ale vysoké školy ich využívajú veľmi zriedkavo, nakoľko obvykle nechcú ísť do otvorenej konfrontácie a navyše príslušné ustanovenia Zákonníka práce sú veľmi komplikované. Preto vysoké školy uprednostňujú iné možnosti nápravy alebo možnosti iného riešenia (hospitácie, osobné rozhovory, ústne a písomné upozornenia, zníženie, resp. odobratie osobného ohodnotenia, preradenie zamestnanca do nižšej kategórie, ukončenie, resp. neobnovenie pracovného pomeru).

Jednoznačne špecifikovať atribúty dobrého učiteľa je veľmi problematické. V podstate v tomto zmysle je možné vytvárať len rôzne hypotetické modely ideálneho učiteľa (najvýznamnejšie atribúty dobrého učiteľa z hľadiska respondentov zapojených do výskumných šetrení na jednotlivých zúčastnených vysokých školách vid' v príspevkoch jednotlivých vysokých škôl).

Na základe zistení možno konštatovať, že vysoké školy väčšinou nedisponujú oficiálnymi dokumentmi, ktoré by obsahovali motivačné nástroje pre dosahovanie kvality vzdelávacieho procesu. Vytvárajú si však vlastné smernice a nástroje na zvýšenie motivácie pedagogických zamestnancov najmä v oblasti projektovej, vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti (napr. smernice na oceňovanie zamestnancov a doktorandov za mimoriadne výsledky vo vedeckej a umeleckej činnosti, za publikačné, vedecké a umelecké výstupy, príležitostné udeľovanie vyznamenaní a medailí a pod.). Pri zohľadňovaní výkonov pedagogických zamestnancov v oblasti vedy a výskumu sa pritom očakáva, že výstupy z tejto oblasti vysokoškolskí učители automaticky premietajú aj do vzdelávacieho procesu.

V závislosti od finančných možností vysokoškolské pracoviská využívajú finančnú motiváciu na zvýšenie aktivít pedagogických zamestnancov v nasledujúcich oblastiach:

- publikačná činnosť v zameraní na vybrané kategórie publikačných jednotiek (zahraničné a domáce monografie, príspevky v časopisoch indexovaných v renomovaných databázach),
- príprava celoštátnych a medzinárodných vedecko-výskumných projektov a projektov štrukturálnych fondov,
- rozvoj výučby študijných programov v cudzom jazyku,
- tvorba e-learningových kurzov.

Pedagogickí zamestnanci však kriticky poukazujú na skutočnosť, že neexistuje motivačný systém vzťahujúci sa k výučbe. Dominantnými faktormi ich motivácie k skvalitňovaniu svojej pedagogickej činnosti stále ostáva vlastné uspokojenie a pozitívny vzťah k práci, ktorú vykonávajú. Ide napríklad o motiváciu spojenú so spokojnosťou s vlastným výkonom, napr. keď sú oslovení študentmi, aby sa stali vedúcimi ich záverečných prác alebo keď sú motivovaní výsledkami svojich študentov ako aj absolventov.

Za hlavnú bariéru zavádzania motivačných systémov zameraných prioritne na zlepšovanie kvality vyučovacieho procesu možno označiť hodnotiace kritériá metodiky rozdeľovania štátnej dotácie vysokým školám a kritériá akreditačnej komisie a agentúry ARRA. Tieto kritériá za kľúčovú oblasť hodnotenia kvality vysokých škôl spravili oblasť vedy a výskumu, čím dochádza k devalvácii základného poslania vysokých škôl, ktorým je vzdelávanie, a hodnotenie vyučovacieho procesu sa stáva podružným kritériom hodnotenia činnosti vysokých škôl. Hodnotenie kvality pedagogickej činnosti má tendenciu sklzáť do roviny kvantifikácie výkonu učiteľov v tejto oblasti založenej napr. na počte odučených hodín za týždeň alebo počtu študentov pripadajúcich na učiteľa. Pedagogická prax a pedagogické kompetencie sa stávajú sekundárnym kritériom aj v rámci hodnotenia uchádzačov o miesta vysokoškolských učiteľov.

2.8 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

Dostupnosť kvalitných a porovnateľných informácií je nutnou podmienkou zvyšovania kvality vysokých škôl a umožňuje verejnosti podrobnejšie sa angažovať v činnosti vysokých škôl, a tým zlepšovať zameranie činností vysokých škôl na napĺňanie potrieb verejnosti. V rámci ESG štandardov pojednávajú o téme kvality a informácií dva ESG štandardy. ESG štandard 1.6 prezentuje normu vzťahujúcu sa na informačné systémy nasledovne: *Vysoké školy by mali zabezpečiť zhromažďovanie, analýzu a používanie príslušných informácií pre efektívne riadenie svojich študijných programov a ďalších aktivít. Inštitucionálne sebaopoznanie je východiskovým bodom na efektívne zabezpečovanie kvality. Je dôležité, aby vysoké školy disponovali prostriedkami na zhromažďovanie a analyzovanie informácií o svojej vlastnej činnosti. Bez tohto nebudú dobre rozumieť, čo funguje a čomu je potrebné venovať väčšiu pozornosť, ani poznať výsledky inovatívnych postupov. Informačné systémy na zber dát o kvalite, ktoré je potrebné zaviesť na vysokej škole, budú do určitej miery závisieť od miestnych podmienok, v minimálnej miere by však mali pokrývať:*

- mieru študijného postupu a úspešnosti študentov;

- zamestnateľnosť absolventov;
- spokojnosť študentov s ich programami;
- efektivitu učiteľov;
- profil študentskej populácie;
- dostupné učebné zdroje a ich náklady;
- kľúčové ukazovatele výkonnosti vysokej školy¹.

ESG štandard 1.7 stanovuje normu podľa ktorej: *Vysoké školy by mali pravidelne zverejňovať aktuálne, nestranné a objektívne informácie, a to ako kvantitatívne tak aj kvalitatívne, o študijných programoch a akademických tituloch, ktoré ponúkajú. Pri plnení svojich verejných úloh majú vysoké školy povinnosť poskytovať informácie o programoch, ktoré ponúkajú, očakávaných študijných výsledkoch, tituloch, ktoré udeľujú, postupoch na hodnotenie vyučovania, štúdia a známkovania a vzdelávacích príležitostiach, ktoré sú k dispozícii pre študentov. Publikované informácie by mohli tiež zahŕňať aj názory a profesionálnu dráhu bývalých študentov a profil súčasnej študentskej populácie. Tieto informácie by mali byť presné, nestranné, objektívne a ľahko prístupné a nemali by sa používať primárne ako marketingový nástroj. Vysoká škola by si mala overiť, či spĺňa svoje vlastné očakávania pokiaľ ide o nestrannosť a objektívnosť.*²

Národná politika v oblasti informácií na Slovensku je silne determinovaná národnou legislatívou, ktorá sa smerom na vysoké školy primárne koncentruje na ich povinnosť poskytovať informácie svojmu nadriadenému orgánu, ktorým je MŠVVaŠ. Tieto informácie sú potom analyzované samotným ministerstvom a vybrané informácie sú zverejňované širšej verejnosti. Národná legislatíva zároveň predpisuje vysokým školám, aký typ informácií sú povinné samostatne priamo zverejňovať širšej verejnosti.

Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim národnú politiku je novela zákona o vysokých školách, ktorá nadobudla účinnosť od 1. 1. 2013 a zaviedla nové povinnosti pre vysoké školy, ktoré sa dotýkajú zberu, analýzy, využívania a zverejňovania informácií. Zo širšieho hľadiska nastal v uvedenej novele vysokoškolského zákona výrazný posun práve v oblasti viažucej sa k problematike kvality vzdelávania (viď už v predchádzajúcej časti spomínané zavedenie nového paragrafu, ktorý špecifikuje povinnosť vysokých škôl zaviesť si vlastný vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania, pričom príslušný paragraf implicitne nadväzuje na vybrané ESG štandardy). MŠVVaŠ za účelom znižovania informačnej nerovnosti zostavilo zoznam informácií, ktoré by vysoké školy mali sprístupňovať širokej verejnosti na svojich internetových stránkach. Zoznam má odporúčací charakter, ale časť týchto informácií vysoké školy boli povinné zverejňovať už aj v predchádzajúcom období a to na základe vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 614/2002 Z.z. o kreditovom systéme štúdia. Niektoré informácie sú spoločné pre vysokú školu ako celok, iné informácie sú špecifické pre jednotlivé študijné programy, pričom zverejňovanie niektorých z nich sa vyžaduje aj v anglickom jazyku. Hlavným účelom zverejňovania informácií v navrhnutom rozsahu je umožniť záujemcom o štúdium vybrať si vysokú školu a študijný program, ktoré svojim

¹ ENQA: Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania, 2009

² Ibid.

profilom najviac zodpovedajú ich požiadavkám a očakávaniam. Z hľadiska vysokých škôl však pri zverejňovaní informácií je potrebné postupovať tak, aby na strane komunikantov nedošlo k ich zahlcovaní nepodstatnými informáciami.

V zameraní na študentov a vyhodnocovanie miery ich študijného postupu a úspešnosti k základným sledovaným atribútom patrí vývoj počtu študentov (v tom podiel zahraničných študentov) podľa rokov, foriem a stupňov štúdia, počet predčasne ukončených a prerušených štúdií, počet študentov na zahraničných mobilitách, podiel počtu novoprijatých študentov a počtu ukončených študentov, priemerné známky (prepočítaný vážený študijný priemer za semester a školský rok), dosiahnutie progresu v štúdiu predmetov študijného programu, ocenenia študentov získané na rôznych podujatiach a rôznych úrovniach (veľmi významný atribút najmä v prípade VŠVU – zhromažďovanie informácií o umeleckých aktivitách a výstupoch študentov, uskutočňuje sa predovšetkým na úrovni jednotlivých ateliérov na katedrách), počty absolventov, hodnotenie štátnych skúšok. Osobitná pozornosť v zbere informácií sa venuje študentom so špecifickými potrebami a sociálne odkázaným. V rámci odborových komisií doktorandského štúdia sa zvláštna pozornosť venuje študijnému progresu a študijným výsledkom študentov doktorandského štúdia v záujme dosahovania vyššej kvality dizertačných prác, publikačných výstupov ako aj celkovej úspešnosti doktorandského štúdia. Hodnotenie zapojenosti študentov doktorandského štúdia do projektovej činnosti spolu s ich publikačnými výstupmi je súčasťou oficiálneho hodnotenia vysokých škôl v rámci akreditačných procesov. Výstupy publikačnej a umeleckej činnosti študentov doktorandského štúdia v dennej forme sa registrujú aj v Centrálnom registri publikačnej a umeleckej činnosti. Štatistické prehľady spolu s analýzou informácií o študijnom prograse a miere úspešnosti študentov sú publikované vo výročných správach a dlhodobých zámeroch ďalšieho rozvoja vysokých škôl a ich fakúlt.

Informácie o výsledkoch a úspešnosti študentov sú reflektované pri úpravách študijných programov (úpravy štruktúry predmetov, obsahu a rozsahu výučby jednotlivých predmetov, aktualizácie informačných listov predmetov, výnimočne zmeny vyučujúcich a pod.), najmä v zameraní na zvyšovanie kvality obsahu študijných programov s ohľadom na prepojenosť vysokoškolského vzdelávania a potrieb trhu práce. Tieto informácie sa využívajú aj ako podnety na úpravu pedagogickej dokumentácie a spresňovanie dlhodobých zámerov fakúlt a vysokých škôl. V sekundárnej rovine môžu informácie o študijných výsledkoch študentov dosahovaných pod vedením konkrétneho pedagóga ovplyvniť výberové konanie na pedagóga (pri opakovanom prihlásení sa pedagóga do výberového konania, resp. pri rozhodovaní o zvýšení alebo znížení počtu pedagogických miest na katedre).

Systémové zisťovanie informácií či už o zamestnateľnosti alebo umiestnení absolventov v praxi sa na jednotlivých vysokých školách zatiaľ nerealizuje. Informácie o zamestnanosti, resp. nezamestnanosti absolventov sa získavajú zo štatistických prehľadov zverejňovaných predovšetkým Ústavom informácií a prognóz školstva¹. Ďalším zdrojom informácií v tomto smere sú štatistické prehľady poskytované Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny,

¹ <http://www.uips.sk/vysoke-skolstvo/uplatnenie-absolventov-vysokych-skol>

Akademickou ratingovou a rankingovou agentúrou (ARRA) a sporadicky sú to prehľady získané zo zisťovaní realizovaných jednotlivými fakultami alebo katedrami, ktoré sú však obvykle veľmi limitovaného rozsahu. Ak vychádzame z ukazovateľa zamestnateľnosti študentov, ktorým rozumieme mieru nezamestnanosti vysokoškolákov vo vzťahu k celkovej miere nezamestnanosti, treba podotknúť, že mnohí absolventi slovenských vysokých škôl prijímajú aj pracovné pozície, na ktoré sa požaduje nižšia kvalifikácia, alebo sa zamestnávajú v inom ako vyštudovanom odbore, prípadne odchádzajú za zamestnaním do zahraničia. Aj keď je snaha o maximálnu efektivitu pri zbere informácií, výsledky zberu informácií o uplatniteľnosti absolventov nie sú na adekvátnej úrovni a nemožno ich považovať za objektívne charakteristiky aktuálnej situácie. Navyše zber a analýza relevantných informácií sa vyznačujú vysokou finančnou, administratívnou a časovou náročnosťou. Nakoľko ale v súčasnosti je tendencia hodnotiť vysoké školy aj na základe tohto kritéria, t.j. kritéria miery uplatňovania absolventov v praxi, jednotlivé fakulty čoraz vo väčšej miere uskutočňujú rôzne aktivity zamerané na zvyšovanie kontaktov s bývalými študentmi (napr. prostredníctvom zakladania Klubov absolventov).

Informácie o umiestnení absolventov v praxi, ktoré majú vysoké školy k dispozícii, sú využívané na skúmanie požiadaviek zamestnávateľov na absolventov, na skúmanie vhodného zamerania tém záverečných prác, diagnostikovanie súčasného stavu a posudzovanie relevantného smerovania študijných programov a pod. Informácie o ne/zamestnateľnosti absolventov sú dôležité pri úvahách o opodstatnenosti niektorých študijných programov, resp. pri tvorbe nových študijných programov, pri zlepšovaní marketingu žiadaných povolání a prispôsobovaní obsahu štúdia požiadavkám zamestnávateľov a praxe, ako aj pri inovovaní existujúcich študijných programov.

Možnosť vyjadriť sa ku kvalite študijných programov, a teda aj možnosť vyjadriť mieru spokojnosti so študovaným programom, garantuje študentom zákon o vysokých školách. Vysoké školy sú povinné sledovať a každoročne vyhodnocovať spokojnosť študentov s úrovňou realizácie vyučovacieho procesu, čo sa deje prostredníctvom študentských dotazníkov, komunikáciou tútorov a garantov so študentmi a hromadnými alebo aj individuálnymi stretnutiami prodekanov so študentmi jednotlivých ročníkov a študijných programov. Kým v predchádzajúcich rokoch sa spokojnosť študentov sledovala prostredníctvom tradičných dotazníkov, v posledných rokoch školy prechádzajú na využívanie elektronickej verzie. Vysoké školy realizujú túto anketu obvykle jeden až dvakrát ročne (v závere semestra, resp. akademického roka), pričom otázky bývajú obvykle vždy aktualizované. Svoju ne/spokojnosť so študijnými programami, ale aj so samotným štúdiom (poukázaním na jeho nedostatky) majú študenti možnosť vyjadriť aj prostredníctvom svojich zástupcov v akademických senátoch. Ďalšou formou získavania informácií o spokojnosti študentov so študijnými programami, ktorú využívajú najmä fakulty a katedry, sú rôzne neformálne diskusie počas individuálnych konzultácií, osobné rozhovory na neoficiálnych stretnutiach garantov a vyučujúcich so študentmi, na spoločenských podujatiach organizovaných pre zahraničných študentov alebo oceňovaných študentov ako aj administrovanie dotazníkov končiacim študentom, resp. absolventom po uplynutí určitej doby (obvykle polroku až roku) od ukončenia ich štúdia.

Výsledky hodnotení študijných programov a vzdelávania zo strany študentov napomáhajú pri revíziách študijných plánov, môžu ovplyvniť hodnotenie jednotlivých pedagógov, pomáhajú pri riešení prevádzkových problémov školy, neraz poukazujú na skryté (neregistrované) problémy a pod. Častým problémom je, že napriek stále sa zvyšujúcej propagácii sa do realizovaných ankiet a dotazníkových prieskumov nezapája dostatočné množstvo študentov. Pri veľkých počtoch zapojených respondentov zasa vzniká problém náročnosti administrácie a spracovania získaných údajov.

Kvalita a efektívnosť pedagógov je zisťovaná prostredníctvom v predchádzajúcom spomínaných študentských dotazníkov, vyhodnocovaním pedagogického výkonu a hodnotením publikačných výstupov a ďalších vedecko-výskumných aktivít jednotlivých pedagógov. Kompletne a detailne informácie o činnosti pedagógov obsahujú výročné správy fakúlt. Efektívnosť pedagogických pracovníkov má priamy vplyv na výšku dotačných prostriedkov pridelovaných z rozpočtu vysokej školy na jednotlivé fakulty a následne na katedry. K významnému hodnoteniu pedagógov dochádza pravidelne počas komplexnej akreditácie vysokých škôl a na výberových konaniach. V snahe objektivizovať hodnotenie kvality a efektívnosti vysokoškolských pracovníkov vysokej školy v čoraz väčšej miere využívajú kvantitatívne ukazovatele ich výkonu (pedagogického aj vedecko-výskumného). Nakoľko však kvalita ako taká patrí medzi subjektívne ukazovatele, je potrebné kvalitu pedagógov posudzovať na základe kombinácie kvantitatívnych ukazovateľov a výsledkov kvalitatívnych hodnotení (sú možné rôzne navzájom sa dopĺňujúce hodnotenia – výber konkrétneho variantu závisí od rozhodnutia vysokej školy, v súčasnosti sa využívajú predovšetkým spôsoby, resp. kritériá hodnotenia kvality vysokoškolských pracovníkov používané v rámci metodiky rozdeľovania finančných dotácií vysokým školám uplatňované ministerstvom školstva a spôsoby, resp. kritériá hodnotenia kvality vysokoškolských pracovníkov uplatňované akreditačnou komisiou).

Informácie o efektívnosti pedagógov a ich kvalite sa môžu odraziť v priznávaní finančných osobných ohodnotení pedagógov, môžu mať dopad na výsledky výberových konaní na miesta pedagogických a výskumných pracovníkov, prípadne na podporovanie ich ďalšieho vzdelávania a kvalifikačného rastu (napr. uplatňovanie podporných nástrojov typu udeľovania tzv. „študijného voľna“ na prípravu habilitačného alebo inauguračného konania, refundácie nákladov spojených s kvalifikačným rastom, odmeňovanie autorov najlepších publikácií a koordinátorov excelentných projektov). Okrem využívania na pozitívnu motiváciu informácie o efektívnosti pedagógov sa využívajú aj v opačnom zmysle: upozornenie na porušenie pracovnej disciplíny, osobný pohovor s pracovníkom pri porušení pravidiel, nedostatočnom výkone, odborne nekompetentných riešeniach a ďalších nedostatkoch, častejšie vykonávanie hospitácií pri opakovanom alebo frekventovanejšom výskyte pripomienok k vyučovacej činnosti pedagóga.

Základné informácie o študentoch sú zbierané a archivované na študijnom oddelení a v akademickom informačnom systéme. V prípade potreby sú tieto údaje prístupné, ale len v medziach zákona o ochrane osobných údajov. Podrobné štatistiky sú spracovávané

prostredníctvom AIS a sú k dispozícii vedeniam katedier, fakúlt ako aj manažmentu vysokej školy pre ich ďalšiu rozhodovaciu činnosť. Mnohé z týchto informácií, napriek tomu že nie sú systematicky zbierané ani evidované, napomáhajú pri tvorbe a skvalitňovaní študijných programov.

Informácie o profile študentskej populácie sú obvykle súčasťou marketingu vysokej školy. Z hľadiska stratégií prijímacích konaní, na základe spracovania prehľadov prihlásených uchádzačov o štúdium a zapísaných študentov podľa absolvovanej strednej školy, môžu tieto informácie slúžiť ako východiskové podklady pre realizáciu osobných stretnutí na stredných školách s cieľom podporenia záujmu uchádzačov, prípadne ponúknutia spolupráce stredným školám spojenej s prípravou na prijímacie konanie. Tieto stratégie sú výraznou mierou ovplyvňované skutočnosťou, že študentská populácia neustále klesá a nakoľko vysoké školy sú momentálne závislé (z hľadiska princípov ich financovania) na počte študentov, boj o študenta je čoraz väčší. K zvýšeniu kvality študentov by pritom výrazne prospelo obmedzenie počtu študentov v jednotlivých odboroch, pričom vzdelávať by sa mali len také počty študentov, ktoré majú možnosť uplatniť sa v praxi.

Dostupné učebné zdroje a zdroje na podporu študentov na sledovaných vysokoškolských inštitúciách predstavujú predovšetkým informačné systémy a technológie, ktorými sú vybavené rôzne priestory (prednáškové miestnosti, špecializované učebne, laboratória, spoločenské priestory, študovne, priestory študentských domovov, knižnice, kopírovacie centrá, predajne študijnej literatúry), portály e-learningových kurzov a učebných materiálov, ale v neposlednom rade aj konzultácie poskytované študentom zo strany vyučujúcich. Modernizácia a budovanie technickej a technologickej platformy za účelom neustáleho skvalitňovania výučby je aj súčasťou dlhodobých zámerov rozvoja vysokých škôl, v obsahovej konkretizácii podľa podmienok a špecifik konkrétnej školy. Reakcie študentov na dostupnosť učebných zdrojov sa pravidelne zisťujú v dotazníkoch o kvalite študijných programov a výučby. Nakoľko príspevky využiteľné na rozvoj učebných zdrojov a zdrojov na podporu študentov pridelené vysokým školám zo štátneho rozpočtu sú minimálne, vysoké školy získavajú prostriedky na tieto aktivity hlavne vďaka projektom financovaným z európskych štrukturálnych a európskych sociálnych fondov, prípadne aj z vlastných zdrojov.

Ku kľúčovým identifikátorom výkonu vysokoškolskej inštitúcie patrí kvalifikačná štruktúra pedagógov, publikačná činnosť pedagogických a vedecko-výskumných pracovníkov, projektová činnosť, počty študentov na prvom a druhom stupni vysokoškolského štúdia (počet prijatých študentov/počet absolventov), počty študentov doktorandského štúdia, ich publikačná činnosť a participácia na projektoch, a zahraničná mobilita študentov, pedagógov a vedecko-výskumných pracovníkov. Vzhľadom na vnútorné fungovanie vysokých škôl informácie týkajúce sa kľúčových ukazovateľov ich výkonu sú nástrojom identifikácie a kontroly ich silných a slabých stránok. Pre vedenie školy, rovnako ako aj pre vedenia fakúlt a následne jednotlivých pracovísk, predstavujú platformu na prijímanie manažérskych opatrení smerujúcich k podpore sústavne udržateľnej kvality jednak jednotlivých pracovísk a jednak vysokej školy ako celku.

Základné prekážky efektívneho zhromažďovania, využívania a zverejňovania informácií možno na základe výsledkov realizovaných výskumných šetrení sumarizovať do nasledujúcich bodov:

- nejednotné prístupy,
- nedostatočné personálne kapacity potrebné na zber, spracovanie, vyhodnocovanie a zverejňovanie informácií (absencia finančných zdrojov na ich personálne zabezpečenie),
- neúnosne sa zvyšujúca administratívna záťaž na zamestnancov (spojená s absenciou finančných zdrojov na oceňovanie týchto činností),
- nedostatočné voľné časové kapacity potrebné na zabezpečovanie týchto činností,
- nízky záujem študentov o zapájanie sa do ankiet zameraných na zisťovanie spokojnosti študentov so študijnými programami a vzdelávaním (v značnej miere vyplývajúci jednak z obáv o odhalenie autora kritického názoru a prípadných „následkov“ pre študenta a jednak z veľmi častej absencie spätnej väzby, t.j. neinformovania študentov o výsledkoch zisťovania a prijatých opatreniach).

2.9 Kvalita a prepojenosť na stredoškolské vzdelávanie

V rámci ESG štandardov problematike spolupráce medzi strednými a vysokými školami nie je venovaný samostatný priestor. Nepriamo je táto problematika obsiahnutá v štandardoch ESG 1.1 a ESG 1.2. Štandard ESG 1.1 ustanovuje, že zásady a postupy kvality by mali *zahŕňať aj účasť študentov a ďalších zainteresovaných strán*. V tomto kontexte môžeme vnímať študentov (absolventov) stredných škôl ako potenciálnych stakeholderov. Štandard ESG 1.2 poukazuje na zapojenie stakeholderov do procesov schvaľovania, monitorovania a periodického hodnotenia študijných programov: *Dôvera študentov a ďalších zainteresovaných strán vo vysokoškolské vzdelávanie sa ľahšie vytvára a udržiava pomocou účinných činností na zabezpečovanie kvality, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby boli programy správne navrhnuté, pravidelne monitorované a kontrolované, a tým sa zabezpečil ich ďalší význam a aktuálnosť*. Pozornosť sa venuje vypracovaniu a stanoveniu výsledkov vzdelávania, tvorbe osnov a študijných programov a ich obsahu, pravidelnému hodnoteniu študijných programov a spätnej väzbe od stakeholderov.

Cieľom výskumných šetrení realizovaných v rámci tejto časti projektu IBAR bolo analyzovať spoluprácu stredných a vysokých škôl v kontexte kvality vzdelávania, pričom ústredná pozornosť bola venovaná obdobiu prechodu absolventov stredných škôl na vysoké školy, a identifikovať potenciálne bariéry pôsobiace proti širšiemu rozvíjaniu tejto spolupráce.

Sledované vysoké školy nemajú formálne vymedzenú oficiálnu politiku prepojenosti stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Vysoké školy primárne reagujú na národnú legislatívu, ktorá im ukladá viacero povinností. V zmysle národnej legislatívy, základnou podmienkou, ktorú musí uchádzač o bakalársky stupeň vysokoškolského vzdelávania splniť, je mať ukončené úplné stredné vzdelanie alebo stredné odborné vzdelanie. Národná legislatíva zároveň ukladá vysokým školám povinnosť nastavovať prijímacie skúšky tak, aby

boli v rozsahu stredoškolského štúdia. Kritériá výberu uchádzačov o štúdium majú byť nastavené tak, aby zohľadňovali špecifické predpoklady a schopnosti uchádzačov o konkrétny študijný odbor a umožňovali výber uchádzačov s najlepšimi schopnosťami pre príslušné štúdium. Stanovenie kritérií výberu uchádzačov je v kompetencii jednotlivých vysokých škôl a ich fakúlt. Prepojenie štandardov stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania však absentuje. Komunikácia ohľadom jednotlivých štandardov sa deje sporadicky, na neformálnej úrovni medzi zástupcami vysokých a stredných škôl.

Dominantnou oblasťou spolupráce so strednými školami je pre ktorúkoľvek vysokoškolskú inštitúciu oblasť aktivizovania a získavania potenciálnych záujemcov o štúdium. V praktickej rovine spolupráca so strednými školami je súčasťou stratégie zabezpečovania si klientov – budúcich študentov. Prostredníctvom tejto spolupráce vysoké školy realizujú marketing a propagáciu ponúkaných študijných programov. Bežnou praxou vysokých škôl sú aktivity informačného charakteru pre potenciálnych uchádzačov o štúdium. Vysoké školy napr. prezentujú svoje študijné programy v rámci Dňa otvorených dverí, zúčastňujú sa na veľtrhoch vzdelávania, vydávajú informačné a propagačné brožúry, ktoré spravidla zverejňujú aj na svojich web stránkach. Ani implementácia stratégií v tejto oblasti sa však neuskutočňuje na základe nejakej širokoplošnej ucelenej koncepcie. Je bežnou praxou, že komunikácia so strednými školami prebieha predovšetkým na individuálnej úrovni jednotlivých katedier, prípadne cez osobné kontakty. Informovanie stredných škôl, resp. stredoškolákov o organizovaní rôznych pre nich určených podujatí sa v čoraz väčšej miere realizuje prostredníctvom webových stránok. Kontakt s učiteľmi na základných a stredných školách je čiastočne udržiavaný aj prostredníctvom kontinuálneho vzdelávania, ktoré garantujú a realizujú pre učiteľov základných a stredných škôl pedagógovia z vysokých škôl, čím sa vytvára priestor na neformálny kontakt medzi zástupcami vysokých a stredných škôl.

Špecifické postavenie pri posudzovaní spolupráce so strednými školami majú pedagogické fakulty vysokých škôl. Tieto vykazujú podstatne širšie (rozsahovo aj obsahovo) spektrum aktivít orientovaných na spoluprácu so strednými (a aj základnými) školami. Okrem vyššie uvádzaných aktivít sa výraznou mierou podieľajú na zabezpečovaní ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov základných a stredných škôl a školských zariadení, uskutočňovaní pedagogických praxí, tvorbe rôznych materiálov určených pre základné a stredné školy a na nich pôsobiacich pedagogických zamestnancov atď.

Na druhú stranu veľmi komplikované je postavenie VŠVU. VŠVU nemá definovanú jasnú politiku orientácie stratégie zabezpečovania kvality smerom do oblasti spolupráce so strednými školami. Samotná VŠVU túto skutočnosť hodnotí ako dôsledok vzniku umeleckých odborov na tzv. združených stredných školách (teda nie na školách špecializovaných na umenie, ale takých, kde je umelecký odbor priradený väčšinou k technickým odborom).

Prevažná väčšina zástupcov vysokých škôl signalizuje zhoršovanie, resp. nedostatočnú pripravenosť uchádzačov o terciárne vzdelávanie. Nedostatočná pripravenosť sa prejavuje podľa názorov zástupcov vysokých škôl v oblasti práce s písomným textom (spracovanie ako

aj produkcia, práca s literatúrou), v ovládaní gramatiky a štylistiky a v učebných návykoch. Na druhej strane bolo konštatované zlepšenie uchádzačov v rámci schopnosti komunikácie, počítačovej gramotnosti a ovládania cudzích jazykov.

V snahe uľahčiť absolventom stredných škôl ich prechod na vysokú školu vysoké školy pristupujú k rôznym opatreniam zameraným na študentov prvého ročníka štúdia. Môžeme ich klasifikovať do nasledovných typov:

- opatrenia personálneho charakteru
Študenti v prvých ročníkoch majú určeného tzv. tutoriálneho učiteľa (resp. študijného poradcu), ktorý je študentom k dispozícii ako kontaktná osoba pre riešenie rozličných situácií dotýkajúcich sa štúdia.
- opatrenia administratívneho charakteru
Na začiatku štúdia vysoké školy pripravujú pre nových študentov inštruktážne školenia, ktoré majú informačný charakter a dotýkajú sa kľúčových administratívnych náležitostí ich fungovania na škole (spôsoby evidencie hodnotení študenta v jednotlivých predmetoch, počty získaných kreditov, tvorba a prihlasovanie sa na rozvrh, skúšky, záverečné práce, práca s elektronickým systémom, knižným systémom, atď.).
- opatrenia odborného (akademického) charakteru
Vzhľadom na značný rozptyl vedomostnej úrovne absolventov stredných škôl niektoré vysoké školy, resp. niektoré fakulty vysokých škôl vytvárajú novoprijatým študentom pred začiatkom ich štúdia alebo počas prvého ročníka bakalárskeho študijného programu možnosti doplnenia si vedomostí a zručností v rozsahu úrovne strednej školy, ktoré sú nevyhnutné pre štúdium príslušného bakalárskeho programu.
- opatrenia spoločenského charakteru
V rámci organizácií zastrešujúcich činnosť študentov na vysokých školách zástupcovia týchto študentských organizácií kontaktujú študentov prvých ročníkov (napr. počas ich zápisov na štúdium) a oboznamujú ich s náplňou ich činnosti.

Špeciálne prípravné kurzy pre pedagógov, ktoré by boli zamerané na vzdelávanie v oblasti špecifik vzdelávania študentov prvých ročníkov bakalárskeho štúdia na sledovaných vysokých školách zaznamenané neboli.

Využívanie výhod poskytovaných študentom vysokých škôl možno sledovať v zameraní na štyri kategórie. Prvou kategóriou sú výhody spojené so sociálnym zázemím študentov. Druhú kategóriu predstavujú podporné systémy vzdelávania študentov. Jedná sa najmä o využívanie pripojenia na internet vo výučbových alebo ubytovacích priestoroch vysokých škôl a využívanie služieb knižníc vysokých škôl. Tretiu kategóriu predstavuje zabezpečovanie špecifických metód vzdelávania. Na základe skúseností sa ukazuje, že benefity vysokoškolského vzdelávania v umeleckých odboroch dokážu lepšie využiť študenti vo vyšších ročníkoch štúdia. Zároveň zastávajú názor, že na vysokoškolský systém výučby sa dokážu lepšie adaptovať uchádzači zo zahraničných stredných škôl. Uchádzači zo zahraničných stredných škôl majú podľa ich vyjadrení viac skúseností s prácou v tímoch a sú zvyknutí na individuálne konzultácie s pedagógmi. Štvrtú kategóriu predstavujú možnosti spoločenského vyžitia. V rámci vysokých škôl existujú rozličné organizácie, kluby a súbory, ktoré ponúkajú možnosti spoločenského a záujmového vyžitia. Vysoké školy aktuálne

nedisponujú objektívnymi informáciami o využívaní týchto možností študentmi v prvých ročníkoch.

Stredné školy sledujú ďalší progres svojich absolventov len veľmi sporadicky. Obvykle ide len o sledovanie percenta úspešnosti ich absolventov v prijímacích konaniach na jednotlivé vysoké školy. V neformálnej rovine udržujú kontakt so svojimi absolventmi prostredníctvom rôznych záujmových aktivít, ktorých sa absolventi môžu zúčastniť.

3 Monitoring vnútorných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania na VŠ na Slovensku

3.1 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre

Marcela Verešová - Ružena Žilová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre predstavuje vrcholnú vzdelávaciu, vedeckú a umeleckú inštitúciu. Je otvoreným typom vysokej školy, v ktorej sa uplatňujú multikultúrne princípy vzdelávania:

- a) je otvorená všetkým typom a formám vzdelávania, živým potrebám vedeckého výskumu, rozvoju kultúr a umení;
- b) rozvíja vzdelanie, vedecký výskum, umelecké aktivity v oblastiach duchovných a humanitných, vied o človeku a spoločnosti, prírodných vied a špeciálne rozvíja vzdelávanie a výskum zameraný na problematiku národnostných menšín;
- c) programovo sa usiluje vychovávať zodpovedného, morálne vyspelého, tvorivého a všeobecne pripraveného odborníka vo vymedzených odboroch vedy, školstva, kultúry, umenia, verejnej správy, sociálnej sféry, médií, manažmentu a zdravotníctva;
- d) osobitne participuje na vzdelávaní občanov národnostných menšín, najmä maďarskej, rómskej a nemeckej, zabezpečuje prípravu učiteľov pre školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín, prípravu kultúrnych a sociálnych pracovníkov pre činnosť v prostredí národnostných menšín, časť výučby sa realizuje v jazyku národnostných menšín;
- e) participuje na vzdelávaní a príprave učiteľov slovenskej národnosti žijúcich v zahraničí;
- f) uskutočňuje doktorandské štúdium v akreditovaných študijných programoch;
- g) udeľuje akademické a vedecko-pedagogické tituly;
- h) uskutočňuje ďalšie vzdelávanie.

Hlavným cieľom UKF je poskytovanie kvalitného vysokoškolského vzdelávania, ktoré je viazané na systematický rozvoj vedy a je založené na základnom a aplikovanom výskume najvyššej kvality. Kvalita vzdelávacej činnosti je úzko viazaná na kvalitu a výstupy vedecko-výskumnej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti zamestnancov a študentov univerzity. Oba tieto faktory majú značný vplyv na postavenie univerzity v domácom ale i v medzinárodnom kontexte.

UKF v roku 2006 vychádzajúc z vypracovania Sebahodnotiacej správy¹ konštatovala potrebu vypracovania komplexného systému monitorovania a riadenia kvality vzdelávacieho procesu. UKF preto začala od roku 2007 s prípravou tvorby vnútorného systému riadenia a monitorovania kvality, ktorý je zakotvený v Dlhodobom zámere UKF v Nitre na roky 2007 - 2017. V roku 2008 sa manažment univerzity a fakúlt sústredil na štandardizáciu a

¹ Správa bola vypracovaná v spolupráci s Európskou asociáciou univerzít a v spolupráci so Slovenskou rektorskou konferenciou

optimalizáciu študijných programov, cieľom ktorej bola unifikácia rozsahu kontaktných hodín výučby a pracovnej záťaže študenta a vytvorenie rámca pre modularizáciu študijných programov, ako aj zosúladenie doteraz používaného kreditového systému u nás s požiadavkami európskeho kreditového systému.

Vedenie univerzity pristúpilo v akademickom roku 2011-2012 k procesu systémového riešenia problematiky zabezpečovania kvality vzdelávania. Univerzita získala finančné prostriedky v rámci Operačného programu vzdelávanie schválením projektu *Interné zabezpečovanie kvality vzdelávania na UKF v Nitre implementáciou európskych noriem a štandardov (ESG)*. Cieľom projektu je zabezpečiť internú kvalitu vzdelávania na UKF na základe implementácie európskych štandardov a noriem (ESG).

Ďalším podporným vedeckým zázemím riešenia problematiky vzdelávania bol medzinárodný projekt IBAR (*Identifying barriers in promoting The European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed*). UKF je jedným zo siedmich riešiteľov tohto projektu, ktorého cieľom bolo identifikovať bariéry inštitucionálnej implementácie ESG. Do riešenia projektu sa zapojili štyri z piatich fakúlt (Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Fakulta stredoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta a Pedagogická fakulta). Cieľom projektu bolo identifikovať bariéry implementácie ESG ako aj príklady dobrej praxe prostredníctvom analýzy interných dokumentov UKF, národných a nadnárodných legislatívnych dokumentov a existujúcich procesov v rámci vnútorného systému zabezpečovania kvality UKF, pričom jednotlivé analýzy boli zamerané na dostupnosť štúdiá na univerzite so špecifickým zreteľom na kohorty študentov, na hodnotenie študentov, na manažment kvality vzdelávania, na spoluprácu s externými učiteľmi a odborníkmi z praxe (stakeholdermi), na kvalitu učiteľov našej univerzity, na zber a využívanie informácií v rámci interných procesov riadenia kvality na univerzite a na spoluprácu stredných a vysokých škôl.

3.1.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania

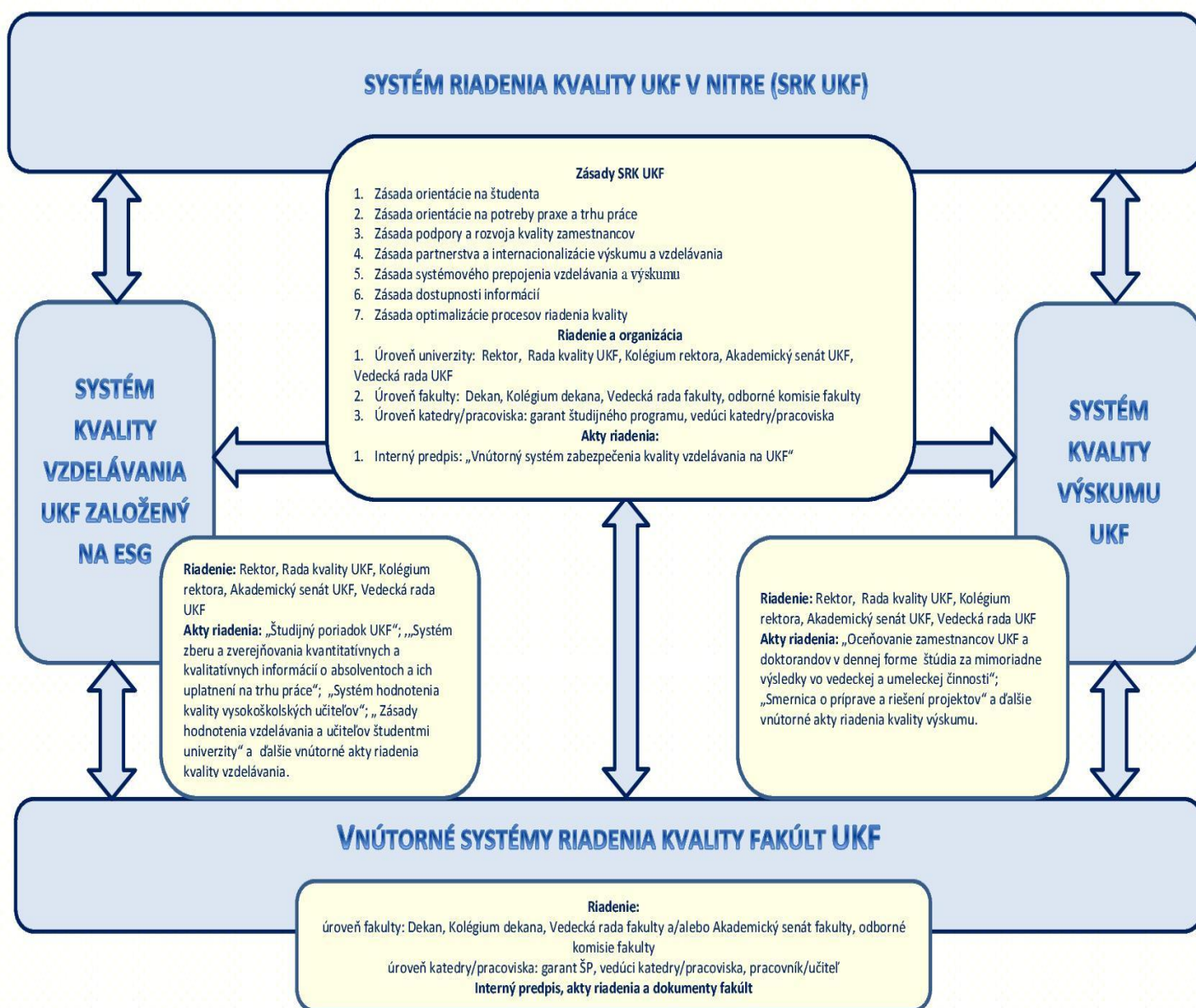
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre systematicky koncipuje vlastný systém zabezpečovania kvality vzdelávania založený na ESG už od roku 2007, kedy vedenie univerzity zastúpené rektorom UKF, prof. RNDr. Liborom Vozárom, CSc., prezentovalo manažmentu fakúlt kľúčovú orientáciu univerzity v oblasti kvality, vychádzajúcu z rámca ESG s názvom *Zabezpečenie kvality v oblasti vzdelávania na UKF*. Vedenie univerzity a vedenia fakúlt následne pristúpili k zlepšeniu parametrov kvality primárne centrovanej na oblasť informačných systémov a oblasť kvality štúdiá študentov na UKF.

Ako sme už uviedli, v roku 2011 univerzita vypracovala projekt *Interné zabezpečovanie kvality vzdelávania na UKF v Nitre implementáciou európskych noriem a štandardov (ESG)* a získala nenávratný príspevok na jeho riešenie (OP Vzdelávanie, Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ). Už v prvom roku riešenia projektu manažment univerzity a manažment 4 fakúlt (Fakulta sociálnych vied a

zdravotníctva, Fakulta stredoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta a Pedagogická fakulta) zapojených do riešenia projektu zrealizovali značnú prípravu na optimalizáciu vnútorného systému zabezpečovania kvality prostredníctvom podrobnej výskumnej analýzy aktuálneho stavu implementácie ESG na UKF v Nitre a jej fakultách. Výsledky tejto analýzy transformované do jednotlivých deskriptorov ESG sú dostupné v publikácii *Kvalita vzdelávania na UKF v Nitre: monitoring a vyhodnotenie implementácie európskych noriem a smerníc (ESG)* (Verešová, Žilová, Vozár, 2012). Jedným z kľúčových výstupov riešenia tohto projektu, ako aj medzinárodného projektu EÚ s akronymom IBAR, ktorého UKF bola riešiteľom na úrovni partnera, bolo zostavenie *Systému riadenia kvality UKF* (SRK UKF).

SRK UKF je kľúčovým nástrojom uplatňovania politiky kvality UKF, pričom podporuje inštitucionálnu autonómiu a zodpovednosť v riadení kvality vo vysokoškolskom priestore. SRK UKF je viazaný na definovanie:

- a) oblastí riadenia kvality vzdelávania - *Systém kvality vzdelávania UKF založený na ESG* (ďalej SKV ESG),
- b) oblastí riadenia kvality vedy a výskumu - *Systém kvality výskumu UKF* (ďalej SKV UKF),
- c) procesov, postupov a nástrojov riadenia kvality v rámci SKV ESG a SKV UKF.

Obrázok 1 Systém riadenia kvality UKF

SRK UKF je založený na uplatňovaní kľúčových zásad politiky a riadenia kvality UKF, ktoré sa premietajú do procesov a nástrojov zabezpečovania kvality vzdelávania, ktoré sú opísané univerzitou a jej fakultami UKF, sú diferencované podľa jednotlivých ESG tak, ako ich popisuje SKV ESG (ESG 2: Schvaľovanie, monitorovanie a pravidelné hodnotenie študijných, programov a akademických titulov, ESG 3: Hodnotenie študentov, ESG 4: Zabezpečovanie kvality pedagogických pracovníkov, ESG 5: Študijné zdroje a zdroje na podporu študentov, ESG 6: Informačné systémy, ESG 7: Verejné informácie). V súlade s princípom stálosti politiky, cieľov a hodnôt, stratégiou a plánovaním uplatnenia jednotlivých ESG v rámci systému kvality vysokej školy, sa univerzita v procese naplňovania kľúčového poslania vysokých škôl v oblasti vzdelávania a výskumu, zaväzuje implementovať,

uplatňovať, monitorovať a prehodnocovať nasledovné kľúčové zásady politiky a riadenia kvality:

a) Zásada orientácie na študenta

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady orientácie na študenta si kladie za cieľ komplexný rozvoj osobnosti študenta s dôrazom na rozvoj vedomostí, zručností a kompetencií študenta a ich prepojenie na jeho uplatnenie v praxi. Kľúčový rámec uplatnenia zásady orientácie na študenta predpokladá vytvoriť také edukačné prostredie, v ktorom sa vzdelávacie a učebný proces uskutočňuje ako súčasť úsilia študenta rozvinúť svoj potenciál na základe nadobudnutia vedomostí, zručností a kompetencií, ktoré využije v profesii, pre výkon ktorej sa štúdiom pripravuje.

b) Zásada orientácie na potreby praxe a trhu práce

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady orientácie na potreby praxe a trhu práce si kladie za cieľ pripravovať študentov v takých študijných programoch, ktorých absolventi nachádzajú uplatnenie v praxi a na trhu práce. Kľúčovým rámcom uplatnenia zásady je kreovať, akreditovať a periodicky vyhodnocovať študijné programy, ktorých opis očakávaných výsledkov vzdelávania (vedomosti, zručnosti a kompetencie) má významný prienik s požadovanými vedomosťami, zručnosťami a kompetenciami pre výkon príslušnej profesie v súlade s ich popisom v rámci registra kompetencií Národnej sústavy povolání.

c) Zásada podpory a rozvoja kvality zamestnancov

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady podpory a rozvoja kvality zamestnancov si kladie za cieľ stimulovať a zvyšovať aktívny vklad všetkých zamestnancov univerzity pre prospech a úspech univerzity. Kľúčovým rámcom uplatnenia zásady podpory a rozvoja zamestnancov je vytvoriť efektívne postupy a podmienky na výber, rozvoj a hodnotenie kvality a spokojnosti zamestnancov univerzity.

d) Zásada partnerstva a internacionalizácie výskumu a vzdelávania

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady partnerstva a internacionalizácie výskumu a vzdelávania si kladie za cieľ prehlbovať a stimulovať spoluprácu s výskumnými, vzdelávacími, štátnymi, samosprávnymi inštitúciami, ako aj výrobnými a podnikateľskými subjektmi pôsobiacimi v regióne, na území SR a v zahraničí, s cieľom byť konkurencieschopnou národnou a medzinárodne uznávanou vzdelávacou a výskumnou inštitúciou. Kľúčovým rámcom uplatnenia zásady partnerstva a internacionalizácie výskumu a vzdelávania je pripraviť študentom a pracovníkom univerzity podmienky na efektívnu spoluprácu s regionálnymi, celoslovenskými a zahraničnými vzdelávacími, výskumnými a ďalšími inštitúciami s cieľom prehĺbiť a stimulovať kooperáciu na regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni.

e) Zásada systémového prepojenia vzdelávania a výskumu

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady systémového prepojenia vzdelávania a výskumu si kladie za cieľ stimulovať a nastaviť procesy systematického rozvoja výskumu najvyššej kvality s cieľom implementovať jeho závery do vzdelávacieho procesu v jednotlivých skupinách odborov a zapojiť študentov do výskumno-vzdelávacej činnosti univerzity. Kľúčovým rámcom uplatnenia zásady systémového prepojenia vzdelávania a výskumu je predpoklad vzájomnej integrity vedy,

výskumu, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti so vzdelávacou činnosťou realizovanou na univerzite a jej fakultách.

f) Zásada dostupnosti informácií

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady dostupnosti informácií si kladie za cieľ disponovať takými nástrojmi a postupmi, ktoré umožnia efektívne riadiť a využívať informácie o vzdelávaní, výskume a ďalších aspektoch kvality univerzity, určených študentom, zamestnancom, perspektívnym zamestnávateľom a verejnosti. Kľúčovým rámcom uplatnenia zásady dostupnosti informácií je existencia takých informačných systémov a nástrojov, ktorých používanie umožňuje zhromažďovanie, analyzovanie a zverejňovanie informácií o kľúčových ukazovateľoch výkonu, ukazovateľoch kvality vzdelávania a výskumu na univerzite.

g) Zásada optimalizácie procesov riadenia kvality

Zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania založenom na uplatňovaní zásady optimalizácie procesov riadenia kvality si kladie za cieľ aplikovať cirkulárny a dynamický charakter riadenia a zvyšovania kvality vzdelávania, ktorý je postavený na kontinuálnom revidovaní systému a procesov riadenia kvality univerzity. Kľúčovým rámcom uplatnenia zásady optimalizácie procesov riadenia kvality je kvalitné manažerstvo podľa procesov a objektívnych údajov, ktoré vedie univerzitu k perspektíve, že želaný výsledok je možné dosiahnuť účinnejšie, keď sú zodpovedajúce zdroje a činnosti riadené ako proces a efektívne rozhodnutia sú založené na analýze objektívnych údajov a informácií.

Zámerom uplatňovania zásad politiky a riadenia kvality UKF v Nitre je zabezpečiť kvalitu vzdelávania na vysokej úrovni, zvyšovať a dosiahnuť inštitucionálnu kvalitu a úspech v národnom i medzinárodnom meradle.

Jednotlivé súčasti SRK UKF (*Systém kvality vzdelávania UKF založený na ESG - SKV ESG, Systém kvality výskumu UKF - SKV UKF* a detailný popis procesov, postupov a nástrojov riadenia kvality v rámci SKV ESG a SKV UKF) sa kreuju postupne, s významným progresom v rokoch 2012 - 2013, pričom významným zlomom pri jeho tvorbe bolo riešenie projektu ESF *Hodnotenie kvality výskumu na UKF v Nitre* (riešený 2011 - 2013). V publikácii vzhľadom na jej tematické zameranie (zabezpečovanie kvality vzdelávania) nevenujeme širší priestor popisu SKV UKF. Napriek uvedenému treba konštatovať, že UKF deklaruje prepojenie kvality vzdelávania s výskumnou, umeleckou a tvorivou činnosťou pracovníkov UKF. Fakulty UKF do opisu hlavných procesov vzdelávania (HPVZ) implementujú tie hlavné procesy vedy a výskumu (HPVV), prostredníctvom ktorých sa transferujú výsledky vedeckej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti vysokoškolských učiteľov a vedeckých pracovníkov univerzity do prípravy a realizácie vysokoškolského vzdelávania. Výsledky v uvedenej oblasti majú priamy dopad na akreditáciu študijných programov všetkých stupňov, najmä však tretieho stupňa a priznania práv uskutočňovať habilitačné konania i vymenúvacie konania za profesora. Podstatnou mierou ovplyvňujú aj začlenenie vysokej školy medzi univerzitné vysoké školy v rámci procesu komplexnej akreditácie vysokých škôl. HPVV transferované do HPVZ sa týkajú najmä nasledovných oblastí:

- a) projektová činnosť,
- b) výstupy vedecko-výskumnej a ďalšej tvorivej činnosti,

- c) vedecké, odborné a umelecké podujatia,
- d) akreditácie študijných programov.

Systém kvality vzdelávania UKF založený na ESG (SKV ESG) vychádza zo základných ideí Bolonského procesu, zásad spoločného Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA), princípov kvality vzdelávania popísaných v Európskych normách a smerniciach na zabezpečovanie kvality (ďalej ako ESG). Legislatívny rámec vnútorného SKV ESG je určený § 87a zákona č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. UKF a jej fakulty vytvárajú, implementujú, monitorujú, prehodnocujú a revidujú pravidlá, nástroje a postupy využívané v rámci SKV ESG.

V roku 2013 univerzita schválila vnútorný predpis *Zabezpečenie kvality vzdelávania na UKF v Nitre*, ktorý jednoznačne definuje oblasti implementácie ESG do SKV ESG. Vnútorné riadenie kvality UKF reflektuje viacúrovňový princíp: úroveň univerzity - úroveň fakulty - úroveň katedry, resp. pracoviska. Riadenie kvality na úrovni univerzity je uskutočňované nasledovnými výkonnými orgánmi: rektor UKF, Rada kvality ako poradný orgán rektora UKF, kolégium rektora, Akademický senát UKF a Vedecká rada UKF. Riadenie kvality na úrovni fakulty je uskutočňované nasledovnými výkonnými orgánmi: dekan fakulty, kolégium dekana, vedecká rada fakulty, akademický senát fakulty, ďalšie odborné komisie a pracovné skupiny. Riadenie kvality na úrovni katedry, resp. pracoviska je uskutočňované nasledovnými výkonnými orgánmi: garant študijného programu, vedúci katedry, resp. pracoviska. Deklarácia zodpovedností v jednotlivých úrovniach riadenia kvality je súčasťou popisu jednotlivých procesov riadenia kvality v rámci SRK UKF.

Procesy riadenia kvality UKF v jednotlivých kritériách kvality popísaných v rámci SKV ESG (detailne vnútorný predpis *Zabezpečenie kvality vzdelávania na UKF v Nitre*) a SKV UKF sú organizované do riadenia troch úrovní procesov (schematicky v obrázku. 2): manažérskych procesov, hlavných procesov, podporných procesov.

Manažérske procesy (ďalej MP) sú riadiace procesy kvality vzdelávania a výskumu, za ktoré priamo zodpovedá vedenie univerzity a/alebo vedenie jednotlivých súčastí univerzity. K manažérskym procesom v rámci SRK UKF patrí:

- a) dlhodobé a strategické plánovanie,
- b) taktické a operatívne riadenie,
- c) hodnotenie a evaluácia.

Hlavné procesy (ďalej HP) sú realizačné postupy a činnosti, ktorými sa zabezpečuje kvalita vzdelávania a výskumu na fakultách a jednotlivých pracoviskách, katedrách, ústavoch fakúlt univerzity. HP sú diferencované do oblastí:

- a) vzdelávanie (HPVZ),
- b) veda a výskum (HPVV).

Podporné procesy (ďalej PP) sú postupmi a nástrojmi na podporu pre uskutočnenie HP, PP a nástroje sú diferencované do oblastí:

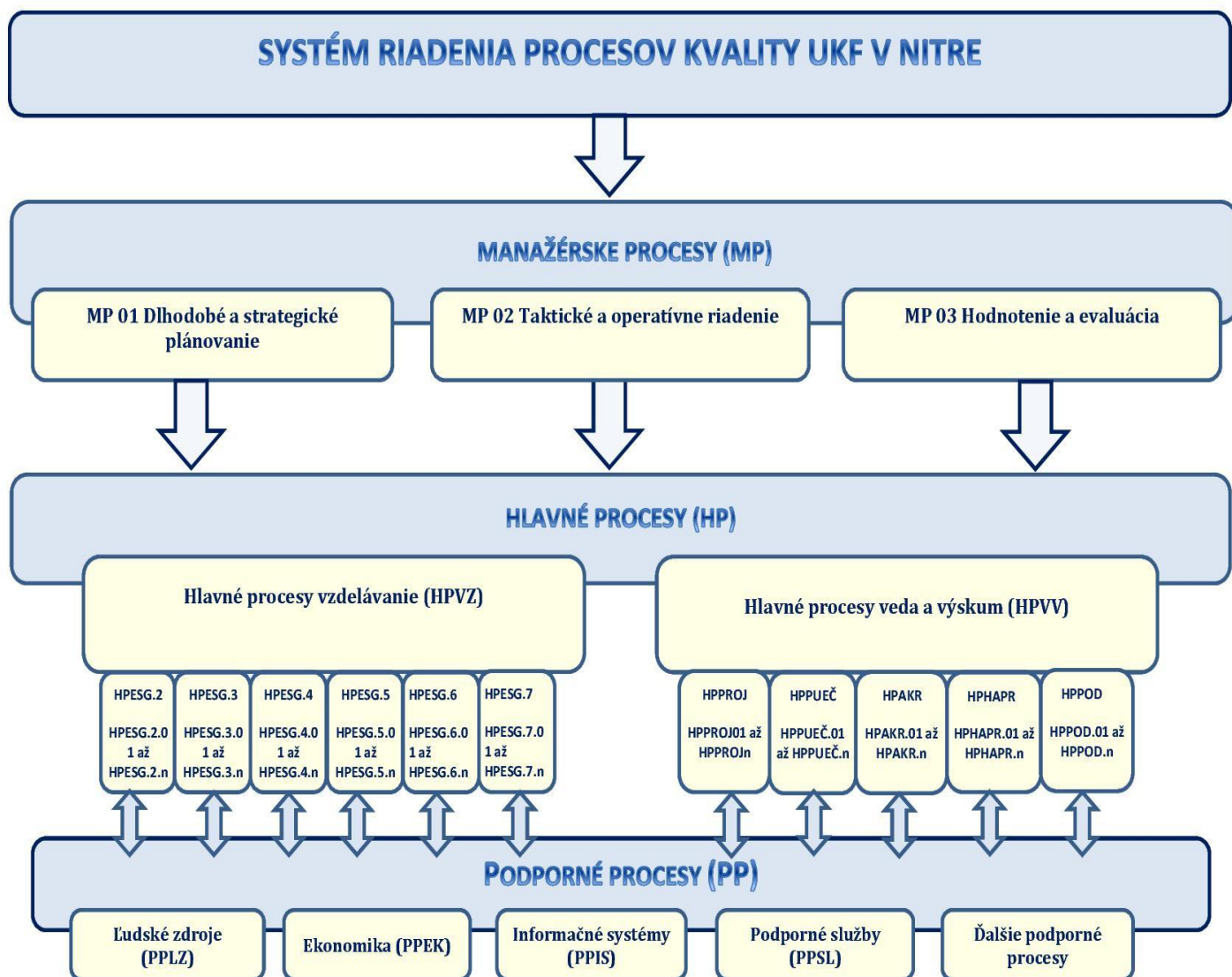
- a) ľudské zdroje,
- b) ekonomika,
- c) informačné systémy,
- d) služby,
- e) ďalšie.

Popis jednotlivých procesov uskutočňovaných v rámci súčastí SRK UKF (SKV ESG a SKV UKF) sa viaže na vymedzenie postupnosti navzájom na seba nadväzujúcich aktivít, prostredníctvom ktorých sa transformuje špecifikovaný vstup na požadovaný výstup (vstup → aktivita 1 → aktivita 2 → → aktivita n → výstup).

Riadenie procesov má cyklický charakter a zahŕňa nasledovné kroky: plánovanie → realizácia → hodnotenie → zdokonaľovanie, pričom výstup z jedného procesu je vstupom pre ďalší proces. Plánovanie, ako prvý krok riadenia každého procesu v rámci SRK UKF, predstavuje formulovanie cieľov a postupov potrebných na dosiahnutie výsledku. Realizácia, ako druhý krok riadenia každého procesu v rámci SRK UKF, predstavuje uskutočnenie stanoveného plánu zameraného na dosiahnutie výsledku. Hodnotenie, ako tretí krok riadenia každého procesu v rámci SRK UKF, predstavuje monitorovanie a hodnotenie procesu a jeho výsledku z hľadiska cieľa a postupov, vrátane príslušnej dokumentácie o dosiahnutom výsledku. Zdokonaľovanie, ako štvrtý krok riadenia každého procesu v rámci SRK UKF, predstavuje implementáciu postupov zameraných na odstránenie nedostatku alebo chyby a na zabezpečenie ďalšieho rozvoja smerom k skvalitňovaniu daného procesu, postupu, nástroja alebo výsledku kvality UKF.

Opis každého uskutočňovaného riadiaceho a hlavného procesu v rámci jednotlivých súčastí SRK UKF je štruktúrovaný na univerzite a jej fakultách jednotne, pričom zahŕňa opis:

- a) cieľa procesu,
- b) vstupu do procesu,
- c) popisu procesu,
- d) výstupu z procesu,
- e) sledovaných aspektov procesu,
- f) metód a nástrojov riadenia procesu,
- g) benefitu z riadeného procesu,
- h) zodpovednosti za riadenie procesu,
- i) dokumentov a záznamov z procesu,
- j) podporných procesov pre daný proces.

Obrázok 2 Systém riadenia procesov kvality UKF v Nitre

UKF deklaruje zapojenie študentov do vnútorného riadenia kvality prostredníctvom zástupcov Študentského parlamentu vo výkonných riadiacich orgánoch kvality - Rada kvality, Kolégium rektora, Kolégium dekana. Študenti UKF sa týmto spôsobom významne podieľajú na hodnotení kvality vzdelávania na UKF.

Univerzita implementuje, monitoruje a prehodnocuje uplatňovanie jednotlivých zásad politiky a riadenia kvality UKF na úrovni relevantných procesov kvality uskutočňovaných v rámci SKV ESG a SKV UKF, pričom analýza uplatňovania zásad univerzitou a jej fakultami je súčasťou sebahodnotiacej správy zabezpečovania kvality UKF. Monitoring zabezpečovania kvality vzdelávania a výskumu na UKF sa zaviazali uskutočňovať všetky súčasti univerzity. Monitoring zabezpečovania kvality metodicky a organizačne riadi Rada kvality UKF.

Univerzita v rokoch 2011-2013 uskutočnila niekoľko úrovní monitoringu zabezpečovania kvality vzdelávania. Niektoré oblasti a aspekty viazané na výstupy monitoringu prezentujeme v ďalšom texte kapitoly s cieľom identifikovať príklady dobrej praxe (ale i bariéry) v oblasti zabezpečovania kvality vzdelávania na UKF v Nitre.

3.1.2 Politika dostupnosti štúdia

Štúdium na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre je v súlade so Zákonom č. 131/2002 o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov otvorené všetkým záujemcom o bakalárske štúdium, ktorí získali úplné stredné vzdelanie alebo úplné stredné odborné vzdelanie, všetkým záujemcom o magisterské štúdium, ktorí absolvovali štúdium prvého stupňa vysokoškolského štúdia a uchádzačom o doktorandské štúdium, ktorí ukončili druhý stupeň vysokoškolského štúdia v danom alebo príbuznom študijnom programe, pričom proces akceptácie žiadosti o prijatie (prihláška) je viazaný na podmienky prijatia, ktoré sú súčasťou akreditovaného spisu príslušného študijného programu. Podľa Štatútu UKF môžu na UKF v Nitre študovať občania SR, ako aj občania cudzej štátnej príslušnosti, ktorí splnili podmienky na prijatie a sú zapísaní na niektorú z jej fakúlt. Zahraniční študenti sú povinní hmotné a finančné zabezpečovanie svojho štúdia na UKF uhrádzať z vlastných zdrojov, ak nie je v medzivládnych dohodách stanovené inak.

Študijné programy prvého, druhého aj tretieho stupňa vysokoškolského štúdia sú na UKF uskutočňované na fakultách a tie určujú aj ďalšie podmienky na prijatie na štúdium s cieľom zabezpečiť, aby sa na štúdium dostali uchádzači s potrebnými schopnosťami a predpokladmi. Určené podmienky a spôsob overovania ich splnenia musia umožňovať výber uchádzačov, ktorí prejavia najvyššiu mieru schopností na štúdium. Fakulty UKF overujú splnenie podmienok na prijatie buď prijímacou skúškou (v prípade uchádzača so zdravotným postihnutím sa na jeho žiadosť určí forma prijímacej skúšky a spôsob jej vykonania s prihliadnutím na jeho zdravotné postihnutie), alebo výber uchádzačov uskutočňujú na základe študijných a ďalších výsledkov dosiahnutých počas predchádzajúceho stupňa vzdelávania. UKF plne v súlade so zákonom o vysokých školách zverejňuje včas, najneskôr do 20. septembra v akademickom roku, ktorý predchádza akademickému roku, v ktorom sa má štúdium začať, ak ide o bakalársky študijný program alebo magisterský študijný program, pri ostatných študijných programoch najneskôr dva mesiace pred posledným dňom určeným na podanie prihlášok, lehotu na podanie prihlášok na štúdium, podmienky prijatia, termín a spôsob overovania ich splnenia, a ak je súčasťou overovania schopností na štúdium prijímacia skúška, aj formu a rámcový obsah skúšky a spôsob vyhodnocovania jej výsledkov. Tieto skutočnosti sa zverejňujú na webovom sídle univerzity a fakúlt a sú dostupné všetkým uchádzačom v slovenskom jazyku, v prípade uskutočňovania študijného programu v inom, než slovenskom jazyku, sú zverejňované aj v danom jazyku. Fakulty sú zo zákona povinné zverejniť aj informáciu o počte uchádzačov, ktorý plánujú prijať na štúdium príslušného študijného programu. V prípade uchádzačov o štúdium so špecifickými potrebami, má univerzita k dispozícii koordinátora.

Sumárne možno konštatovať, že základná filozofia dostupnosti štúdia spočíva v transparentnosti prijímacieho konania s cieľom vybrať uchádzačov, ktorí majú najlepšie predpoklady pre štúdium na univerzite a jej fakultách. Všetky podmienky a kritériá prijatia na štúdium sú koncipované tak, aby nediskriminovali žiadnu kohortu študentov. Uchádzač alebo študent, ktorý sa domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté v dôsledku nedodržania zásady rovnakého zaobchádzania, môže sa domáhať právnej ochrany na súde podľa Zákona č. 365/2004 Z.z. v znení neskorších predpisov (podľa čl. 23 ods. 2 Štatútu UKF).

Univerzita z úrovne riadenia univerzity koordinuje činnosť fakúlt pri zverejňovaní ponuky štúdia, prihlasovaní sa na štúdium a zverejňuje všetky informácie o dostupnosti štúdia (možnosti vysokoškolského štúdia, podmienky prijatia na štúdium, prihlasovanie na štúdium, výsledky prijímacieho konania, dodatočné prijímacie konanie) na jednotlivých fakultách univerzity v rámci jednotlivých stupňov vysokoškolského štúdia na webovom sídle univerzity (www.ukf.sk) v časti Prijímacie konanie hlavného menu. Všetky tu uvedené informácie sú jednotné s tými, ktoré si uchádzač môže nájsť aj na jednotlivých webových sídlach fakúlt. Uvedené zabraňuje možnej nejednotnosti zverejnených údajov z úrovne univerzity a fakúlt.

Všetky prihlášky na štúdium sú zaznamenávané do Akademického informačného systému (AIS), v osobnej evidencii uchádzača na študijnom oddelení príslušnej fakulty, prostredníctvom ktorého sú archivované prihlášky za príslušné akademické roky. Údaje o počtoch uchádzačov sú tiež zaznamenávané v Centrálnom registri študentov a vo výročných správach univerzity a výročných správach fakúlt. Osobné údaje nie sú zverejňované ani prístupňované tretím osobám alebo subjektom. V súvislosti s prijímacím konaním sú zaznamenávané údaje o prospechu uchádzača na strednej škole, výsledok maturitnej skúšky, bodové hodnotenie za prijímaciu skúšku a aktivity súvisiace so zvoleným študijným programom. Príslušné bodové hodnotenia sú evidované v AIS UKF. Kritériá a podmienky prijímacieho konania sú publikované na webovom sídle fakulty v zákonom stanovených lehotách. Evidencia plnenia kritérií a podmienok prijímacieho konania je evidovaná v AIS a v protokoloch zo zasadnutia prijímacej komisie. Údaje o počtoch prijatých uchádzačov sú tiež zaznamenávané v Centrálnom registri študentov a publikujú sa vo výročných správach univerzity a výročných správach fakúlt. Údaje o počtoch zapísaných študentov za všetky ročníky sa každoročne zaznamenávajú v AIS, a taktiež v osobných evidenciách študentov vedených na študijných oddeleniach príslušných fakúlt. Údaje nie sú verejne zverejnené a sú poskytované tretím osobám len na základe písomného informovaného súhlasu študenta. Spravidla sa jedná o informácie pre Centrálny register študentov. Údaje o počtoch zapísaných študentov za všetky ročníky sa každoročne publikujú vo výročných správach univerzity a výročných správach fakúlt. Údaje o počtoch študentov, ktorí neukončili štúdium, sa každoročne zaznamenávajú v AIS, sú tiež zaznamenávané v Centrálnom registri študentov a štatistické údaje sa publikujú sa vo výročných správach univerzity a výročných správach fakúlt. Údaje o počtoch študentov - absolventov, ktorí ukončili štúdium na fakultách v príslušných študijných programoch, sa každoročne zaznamenávajú v AIS, sú tiež zaznamenávané v Centrálnom registri študentov a vo výročných správach univerzity a výročných správach fakúlt. Fakulty vedú štatistiku absolventov s uvedením programu a

d'alších údajov, ktoré slúžia pre prípadný kontakt s absolventmi. Informácie o počtoch absolventov sa taktiež uvádzajú v žiadostiach o akreditáciu príslušných študijných programov. Na fakultách UKF sa evidujú nasledovné informácie o absolventovi: študijný program, študijný odbor, stupeň štúdia, názov záverečnej práce (ZP), anotácia ZP, hodnotenie ZP, posudky posudzovateľov ZP, termín a výsledok štátnej záverečnej skúšky, dátum ukončenia, dátum promócie, počty absolventov v jednotlivých študijných programoch, evidencia študentov, ktorí ukončili štúdium s vyznamenaním, ktorí získali cenu rektora, cenu dekana, cenu inštitúcií (napríklad Tatra Banky, Dexia Banky a pod.). Absolvent získava diplom o ukončení štúdia, dodatok k diplomu a vysvedčenie, ktoré plne zodpovedajú platnej legislatíve SR.

UKF je hodnotená aj externou Akademickou rankingovou a ratingovou agentúrou (ARRA), ktorá hodnotí oblasť kvality vzdelávania. Pozitívne bola hodnotená činnosť Fakulty stredo európskych štúdií pri komunikácii s uchádzačmi o štúdium a dostupnosti štúdia prostredníctvom sociálnych sietí ako napríklad Facebook a ďalšie¹.

Taktiež pozitívne hodnotíme filozofiu inklúzie všetkých rôznorodých skupín uchádzačov o štúdium a študentov, ktorá sa po stránke psychologickéj ukazuje ako efektívna, pričom špecifické požiadavky či potreby kohort uchádzačov a študentov má univerzita podchytené prostredníctvom špecializovaných oddelení či osôb (napr. Oddelenie štipendií – pre sociálne znevýhodnených študentov, Študijné oddelenia ako jednotky prvého kontaktu a informačnej podpory, študijní poradcovia jednotlivých ročníkov študentov alebo koordinátor pre prácu so študentmi so špecifickými potrebami menovaný rektorom UKF).

Na univerzite je výrazná podpora vzdelávania študentov národnostných menšín, najmä v učiteľsky orientovaných študijných programoch, kde napríklad Pedagogická fakulta zabezpečuje pedagogicko-psychologický a sociálno-vedný základ v jazyku menšiny. Univerzita podporuje tiež vzdelávanie študentov so zmyslovými a telesnými hendikepmi vo všetkých stupňoch a formách štúdia.

Súčasťou analýzy kvality štúdia a jeho dostupnosti na UKF bolo aj spracovanie dotazníkov, ktoré boli prostredníctvom Študentského parlamentu distribuované študentom študijných programov na UKF. V oblasti špecifikácie zdroja informácií, z ktorých terajší študenti čerpali informácie ako uchádzači o štúdium na našej univerzite, vyplýva, že najväčšie zastúpenie zdroja informácií tvorí webové sídlo univerzity (www.ukf.sk) v zastúpení 38 %, následne v poradí druhým najsilnejším zdrojom informácií (22 %) sú printové médiá (brožúry, kniha *Kam na vysokú školu*, propagačné materiály distribuované v rámci Akadémie vzdelávania), ďalej nasledujú informácie, ktoré uchádzači získali na stredných školách od učiteľov či výchovných poradcov (19 %), 17 % volieb zdroja informácií o štúdiu je zastúpených odporúčaním a informáciami od už študujúcich priateľov a známych na našej univerzite a posledný z uvádzaných zdrojov v zastúpení 4 % bol Deň otvorených dverí, ktorý sa každoročne koná na univerzite a jej fakultách. 24 z 27 opýtaných študentov UKF uviedlo, že

¹ http://arra.sk/sites/arra.sk/files/arra_otvorena_univerzita_jun2011.pdf

informácie, ku ktorým sa z vyššie špecifikovaných zdrojov dopracovali boli úplne postačujúce a vyjadrili s nimi spokojnosť. Dvomi študentom chýbali informácie o možnostiach uplatnenia sa po ukončení štúdia (študenti FSS a FSVaZ – nepatrili k žiadnej zo špecifických kohort študentov - starší študent, hendikepovaný študent, sociálne znevýhodnený študent, zahraničný študent, príslušník etnickej skupiny) a jednému chýbala špecifikácia a popis predmetov, ktoré má počas štúdia absolvovať (tiež nebol príslušníkom žiadnej z uvedených kohort študentov). U jedného z dvoch študentov patriacich ku kohorte „príslušník etnickej skupiny“ (teda 50% zastúpenie kohorty) pri výbere štúdia na UKF zohrala najvýznamnejšiu úlohu spojitosť študijného programu s prácou s etnickou skupinou, ktorej je sám príslušníkom. U ostatných zastúpených kohort študentov na UKF ako aj študentov nepatriacich k žiadnej zo špecifických kohort sa za kľúčové kritériá výberu štúdia na našej univerzite objavili: v zastúpení 32,5 % lokalita alebo dostupnosť školy, 30,0 % zameranie alebo atraktivnosť odboru, 12,5 % uplatnenie na trhu práce po ukončení štúdia v danom študijnom programe, 10,0 % odporúčanie známych na základe ich spokojnosti, 7,5 % kvalita štúdia v konkrétnom študijnom programe a rovnako 7,5 % meno a kvalita univerzity.

Na základe triangulácie pohľadov a vyjadrení predstaviteľov manažmentu univerzity, manažmentu fakúlt ako aj študentov univerzity konštatujeme, že štúdium na UKF je dostupné všetkým skupinám či kohortám študentov. Všetky kohorty študentov majú vytvorené kvalitné podmienky pre štúdium, informačnú ako aj inštrumentálnu oporu zo strany univerzity. Zároveň univerzita preferuje stratégiu inklúzie špecifických kohort študentov a poskytuje všetkým uchádzačom o štúdium dostatočné informácie o možnostiach štúdia na UKF, prijímacom konaní (podmienky prihlasovania na štúdium, priebeh a výsledky prijímacieho konania), je otvorenou univerzitou v smere jednosmernej komunikácie s cieľom informovať (web univerzity, propagačné materiály a brožúry) ako i obojsmernej komunikácie s uchádzačom o štúdium s cieľom podať odpovede na konkrétne otázky, či podrobnejšie špecifikovať odpovede na požiadavky uchádzačov o štúdium (študijné oddelenia, koordinátor pre prácu so zdravotne postihnutými študentmi a uchádzačmi o štúdium, oddelenie štipendií, manažment univerzity a fakúlt, komunikácia so strednými školami a výchovnými poradcami na stredných školách, Deň otvorených dverí, študijní poradcovia v jednotlivých študijných programoch).

5.1.3 Zabezpečovanie kvality študijných programov: implementácia výsledkov vzdelávania do študijných programov

Univerzita v rámci optimalizácie *Systému kvality založenom na ESG* (SKV ESG) pristúpila k implementácii výsledkov vzdelávania do študijných programov s cieľom optimalizovať jednoznačnosť a zrozumiteľnosť toho, čo sa na úrovni merateľných a overiteľných poznatkov, zručností a/alebo kompetencií od študentov jednotlivých študijných programov po absolvovaní vzdelávacích jednotiek (predmetov) štúdia očakáva. V kontexte tohto ponímania sa na základe analýzy metodológií a vedeckých prístupov k formulovaniu a implementácii

výsledkov vzdelávania do vysokoškolského vzdelávania¹ UKF rozhodla v rámci implementácie ESG 2: Schvaľovanie, monitorovanie a pravidelné hodnotenie študijných programov a akademických titulov, výsledky vzdelávania definovať:

1. pre študijný program ako celok,
2. pre jednotlivé zložky/moduly/bloky študijného programu,
3. pre jednotlivé predmety.

Významným aspektom je prepojenosť výsledkov vzdelávania s profilom absolventa, ktorý je súčasťou akreditačného spisu príslušného študijného programu a uvádza sa aj v dodatku k diplomu, ktorý je jedným z dokladov o absolvovaní štúdia študijného programu.

Systém kvality štúdia a študijných programov založený na ESG kladie dôraz aj na distribúciu a zverejňovanie výsledkov vzdelávania, garanciu postupnosti a súdržnosti výsledkov vzdelávania v rámci študijného programu a jeho častí. V oblasti merateľnosti výsledkov vzdelávania na úrovni dosiahnutých poznatkov, zručností a/alebo kompetencií považujeme za dôležité poukázať na význam merania vstupnej úrovne výsledkov vzdelávania z predchádzajúceho dosiahnutého vzdelania. K tomu, aby meranie výsledkov vzdelávania malo rozmer objektívneho a platného výstupu, je dôležité vopred špecifikovať jasnú metodológiu hodnotenia výsledkov vzdelávania a ich merateľnosť.

Deskriptory výsledkov vzdelávania na UKF sú tak, ako sme ich definovali v publikácii *Kvalita vzdelávania na UKF v Nitre: monitoring a vyhodnotenie implementácie európskych noriem a smerníc (ESG)* (Verešová, Žilová, Vozár, 2012), nevyhnutným rámcom tvorby, implementácie a vyhodnotenia zavedenia výsledkov vzdelávania v rámci študijných programov a predmetov študijného programu (informačné listy predmetov). Súbor deskriptorov vzdelávania na UKF obsahuje:

DVV1 Definovanie výsledkov vzdelávania pre študijný program ako celok.

DVV2 Definovanie výsledkov vzdelávania pre jednotlivé zložky/moduly študijného programu.

DVV3 Definovanie výsledkov vzdelávania pre jednotlivé predmety.

DVV4 Prepojenosť profilu absolventa s výstupmi vzdelávania.

DVV5 Distribúcia a zverejňovanie výsledkov vzdelávania.

DVV6 Garancia postupnosti a súdržnosti výsledkov vzdelávania v rámci programu a jeho častí.

DVV7 Výsledky vzdelávania formulované z hľadiska predmetu a všeobecných kompetencií, vedomostí, zručností a spôsobilostí.

DVV8 Meranie vstupnej úrovne výsledkov vzdelávania z predchádzajúceho dosiahnutého vzdelania.

DVV9 Jasne špecifikovaná metodológia hodnotenia výsledkov vzdelávania a merateľnosť výsledkov vzdelávania.

DVV10 Zabezpečenie uznania a pochopenia formulovaných výsledkov vzdelávania v rámci a mimo Európy.

¹ Verešová, M. - Čerešník, M.: Výsledky vzdelávania a ich implementácia do študijných programov. 2013

DVV11 Zhodnosť výsledkov vzdelávania a kompetencií so stupňom/cyklom daným Európskym a národným kvalifikačným rámcom.

Výsledky vzdelávania sú na úrovni študijných programov (ako aj blokov študijných programov) a tvorby profilov absolventov študijných programov na UKF v Nitre založené na metodológii KSC. Na úrovni predmetov študijných programov sú založené na revidovanej Bloomovej taxonómii¹.

Tvorba a následná implementácia výsledkov vzdelávania do informačných listov predmetov, ako aj pilotné overenie optimalizácie informačných listov predmetov vybraných študijných programov na fakultách UKF prebehlo v priebehu rokov 2012 a 2013, pričom hodnotenie jednoznačnosti a zrozumiteľnosti informačných listov predmetov študentmi fakúlt UKF sa uskutočnilo na 4 fakultách UKF v Nitre v časovom rozmedzí od januára 2013 do júla 2013. Spolu bolo 1211 študentmi 4 fakúlt UKF hodnotených 83 predmetov vrámci 8 študijných programov a 1 bloku pedagogicko-psychologického a sociálno-vedného základu študijných programov učiteľstva. Len jeden študijný program bol hodnotený komplexne (študijný program Psychológia), v ostatných študijných programoch prebehlo hodnotenie povinných predmetov vrámci fakultou vybraného študijného programu. Výskum, ktorý je spojený s overením a hodnotením kvality informačných listov predmetov a ich optimalizáciou s dôrazom na výsledky vzdelávania, považujeme za evaluačný. Evaluačný výskum je podľa Brutovskej (2011) procesom zhromažďovania a hodnotenia informácií poskytujúcich spätnú väzbu o určitom objekte. Objektom môže byť politika, konkrétny nástroj, opatrenie alebo intervencia. Cieľom takto orientovaného výskumu v našich podmienkach bolo overiť kvalitu informačných listov bez uvedenia výsledkov vzdelávania a s uvedením výsledkov vzdelávania formulovaných na báze metodológie revidovanej Bloomovej taxonómie. Výstupom bolo porovnanie jednoznačnosti vyjadrenia a zrozumiteľnosti sledovaných 9 parametrov kvality informačných listov predmetov:

1. popis očakávaných vedomostí,
2. popis očakávaných zručností,
3. obsahový štandard (témy tvoriace obsah vzdelávania),
4. metódy k osvojeniu vedomostí u študenta viazané na didaktickú činnosť učiteľa,
5. metódy k osvojeniu zručností u študenta viazané na didaktickú činnosť učiteľa,
6. metódy k osvojeniu vedomostí u študenta samostatným štúdiom,
7. metódy k osvojeniu zručností u študenta samostatným štúdiom,
8. metódy záverečného hodnotenia osvojených vedomostí študenta učiteľom,
9. metódy záverečného hodnotenia osvojených zručností študenta učiteľom.

V tabuľke 1 prezentujeme kvalitatívnu nadstavbu kvantitatívneho vyhodnotenia kvality informačných listov na 4 fakultách² v rovine posunu (pozitívny, negatívny a nulový) v dvoch

¹ Viac in Verešová, M. - Čerešník, M.: Výsledky vzdelávania a ich implementácia do študijných programov, 2013

² Podrobne jednotlivé záverečné vedecké štúdie fakúlt in Verešová (Ed.): Hodnotenie kvality informačných listov predmetov vybraných študijných programov študentmi v kontexte implementácie výsledkov vzdelávania, 2013

ukazovateľoch - jednoznačnosť a zrozumiteľnosť. K hodnoteniu bol na fakultách prezentovaný „starý“ informačný list, ktorý bol súčasťou akreditačných spisov a zostavený podľa pôvodnej Vyhlášky č. 614/2002 Z.z. o kreditovom systéme štúdia, ku ktorému sa študenti vyjadrovali prostredníctvom dotazníka *Kvalita informačných listov predmetov z pohľadu výsledkov vzdelávania na UKF v Nitre*¹. Následne po zostavení a formulovaní výsledkov vzdelávania a príprave nových informačných listov predmetov boli študentmi posudzované novovytvorené informačné listy (so zapracovanými výsledkami vzdelávania) s využitím rovnakej metódy merania ich kvality. Fakulty vyhodnocovali kvalitu informačných listov predmetov a navzájom porovnali informačné listy v dvoch kľúčových ukazovateľoch – jednoznačnosti vymedzenia a zrozumiteľnosti z pohľadu študentov.

Tabuľka 1 Posun v sledovaných ukazovateľoch kvality informačných listov predmetov z pohľadu hodnotenia študentmi UKF

	JEDNOZNAČNOSŤ	ZROZUMITEĽNOSŤ
Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva		
Fakulta stredoeurópskych štúdií		
Filozofická fakulta		
Pedagogická fakulta		

Názorný symbol priradený k hodnoteniu smeru posunu obom sledovaným ukazovateľom (jednoznačnosť, zrozumiteľnosť) kvality informačných listov predmetov v sledovaných predmetoch študijných programov na 4 fakultách UKF je vyjadrením pozitívneho posunu, teda smerom k zvýšeniu zrozumiteľnosti na strane študenta, ako aj k zvýšeniu jednoznačnosti vymedzenia premennej (vedomosti, zručnosti, metódy ich dosahovania a metódy ich hodnotenia) v inovovaných informačných listoch predmetov s využitím revidovanej Bloomovej taxonómie a zosúladením metód dosahovania a hodnotenia výsledkov vzdelávania.

Z pohľadu jednotlivých vedeckých záverov evaluačného výskumu fakúlt UKF v oblasti implementácie výsledkov vzdelávania do informačných listov predmetov² možno konštatovať nasledovné:

- Kvalita informačných listov po implementácii výsledkov vzdelávania bola hodnotená študentmi významne pozitívne v jednoznačnosti vymedzenia ako aj zrozumiteľnosti všetkých meraných 9 parametrov informačných listov predmetov. Ani v jednom prípade

¹ Verešová (Ed.): Hodnotenie kvality informačných listov predmetov vybraných študijných programov študentmi v kontexte implementácie výsledkov vzdelávania, 2013

² Ibid.

(študijný predmet v hodnotení študentmi na úrovni priemeru) sme nezaznamenali negatívny posun v jednoznačnosti a zrozumiteľnosti.

- Najvýznamnejší pozitívny posun sme zaznamenali práve v hodnotení výsledkov vzdelávania - vedomostiach a zručnostiach, ako aj v metódach ich dosahovania. Uvedené súvisí aj s tým, že v pôvodných informačných listoch predmetov tieto parametre ich kvality absentovali.

3.1.4 Kvalita a hodnotenie študentov

Oblasť hodnotenia študentov pedagógmi je na UKF realizovaná plne v súlade s Európskym systémom prenosu a zhromažďovania kreditov (ECTS), ktorý sa primárne orientuje na študenta a jeho pracovnú záťaž požadovanú na dosiahnutie cieľov študijného programu. Každý predmet študijného programu má kreditové ohodnotenie, ktoré študent získava na základe splnenia podmienok, ktoré určuje informačný list príslušného predmetu študijného programu (hodnotenie predmetu je možné buď v podobe priebežného hodnotenia (PH) alebo skúšky (S), ktoré sú známkované stupnicou A (1) – FX (4) alebo absolvovania predmetu s hodnotením absolvoval (ABS)). Študent je hodnotený známkou A, ak pri štúdiu dosiahol vynikajúce výsledky, známkou B za nadpriemerné výsledky, známkou C za priemerné výsledky, známkou D za prijateľné výsledky a známkou E za výsledky, ktoré spĺňajú minimálne kritériá. Absolvovanie predmetu potvrdzuje vo výkaze o štúdiu a v AIS vyučujúci, pokiaľ vedúci katedry alebo ústavu neurčí inak. Ako kritérium hodnotenia kvality študijných výsledkov študenta slúži vážený študijný priemer, ktorý sa vypočítava každému študentovi za každý akademický rok a za celé štúdium pred vykonaním štátnej skúšky. Vyjadruje úspešnosť študenta pri absolvovaní predmetov hodnotených známkou.

V priebehu semestra môžu učitelia vykonávať priebežnú kontrolu štúdia písomnými prácami, testami, zadaním samostatných úloh, semestrálnymi prácami a pod. V súlade s informačným listom predmetu môžu byť výsledky týchto kontrol podkladom k absolvovaniu predmetu a udeleniu kreditov. Predmety absolvované na inej vysokej škole na Slovensku alebo v zahraničí sa študentovi uznávajú na základe výpisu výsledkov štúdia, ktorý vyhotoví študentovi prijímajúca vysoká škola na záver jeho pobytu. Výpis sa stáva súčasťou osobnej študijnej dokumentácie študenta.

Za hodnotenie študentov v rámci parciálnej skúšky zodpovedá skúšajúci učiteľ alebo skúšobná komisia. Študentom sa výsledky semestrálneho hodnotenia ukončeného priebežným hodnotením oznamujú a zapisujú do výkazu študenta v posledný týždeň prednáškového obdobia, výsledky hodnotenia viazané na skúšku (písomná, ústna) sa oznamujú ústne osobne študentovi v deň konania skúšky, evidujú sa v AIS a jedinele ich môže vyučujúci (skúšajúci) oznámiť aj na druhý deň po konaní skúšky e-mailom (každý študent má k dispozícii na webovom sídle UKF prístup k vlastnému tzv. študentskému e-mailu).

Výkony študentov viazané na preverenie osvojených vedomostí a zručností sa preverujú aj počas výučbového (prednáškového) obdobia na seminároch alebo cvičeniach k jednotlivým

predmetom študijných programov, pričom študenti spolu s vyučujúcim diskutujú o danej téme určenej informačným listom predmetu (súčasť akreditačného spisu každého študijného programu a súčasť AIS), alebo precvičujú danú tému v podobe praktických cvičení alebo laboratórnych cvičení.

Pozitívne hodnotíme zavedenie elektronickej nástenky predmetu (každého predmetu každého akreditovaného študijného programu zverejneného v AIS), ktorá umožňuje dostatočne flexibilný spôsob komunikácie požiadaviek a kritérií pre hodnotenie študenta.

Za štátne skúšky zodpovedá dekan fakulty, na ktorej je daný študijný program akreditovaný. Spätnú väzbu pri uplatňovaní politiky hodnotenia študentov univerzita získava každoročne z interných dotazníkov pre zabezpečenie kvality vzdelávania a učiteľov, kde v rámci hodnotenia základných noriem ESG študentmi univerzity manažment univerzity, fakúlt a katedier získava spätú väzbu (okrem ďalších indikátorov kvality) aj o hodnotení študentov učiteľmi. Objektivita hodnotenia je zabezpečovaná na viacerých úrovniach:

- v rámci predmetov vyučujú predmet vo viacerých prípadoch viacerí učители a výsledné hodnotenie reflektuje nimi realizované hodnotenia počas semestra a v rámci záverečného hodnotenia v skúškovom období (napr. hodnotenie činnosti študentov podľa vopred deklarovaných kritérií v informačných listoch predmetov na seminároch jedným vyučujúcim a jeho triangulácia s hodnotením skúšajúceho vyučujúceho);
- v prípade pochybností o objektivnosti hodnotenia, môže študent požiadať o komisionálne preskúšanie;
- podľa zákona o vysokých školách komisia pre štátne skúšky, na ktorých sa preveruje výsledok vzdelávania v študijnom programe, je zložená minimálne zo štyroch členov;
- pracoviská fakúlt UKF s cieľom zvýšiť objektivnosť hodnotenia využívajú účasť externých hodnotiteľov v komisiách pre štátne skúšky;
- pri zabezpečovaní niektorých študijných predmetov fakulty využívajú aj účasť odborníkov z praxe či vedeckých inštitúcií (napr. Slovenská akadémia vied, iné univerzity) na vzdelávacom procese a teda aj pri hodnotení výsledkov vzdelávania dosiahnutých v týchto predmetoch študijného programu.

Vychádzajúc z hodnotenia kvality vzdelávania a učiteľov študentmi a z analýzy doručených písomných sťažností či požiadaviek zo strany študentov, môžeme konštatovať, že:

- vyučujúci dodržiavajú kritériá hodnotenia zadefinované v Študijnom poriadku UKF;
- len ojedinele na základe evidencie požiadavky o komisionálne preskúšanie študenta zisťujeme, že hodnotenie vyučujúceho vníma študent ako subjektívne (ako sme už konštatovali, študent má možnosť v prípade identifikácie subjektivity pri hodnotení učiteľom požiadať dekana fakulty o komisionálne preskúšanie);
- na úrovni univerzity neevidujeme písomné sťažnosti na nedodržiavanie kritérií hodnotenia študentov.

Centrálne evidenciu o študijných výsledkoch študentov fakulty vedie a jej správnosť kontroluje príslušné oddelenie dekanátu fakulty UKF, na ktorej je študijný program

akreditovaný. Na úspešné ukončenie štúdia v kreditovom systéme na UKF je potrebné, aby študent:

- a) absolvoval všetky povinné predmety a predpísaný počet povinne voliteľných a výberových predmetov,
- b) získal predpísaný počet kreditov stanovený pre príslušný stupeň štúdia,
- c) úspešne obhájil bakalársku, diplomovú alebo dizertačnú prácu a vykonal štátnu skúšku z predmetov štátnej skúšky predpísaných študijným programom.

Súčasťou ocenenia študentov, ktorí dosiahli vynikajúce výsledky v štúdiu je pravidelné každoročné udeľovanie Ceny dekana a Ceny rektora pri ukončení príslušného študijného programu. Cenu dekana udeľuje dekan fakulty študentovi za vynikajúce študijné výsledky, vynikajúcu bakalársku, diplomovú alebo dizertačnú prácu, za úspešnú reprezentáciu katedry, fakulty, univerzity a Slovenskej republiky, najmä na kultúrno-spoločenských alebo športových podujatiach. Kritériom pre udelenie Ceny dekana je celkové hodnotenie prospechu študenta a dosiahnutie výnimočných výsledkov vo vedeckej, umeleckej alebo športovej činnosti, resp. v spoločenskej angažovanosti. Cenu rektora udeľuje rektor univerzity absolventom spravidla na návrh dekana fakulty. Kritériom pre udelenie Ceny rektora je celkové hodnotenie výsledkov štúdia študenta a dosiahnutie výnimočných výsledkov vo vedeckej, umeleckej alebo športovej činnosti, resp. v spoločenskej angažovanosti. Rektor môže udeliť Cenu rektora aj z iných zreteľných dôvodov.

3.1.5 Manažment UKF a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu

V legislatívnej rovine definuje orgány samosprávneho riadenia vysokej školy zákon o vysokých školách, podľa ktorého orgánmi akademickej samosprávy verejnej vysokej školy sú:

- a) akademický senát verejnej vysokej školy,
- b) rektor,
- c) vedecká rada verejnej vysokej školy, umelecká rada verejnej vysokej školy alebo vedecká a umelecká rada verejnej vysokej školy,
- d) disciplinárna komisia verejnej vysokej školy pre študentov.

Na úrovni vnútorných predpisov univerzity v zmysle vyššie uvedeného zákona figurujú ustanovenia o orgánoch a systéme akademickej samosprávy v Štatúte UKF, pričom každý orgán akademickej samosprávy má svoje legislatívne nástroje a procesy zakotvené vo vlastných dokumentoch (Štatút Správnej rady UKF v Nitre, Štatút Akademického senátu UKF a štatúty akademických senátov fakúlt, Rokovací poriadok Vedeckej rady UKF v Nitre a rokovacie poriadky vedeckých rád fakúlt UKF, disciplinárne poriadky a rokovacie poriadky jednotlivých fakúlt UKF pre študentov). Informácie o činnosti samosprávnych orgánoch sú zverejňované v printových dokumentoch (napríklad výročné správy) alebo na webovom sídle UKF a webových sídlach fakúlt.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre má 5 fakúlt, z ktorých každá má v kontexte dikcie vysokoškolského zákona (§ 22) vlastné orgány akademickej samosprávy

- a) akademický senát fakulty,
- b) dekan fakulty,
- c) vedecká rada fakulty,
- d) disciplinárna komisia fakulty pre študentov.

Orgány akademickej samosprávy fakulty majú v súlade s týmto zákonom právo v mene verejnej vysokej školy rozhodovať alebo konať v týchto veciach patriacich do samosprávnej pôsobnosti vysokej školy (§ 6):

- a) určovanie ďalších podmienok prijatia na štúdium a rozhodovanie v prijímacom konaní na študijné programy uskutočňované na fakulte,
- b) vytváranie nových akreditovaných študijných programov a ich uskutočňovanie na fakulte,
- c) rozhodovanie vo veciach týkajúcich sa akademických práv a povinností študentov zapísaných na štúdium podľa študijných programov uskutočňovaných na fakulte,
- d) uzatváranie, zmeny a zrušovanie pracovnoprávných vzťahov v rozsahu a za podmienok určených v štatúte verejnej vysokej školy,
- e) vykonávanie podnikateľskej činnosti podľa pravidiel určených v štatúte verejnej vysokej školy,
- f) spolupráca s inými vysokými školami, právnickými osobami a fyzickými osobami, a to aj so zahraničnými, v oblastiach, v ktorých fakulta pôsobí, v rozsahu a za podmienok určených v štatúte verejnej vysokej školy.

Do samosprávnej pôsobnosti fakulty ďalej patrí:

- a) vnútorná organizácia fakulty,
- b) určovanie počtu prijímaných uchádzačov o štúdium spôsobom určeným v štatúte verejnej vysokej,
- c) organizácia štúdiá v súlade so študijným poriadkom verejnej vysokej školy,
- d) určovanie zamerania a organizovanie výskumnej, vývojovej, umeleckej alebo ďalšej tvorivej činnosti,
- e) určovanie počtu a štruktúry pracovných miest zamestnancov zaradených na fakulte v rozsahu určenom v štatúte verejnej vysokej školy,
- f) voľba členov orgánov akademickej samosprávy fakulty,
- g) uskutočňovanie zahraničných vzťahov a aktivít v oblastiach, v ktorých fakulta pôsobí,
- h) nakladanie s finančnými prostriedkami pridelenými fakulte vysokou školou a s finančnými prostriedkami, ktoré fakulta inak získala na plnenie svojich úloh.

Kľúčovými zložkami rozhodovacieho procesu sú v oblasti štúdia a vzdelávania kolégium rektora, kolégiá dekanov, akademické senáty fakúlt, akademický senát univerzity, vedecká rada univerzity, vedecké rady fakúlt, komisia pre vzdelávanie, ktorú riadi prorektor pre vzdelávanie. V rozhodovacom procese o otázkach štúdia sú zapojení vždy aj študenti (zástupcovia Študentského parlamentu UKF, zástupcovia študentskej časti akademických senátov). V oblasti vzdelávania je rozhodovanie primárne sústredené na úroveň manažmentu fakúlt, pričom existuje priestor k zjednocovaniu procesov riadenia kvality na úrovni manažmentu univerzity. Manažment univerzity má primárne podpornú úlohu v priamom riadení vzdelávania, a to v definovaní stratégie či smerovania, tvorbe podporných jednotných mechanizmov a nástrojov (napr. informačných, legislatívnych, monitorovacích a pod.).

Významným podporným nástrojom v riadení kvality vzdelávania je *Rada kvality UKF* (ďalej RK UKF), ktorú rektor UKF v Nitre konštituoval ako poradný orgán rektora v marci 2013. Základným poslaním RK UKF je zabezpečovať dohľad nad implementáciou, monitoringom a revidovaním *Systému riadenia kvality UKF v Nitre*. Predsedom RK UKF je rektorom UKF poverený prorektor, ktorý kompetenčne zodpovedá za riadenie kvality na UKF. RK UKF má dve sekcie, a to sekciu *Kvalita vzdelávania* a sekciu *Kvalita výskumu*. RK UKF má dvoch podpredsedov. Prvý podpredseda je zodpovedný za riadenie sekcie *Kvalita vzdelávania* a je ním prorektor kompetenčne riadiaci oblasť vysokoškolského vzdelávania na UKF. Druhý podpredseda je zodpovedný za riadenie sekcie *Kvalita výskumu* a je ním prorektor kompetenčne riadiaci oblasť vedy a výskumu na UKF. Členmi sekcie *Kvalita vzdelávania* RK UKF sú prodekaní fakúlt UKF kompetenčne riadiaci oblasť vysokoškolského vzdelávania na príslušnej fakulte. Členmi sekcie *Kvalita výskumu* RK UKF sú prodekaní fakúlt UKF kompetenčne riadiaci oblasť tvorivej, umeleckej a vedecko-výskumnej činnosti na príslušnej fakulte. Členmi RK UKF sú aj zástupcovia študentov nominovaní Študentským parlamentom UKF. Ďalšími členmi RK UKF môžu byť dekanmi fakúlt navrhnutí odborníci, ktorí sa významne podieľajú na riadení kvality na fakulte. Maximálne zastúpenie týchto členov je 1 člen nominovaný za fakultu. Členov RK UKF vymenováva rektor UKF, pričom môže menovať do RK UKF aj externých členov RK v maximálnom zastúpení 2 členov.

RK UKF zodpovedá za prípravu kľúčových vnútorných predpisov a aktov riadenia usmerňujúcich riadenie kvality na UKF, ktoré nadobúdajú účinnosť podpisom rektora UKF po predchádzajúcom prerokovaní vo Vedeckej rade UKF a následnom schválení v Akademickom senáte UKF. RK UKF raz za tri roky pripravuje sebahodnotiacu správu zabezpečovania kvality UKF zameranú na analýzu a vyhodnotenie SRK UKF, pričom pri jej tvorbe vychádza z podkladov vypracovaných jednotlivými fakultami UKF. RK UKF navrhuje opatrenia a podáva námety na zvýšenie kvality v rámci SKV ESG a SKV UKF a ich vzájomného pôsobenia rektorovi UKF v Nitre.

3.1.6 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

V kontexte obsahu ESG 1, by sa mali na politike kvality a jej manažmente podieľať nie len manažéri a pracovníci univerzity a študenti, ale aj zúčastnené ďalšie strany – tzv. stakeholderi. Stakeholderi sú v najširšom ponímaní jednotlivci či skupiny, ktorí majú schopnosť ovplyvňovať správanie univerzity, jej smerovanie, procesy alebo výstupy v oblasti rôznych aspektov kvality vysokej školy, v užšom ponímaní externí jednotlivci či skupiny, ktorí majú právo a kompetenciu vplývať na zabezpečenie kvality vzdelávania v zmysle rozhodovacích procesov či poradných procesov.

V prostredí UKF sa za kľúčových stakeholderov považujú: Správna rada UKF, Vedecká rada UKF, vedecké rady fakúlt, akademické senáty fakúlt (stakeholderi v širšom ponímaní), zúčastnení externí stakeholderi v rámci komisií pre štátne skúšky, stakeholderi v oblasti pedagogickej praxe – cviční učitelia a cvičné školy, stakeholderi v oblasti odbornej praxe

(odborné pracoviská a ich zamestnanci, Fakultná nemocnica v Nitre) a externí konzultanti a oponenti záverečných prác. Rozhodovacími orgánmi na úrovni univerzity sú: Rektor UKF, Akademický senát UKF, Vedecká rada UKF, Správna rada UKF. Poradnými orgánmi sú: Kolégium rektora UKF, Vedenie UKF, Rada kvality, Edičná rada, Grantová rada, Disciplinárna komisia pre študentov, Komisia pre vzdelávanie, Komisia pre vzťahy s verejnosťou a sociálne veci, Ústredná inventarizačná komisia, Škodová komisia, Likvidačná komisia. Rozhodovacie orgány fakúlt sú: dekan fakulty, akademický senát fakulty, vedecká rada fakulty a kľúčovými poradnými orgánmi na úrovni fakúlt sú: kolégium dekana fakulty, vedenie fakulty, edičná rada, disciplinárna komisia fakulty pre študentov.

Za najviac prepracovaný systém komunikácie a spolupráce so stakeholdermi na UKF možno považovať kontakt s podnikateľskými subjektmi a ostatnými inštitúciami viazaný na zabezpečenie pedagogickej a odbornej praxe ako aj na realizáciu výskumných a edukačných grantových úloh.

Pedagogická prax je súčasťou študijných programov pripravujúcich študentov na výkon profesie pedagogického zamestnanca, realizuje sa blokovou, priebežnou a súvislou formou na základe harmonogramu akademického roka v nadväznosti na študijné plány v jednotlivých semestroch. Pedagogická prax je od 1.9.2011 zastrešovaná Centrom celoživotného vzdelávania PF UKF v Nitre. Pracovisko organizačne a metodicky gesturuje pedagogickú prax pre študentov troch fakúlt (Pedagogická fakulta, Fakulta prírodných vied, Filozofická fakulta) a koordinuje pedagogickú prax študentov učiteľstva Fakulty stredo európskych štúdií. Pedagogická prax sa uskutočňuje v materských, základných a stredných školách, školských internátoch, psychologických zariadeniach, centrách voľného času a v detských domovoch v Nitre a ostatných mestách SR. S cieľom skvalitniť praktickú prípravu študentov učiteľstva i neučiteľských študijných programov na základe predchádzajúcich rokovani boli uzatvorené zmluvy o spolupráci s 25 inštitúciami.

V rámci pedagogickej praxe študenti hospitujú na vyučovacích hodinách a zúčastňujú sa rozborov, čiže priamo prichádzajú do styku s cvičnými učiteľmi – stakeholdermi. Cviční učelia usmerňujú študentov, informujú ich o chode školy a pomáhajú im hlavne didakticky pri príprave na vyučovacie hodiny.

Popri pedagogickej praxi študentov učiteľstva absolvujú študenti neučiteľských študijných odborov odbornú prax. Cieľom odbornej praxe je zabezpečiť kontakt študenta s inštitúciami pôsobiacimi v danom odbore. Úlohou odbornej praxe je zvládnuť zo strany študenta základné techniky výskumu v laboratóriu, resp. v teréne a získať pracovné skúsenosti v rôznych typoch odborných inštitúcií, ktorých aktivity súvisia s obsahovou náplňou príslušného študijného programu. Aj na tejto praxi študent prichádza priamo do styku so stakeholdermi. Cieľom pedagogickej i odbornej praxe je pripraviť študentov UKF čo najlepšie na ich umiestnenie na trhu práce. Praxe sú zároveň jedným z príkladov dobrej praxe a spolupráce UKF so subjektmi nielen v rámci Nitrianskeho kraja, ale aj v jeho širšom okolí.

Odborníci z praxe – stakeholdri sú vo viacerých prípadoch aj konzultantmi alebo oponentmi záverečných prác študentov. Môžu byť dekanom fakulty menovaní ako riadni členovia do štátnicových komisií¹.

3.1.7 Kvalita a hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

Personálna politika UKF je riadená rektorom UKF ako štatutárnym zástupcom univerzity a dekanmi fakúlt UKF. Administratívnu a kontrolnú činnosť vykonávajú pracovníci Personálno-právneho oddelenia Rektorátu UKF. Tak univerzita ako aj fakulty na úrovni manažmentu sú plne zodpovední za riešenie otázky kvality hodnotenia vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov pôsobiacich na univerzite, ako aj definovaní kritérií pre ich výber a zaradenie do pracovného pomeru. Kľúčové kritériá pre prijatie do pracovného pomeru určuje dekan príslušnej fakulty v súlade so Zákonom č. 552/2003 Z.z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov a so Zákonom č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ako aj interným predpisom UKF *Zásady výberového konania na obsadzovanie pracovných miest vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov, funkcií profesorov a docentov a funkcií vedúcich zamestnancov*.

Výkonová záťaž vysokoškolského učiteľa je viazaná na pracovný čas. Pracovný čas je časový úsek, v ktorom je zamestnanec k dispozícii zamestnávateľovi, vykonáva prácu a plní povinnosti v súlade s pracovnou zmluvou (Pracovný poriadok UKF v Nitre). Pre zamestnancov UKF je ustanovený týždenný pracovný čas na konkrétny kalendárny rok dohodnutý v kolektívnej zmluve. Pokiaľ v kolektívnej zmluve nie je dohodnuté inak, je v zmysle Zákonníka práce ustanovený týždenný pracovný čas zamestnanca UKF 40 hodín týždenne. Všetky výkony vysokoškolského učiteľa sú viazané na jeho pedagogickú činnosť a vedecko-výskumnú činnosť v súlade s kritériami vysokoškolských učiteľov – profesor, docent, odborný asistent s PhD., popísanými v zákone o vysokých. Jednotlivé fakulty špecifikujú aj ďalšie výkonové kritériá vyjadrujúce záťaž vysokoškolského učiteľa vo vzdelávacej činnosti (úväzok vyjadrujúci záťaž učiteľa v podobe počtu priamej výučby počas semestra a ďalších povinností spojených so skúšaním či udeľovaním kreditov v predmetoch študijného programu, ktoré v danom semestri zabezpečuje) a vo výskumnej činnosti.

Na univerzite je jasne zadefinovaná personálna politika pri prijímaní nových pracovníkov. Pri výberovom konaní zamestnancov kladie komisia dôraz na dosiahnutie vysokoškolského vzdelania III. stupňa ako aj na prax v odbore.

Kvalita vyučovacieho procesu závisí hlavne od osobnosti pedagogického zamestnanca a od jeho profesijných a osobnostných atribútov. Zisťovali sme, aké kľúčové atribúty pripisujú vysokoškolskí učitelia UKF (N = 30), vedúca a pracovníci personálno-právneho oddelenia (N = 5), prodekani (N = 4) a študenti bakalárskeho štúdia (N = 30), kvalitnému učiteľovi.

¹ § 63 odsek 4 vysokoškolského zákona

Zistili sme, že kvalitný učiteľ je profesionálom vo výkone učiteľskej profesie (osvojené požadované vedomosti, zručnosti a kompetencie – štandardy na výkon učiteľskej profesie), má dobré komunikačné zručnosti, ktoré efektívne využíva v interakcii so študentmi i ostatnými zúčastnenými na vzdelávacom procese, v hodnotení a prístupe k študentom je objektívny, v oblasti vzdelávania a výskumu je kreatívny a novátorský. Popri uvedenom vo vnímaní študentov a vysokoškolských učiteľov je významné, aby kvalitný učiteľ bol otvorený, spravodlivý, zodpovedný, rozvážny, empatický, motivujúci a tolerantný. Jeho prístup k výkonu profesie sprevádza vnímanie učiteľstva ako poslania. Jednotlivé identifikované atribúty kvalitného učiteľa uvádzame v tabuľke 2.

Tabuľka 2 Atribúty „kvalitného učiteľa“ z pohľadu vysokoškolských učiteľov, pracovníkov riadenia ľudských zdrojov a vysokoškolských študentov UKF

Atribúty „kvalitného učiteľa“	Vysokoškolskí učitelia	Manažment ľudských zdrojov UKF	Študenti
Profesionalita	✓	✓	✓
Dobré komunikačné zručnosti	✓	✓	✓
Objektívny	✓	✓	✓
Kreatívny	✓	✓	✓
Otvorený		✓	✓
Spravodlivý		✓	✓
Zodpovedný		✓	✓
Rozvážny	✓		✓
Empatický	✓		✓
Motivujúci študentov	✓		✓
Vnímajúci učiteľstvo ako poslanie	✓		✓
Tolerantný	✓		✓
Prísny			✓
Ústretový			✓
Autoritatívny			✓
Zdvorilý			✓
Flexibilný			✓
Energický			✓
Priateľský			✓
Čestný			✓
Angažovaný	✓		

Schopný viesť kvalitné záverečné práce	✓		
Schopný pracovať v tíme	✓		

3.1.8 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

Univerzita venuje pozornosť analýzam úspešnosti študentov vo všetkých oblastiach a na všetkých úrovniach riadenia: zasadnutiach kolégia dekana, jednotlivých katedier, resp. príslušných sekcií katedier, kde sa zároveň prijímajú opatrenia voči niektorým negatívnym javom, ako aj na zlepšenie miery úspešnosti študentov. V rámci odborových komisií doktorandského štúdia sa zvláštna pozornosť venuje študijnému progresu a študijným výsledkom študentov doktorandského štúdia v záujme dosahovania vyššej kvality dizertačných prác, publikačných výstupov ako aj celkovej úspešnosti doktorandského štúdia. Spracovanie a analýzy informácií o študentoch vyúsťujú do opisu profilu študentskej populácie, ktorý je súčasťou marketingu univerzity. Jednotlivé informácie a údaje sú využívané pri tvorbe záverečných správ, a štatistík, ale taktiež pri sebareflexívnom hodnotení katedier a ústavov, pri tvorbe ďalších edukačných zámernov a orientácií. Informácie o študentskej populácii vzhľadom na vek, sociálne zázemie, záujmy, predpoklady pre štúdium atď. napomáhajú pri tvorbe a skvalitňovaní študijných programov. Podrobné analýzy informácií o študijnom prograse a miere úspešnosti študentov UKF sú publikované v rámci výročnej správy o vzdelávacej činnosti za príslušný akademický rok.

Kvalita a efektívnosť pedagógov je zisťovaná prostredníctvom študentských dotazníkov, vyhodnocovaním publikačných výstupov a ďalších vedecko-výskumných aktivít jednotlivých pedagógov vedúcimi katedier a ústavov. Zber informácií sa uskutočňuje prostredníctvom akademických systémov (AIS, KIS, PROJ). Analýze týchto informácií sú venované aj zasadnutia katedier na fakultách. Efektívnosť pracovníkov má na viacerých fakultách priamy vplyv na pridelené dotačné prostriedky katedier. Kompletné a detailné informácie o činnosti pedagógov obsahujú výročné správy fakúlt. V rámci projektu *Interné zabezpečovanie kvality vzdelávania na UKF v Nitre implementáciou európskych noriem a štandardov (ESG)* sa aktuálne pilotne overuje systém hodnotenia výkonu a efektívnosti pedagógov na základe kvantitatívnych údajov. Tým, že kvalita ako taká patrí medzi subjektívne ukazovatele, bude sa kvalita pedagógov hodnotiť primárne na základe triangulácie kvantitatívnych výkonových ukazovateľov a výsledkov hodnotení vysokoškolských učiteľov študentmi (uvažujeme o viacerých navzájom sa dopĺňujúcich hodnoteniach).

Možnosť vyjadriť sa ku kvalite zabezpečenia vzdelávania v anonymnej ankete má podľa § 70 zákona o vysokých školách každý študent. Spokojnosť študentov je zisťovaná prostredníctvom študentských dotazníkov, komunikáciou tútorov a garantov so študentmi a hromadnými a individuálnymi stretnutiami prodekanov so študentmi jednotlivých ročníkov

a programov. Svoju ne/spokojnosť so študijnými programami, ale aj so samotným štúdiom (poukázaním na jeho nedostatky), majú študenti možnosť vyjadriť prostredníctvom svojich zástupcov v akademických senátoch fakúlt ako aj univerzity. Pri schvaľovaní nových študijných programov ako aj pri začatí reakreditačného procesu sú študenti prizývaní na zasadnutia vedeckých rád fakúlt, na ktorých sa tento schvaľovací proces realizuje. Podstatnú časť pripomienok k štúdiu adresujú študenti vyučujúcim, garantom štúdia a vedúcim katedier, ktorí sa na zasadnutiach pracovísk venujú ich analýze a podľa opodstatnenosti ich zohľadňujú pri tvorbe a inovácii študijných programov.

Možno konštatovať, že kľúčovými nástrojmi pre zber a spracovanie informácií v oblasti vzdelávania sú informačné systémy, ktoré univerzita a jej fakulty využívajú, pričom za najvyužívanejší v oblasti vzdelávania možno považovať AIS. V oblasti zverejňovania informácií považuje univerzita a jej fakulty za kľúčové tie rámce, ktoré im určuje národná legislatíva, pričom politika univerzity a fakúlt sa v kontexte postupného zavádzania vnútorného systému kvality posúva k zväčšeniu rozsahu a prehĺbeniu kvality poskytovaných informácií verejnosti ako aj pracovníkom a študentom univerzity a jej fakúlt.

3.1.9 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania

Univerzita v plnej miere reflektuje a uplatňuje pri prijímaní absolventov stredných škôl a gymnázií na vysokoškolské štúdium dikciu zákona o vysokých školách, pričom univerzita má vypracované aj vnútorné zásady týkajúce sa prijímacieho konania na každý akademický rok zvlášť, ktoré sa schvaľujú každoročne v kolégiu rektora, sú platné pre každú fakultu a sú zverejňované na webovom sídle univerzity a webových sídlach fakúlt.

Univerzita popri širokej i atraktívnej ponuke akreditovaných študijných programov ponúka absolventom stredných škôl aj ďalšie benefity:

- kvalitné ubytovanie v študentských domovoch UKF, ktoré sú súčasťou univerzity,
- pevné a wifi internetové pripojenie v priestoroch univerzity ako aj v študentských domovoch,
- stravovanie zabezpečené Univerzitnou jedálňou,
- činnosť koordinátora pre prácu so študentmi so špecifickými potrebami, ktorý spolupracuje s Centrom podpory študentov so špecifickými nárokmi na PF UKF,
- služby Univerzitnej knižnice (UK), ktorá je vedecko-informačným, bibliografickým, koordinačným a poradenským pracoviskom,
- bohaté možnosti pre kultúrne a spoločenské aktivity študentov univerzity (akademické súbory Ponitran, Atikus, divadlo VYDI, Akademický spevácky zbor a Maďarský spevácky zbor),
- bohaté možnosti pre športové činnosti študentov univerzity,
- moderné priestory s kvalitným materiálo-technickým zabezpečením vzdelávania.

Hlavným komunikačným priestorom s absolventmi a študentmi stredných škôl v oblasti ponuky vzdelávania a ďalších činností poskytovaných UKF je webové sídlo univerzity

a webové sídla fakúlt. Okrem tohto komunikačného priestoru zamestnanci univerzity propagujú štúdium a jednotlivé činnosti univerzity na národných a medzinárodných veľtrhoch vzdelávania (Akadémia, Gaudeamus, Národné dni kariéry a ďalšie).

Významným prienikom spolupráce univerzity a jej fakúlt so strednými školami a gymnáziami pri zabezpečení študijných programov učiteľského charakteru je pedagogická prax, ktorá sa realizuje blokovou, priebežnou a súvislou formou na základe harmonogramu akademického roka v nadväznosti na učebné plány študijných programov v jednotlivých semestroch. Pedagogická prax sa realizuje v materských, základných a stredných školách, stredoškolských internátoch, v psychologických zariadeniach, v centrách voľného času a v detských domovoch. Pedagogická prax prispieva k zefektívneniu komunikácie s partnerskými cvičnými školami a cvičnými zariadeniami. Najvýraznejším pozitívom je zjednotenie pravidiel praxe, ich rešpektovanie a akceptovanie všetkými zainteresovanými, transparentnosť a metodické riadenie pedagogickej praxe pre všetky učiteľské programy pod gesciou Katedry pedagogiky a Centra celoživotného vzdelávania PF UKF.

Ďalšia aktívna spolupráca so strednými školami sa realizuje formou oponentúry prác žiakov stredných škôl a gymnázií v rámci SOČ pedagógmi UKF. Bohatú spoluprácu evidujeme aj v oblasti celoživotného vzdelávania organizovanú na UKF, primárne v oblasti kontinuálneho vzdelávania pedagogických pracovníkov v pôsobnosti regionálneho školstva a uskutočňovania prvých a druhých atestácií tejto cieľovej skupiny.

Na báze monitoringu spolupráce UKF so strednými školami a gymnáziami v nitrianskom regióne, ktorý uskutočnil manažment univerzity v kooperácii s manažmentom 4 nitrianskych stredných škôl a gymnázií v roku 2013, možno konštatovať vysoko pozitívne hodnotenie vykonávanie pedagogickej praxe študentov fakúlt UKF na ich školách. Kladne sú hodnotené v oblasti spolupráce strednými školami a gymnáziami. Školy oceňujú primárne kvalitu konzultačnej činnosti a poradenstva pre stredné školy a gymnáziá, vedenie prác a/alebo oponentúry prác žiakov SŠ a gymnázií v rámci stredoškolskej odbornej činnosti pedagógmi UKF, pomoc pedagógov UKF pri organizovaní krajských kôl SOČ, ako aj spoluprácu učiteľov SŠ a gymnázií s pedagógmi UKF v oblasti celoživotného vzdelávania.

Na základe konštatácií manažmentu stredných škôl a gymnázií, u ktorých sme monitoring zrealizovali, riaditelia reflektujú dobrú úroveň pripravenosti ich absolventov na štúdium na vysokých školách. Isté bariéry vidia v tom, že študenti si často volia iný odbor štúdia ako študovali na strednej škole, čím sa minimalizuje kontinuita stredoškolského a vysokoškolského štúdia a čím sa zároveň vysokoškolské štúdium pre takýchto absolventov stredných škôl stáva náročnejším. Konštatujú preferenciu štúdia s ekonomickým zameraním (SPU Nitra, EU Bratislava, UMB Banská Bystrica). Na UKF (podľa vyjadrenia riaditeľov) preferujú absolventi a študenti stredných škôl a gymnázií predovšetkým štúdium manažmentu kultúry a turizmu, európskych štúdií, masmediálnej komunikácie a reklamy, žurnalistiky, geografie, informatiky, cudzích jazykov a psychológie.

3.1.10 Interné a externé bariéry implementácie ESG

Novela vysokoškolského zákona predpisuje vysokým školám povinnosť vypracovania, zavedenia a používania funkčného vnútorného systému kvality (§ 87a), pričom nosnou filozofiou legislatívneho rámca zákona je implementácia noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania¹.

UKF v Nitre sa pri zavádzaní systému kvality vzdelávania podľa ESG stretla s určitými internými a externými bariérami. Vedenie univerzity síce vypracovalo vnútorný systém kvality v zmysle zákona o vysokých školách, zásady politiky a riadenia kvality UKF, konštituovala Radu kvality ako stálu odbornú komisiu rektora pre oblasť riadenia kvality, implementáciu, monitoring a revidovanie vnútorného systému riadenia kvality a rozpracovala postupné kroky zavedenia systému riadenia kvality UKF, avšak bez konzultačného a supervízneho riadenia expertov v oblasti zabezpečenia kvality. Významnou externou bariérou je z nášho pohľadu absencia nezávislej externej agentúry, resp. organizácie expertov v oblasti kvality vzdelávania na vysokých školách, ktorej cieľom by mal byť nie len periodický audit kvality zabezpečovania vzdelávania na vysokých školách v SR, ale aj poskytovanie konzultačnej, poradenskej a supervíznej činnosti vysokým školám pri zavádzaní a monitorovaní interných systémov kvality príslušných vysokých škôl.

Jednou z interných bariér, ktorú si manažment univerzity a fakúlt uvedomuje, je časová náročnosť implementácie funkčného a overeného systému riadenia kvality na univerzite a jej fakultách s cieľom uchovať špecifickú a osobitú identitu danej fakulty. Univerzita síce zahájila implementáciu ESG do interného systému zabezpečenia kvality vzdelávania už v roku 2007 (jej centrálnym cieľom bolo zvýšenie kvality a racionalizácie vzdelávania na UKF), avšak implementácia ESG do jednotlivých hlavných procesov vzdelávania popísaných v rámci jednotlivých vnútorných systémov fakúlt so zachovaním ich osobitej identity sa začala uskutočňovať až v roku 2012. Zahájenie implementácie ESG (na úrovni systému ako aj na úrovni popisu jednotlivých procesov a postupov) do vnútorných systémov kvality fakúlt UKF si vyžaduje nie len prispôsobenie stratégie všeobecných zásad kvality vypracovaných vedením univerzity na svoje podmienky, ale aj overenie ich efektívnosti a funkčnosti. Je to úloha časovo náročná, vyžaduje si nepretržité zvyšovanie vedomostí a zručností v oblasti riadenia kvality.

Ďalším problémom, ktorý sa javí ako interná bariéra, je hodnotenie kvality a výkonov učiteľov. Univerzita nemá doposiaľ vypracovaný a zavedený komplexný systém hodnotenia kvality učiteľov a nemá ani žiadne nástroje na riešenie problému neefektívnosti učiteľov vo vzdelávacej činnosti. Získavanie a udržanie si kvalitných pedagógov je významnou konkurenčnou výhodou, keďže učitelia realizujú mnoho iných aktivít, komunikujú s rôznymi cieľovými skupinami, realizujú sa v oblasti vedy a výskumu, robia propagáciu vysokej školy a sú tvorcami pozitívneho imidžu školy. Musíme si uvedomiť, že len kvalitní učitelia sú zárukou kvality vysokej školy. Fakulty UKF zahájili optimalizáciu hodnotenia kvality

¹ Podrobne je opis noriem a smerníc publikovaný v publikácii ENQA, ktorú v SR v roku 2010 vydala SRK

vysokoškolských učiteľov. Prvou nevyhnutnou podmienkou pre „vstup“ vysokoškolských učiteľov do vysokoškolského vzdelávania v študijných programoch vysokoškolského štúdia je ukončenie tretieho stupňa vysokoškolského vzdelávania viazaného na oblasť (odbor), v ktorej poskytuje vzdelávanie na úrovni študijného programu. Fakulty majú identifikované svoje interné kritériá na hodnotenie výkonu učiteľov (v pedagogickej, vedecko-výskumnej, publikačnej a umeleckej činnosti) a na ich ohodnotenie využívajú finančné prostriedky fakulty. Univerzita nedisponuje systémom zameraným na oceňovanie a motiváciu svojich učiteľov na úrovni pedagogickej činnosti, ale má dobre rozpracovaný systém oceňovania učiteľov v oblasti publikačnej a vedecko-výskumnej (Cena rektora).

UKF vytvára všeobecne prístupné akademické prostredie aj vytváraním zodpovedajúcich podmienok štúdia pre študentov a uchádzačov so špecifickými potrebami bez znižovania požiadaviek na ich študijný výkon a v súlade so zásadami rovnakého zaobchádzania. Podľa § 100 odseku 2 zákona o vysokých školách študent, ktorý súhlasí s vyhodnotením svojich špecifických potrieb, má podľa rozsahu a druhu špecifickej potreby nárok na podporné služby. Podrobnosti o minimálnych nárokoch študenta so špecifickými potrebami na podporné služby podľa druhu špecifickej potreby ustanovuje Vyhláška MŠVVaŠ SR č. 458/2012 Z.z. o minimálnych nárokoch študenta so špecifickými potrebami. Univerzita nemá zabezpečený bezbariérový prístup ku všetkým vzdelávacím priestorom fakúlt UKF. Na odstránení uvedeného nedostatku univerzita a jej fakulty pracujú, avšak dobudovanie bezbariérových prístupov v existujúcich vzdelávacích priestoroch si na strane jednej vyžaduje značné finančné krytie a na strane druhej je konštrukčne problematicky realizovateľné (napríklad v prípade výučbových priestorov na Tr. A. Hlinku, ktoré sú lokalizované na poschodiach). Problematickou je aj mechanizmus identifikovania študentov so špecifickými potrebami na univerzite v prípade, ak to študent v prihláške na štúdium explicitne neuvedie. Na druhej strane ale MŠVVaŠ vyžaduje od vysokých škôl informácie o počte takýchto študentov.

Internou bariérou sa javí aj problematika systému zberu údajov o zamestnateľnosti absolventov v odbore. Univerzita nedisponuje doposiaľ uceleným systémom na zber údajov a zverejňovanie kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií o absolventoch a ich uplatnení na trhu práce. Pri analýzach uplatnenia absolventov univerzita vychádza primárne z verejne dostupných informácií a štatistík zverejňovaných ÚPSVaR a ÚIPŠ, ako aj z interných podkladov fakúlt UKF, ktoré sa uvedenou problematikou zaoberajú. Univerzita sa v kontexte dlhodobého smerovania¹ zaväzuje zaviesť systém práce s absolventmi, ktorý bude vyhodnocovať ich úspešnosť na trhu práce, prípadne reflektovať ich názory pri hodnotení kvality študijných programov, ako i zohľadňovať potreby hlavných zamestnávateľov v regióne za účelom rozvoja a modifikácií študijných programov. V súčasnosti univerzita vytvára register absolventov, ktorého využívanie je však obmedzené dikciou zákona o ochrane osobných údajov².

¹ Dlhodobý zámer UKF, bod I-13

² Doposiaľ zákon č. 428/2002 Z. z., v súčasnosti zákon č. 122 z 30. apríla 2013

Čo sa týka inštitucionálnej politiky UKF a jej implementácie v oblasti efektívneho zberu, analýzy a využívania informácií ako interná bariéra sa nám javia procesy internej a externej komunikácie. Je potrebné ich zadefinovať do konkrétnych postupov a procesov, v podobe podrobne rozpracovaného a na úrovni univerzity a fakúlt schváleného dokumentu, ktorý bude akceptovaný až na úroveň jednotlivých katedier a pracovísk fakúlt. Fakulty vnímajú potrebu rozšírenia a prehĺbenia komunikácie s potenciálnymi i reálnymi zamestnávateľmi absolventov fakúlt v rámci daných študijných odborov.

Zákon o vysokých školách zaručuje študentom právo na hodnotenie učiteľov a kvality vzdelávania. Študentské hodnotenie sa považuje za významný prvok v systémoch zabezpečovania kvality. Je žiaduce, aby sa študenti (spolu s ďalšími aktérmi, ktorí majú vplyv na fungovanie vysokej školy) zapojili do zabezpečovania kvality univerzity. Hodnotenie študentmi formou dotazníka (printová a elektronická podoba) je jedna z možných alternatív zapojenia sa študentov do hodnotenia zabezpečovania kvality ich vzdelávania. Internou bariérou, ktorú na základe dlhodobého uskutočňovania tejto formy hodnotenia kvality vzdelávania vnímame, je nízka a teda nereprezentatívna zapojenosť študentov do tejto aktivity, nakoľko nie je pre nich povinná. Univerzita a jej fakulty sa snažia vytvoriť atmosféru dôvery, anonymitu spojenú s vyplnením a odovzdaním dotazníka, uskutočňujú distribúciu a vyhodnotenie dotazníkov prostredníctvom študentov, no i napriek uvedenému je návratnosť dotazníkov nízka.

3.1.11 Záver

Riešenie dvoch podporných projektov cielených na problematiku implementácie ESG (vrátane identifikácie jej bariér) považujeme za významné impulzy pre zavedenie komplexného *Systému riadenia kvality UKF*, ktorý sýti hlavné činnosti univerzity - vzdelávanie a vedecko-výskumnú činnosť. Projekt IBAR nám umožnil na úrovni evaluačného výskumu odhaliť a analyzovať príklady dobrej praxe a pozitíva viazané na jednotlivé ESG v procese riadenia a uskutočňovania kvality vzdelávania. Projekt vytvoril univerzite a jej fakultám možnosť riešiť kľúčové výzvy v oblasti implementácie ESG do vzdelávania, ktoré formulovala univerzita v svojom Dlhodobom zámere ešte v roku 2007. Proces tvorby systému kvality, ktorý univerzita zahájila rokom 2007, hodnotíme čo do popisu a konštituovania jeho filozofie, čo do opisu jeho súčastí, čo do popisu zásad jeho uskutočňovania a čo do opisu jednotlivých procesov a nástrojov riadenia kvality a čo do analýzy stavu vnútorného systému zabezpečovania kvality UKF, ako prospešný, žiaduci a rozvojový. Konštatujeme, že ide o dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje neustálu osvetu a skvalitňovanie na všetkých úrovniach jeho realizácie. Veríme, že transparentnosť a jednoznačnosť opisu jednotlivých oblastí a procesov systému riadenia kvality UKF prinesie do života študentov, do života manažmentu univerzity a jej fakúlt, a do života všetkých zamestnancov univerzity dôveru a prijatie zodpovednosti za budovanie vysoko kvalitnej inštitúcie poskytujúcej kvalitné vzdelávanie a služby.

3.2 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici

Milota Vetráková

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB) patrí k vysokoškolským inštitúciám, ktoré kvalitu vzdelávacieho procesu prepájajú s výsledkami vo vede a potrebami praxe. V Dlhodobom zámere rozvoja spracovanom do roku 2014 bola deklarovaná potreba zavedenia systému kvality porovnateľného s normami a smernicami zabezpečovania kvality v rámci Európskeho vysokoškolského priestoru vzdelávania (ESG) a podľa noriem ISO.

Dôvodom orientácie na normy ISO je skutočnosť, že implementáciou manažérskeho systému kvality sa postupne zdokonaľujú procesy vysokoškolskej inštitúcie a ich riadenie. Fungujúce procesy sú následne východiskom tvorby postupov zabezpečovania kvality podľa ESG.

Hlavné procesy sa priamym spôsobom podieľajú na tvorbe pridanej hodnoty pre budúceho absolventa a ovplyvňujú kvalitu štúdia a splnenie všetkých predstáv a požiadaviek zainteresovaných subjektov. Patrí sem vzdelávanie vo všetkých stupňoch a formách štúdia a rozvoj vedy a výskumu.

Podporné procesy nepriamym spôsobom ovplyvňujú kvalitu celého manažérskeho systému a to vytváraním vhodných podmienok pre zvyšovanie lojality a profesijného rozvoja zamestnancov a neustálym zlepšovaním spokojnosti študentov s poskytovanými službami. Všetky tieto procesy prebiehajú vo vzájomnej interakcii. Je nesporné, že kvalita vzdelávania závisí od väzby a efektívnej komunikácie medzi učiteľom a študentom, od kolektívnej integrity a profesionality akademickej komunity. Konečnú zodpovednosť za priebeh procesov má manažment UMB a manažmenty fakúlt.

Pravidelné monitorovanie a meranie vybraných ukazovateľov procesov vysokoškolskej inštitúcie sa uskutočňuje internými a externými audítormi. Výsledkom auditu je prijatie opatrení smerujúcich k zdokonaleniu riadenia procesov vzdelávania a vedy.

V podstatných otázkach existuje zhoda medzi manažérskym systémom kvality podľa normy ISO a hodnotením kvality vzdelávania podľa ESG. Normy a štandardy ESG sa viac sústreďujú na zapojenie študentov a zainteresovaných osôb do hodnotenia kvality vzdelávania, na dosiahnutie transparentnosti a informovanosti o študijných programoch a jednotných (podobných) postupoch na ich kvalitné zabezpečovanie, kým normy ISO sledujú riadenie, monitorovanie a zdokonaľovanie hlavných a podporných procesov.

V podmienkach slovenského vysokého školstva na národnej úrovni do januára 2013 nebol jednoznačne určený systém na zabezpečovanie kvality vysokoškolského vzdelávania. Stratégie kvality sa opierali o samohodnotiace správy podľa modelu CAF, hodnotiace správy vypracované EUA, manažérske systémy kvality podľa ISO a pod. Rôznorodosť

a nejednotnosť sústavy organizačných noriem a prístupov k zabezpečovaniu kvality sa prejavovala aj na jednotlivých vysokých školách, UMB nevynímajúc.

Systémové rozpracovanie politiky vzdelávania a postupov na zabezpečovanie kvality vzdelávania podľa noriem a štandardov kvality vzdelávania v európskom priestore na UMB chýbalo. To bol jeden z dôvodov využiť ponuku Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ktorá sa zapojila do medzinárodného projektu IBAR (*Identifying barriers in promoting The European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed*), spolupodieľať sa na spracovaní inštitucionálnych správ hodnotiacich implementáciu zabezpečovania kvality vzdelávania z hľadiska noriem ESG. Impulzom pre spoluprácu na projekte bola možnosť identifikovať bariéry pre zavedenie požiadaviek ESG na UMB, príležitosť nájsť kritické miesta v systéme riadenia UMB, potreba štandardizácie postupov na fakultách, príprava na certifikáciu kvality a možnosť komparácie inštitucionálnej politiky s politikou kvality na vybraných vysokých školách na Slovensku a v európskom priestore.

Prínosom pre UMB bolo spracovanie inštitucionálnych správ podľa zásad a postupov zabezpečovania kvality ESG, ktoré tvorili základ pre samohodnotiacu správu – analýzu kvality vzdelávania na UMB v rokoch 2011 až 2013. Cieľom analýzy bola konfrontácia inštitucionálnej politiky vzdelávania na UMB a jej jednotlivých fakultách s národnou politikou podľa ESG. V súlade s cieľmi projektu IBAR sa analýza zamerala na politiku dostupnosti štúdia, hodnotenie kvality študentov, kvalitu vysokoškolských učiteľov, spoluprácu s externými odborníkmi a hodnotiteľmi vzdelávania, zber a využívanie informácií o študijných programoch a prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Cieľovou skupinou boli záujemcovia o štúdium, študenti a vysokoškolskí učitelia UMB.

Podkladom spracovania informácií boli sekundárne zdroje a to interné a externé dokumenty. Primárne zdroje sa získavali sociologickým opytovaním, hlavne osobnými rozhovormi a dotazníkmi určenými študentom, vysokoškolským učiteľom, zástupcom manažmentu UMB a manažmentom fakúlt, vybraným zamestnancom a partnerom UMB. Výber respondentov sa menil v závislosti od predmetu skúmania.

Vzájomné stretnutia, diskusia k obsahu a cieľom projektu IBAR, prezentácie k zavádzaniu výsledkov vzdelávania a štandardov kvality podľa skúseností v zahraničí pomohli zvýšiť informovanosť a porozumenie politike kvality vzdelávania v európskom priestore. Získaná skúsenosť so spracovaním inštitucionálnych správ sa využila pri zavádzaní vnútorného systému kvality na UMB prijatom 1. júla 2013.

3.2.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania

Ciele vzdelávania a potrebu zlepšovania materiálnych, informačných a knižných zdrojov nevyhnutných pre štúdium, kvalifikačný rozvoj vysokoškolských učiteľov, rozširovanie možností štúdia pre zahraničných študentov a študentov so špecifickými potrebami deklaruje

UMB v aktualizovanom Dlhodobom zámere rozvoja (2007 - 2014). Za účelom skvalitnenia procesov riadenia sa UMB zapojila do projektu ESF *Zvýšenie kvality vysokoškolského riadenia v podmienkach UMB* financovaného z prostriedkov Európskej únie, vyústením ktorého je tvorba systému manažerstva kvality vrátane politiky a cieľov kvality UMB ako vysokoškolskej inštitúcie podľa normy STN EN ISO 9001:2009. Poradným, metodickým a iníciačným orgánom v oblasti zabezpečovania kvality je Rada kvality UMB. Koordinačným pracoviskom pre manažerstvo kvality na UMB je Inštitút manažérskych systémov Ekonomickej fakulty UMB so sídlom v Poprade. Skúsenosť so zavedením systému manažerstva kvality podľa noriem ISO má od roku 1999 Ekonomická fakulta UMB.

Rozhodnutie vedenia UMB o zavedení manažérskoho systému kvality na všetkých fakultách sa spája so zložitou úlohou – vytvoriť prostredie, ktoré by akceptovalo zmeny spojené s procesom certifikácie, a vymedziť procesy a zákazníkov produktu vysokoškolskej inštitúcie. Vo vzťahu k zamestnancom je dôležitá vhodná interpretácia požiadaviek podľa normy ISO a zvýšenie ich povedomia o potrebe kvality vo všetkých procesoch vysokoškolskej inštitúcie. Za týmto účelom prebehli v rokoch 2011 a 2012 vzdelávacie kurzy vysokoškolských učiteľov UMB zamerané na získanie a rozvoj pedagogickej a manažérskej spôsobilosti, či kompetencií na zabezpečovanie kvality, a to výcvikom interných audítorov a manažérov kvality jednotlivých súčastí UMB. V júni 2013 podľa normy ISO a po certifikačnom audite bol UMB udelený medzinárodný certifikát kvality v súlade s týmto štandardom.

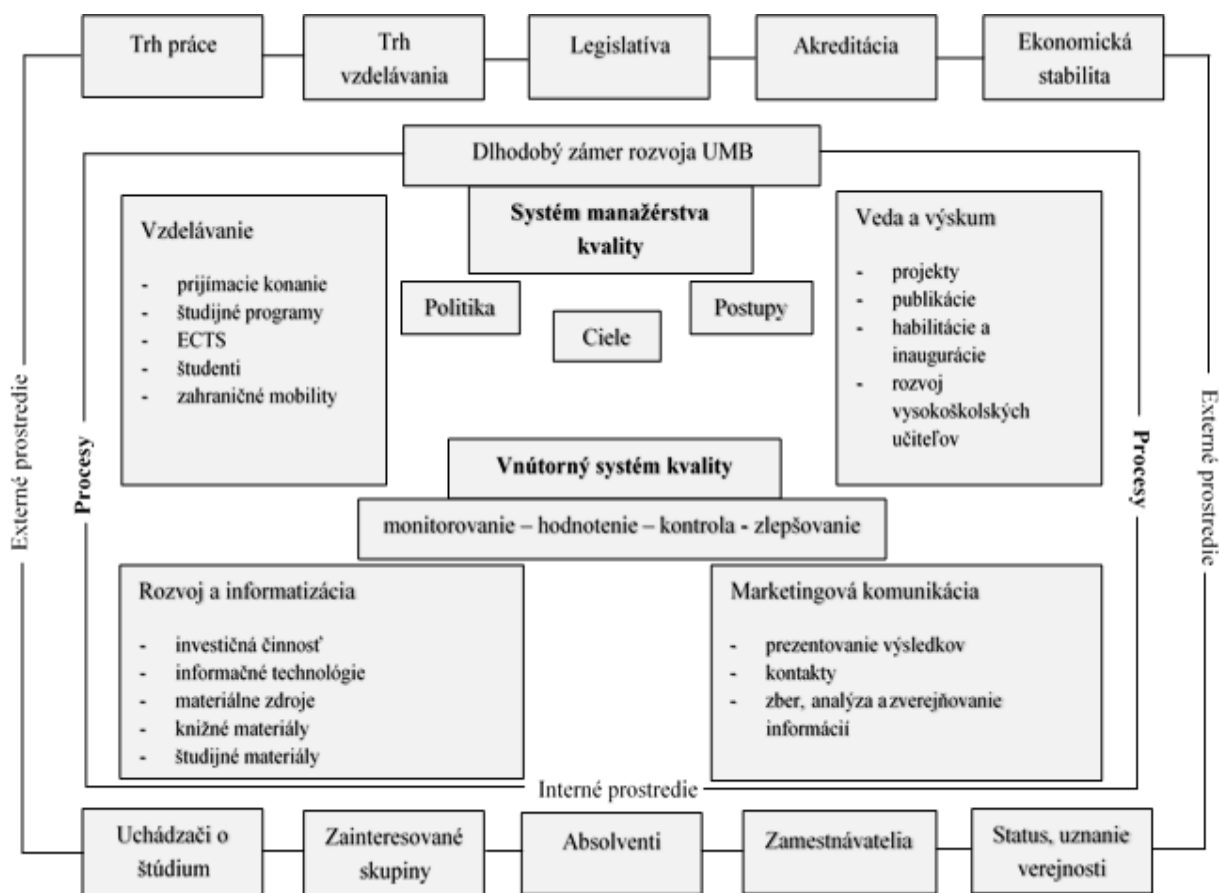
Hlavným poslaním systému manažerstva kvality je neustále zdokonaľovanie všetkých procesov vysokoškolskej inštitúcie. Riadenie procesu vzdelávania je jednou zo súčastí systému manažerstva kvality.

Zákon o vysokých školách zaväzuje vysoké školy k zavedeniu funkčného vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania. Podkladom spracovania vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na UMB boli dostupné informácie a poznatky o výsledkoch vzdelávania v európskom kontexte a uskutočnená analýza súčasného stavu zabezpečovania kvality podľa ESG. Cieľom prijatého dokumentu *Systém kvality vzdelávania na UMB* je rozvoj a zabezpečovanie kvality vzdelávania na UMB a jej fakultách vo všetkých formách a stupňoch a vykonávanie výskumu.

Vzťah medzi vysokoškolským vzdelávaním a tvorivou činnosťou v podobe výskumu, vývoja a umeleckej činnosti je založený na implementácii výsledkov tvorivej činnosti do vysokoškolského vzdelávania a jeho transformácií do potrieb praxe. Organizácia systému zabezpečovania kvality na UMB je tvorená Radou kvality UMB, predstaviteľom manažmentu UMB pre kvalitu, manažérom a referentom kvality a internými audítormi kvality. Určenie zodpovednosti a právomoci zamestnancov zahrnutých do systémov kvality je súčasťou organizačných noriem UMB. Vnútorný systém zabezpečovania kvality UMB znázorňuje obrázok 1.

Každá súčasť UMB, ktorou sa v oblasti zabezpečovania kvality vzdelávania rozumie fakulta, sa riadi prijatou politikou kvality, cieľmi kvality, príručkou kvality a postupmi zabezpečovania kvality podľa zákona o vysokých školách.

Študenti UMB sú zapojení do vnútorného systému zabezpečovania kvality na UMB od statusu uchádzača o štúdium, študenta príslušného stupňa a formy štúdia až po status absolventa. UMB vo svojich postupoch v oblasti zabezpečovania kvality vypracovala a uplatňuje hodnotenie kvality študijných programov študentmi a vypracovala postup pre pravidelné zverejňovanie aktuálnych, objektívnych, kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií o študijných programoch a ich absolventoch. Rada kvality dohliada na dodržiavanie požiadaviek manažérskeho systému kvality podľa normy ISO a Systému kvality vzdelávania.

Obrázok 1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania na UMB

UMB v Dlhodobom zámere rozvoja aktualizovanom do roku 2014 stanovila stratégiu na formovanie vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania. Osobitný dokument inštitucionálnej stratégie bol spracovaný a prijatý v roku 2013. Z výsledkov skúmaní na úrovni UMB a jej fakúlt vyplynulo, že politika a stratégia zabezpečovania kvality je založená na:

- a) spokojnosti zainteresovaných strán,
- b) dosahovaní jasných a akceptovaných cieľov kvality,
- c) monitorovaní a meraní procesov spojených so vzdelávaním.

Predmetom monitorovania je sledovanie záujmu uchádzačov o štúdium študijných programov, marketing trhu vzdelávania a práce, prijímacie konanie, proces vzdelávania a to najmä dosiahnuté študijné výsledky, predčasne ukončené štúdiá, výkony učiteľov, kreditový systém, efektívnosť študijných programov, personálne zabezpečenie; uplatnenie absolventov na trhu práce, a pod. Zabezpečovanie kvality sa spája s vytvorením vhodných zdrojov a podmienok na zvyšovanie a udržiavanie dosiahnutej úrovne vo všetkých procesoch vysokoškolskej inštitúcie.

Stratégia posudzovania kvality je definovaná meraním vybraných ukazovateľov dotýkajúcich sa študentov (dotazníky spokojnosti s výučbou a pedagógmi, dotazníky kvality zabezpečenia študijných programov) a učiteľov (hospitačná činnosť). Výstupy sociologických opytovaní sú

dostupné verejnosti. Pravidelne sa hodnotí úroveň pedagogickej činnosti ako aj vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti, a to na pracovných stretnutiach na úrovni prodekanov fakúlt, vedúcich katedier, učiteľov a zástupcov študentov. Súhrnné hodnotenie zabezpečovania kvality procesu vzdelávania a vedy je obsahom výročných správ, ktoré sa po prerokovaní v orgánoch fakúlt a UMB verejne sprístupňujú.

Predmetom posudzovania sú aj informačné zdroje, ich využívanie a rozvoj, získavanie knižných zdrojov (domáce a zahraničné publikácie, časopisy), rozvoj prístupov do e-databáz, zlepšovanie vybavenosti posluchární, študovní, študentských domov výpočtovou a prezentačnou technikou, ale aj služby poskytované študentom (práca študijných oddelení, kariérne poradenstvo, možnosti ubytovania a stravovania, mobility študentov, sociálna podpora, a pod.).

Stratégia rozvoja UMB a zabezpečovania kvality vzdelávania je definovaná sústavou politík a cieľov kvality. Rozpracovanie na úroveň fakúlt formou dlhodobých zámerov rozvoja s vymedzením úloh a zodpovednosti a ich pravidelné monitorovanie zvyšuje transparentnosť sledovaných ukazovateľov a prispieva k odhaľovaniu slabých miest v inštitucionálnej politike manažovania procesov.

Výsledky vedecko-výskumnej činnosti sú kritériom kvality UMB. Zohľadňujú sa pri hodnotení univerzity v rámci akreditácie študijných programov a výkonov učiteľov, evaluácie vedy a výskumu, kvalifikačného rastu učiteľov, pri motivácii študentov v riešení prác ŠVA (Študentskej vedeckej aktivity) a najlepších záverečných prác. Súčasťou kvality je nadväznosť základného a aplikovaného výskumu na zavedenie nových poznatkov ako výsledkov výskumu do obsahovej náplne študijných programov a vyučovaných predmetov.

Na vybraných súčastiach UMB existuje hmotná stimulácia excelentných výsledkov vo vede a výskume, publikovaní výstupov vedy, prezentácii výsledkov na konferenciách, v karentovaných časopisoch a vedeckých monografiách, a pod. Dobrým príkladom je aj udeľovanie Ceny rektorky, ktorá sa udeľuje raz ročne za vedu a výskum. Od roku 2008 sa realizuje univerzitný program podpory získavania špičkových zahraničných odborníkov s cieľom zvýšenia kvality vo vede a vzdelávaní a zo Štipendijného fondu UMB sa popri motivačných štipendiách oceňujú študenti, ktorí aktivitami na medzinárodnej úrovni prispievajú k dobrému menu UMB.

Kontrola implementácie stratégie kvality je založená na monitorovaní procesov a prebieha zhora nadol na úrovni vedenia UMB a vedenia fakúlt počas pravidelných porád a hodnotení (kolégiá, grémia, zasadnutia akademických senátov, zasadnutia vedeckých rád). Zo skúmania stratégie zabezpečovania kvality vyplynulo, že každá z fakúlt aplikuje rôzne postupy hodnotenia, chýba jednoznačné vymedzenie zodpovednosti a vypracovanie jednotného systému interného zabezpečovania kvality vzdelávania.

Externé zabezpečenie kvality vzdelávania a hodnotenia študentov sa uskutočňuje prostredníctvom Akreditačnej komisie, poradného orgánu vlády SR, Európskej asociácie

univerzít (EUA), nezávislou ratingovou a rankingovou agentúrou ARRA, potenciálnymi zamestnávateľmi, Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny SR (umiestnenie absolventov v praxi) ako aj Ústavom informácií a prognóz školstva (štatistika o umiestnení absolventov vypracovávaná Oddelením analýz a prognóz vysokých škôl).

Z výsledkov hodnotenia úspešnosti absolventov prostredníctvom portálu *profesia.sk* vyplýva, že zamestnávatelia najviac vyhľadávajú absolventov dvoch fakúlt UMB, ktoré sa umiestnili v rebríčku prvých dvadsiatich fakúlt na Slovensku. Zo zákona o vysokých školách vyplynula povinnosť priebežného monitorovania a hodnotenia kvality vzdelávania. Za tým účelom bola na rokovanie Akreditačnej komisie predložená hodnotiacia správa kvality postupného vzdelávania za roky 2011 a 2012 na UMB.

3.2.2 Politika dostupnosti štúdia

UMB a jej fakulty sú ponukou štúdia otvorené všetkým záujemcom o štúdium bez rozdielu farby pleti, veku, sociálnej situácie v rodine, národnosti, vierovyznania, sexuálnej orientácie a fyzických dispozícií. Informácie o dostupnosti štúdia sa zverejňujú na webovej stránke univerzity a jej fakúlt. Prihlásiť na štúdium sa môže každý a na základe dosiahnutia náležitých výsledkov prijímacieho konania a po splnení podmienok je prijatý na štúdium príslušného študijného programu.

Aj keď je štúdium dostupné pre všetkých uchádzačov, niektoré skupiny študentov si vyžadujú osobitnú pozornosť. K takýmto študentom patria zahraniční študenti, študenti so špecifickými potrebami – so zdravotným postihnutím, sociálne odkázaní, príslušníci etnických skupín a čiastočne aj študenti vo veku nad 45 rokov. Pre zahraničných študentov je určená samostatná webová stránka spracovaná v anglickom jazyku, na ktorej je zverejnená ponuka študijných programov a kurzov v cudzom jazyku vrátane prihlášky na štúdium s uvedením základných informácií o štúdiu a kontaktných adries. Študentom so špecifickými potrebami je sprístupnený sprievodca štúdiom, ktorý obsahuje cenné informácie o podmienkach štúdia, o vhodnosti študijného programu s prihliadnutím na lekársku diagnózu, o možnosti získať jednorazovú alebo opakovanú sociálnu výpomoc z univerzitného štipendijného fondu a pod.

Podľa evidencie k 31. 10. 2012 bolo 1 580 študentov (13,88 %) zaradených do skupín (kohort), ktorým sa venuje zvýšená starostlivosť. Patria sem starší študenti vo veku nad 45 rokov, ktorí študujú hlavne v rámci externého štúdia (244), študenti so špecifickými potrebami vzhľadom na ich zdravotný stav (32), príslušníci etnických skupín (210), sociálne znevýhodnení študenti (934 právoplatne priznaných sociálnych štipendií) a zahraniční študenti (160).

Základná filozofia politiky dostupnosti štúdia je v transparentnosti prijímacieho konania a výbere uchádzačov, ktorí majú najlepšie predpoklady pre štúdium študijných programov ponúkaných UMB. Kritériá prijatia a podmienky štúdia sa koncipujú tak, aby žiadna skupina

študentov nebola diskriminovaná. Ak niektorý zo záujemcov o štúdium žiada o zmenu termínu konania prijímacej skúšky alebo osobitnú starostlivosť, vychádza sa v ústrety.

Dobré skúsenosti s poskytovaním informácií o štúdiu majú fakulty prostredníctvom Dňa otvorených dverí, ktorý je určený záujemcom zo stredných škôl. Osvedčilo sa aj organizovanie stretnutí s rodičmi potenciálnych študentov UMB, čo sa prejavilo vo vyššom počte zapísaných študentov na štúdium. Medzi prítomnými boli aj rodičia uchádzačov so špecifickými potrebami, ktorí si osobne overili podmienky a možnosti štúdia. Väčšina fakúlt využíva možnosť osobných návštev na vybraných stredných školách, účasť na veľtrhoch vzdelávania doma i v zahraničí či prezentovanie informácií o ponuke štúdia v médiách.

Podľa výsledkov prieskumu, ktorý sa robí každoročne medzi zapísanými študentmi v prvých rokoch štúdia, študenti získavajú informácie o možnosti štúdia z viacerých zdrojov, hlavne z webovej stránky (75 %), Dňa otvorených dverí na fakulte, propagačných materiálov o štúdiu, od priateľov a známych, cirkvi, absolventov UMB, médií, študentov vyšších ročníkov štúdia, koordinátorov pre študentov so špecifickými potrebami (zdravotne postihnutých), poradcov pre štúdium. Prezentované informácie 87,5 % respondentov pokladá za dostačujúce a vyčerpávajúce, chýbajúce informácie si ozrejmiť telefonicky alebo mailom, prípadne ich získali na informačných dňoch fakúlt.

Celý priebeh štúdia absolventa od prijímacieho konania až po jeho ukončenie sa eviduje v Akademickom informačnom systéme (AIS), osobných spisoch študentov a súhrnne sa vykazuje v hodnotiacich správach fakúlt a univerzity, centrálnych štatistikách (CRŠ, štatistika UIPŠ). V AIS sa osobitne sledujú len zahraniční študenti a študenti sociálne znevýhodnení od ich prihlásenia až po ukončenie štúdia. Hlavným orientačným dokumentom pre sociálne znevýhodnených študentov je verejne dostupný Štipendijný poriadok s komentárom a potrebnými prílohami. V správach o pedagogickej činnosti fakúlt a UMB sa uvádza počet žiadateľov o priznanie sociálneho štipendia, počet priznaných štipendií, počet sociálne znevýhodnených študentov, suma vyplatených sociálnych štipendií, dôvody priznania štipendia. Napriek tomu, že zákonom o vysokých školách nie je určená povinnosť sledovať národnosť študenta, pre vnútorné potreby fakúlt a prijatú politiku UMB sa počet starších študentov a príslušníkov etník zisťuje z osobitnej evidencie v AIS a študentov so zdravotným postihnutím zo samostatnej evidencie na študijných oddeleniach fakúlt.

Informácie o študentoch so zdravotnými problémami zhromažďujú na fakultách koordinátori. Na väčšine fakúlt okrem týchto koordinátorov pôsobia učitelia v role koordinátora pre študentské pôžičky, sociálne štipendia a iné sociálne potreby študentov, koordinátora programu proti drogám, proti diskriminácii a xenofóbii. Informácie o hendikepovaných študentoch sleduje aj Univerzitná knižnica UMB, ktorá vytvorila študentom so špecifickými potrebami pre prácu v študovni špeciálne podmienky.

Všetkým študentom za stanovených podmienok (študijné poriadky fakúlt) sa poskytuje možnosť individuálneho študijného plánu. V prípade žiadosti a opodstatnených dôvodov sa študentom so špecifickými potrebami upraví obdobie na ukončenie študijných povinností,

prípadne zníži povinnosť hradiť školné. Študenti nad 45 rokov, ktorí pracujú, môžu využívať na samoštúdium elektronicky upravené študijné materiály (e-learning). Fakulta humanitných vied a Univerzitná knižnica UMB majú k dispozícii kabinet s hardvérovým a softvérovým vybavením a s prístupom na internet len pre kohorty. Možnosť individuálnych konzultácií s poverenými osobami (koordinátori, referentky pre sociálnu starostlivosť, štúdium, pre zahraničných študentov, vysokoškolskí učitelia) ohľadom štúdia je ponúknutá všetkým študentom. Príkladom dobrej praxe sú stretnutia manažmentu fakúlt a UMB so zahraničnými študentmi spojené s prezentáciami ich národnej kultúry. Orientáciu zahraničných študentov v novom prostredí zjednodušuje študentská organizácia ESN (Erasmus Student Network UMB) a referáty na vybraných fakultách a UMB.

Vplyvom informatizácie sa rozširuje funkcionalita a zverejňovanie informácií prostredníctvom AIS. Viac informácií sa uvádza na portáli vysokých škôl a webových stránkach UMB a jej fakúlt. Širšej odbornej verejnosti sa ponúkajú možnosti štúdia na Univerzite tretieho veku, ďalšie vzdelávanie občanov, možnosť externého štúdia s výhodami elektronického vzdelávania. Samostatnú časť webovej stránky UMB tvoria informácie pre zahraničných študentov, ktorí majú možnosť pred začatím štúdia navštíviť kurz slovenského jazyka a zapísať sa na program v slovenskom jazyku alebo využiť ponuku študijných programov a kurzov v cudzom jazyku.

Príkladom dobrej praxe je zmena štruktúry web stránky UMB, v ktorej sa sumarizujú informácie podľa cieľových skupín a to záujemcov o štúdium, študentov, zamestnancov, absolventov, verejnosti a médií s osobitným dôrazom na zahraničných študentov a študentov so špecifickými potrebami. V súčasnosti sa postupne rozširuje okruh informácií anglickej verzie webovej stránky UMB.

Získané informácie o dôležitých atribútoch kvality štúdia¹ – dostupnosť študijných materiálov, príprava kvalitných absolventov, ústretový prístup k študentom so špecifickými potrebami, spolupráca a komunikácia s vyučujúcimi, odborná úroveň prednášok, spolupráca fakúlt s praxou, kvalita vyučujúcich, kontakt s cudzím jazykom, včas poskytované informácie

¹ K hlavným hodnotiacim kritériám a súčasne ukazovateľom kvality štúdia poskytovaného na UMB patrí záujem uchádzačov o štúdium študijných programov; vstupné požiadavky na vedomosti uchádzačov o štúdium študijných programov; garantovanie študijných programov a predmetov jadra vedomostí študijných odborov profesormi a docentmi vrátane kvalifikačnej štruktúry učiteľov; dosahované výsledky študentov v štúdiu (aplikácia ECTS, priemerná známka – vážený študijný priemer, prerušenie a zanechanie štúdia, vylúčenie zo štúdia), zapojenie študentov do študentskej a vedeckej aktivity, národné a medzinárodné ocenenia úspechov študentov; ponuka študijných programov a výučby predmetov v cudzích jazykoch; počet študentov študujúcich študijný program alebo jeho časť v cudzom jazyku; uznávanie vzdelávania medzi krajinami; materiálne a technické podmienky pre štúdium (vybavenosť posluchárni dataprojektormi, výpočtovou a informačno-komunikačnou technikou, technológiami, laboratórne a špeciálne vybavenie; prístup študentov k internetu; vybavenosť knižnice odbornou literatúrou a časopismi; zabezpečenie predmetov vlastnou študijnou literatúrou; priestory pre samoštúdium; podmienky na ubytovanie, stravovanie, relaxáciu študentov, a pod.), spokojnosť študentov so štúdiom študijného programu a s učiteľmi; trvalé zlepšovanie vzdelávacieho prostredia a procesu na základe spätnej väzby od študentov a absolventov, zamestnávateľských organizácií, externých hodnotiacich inštitúcií; prepojenosť študijných programov s požiadavkami praxe a umiestnenie absolventov v praxi.

študentom, viac stability v systéme štúdia, pevná vôľa v štúdiu, technické a ľudské prostredie na univerzite, spätná väzba od študentov – sú výzvou na postupné skvalitňovanie štúdia.

3.2.3 Hodnotenie študentov

Hodnotenie študentov je súčasťou procesu vzdelávania. V súlade s národným rámcom kvalifikácií pre Európsky priestor vysokoškolského vzdelávania ho má uskutočňovať samotná vysoká škola a externí hodnotitelia.

Uskutočnená analýza potvrdila východiskový predpoklad, že inštitucionálna politika UMB v oblasti hodnotenia študentov je obsiahnutá v interných dokumentoch a to hlavne v Dlhodobom zámere rozvoja UMB a jej fakúlt, Štatúte UMB, Kreditovom systéme štúdia na UMB, Študijnom poriadku UMB a študijných poriadkoch fakúlt, fakultných sprievodcoch štúdiom podľa stupňov štúdia, podmienkach prijímacieho konania, smerniciach (o záverečných prácach, o doktorandskom štúdiu a pod.) a metodických pokynoch. Premieta sa aj do informačných listov spracovaných pre každý predmet. Ich súčasťou sú ciele výučby, požiadavky na ukončenie predmetu, spôsob hodnotenia predmetu, obsahové zameranie predmetu vrátane doporučenej študijnej literatúry. Povinnosťou vyučujúcich je oboznámiť študentov s podmienkami hodnotenia predmetu na začiatku semestra a v priebehu semestra nemeniť požiadavky na ukončenie predmetu. Informačné listy a dokumenty k predmetu sú zverejnené v AIS, v LMS MOODLE a na webovej stránke fakulty.

Vstupné testovanie vedomostí a schopností uchádzačov o štúdium študijného programu sa uskutočňuje pred nástupom na štúdium v rámci prijímacieho konania. V študijných programoch zameraných na šport a umenie sa robia aj talentové skúšky, ktorými sa preverujú zručnosti a schopnosti študentov. Predpoklady na štúdium ostatných študijných programov sa overujú písomnými testami, zohľadňujú sa študijné výsledky dosiahnuté na príslušnej strednej škole, aktivita študentov počas štúdia a ich predpoklady na ďalšie štúdium. Analýza ukázala, že prijímanie študentov na takmer 66,67 % ponúkaných študijných programov prvého, druhého a tretieho. stupňa štúdia sa uskutočňuje len na základe študijných výsledkov predchádzajúceho stupňa dosiahnutého vzdelania.

Počas štúdia sa využívajú rôzne metódy hodnotenia vedomostí a schopností študentov, ktoré závisia od obsahu a cieľa predmetu ako aj od počtu študentov zapísaných na predmet. Patria sem písomné skúšky, ústne skúšky, kombinované skúšky (písomná a ústna), projekty, protokoly z laboratórnych cvičení, meraní, kartotéka pokusov, prezentácie, eseje, prípadové štúdie, príklady, a pod. Vzhľadom na počty zapísaných študentov na predmet (viac ako 100) prevláda hodnotenie písomným skúšaním. Priebežné hodnotenie sa nevyužíva vo všetkých predmetoch. Problémom je aj nevhodné rozloženie plnenia študijných povinností, keď posledný vyučovací týždeň sa píše testy z viacerých predmetov, alebo keď študenti nemajú dostatok možností na výber termínu hodnotenia.

Príkladom dobrej praxe sú pozitívne výsledky v hodnotení progresu študentov vyučujúcimi niektorých predmetov pomocou LMS MOODLE alebo AIS (anketa, predbežné testy). Študentom sa ponúka možnosť otestovať si získané vedomosti pred termínom konania záverečného hodnotenia predmetu. Ide o aplikáciu metódy dokonalého zvládnutia učiva, tzv. mastery learning, ktorej základom je rozdeľovanie učiva na menšie časti. Študent si sám určí tempo a priebežne si testuje získané vedomosti. Priebežné testy sa učiteľom nehodnotia. Slúžia ako spätnoväzbový prostriedok v procese učenia sa študenta. Podstatné je, aby študent zvládol učivo k termínu hodnotenia učiteľom. Príkladom sú predmety z manažmentu, informatiky, matematiky, cudzích jazykov, komunikácie a i. Na Ekonomickej fakulte, Fakulte humanitných vied a Pedagogickej fakulte majú skúsenosť so zisťovaním sebareflexie študenta vo vybraných predmetoch (psychológia, manažérska komunikácia, manažment ľudských zdrojov a i.) formou písania denníka, v ktorom si študent zaznamenáva myšlienky, postoje a názory na jednotlivé témy učiva alebo určitú situáciu, porovnáva svoju skúsenosť s teóriou, zachytáva zmenu v osobnom rozvoji, kritickom myslení, v zlepšení schopnosti napr. riešenia problému vzhľadom na obsah predmetu. Ide skôr o ojedinelé spôsoby hodnotenia študentov.

S konečným výsledkom hodnotenia predmetu sa študent oboznámi prostredníctvom AIS alebo v priamom kontakte s vyučujúcim v deň hodnotenia predmetu, najneskôr do jedného týždňa. V súlade s internými predpismi UMB každý študent ale aj uchádzač o štúdium má právo overiť si výsledok hodnotenia prezretím testu (alebo iného spôsobu ukončenia predmetu) u vyučujúceho. Nie všetci vyučujúci rešpektujú tieto skutočnosti.

Ciele a metódy vzdelávania sa odvíjajú od obsahu štúdia vymedzeného alebo uvedeného v študijnom pláne, z profilu absolventa a vzťahujú sa ku všetkým predmetom tvoriacim obsah študijného programu. Na UMB prevláda testovanie získaných poznatkov. Takýmto spôsobom hodnotenia študentov sa však nedajú overiť ich schopnosti, zručnosti a kompetencie. Len výnimočne existujú aj príklady dobrej praxe. Ak je v opise študijného programu uvedené, že absolvent štúdiom získa odborné, organizačné, komunikačné a sociálne schopnosti, znamená to, že klasické poznávacie učenie sa rozširuje o teórie upevňovania správnych reakcií, učenie zo skúseností (aktívne experimentovanie, reflexia, prípadové štúdie, simulované situácie) a sociálne učenie (interakcia medzi členmi skupiny, aktívne a tvorivé metódy učenia).

Kritériá hodnotenia vo väčšine predmetov nie sú spracované podľa úrovni kognitívnych procesov, nesledujú sa afektívne či psychomotorické ciele. Kritériá hodnotenia predmetu musia byť transparentné a jednoznačné.

Hodnotenie študentov sa vo väčšine prípadov uskutočňuje jedným vyučujúcim (okrem štátnych skúšok alebo čiastkových hodnotení počas semestra priamo na vyučovacej hodine alebo v niektorých prípadoch komisionálnym skúšaním). Vyššia objektivita sa získa, ak hodnotenie napríklad projektu alebo záverečnej práce robia nezávisle dvaja odborníci (vyučujúci a oponent) alebo hodnotenie predmetu uskutočnené vyučujúcim verifikuje garant predmetu. Z hľadiska zvýšenia objektivity hodnotenia sa v niektorých predmetoch písomné testy s uzatvorenými odpoveďami skenujú a vyučujúci do hodnotenia nezasahujú. Objektivita hodnotenia je však ovplyvnená kvalitou vytvorených testov a spôsobom ich bodovania.

V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi, kedy vzhľadom na menší počet študentov zapísaných na štúdium študijného programu prevládalo ústne skúšanie a hodnotenie, v súčasnosti v skupinách s veľkým počtom študentov prevláda písomné hodnotenie. Ústne hodnotenie sa využíva priebežne na seminároch a cvičeniach a v predmetoch s malým počtom študentov. Študenti podľa charakteru predmetu robia viac projektov a esejí. Písomné testy alebo ústne hodnotenie má svoje prednosti i nedostatky. Väčšia miera subjektivity v hodnotení je pri ústnom preverovaní vedomostí. Na druhej strane zistenie tvorivosti študenta, jeho predpokladov na vykonávanie určitého povolania je vyššie ako pri písomnom hodnotení. Písomnými testami sa dajú rýchlo overiť naučené vedomosti a nie aktivita, kreativita študenta a jeho schopnosť aplikácie vedomostí v praxi.

Z informácií získaných na fakultách UMB vyplýva, že podmienky hodnotenia študentov sa stanovujú a zvereňujú pre každý predmet a môžu pozostávať z viacerých aktivít. Väčšinou sa sleduje a hodnotí len plnenie aktivity, nie dosiahnutá úroveň. V prípade riešenia projektov, spracovania záverečných a seminárnych prác sú rozpracované aj kritériá hodnotenia výsledkov vzdelávania (kognitívne, afektívne a psychomotorické procesy) po formálnej a obsahovej stránke i z hľadiska hodnotenia úrovne preukázaných vedomostí.

Právo hodnotiť študenta známkou za vykonané povinnosti majú na UMB vyučujúci s akademickým titulom PhD. a vyšším. Toto opatrenie sa nevzťahuje na vedenie seminárov a cvičení. Každý vysokoškolský učiteľ má mať aj pedagogickú spôsobilosť. Kvalitu výučby na niektorých fakultách UMB hodnotia vzájomne aj pedagógovia. Ide o tzv. hospitácie na vyučovaní, kde napr. garant predmetu hospituje výučbu začínajúceho učiteľa a opačne začínajúci učiteľ sa zúčastňuje výučby skúsenejšieho kolegu. Skúsenejší kolega sa stáva tzv. tútorom začínajúceho učiteľa a spoločne analyzujú otázky výučby i hodnotenia predmetu. Osobitný kontrolný mechanizmus na preverovanie hodnotenia študentov sa aplikuje len v prípade prenesených študijných povinností.

V porovnaní s hodnotením študentov podľa ESG na európskych vysokých školách, systém externého hodnotenia študentov, bežný napríklad na univerzitách vo Veľkej Británii, sa na UMB praktizoval v MBA štúdiu. Projekt každého študenta hodnotili nezávisle dvaja hodnotitelia spravidla z UMB, ktorí poskytli študentom spätnú väzbu na spracovaný projekt s poukázaním na nedostatky, pozitíva a zdôvodnenie hodnotenia. Po ich zhodnotení nasledovalo hodnotenie externým odborníkom a v závere sa skúšobná komisia vyjadrovala k priebehu a úspešnosti každého študenta za účasti hodnotiteľov a vyučujúcich. Podobný systém sa aplikuje pri vedení a hodnotení záverečných prác na všetkých fakultách UMB. Príkladom dobrej praxe je aj hodnotenie pedagogických praxí, ktoré absolvujú študenti študijných programov zameraných na učiteľstvo.

3.2.4 Manažment UMB a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu

Systém manažmentu a správy na UMB a jej fakultách sa odvíja od podmienok vytvorených ústredným orgánom štátnej správy v oblasti vysokoškolského vzdelávania na Slovensku, ktorým je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, na rozvoj vysokých škôl a vysokoškolského vzdelávania v rámci akreditovaných študijných programov. Prostredníctvom samosprávnych orgánov (Rada vysokých škôl, Študentská rada vysokých škôl, Slovenská rektorská konferencia) rektori reprezentujú vysoké školy vo vzťahu k ministerstvu a presadzujú svoje podnety k zmenám v riadení vysokoškolského vzdelávania na Slovensku. Oprávneným orgánom na posudzovanie a hodnotenie kvality vzdelávacej, výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti vysokých škôl na úrovni ústredia je Akreditačná komisia, ktorá je poradným orgánom vlády.

V súlade so zákonom o vysokých školách, o činnosti a vnútornej organizácii UMB rozhodujú orgány akademickej samosprávy. Rektor riadi prácu na univerzite, vystupuje a koná v jej mene a za svoju činnosť zodpovedá akademickému senátu univerzity. Riadenie z úrovne UMB je priame, koordinujúce a metodické. Podľa názoru 39 respondentov zapojených do skúmania, nedostatkom je niekoľkostupňové neprepojené riadenie, kedy rektor zodpovedá za svoju činnosť Akademickému senátu UMB a riadi činnosti a procesy v rámci celej univerzity. Dekan fakulty zodpovedá za svoju činnosť akademickému senátu fakulty a nie rektorovi. Samosprávne orgány UMB (s výnimkou rektora, ktorý je orgánom samosprávy a súčasťou exekutívy) sa väčšinou nepodieľajú na spracovaní (tvorbe) dokumentov, plnia úlohu „opponenta“, schvaľovateľa ale aj podnecovateľa zmien.

Prijímanie strategických rozhodnutí je väčšinou výsledkom konsenzu alebo rozhodnutím zhora nadol. Rektor sleduje priority rozvoja celej UMB, rozhodnutie prijíma na základe návrhov dekanov fakúlt, členov vedenia, ale aj jednotlivcov - zástupcov študentov, zamestnancov pôsobiacich na jednotlivých fakultách. V prípade nesúlady v názoroch sa hľadá ústretové riešenie a rozhodnutie sa prijíma podľa väčšiny alebo v záujme splnenia strategického cieľa UMB priamym rozhodnutím.

Z hľadiska hospodárenia s majetkom a financiami za kvalitu prijatých rozhodnutí v oblasti vzdelávacej činnosti, vedecko-výskumnej činnosti a rozvoja zodpovedá manažment UMB ministerstvu, správnej rade (v ktorej je 85,7 % členov z externého prostredia) a Akademickému senátu UMB. Samosprávne orgány UMB (s výnimkou rektora) sa nepodieľajú na príprave dokumentov, plnia úlohu „opponenta“, schvaľovateľa, ale aj podnecovateľa zmien. Zmeny inštitucionálnej politiky tak reagujú na vonkajšie i vnútorné podnety. Príkladom môže byť novelizácia pracovného poriadku UMB uskutočnená na základe podnetov členov akademickej obce, ale aj sledovanie lojálnosti študentov či úprava ankety o hodnotení študijných programov z podnetu externých členov vedeckej rady UMB.

Základné podmienky posudzovania spôsobilosti vysokej školy uskutočňovať štúdium v akreditovaných študijných programoch upravujú národné dokumenty a to hlavne zákon o vysokých školách a Kritériá akreditácie študijných programov. Tvorba, schvaľovanie,

monitorovanie a hodnotenie študijných programov je v pôsobnosti a zodpovednosti UMB a jej fakúlt.

UMB a jej fakulty uplatňujú jednotný postup v procesoch tvorby, schvaľovania, monitorovania a hodnotenia študijných programov upravených vo vnútorných dokumentoch. Východiskom návrhu nového študijného programu ako aj jeho udržania a rozvoja je analýza potrieb trhu práce a sústavy povolání a analýza vnútorného prostredia pre tvorbu študijných programov. Obsah študijného programu, v súlade s opisom príslušného študijného odboru, reflektuje profil absolventa a premieta sa do učebných osnov predmetov, príslušných výstupov, metód a foriem vzdelávania. Každý uchádzač/študent o štúdium študijného programu musí preukázať, že dosiahol požadovanú úroveň všeobecných a špecifických vedomostí, zručností a schopností a kompetencií získaných predchádzajúcim štúdiom. Kvalita vzdelávania je ovplyvnená výstupmi vo vede a výskume, v ktorých sa hodnotí študijný odbor, odbornou kvalitou garanta študijného programu (hlavne jeho skutočnou angažovanosťou a aktivitou pri garantovaní) a dostatočným personálnym, materiálnym, informačným a študijným zázemím. Nie na každej z fakúlt sú v profile absolventa premietnuté výsledky vzdelávania, potrebné na kompetentné vykonávanie konkrétneho povolania. V informačných listoch väčšinou chýba určenie schopností a kompetencií, uvádzajú sa len požadované vedomosti a ciele výučby predmetu.

Schvaľovanie študijných programov, ale aj priebežných zmien v študijných plánoch, sa uskutočňuje vo vedeckých radách fakúlt za účasti zástupcu študentov daného študijného odboru. Zo zistení na fakultách vyplynulo, že nie každá fakulta pozývala na rokovanie k študijným program aj zástupcov študentov.

Predmetom monitorovania sú otázky procedurálneho charakteru tvorby a zmien študijných programov, organizačného a obsahového charakteru, dokumentácie, spokojnosti so štúdiom (obsah, podmienky), zisťovanie názorov interných a externých zákazníkov na ponúkané študijné programy, zisťovanie umiestnenia absolventov v praxi a i. Monitorovanie existujúcich študijných programov a profilácie štúdia (minimálne raz za tri roky podľa rozhodnutia vedenia fakulty) sa uskutočňuje na základe otázok sebahodnotenia a štatistiky v odporúčanej štruktúre, napríklad:

- aký je záujem o štúdium študijného programu,
- aká je konkurencia v ponuke rovnakého alebo podobného študijného programu na Slovensku a v zahraničí (Česká republika),
- aký postup je prijatý fakultou na zisťovanie obsahu predmetov (duplicita vo vyučovaní, prepojenie na profil absolventa),
- či existujú procesy a podmienky na hodnotenie efektivity výučby v porovnaní s výsledkami štúdia,
- či je spôsob hodnotenia a merania výsledkov vzdelávania v súlade s vyučovacími cieľmi a profilom absolventa študijného programu,
- akým spôsobom je v študijnom programe zohľadnená medzinárodná dimenzia vzdelávania,

- kto a ako uskutočňuje hodnotenie práce vysokoškolských učiteľov vo vyučovacom procese,
- aká je spätná väzba od zamestnávateľov na absolventov študijných programov,
- aké je umiestnenie absolventov v praxi,
- aká je vybavenosť knižnice a študovní študijnými materiálmi, elektronickými databázami a prístupom na internet,
- ako často sa uskutočňujú úpravy obsahu študijných programov a kto eviduje uskutočnené zmeny, a pod.

Prístup fakúlt k spracovaniu analýzy SWOT študijných programov je rôzny. Väčšina fakúlt monitoruje vnútorné a externé prostredie ale existujú aj fakulty, ktoré sa opierajú len o zistenia z vnútorného prostredia. V postupoch na zabezpečenie politiky kvality vzdelávania podľa ESG sa z úrovne manažmentu UMB prijal jednotný postup k tvorbe profilu absolventov, k prepojeniu obsahu štúdia a výsledkov vzdelávania od profilu, cez študijné programy až po konkrétny predmet zaradený do štúdia vzhľadom na potreby praxe a možnosti umiestnenia absolventov na trhu práce doma a v zahraničí.

Zisťovanie spätnej väzby od zamestnávateľov sa robí sporadicky, nie je zavedený systém priebežného monitorovania. Mnohé zo záverečných prác sa zameriavajú na analýzu umiestnenia absolventov v praxi a zisťovanie názorov zamestnávateľov na prípravu absolventov. Príkladom organizovania pravidelných stretnutí s absolventmi sú tri fakulty UMB. Z iniciatívy absolventov sa organizujú stretnutia na akademickej pôde pri príležitosti výročia ukončenia ich štúdia (napr. každých 5 rokov). Stretnutí sa zúčastňuje zástupca vedenia fakulty, garant (tútor) odboru a vybraní, resp. pozvaní učitelia. S pravidelným zisťovaním spätnej väzby od absolventov sa začalo na dvoch fakultách UMB a v roku 2013 z úrovne manažmentu UMB boli oslovení absolventi z posledných dvoch rokov.

Implementácia ESG priamo do dokumentov o vzdelávaní sa začína uskutočňovať od roku 2013. Nedostatkom je, že tento systém verejného a dostupného monitorovania akreditovaných všetkých študijných programov napriek deklarovaneému zámeru ministerstva chýba. Názory respondentov UMB na zavedenie ESG sa rôznia. Zhoda je v akceptovaní požiadavky sledovania a hodnotenia kvality vysokoškolského vzdelávania a to na európskej, národnej a univerzitnej úrovni. V riadení vysokých škôl sa dôraz kládol na kvantitatívne ukazovatele hodnotenia pedagogického výkonu a výstupov vedeckej, výskumnej a publikačnej činnosti, a to v prepojení na kritériá prideľovania dotácií z verejných zdrojov. Kvalita sa vyhlasovala, ale na národnej úrovni nehodnotila. Príprava kvalitných absolventov pre potreby trhu práce v súlade s ESG je prioritou a záujmom učiteľov a väčšiny vysokých škôl, avšak prostredie trhu práce na Slovensku nie je pripravené na ich umiestnenie. Absolventi s vysokoškolským vzdelaním sú často „prekvalifikovaní“ na súčasné potreby trhu práce na Slovensku, pritom so svojou kvalifikáciou nachádzajú pracovné uplatnenie mimo Slovenska a sú tam úspešní. Z oslovených respondentov 30 % poukazuje na rozpor medzi kvantitou a kvalitou v systéme vysokoškolského vzdelávania.

Zhoda je aj v stanovení jasných kritérií a postupov hodnotenia vedomostí a získaných kompetencií študentov vzhľadom na jednotlivé predmety. Overovanie spôsobilostí študentov vzhľadom na potreby európskeho trhu práce sa robí napr. prostredníctvom Bloomberg Assessment Test v anglickom jazyku v študijnom programe Financie, bankovníctvo a investovanie. Študenti sú zaradení do európskej databázy z hľadiska získavania budúceho zamestnania. Experimentálne sa overovali kompetencie študentov UMB aj v rámci projektu AHELO. Na Právnickej fakulte študentov magisterského štúdia hodnotia za praktický výkon z teoretických vedomostí o predchádzaní kriminalite podľa prezentácií spojených s diskusiou určených žiakom základných a stredných škôl. Z hľadiska zvýšenia objektivity je do vyučovania a hodnotenia vedomostí študentov tejto fakulty zapojená aj odborná verejnosť, najmä sudcovia a advokáti.

Pripomienky respondentov sú aj k tvorbe a implementácii kurikúl (jadro vedomostí v opise jadra študijných odborov a nie schopností, zručností a kompetencií), ktoré sú určené celoštátne (a nie z hľadiska európskeho priestoru vzdelávania). Profilácia absolventov by mala byť zjednotená v rámci Európy a nielen v rámci Slovenska, pričom by mala prihliadať na meniace sa podmienky národného a európskeho trhu práce. Pri tvorbe kurikúl študijných odborov neboli zastúpení reprezentanti potenciálnych zamestnávateľov. Kvalita spracovania obsahu študijných odborov je rôzna. V niektorých sú uvedené témy s možnosťou modifikácie, v iných sú určené konkrétne predmety s minimálnou možnosťou ich úpravy.

3.2.5 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

K zainteresovaným subjektom, tzv. stakeholderom, na UMB patria jej zamestnanci, vysokoškolskí učitelia a vedeckí pracovníci, ale aj študenti (denní a externí), účastníci kurzov ďalšieho vzdelávania, frekventanti Univerzity tretieho veku či Detskej univerzity a ďalší potenciálni vnútorní zákazníci služieb vzdelávania a vedy. K vonkajším zainteresovaným subjektom patria predovšetkým poskytovatelia dotácie (zriaďovateľ vysokej školy cez Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR) z verejných zdrojov a sponzori UMB, grantové agentúry, súčasní a potenciálni zamestnávatelia absolventov, samotní absolventi vysokej školy, profesijné organizácie, médiá, samospráva, neziskový a podnikateľský sektor. O ich zapojení do rozhodovacích procesov z hľadiska dosahovania kvality vysokoškolského vzdelávania pojednávajú národné i interné dokumenty. V priebehu posledných 5 rokov tu došlo k viacerým zmenám.

Najvyššie zastúpenie interných zainteresovaných subjektov, zákazníkov UMB (študentov a zamestnancov), je v akademickom senáte, ktorý v súlade so zákonom o vysokých školách má výraznú rozhodovaciu právomoc v otázkach voľby rektora a pri schvaľovaní a prerokúvaní závažných dokumentov o činnosti vysokej školy, resp. fakulty. Akademický senát UMB má 33 členov, z toho je 12 študentov, 18 vysokoškolských učiteľov a 3 nepedagogickí zamestnanci.

Zástupca študentov je rovnocenným členom kolégia rektora, resp. dekana, komisie pre pedagogickú činnosť, komisie štipendijného fondu, komisie pre knižničnú radu Univerzitetnej knižnice UMB, disciplinárnej komisie (3 študenti) a Rady kvality. V komisii pre šport sú zamestnanci UMB i zástupcovia klubov telesnej výchovy a športu, ktorí nie sú členmi obce. Na rokovania vedeckej rady sa v prípade potreby prizývajú študenti. Externí zástupcovia (stakeholderi) pracujú v komisiách na obsadenie funkčných miest profesorov a docentov, sú členmi skúšobných komisií pre štátne skúšky, členmi správnej rady UMB a pod. Pri tvorbe študijných programov niektoré z fakúlt využívajú spoluprácu s absolventmi a zamestnávateľmi na zistenie ich názoru na tieto materiály z hľadiska potrieb praxe.

Spolupráca fakúlt s organizáciami verejného a súkromného sektora sa uskutočňuje s cieľom zvýšenia kvality a rozvoja procesu vzdelávania študentov UMB a ich lepšej prípravy na podmienky praxe, lepšieho uplatnenia v praxi, ale aj z dôvodu vzájomného obohacovania učiteľov a zamestnávateľskej sféry, prenosu informácií a získavania spätnej väzby. Spolupráca sa rozvíja na zmluvnom a nezmluvnom základe. Z obsahového hľadiska zahŕňa:

- vedenie a oponovanie záverečných prác,
- participáciu odborníkov z praxe v pedagogickom procese (prednášky, semináre, účasť na štátnych záverečných skúškach, externí prednášatelia a skúšajúci),
- odborné exkurzie študentov v podnikoch a inštitúciách spojené s prednáškou zástupcu z praxe,
- trénerské praxe v športe,
- prekladateľskú a tlmočnickú prax študentov v externom prostredí,
- v rámci pedagogických praxí spoluprácu so základnými a strednými školami, ktorá sa uskutočňuje pre 2602 študentov UMB zapísaných na 60 študijných programoch, čo je 20 % z počtu programov (napr. na zabezpečenie praxe študentov PF - priebežná prax, súvislá prax, pedagogické praktikum, terénna prax a klinická prax - je podpísaných 1 166 dohôd o spolupráci so školami a inštitúciami),
- odbornú prax študentov v podnikoch a inštitúciách verejnej správy s cieľom získať informácie pre spracovanie záverečných prác, semestrálnych projektov, uskutočnenie prieskumov,
- stáže študentov na Úrade vlády, v kancelárii NR SR, na ministerstvách, Národnom bezpečnostnom úrade SR (stáže študentom politológie a medzinárodných vzťahov umožnil aj Európsky parlament Strassbourg, Bruxelles a OSN Viedeň),
- súťaže študentov prvého a druhého stupňa štúdia zamerané na praktické využitie a prezentáciu odborných schopností (napr. Hlava päta ČSOB, VÚB Innovation Challenge, PWC DAY, KPMG Ace the Case, KPMG International Case Competition, Ernst and Young - Tax Challenge a i.),
- prezentácie o možnostiach študentov pracovať a študovať v zahraničí,
- odborné prednášky externých odborníkov z praxe a ústredných orgánov štátnej správy o aktuálnych otázkach v prepojení na obsah študijných programov,
- organizáciu spoločných konferencií na domácej a medzinárodnej úrovni,
- granty na riešenie konkrétnych odborných úloh pre prax,
- riešenie spoločných výskumných projektov s praxou (Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenský hydrometeorologický ústav, Štátna ochrana prírody,

Topografický ústav, ústavy SAV, Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy so sídlom v Banskej Bystrici,

- kurzy ďalšieho vzdelávania určené zamestnancom verejnej správy a podnikov v podnikateľskom sektore a i.

Výsledkom spolupráce s praxou sú aj úpravy alebo zavádzanie nových študijných programov na jednotlivých fakultách UMB. Príkladom zmien v ponuke štúdia na základe podnetov z praxe a od potenciálnych zamestnávateľov je zriadenie študijného programu prvého a druhého stupňa štúdia Bezpečnosť a ochrana zdravia na Fakulte prírodných vied. Návrh na zriadenie programu inicioval Inšpektorát práce. Na Pedagogickej fakulte sa zasa Združenie evanjelických cirkví podieľalo na vytvorení podmienok pre zabezpečenie štúdia v prvom a druhom stupni v študijných programoch Evanjelikálna teológia a misia a v treťom stupni štúdia v študijnom programe Teológia. Spoločne sa prevádzkuje aj knižnica určená študentom a cirkevnej verejnosti. Úrad priemyselného vlastníctva pomohol koncipovať obsah a zavedenie predmetu Právo duševného vlastníctva na Právnickej fakulte, predmet Duševné a priemyselné vlastníctvo organizácie bol zavedený na Ekonomickej fakulte. Na Fakulte humanitných vied z iniciatívy študentov vyšších rokov štúdia bol zavedený predmet Úvod do štúdia, ponúkaný v prvom roku prvého stupňa štúdia, ktorý sa odporúča absolvovať ako výberový predmet aj na ostatných fakultách UMB. Z podnetu Štátnej vedeckej knižnice Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici a Slovenskej národnej knižnice v Martine sa v externom štúdiu vytvoril a akreditoval študijný program prvého stupňa Muzeológia.

3.2.6 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

Názory na kvalitu vysokoškolských učiteľov sa zisťovali zo sekundárnych zdrojov a sociologickým opytovaním formou dotazníka. Do skúmania sa zapojilo 117 respondentov, z toho bolo 81 náhodne vybraných študentov druhého stupňa štúdia.

Vychádzajúc z analýzy interných a externých dokumentov je otázka hodnotenia kvality vysokoškolských učiteľov obsiahnutá vo viacerých dokumentoch UMB a jej fakúlt a to bez jasného vzájomného prepojenia rozvoja a hodnotenia kvality všetkých činností, vrátane dôsledkov v prípade neplnenia povinností. Súhrnný materiál, ktorý by sa zaoberal hodnotením kvality práce pedagógov neexistuje ani na inštitucionálnej ani na národnej úrovni. Z úrovne vedenia UMB ako aj z úrovne fakúlt sa sleduje pedagogický a vedecký (publikačný) výkon za pracovisko a jednotlivca. Spokojnosť študentov s prácou pedagógov je predmetom sociologického opytovania. Získanie pedagogickej spôsobilosti ako osobného kvalifikačného predpokladu je súčasťou Štatútu UMB a Pracovného poriadku.

Proces hodnotenia kvality vysokoškolských učiteľov začína už pri výbere konaní. V súlade s internými dokumentmi UMB a jej fakúlt kvalifikačným predpokladom na obsadenie pracovných miest vysokoškolských učiteľov, výskumných pracovníkov, funkčných miest profesorov a docentov a miest vedúcich zamestnancov je vzdelanie a dosiahnutý titul. Osobitným kvalifikačným predpokladom je pedagogická spôsobilosť. Ďalšou kvalifikačnou

požiadavkou sú iné spôsobilosti (aktívne ovládanie cudzieho jazyka, práca s PC, požadovaná prax, špecializácia a pod.). Pedagogická spôsobilosť alebo ďalšie kvalifikačné požiadavky nemusia byť splnené v čase výberového konania. V takom prípade sa v zázname z výberového konania uloží ich dosiahnutie ako podmienka uzatvorenia ďalšej pracovnej zmluvy. Možnosť získania pedagogickej spôsobilosti majú všetci vyučujúci vďaka priebežne ponúkaným kurzom rozvoja schopností a spôsobilostí. K potrebe získania pedagogickej spôsobilosti sa kladne vyjadrila väčšina respondentov. Vedúca jednej z katedier konštatovala:

Z mojich dlhoročných skúseností hodnotím pozitívne možnosti a ponuku fakulty a univerzity pre rast úrovne a skvalitnenie pedagogického procesu, kedy evidujem výrazný pozitívny posun v kvalite i kvantite vzdelávania pedagógov v posledných rokoch. Problémy vidím skôr v nedostatočnom využívaní týchto príležitostí zo strany samotných pedagógov, čo môže byť spôsobené subjektívnymi i objektívnymi príčinami.

S cieľom zvýšiť tzv. mäkké zručnosti a schopnosti vysokoškolských učiteľov a ich odborné poznanie sa od roku 2010 v rámci vzdelávacích projektov financovaných z prostriedkov ESF organizujú rôzne vzdelávacie aktivity. Plánovaný počet účastníkov vzdelávacích aktivít pre pedagógov UMB bol 775, čo znamená že v priebehu troch rokov pri počte 597 pedagógov sa každý mohol zúčastniť minimálne jedného kurzu. Kurzy sa orientujú na rozvoj kognitívnych, pedagogických a výskumných kompetencií, jazykových a prezentačných zručností, na vzdelávanie audítorov a manažérov kvality, na získanie pedagogickej spôsobilosti vysokoškolských učiteľov, ale aj na vzdelávanie súčasných a potenciálnych manažérov fakúlt.

Hodnotenie kvality práce vysokoškolských učiteľov nie je jednorazová činnosť a nezakladá sa na záveroch jedného sociologického opytovania. Do procesu hodnotenia vstupuje niekoľko subjektov – študenti, spolupracovníci na katedre, vedúci katedry, vyučujúci gestorujúci predmet, garanti študijných programov, vedenie fakulty.

Opakované negatívne hodnotenie zásadným spôsobom ovplyvňuje politiku fakulty v riadení ľudských zdrojov. Dlhodobá neefektívnosť pedagógov sa rieši nepredĺžením pracovnej zmluvy, preradením vysokoškolského učiteľa do nižšej kategórie, znížením osobného ohodnotenia, ústnym a písomným upozornením (napomenutie pedagóga s cieľom nápravy). V priebehu roku 2012 na jednej z fakúlt UMB nebol dvom vysokoškolským učiteľom predĺžený pracovný pomer aj z dôvodu dlhodobo pretrvávajúceho veľmi negatívneho hodnotenia kvality nimi zabezpečovaného pedagogického procesu. Na inej fakulte bol vysokoškolský učiteľ preradený z pracovného miesta odborného asistenta do kategórie lektorov. Na UMB chýba dokument, ktorý by upravoval postupy riešenia dlhodobej neefektívnosti vysokoškolských učiteľov. Problém nastáva hlavne po uzatvorení pracovnej zmluvy na dobu neurčitú.

Zo sociologického opytovania vysokoškolských učiteľov na otázku diverzity v štúdiu a riešenie rozdielnej úrovne vedomostí vyplynuli rozdielne odporúčania. Do prvej skupiny patria návrhy na individuálne konzultácie s vyučujúcim, opakovanie učiva, z ktorého sa

v predmete, v rámci vyučovania, organizovanie skupinovej komunikácie študentov a učiteľov k obsahu predmetu s využitím LMS alebo mailovej komunikácie. Do druhej skupiny patria názory, ktoré sa prikláňajú k samoštúdiu, zadávaniu a riešeniu domácich úloh, zapísaniu sa na kurz (ktorý pomôže študentom preklenúť rozdiely a ktorý je organizovaný za finančnú úhradu) a vo vyučovaní nezohľadňovať rozdiely vo vedomostiach, rešpektovať požiadavky na obsah predmetu.

Zohľadňovanie diverzity vedomostí odporúča len 20 % študentov. Väčšina študentov odporúča rešpektovať kritériá školy a študijného programu, ktorý si študent zvolil. Argumenty, ktoré uvádzajú v súvislosti s týmto odporúčaním sú nasledovné:

- Ak je študent cieľavedomý a chce, medzery vo vedomostiach dobehne.
- Študent si sám vybral školu a mal dosť času sa dopredu presvedčiť o náročnosti štúdia.
- Študent by sa mal prispôbiť a vyučujúci by nemal zľavovať z požiadaviek.
- Je na rozhodnutí študentov, akým spôsobom si vedomosti doplnia.

Hodnotenie kvality vyučovacieho procesu študentmi sa robí každoročne formou dotazníka na univerzitnej, resp. fakultnej úrovni. S výsledkami hodnotenia sa oboznamujú vedúci katedier a jednotliví hodnotení pedagógovia. V prípade opakovaného negatívneho hodnotenia pedagóga sa uskutočňuje osobný rozhovor na úrovni vedúceho katedry alebo garanta predmetu, resp. študijného programu, prípadne hospitácia na vyučovaní. Mnohí z vyučujúcich priebežne uskutočňujú hodnotenie predmetu a jednotlivých tém s využitím funkcionality v AIS. Pracovný pomer vysokoškolských učiteľov vo funkcii docent a profesor a novoprijatých zamestnancov sa uzatvára na dobu určitú. Hodnotenie práce učiteľa z pohľadu študentov je zohľadňované aj pri opakovanom výberom konaní (ak ide o prijatie na dobu určitú).

Názory študentov na možnosť hodnotiť prácu vysokoškolského učiteľa sú pozitívne. Väčšina očakáva, že výsledky hodnotenia sa premenia napríklad do vyššieho mzdového ohodnotenia alebo v prípade negatívneho hodnotenia sa uskutočnia potrebné zmeny, o ktorých budú aj študenti spätne informovaní.

Podľa názoru väčšiny vyučujúcich a zástupcov útvarov zodpovedných za kvalitu vzdelávania a ľudské zdroje na UMB nie je možné jednoznačne charakterizovať „dobrého“ učiteľa. Ako možné charakteristiky boli uvedené napr. nasledujúce:

- pedagóg s prirodzenou autoritou, so zodpovedajúcim prehľadom v prednášanej problematike,
- prienik pedagóga, vedca, psychológa, komunikátora (a v súčasnosti aj administrátora) s požiadavkami náročnosti na seba a svojich študentov,
- odborník s rozhľadom a vedeckým poznaním vo svojom odbore, so schopnosťou interdisciplinárnych prienikov,
- učiteľ, u ktorého študenti radi absolvujú aj ďalšie predmety, ktorý dokáže aj na prvý pohľad zložité veci vysvetliť jednoducho a z tradične „nudného“ predmetu urobiť predmet, ktorý je u študentov obľúbený,

- vie upútať študentov a vzbudiť v nich záujem o problematiku, vedie výučbu tak, že výsledkom je pridaná hodnota pre študentov;
- dobrý odborník, ktorý dokáže všetko to, čo vie, zrozumiteľným, jasným, ale aj prítlačným spôsobom podať študentovi,
- snaží sa o objektívne hodnotenie úrovne vedomostí študentov,
- poskytuje študentom spätnú väzbu,
- je schopný spojiť teoretické vedomosti a praktické skúsenosti s pedagogickým majstrovstvom,
- motivuje a podnecuje študentov k budúcemu povolaniu,
- pristupuje k študentom ako k rovnocenným partnerom, ľudsky, demokraticky,
- vie komunikovať so študentmi a motivovať ich k štúdiu,
- má rád svoju prácu, študentov, ale aj seba samého, váži si seba a je hrdý na to, čo dokázal,
- teší sa prirodzenej autorite, rešpektu a úcte,
- je dôsledný a pritom ústretový,
- disponuje kvalitnou publikačnou a vedecko-výskumnou činnosťou,
- rozvíja seba, aby mohol vzdelávať iných, sleduje nové trendy a vie ich primerane aplikovať do obsahu výučby jeho predmetov.

Podľa názoru študentov, dobrý vysokoškolský pedagóg dokáže zaujímavo prednášať a viesť výučbu (52,4 %), je odborne kompetentný a spôsobilý (47,6 %), teší sa rešpektu a dôvere študentov, v kontakte so študentmi preferuje spoluprácu a pozitívnu motiváciu (28,6 %), má prirodzenú autoritu (23,8 %), vie naučiť a dáva priestor študentom na vyjadrenie ich názorov, je pritom prísny a precízny (19,1 %), je teoretikom i praktikom, k študentom je ľudský, chápaný, kompromisný a trpezlivý (14,3 %), vie ich aj oceniť, je vzorom a príkladom, pozitívne naladeným vodcom (9,5 %).

3.2.7 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

Zber a analýza informácií o študijnom prograse a miere úspešnosti študentov sa na UMB hodnotí každoročne pri spracovaní výročnej správy o pedagogickej činnosti a od roku 2010 aj v hodnotiacej správe kvality poskytovaného vzdelávania. Využívajú sa pritom informácie o štúdiu sledované v AIS a vlastné prehľady spracované na študijných oddeleniach.

Informácie o spokojnosti študentov so študijnými programami a vzdelávaním sa pravidelne získavajú prostredníctvom sociologických opytovaní realizovaných dvakrát ročne na všetkých fakultách UMB. Dostupné učebné zdroje a zdroje na podporu študentov tvoria informačné systémy a technológie (AIS, LMS MOODLE, Knižničný informačný systém, vybavenosť počítačmi v študentských domovoch a na fakultách, dostupnosť internetu, počítačové učebne pre samoštúdium), študovne a univerzitná knižnica (printové publikácie, rešerše, prístupy k e-databázam), copy centrá, predaj publikácií.

Študenti využívajú odborné konzultácie mimo vyučovacieho procesu (každý učiteľ má povinné konzultácie pre študentov v priemere 4 hodiny týždenne). Nositeľmi podpory a komunikácie so študentmi sú vedúci katedier, garanti študijných programov, vyučujúci predmetov, referáty študijných oddelení, koordinátori ECTS, študijní poradcovia, poradcovia pre študentov so špecifickými potrebami, študentská organizácia ESN pre pomoc zahraničným študentom ERASMUS) a pod.

Dobrým príkladom z hľadiska sprístupnenia a využívania informačných zdrojov študentmi a vyučujúcimi je otvorenie univerzitného samovzdelávacieho centra na podporu výučby odborných predmetov v cudzích jazykoch (možnosť videokonferencií, prístupy k 50 licenciám štúdia v anglickom, nemeckom, francúzskom jazyku, k e-databázam, kopírovanie, skenovanie). Reakcie študentov na dostupnosť učebných zdrojov sa zisťujú v dotazníkoch o kvalite výučby, na zasadnutiach akademických senátov (UMB a fakúlt), kolégiách (zástupca študentov), v organizovaných stretnutiach so študentmi a rozhovormi v rámci katedier.

Príkladom spolupráce s absolventmi s cieľom získania spätnej väzby a vytvárania dobrého mena UMB sú konferencie pre absolventov (organizované prednášky, ktoré vedú skúsení a úspešní absolventi). Pozitívnu odozvu medzi študentmi a absolventmi malo vydanie kalendára absolventov v roku 2011, v roku 2012 publikácia *Svedectvá o čase* venovaná rozhovorom s významnými absolventmi UMB a v roku 2013 kalendár výtvarných diel študentov Pedagogickej fakulty.

3.2.8 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania

Kvalita vzdelávania na vyššej úrovni (vyššom stupni vzdelania) závisí od vedomostí, schopností, zručností a kompetencií získaných na nižšej úrovni. Kým pre stredné školy sú jednoznačne určené výsledky vzdelávania (obsahový a výkonový štandard), prepojenie na vysokoškolské vzdelanie chýba. Výkonové štandardy vysokoškolského vzdelávania pre jednotlivé študijné odbory celoštátne určené nie sú. Lepšie predpoklady na vysokoškolské štúdium majú absolventi stredných škôl, ktorí kontinuálne pokračujú vo funkčnom vzdelávaní (t.j. ak napr. absolventi obchodnej akadémie študujú ekonomicko-manažérske študijné programy).

Z názorov respondentov zapojených do skúmania vyplynuli napr. nasledujúce odporúčania na efektívnejšie prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania:

- aktualizácia Národnej sústavy povolání,
- vypracovanie vnútorných systémov kvality vzdelávania na jednotlivých vysokých školách, kde budú jasne definované výsledky vzdelávania študijných programov a predmetov v súlade so zákonom o vysokých školách,
- pre absolventov stredných škôl, na ktoré obsahovo nenadväzuje konkrétny študijný program, zaviesť možnosť absolvovania vysokoškolskej prípravy na štúdium s cieľom eliminovania rozdielov medzi výstupmi vzdelávania na strednej škole a požadovanými vstupmi na vysokoškolské štúdium.

Vychádzajúc z Akčného plánu politiky a mládeže na roky 2012 - 2013 prostredníctvom centier kariérneho poradenstva, ktoré sa vytvárajú na vybraných stredných a vysokých školách, dochádza k výmene informácií o príprave absolventov stredných škôl nielen na uplatnenie v praxi ale aj na pokračovanie vo vysokoškolskom štúdiu. Metodicko-pedagogické centrum pôsobiace v Banskej Bystrici sprostredkúva pre UMB kontakty na zástupcov stredných škôl s cieľom propagácie možností štúdia študijných programov na UMB a lepšej prípravy absolventov stredoškolského štúdia na prijímacie konanie.

Vo všeobecnosti (bez ohľadu na študijný program), kvalita pripravenosti absolventov stredných škôl na vysokoškolské štúdium klesá. Na základe skúseností z pedagogického procesu možno konštatovať, že študenti nie sú adekvátne pripravení vedecky pracovať, iba v malej miere sú schopní samostatne produkovať logicky štruktúrovaný text. Rozdiely sú hlavne v úrovni vedomostí študentov (uchádzačov o štúdium) s niekoľkoročným odstupom od strednej školy. Na druhej strane však treba dodať, že motivácia na výkon a postoje k štúdiu sú v externej forme významnejšie než v dennom štúdiu.

K opatreniam, ktoré využíva UMB na preklenutie rozdielov v prvom roku bakalárskeho štúdia, patrí zavedenie úvodných sústrezení, intenzívnejšia komunikácia študijných poradcov so študentmi, osobné rozhovory a služby študijných oddelení, cielená spolupráca so študentskou radou, ponuka kurzov v rámci podnikateľskej činnosti na vyrovnanie rozdielov medzi vstupnými vedomosťami a požiadavkami na vedomosti, schopnosti na predmet a absolvovaným stredoškolským vzdelaním.

Progres študentov sa monitoruje vo vybraných predmetoch vstupným, priebežným a záverečným testovaním. Na Fakulte humanitných vied uvažujú zaviesť vstupné testovanie všeobecných študijných predpokladov a následné pretestovanie po prvom alebo druhom semestri štúdia kvôli zisteniu predikčnej validity prijímacej skúšky.

Autonómnosť študentov sa rozvíja od prvého roka štúdia aplikáciou systému ECTS, kde študent si sám tvorí študijný plán a preberá zodpovednosť za svoj rozvoj. Príkladom je podpora rozvoja stratégií plánovania ďalšieho rozvoja a kariéry študentov prvého roku doktorandského štúdia zapojením do projektu *Empowering Doctoral Candidates through Personal Development Planning* (Podpora doktorandov cez osobný plán rozvoja).

Miera prepojenia študijných programov UMB s výsledkami vzdelávania absolventov stredných škôl je rôzna. Napríklad pedagogické praxe umožňujú relatívne podrobné poznanie kurikul stredných škôl, ale fakultné študijné programy aplikujú tieto poznatky v rôznej podobe. Študijné programy zamerané na cudzie jazyky musia pri koncipovaní štúdia počítat s predpokladanou komunikačnou úrovňou podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky, ktorá má byť dosiahnutá pri maturitnej skúške. Mnohé zo študijných programov sú prepojené so študijnými kurikulumami gymnázií.

Spolupráca medzi strednými a vysokými školami, v snahe prepojiť výstupy a vstupy vzdelávania medzi jednotlivými úrovňami, sa rozvíja z vlastnej iniciatívy organizovanými stretnutiami v rámci rôznych komisií a pracovných skupín na úrovni regiónu, VUC či Štátneho pedagogického ústavu a ministerstva školstva, členstvom v Rade školy, Správnej rade UMB a pod. Zo strany riaditeľov stredných odborných škôl sa zdôrazňovala príprava absolventov pre povolanie a tí, ktorí chcú pokračovať v štúdiu na vysokej škole musia kriticky zvážiť svoje predpoklady na ďalšie štúdium. Všetci oslovení riaditelia stredných škôl sa zhodli v tom, že neodporúčajú prijímať uchádzačov na vysokoškolské štúdium bez konania prijímacej skúšky.

3.2.9 Interné a externé bariéry implementácie ESG

Hlavným rizikom splnenia cieľa zavedenia požiadaviek ESG do systému kvality vzdelávania na UMB boli tieto faktory:

1. časové straty pri analýze existujúcich dokumentov a pripomienkovaní navrhovaného systému zabezpečovania kvality riadenia podľa existujúcich organizačných noriem - zabránenie vzniku časových strát sa uskutočnilo efektívnym manažmentom zberu a spracovania pripomienok;
2. časové straty pri riadených rozhovoroch s manažmentom UMB a jej fakúlt - realizovalo sa centrálnym spôsobom;
3. monitorovanie procesu vzdelávania a realizácia povinných interných auditov vyvolali potrebu zabezpečiť koordináciu všetkých interných audítorov na UMB - odstrániť toto riziko bolo možné ustanovením centrálnej pracovnej pozície manažéra kvality UMB, ktorý bude centrálny riadiť výkon interných auditov a monitoringu procesov na UMB.

Bariéry spojené so zavádzaním interného systému zabezpečovania kvality vzdelávania podľa ESG identifikujeme vo vnútornom a vonkajšom prostredí. Internou bariérou tvorby a implementácie stratégie zabezpečovania kvality vzdelávania bolo definovanie všeobecnej spoločnej stratégie zabezpečovania kvality vzhľadom na rôznorodosť zamerania jednotlivých fakúlt UMB. Každá fakulta musí špecifikovať vlastnú politiku zabezpečovania kvality vychádzajúcu z jej študijných programov a priorít vedy a výskumu, čo môže spomaliť implementáciu príslušnej stratégie.

Rôznorodosť prístupov k hodnoteniu výkonov pedagogických zamestnancov vyvolalo potrebu zriadenia komisie kvality na úrovni UMB (manažéra pre kvalitu), ktorá bude koordinovať kontinuálne meranie kvality vzdelávania, vedy, výskumu a publikačnej činnosti. Na udržiavanie systému zabezpečovania kvality podľa požiadaviek ISO a ESG je vnútri UMB nedostatok finančných prostriedkov vyčlenených zo štátneho rozpočtu. Zvyšujúca sa administratívna zaťaženosť vysokoškolských učiteľov sa prejavuje v neochote zapojiť sa do systému kvality. Väčšina zamestnancov nemá vedomosť o existencii požiadaviek ESG. Odstránenie uvedenej bariéry je časovo náročné na organizovanie osvetu medzi zamestnancami UMB o prínosoch systému hodnotenia kvality, predpokladá zmenu spôsobov zverejňovania informácií a vyškolenia kompetentných osôb pre zabezpečovanie kvality.

Vstupné požiadavky na vedomosti uchádzačov o štúdium študijných programov sa každoročne znižujú. Meniace sa kritériá hodnotenia kvality škôl a finančná poddimenzovanosť stredného a vysokého školstva v SR negatívne ovplyvňujú motiváciu a výkonnosť učiteľov.

Z identifikovaných externých bariér, ktoré nemotivujú vysokoškolských učiteľov a ostatných zamestnancov k realizácii systému zabezpečovania kvality vzdelávania, možno vybrať:

- nejednotnosť metodiky pre stratégiu zabezpečovania kvality na vysokých školách,
- neustále sa meniace podmienky na hodnotenie kvality vysokých škôl (kritériá komplexnej akreditácie) a pridelovania rozpočtových prostriedkov z Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR,
- nízka váha z rozpočtových prostriedkov ministerstva pridelovaných na základe kritérií kvality vo výskume a publikačnej činnosti, ktoré nerešpektujú špecifiká spoločensky orientovaných vysokých škôl.

Novelou zákona o vysokých školách sa zaviedla povinnosť pre vysoké školy mať účinný interný systém zabezpečovania kvality, ale chýba jednoznačné usmernenie jeho vytvorenia a zabezpečovania. Chýbajú celoštátne prístupné informácie o kvalite vedomostí a schopností žiakov stredných škôl a ich spôsobilosti pre štúdium na vysokých školách. Výsledky vzdelávania absolventov vysokých škôl vyjadrené vedomosťami, schopnosťami a kompetenciami nie sú prepojené s opismi študijných odborov a potrebami praxe v centrálnych dokumentoch.

Prieskum medzi vybranými študentmi uskutočnený v rámci projektu IBAR nám pomohol identifikovať silné i slabé stránky v politike dostupnosti štúdia. Zo spätnej väzby od študentov sme zistili, že 37,5 % respondentov nevie, že by fakulty alebo UMB mali špecifické informácie o dostupnosti štúdia pre kohorty študentov. Sporné otázky o dostupnosti štúdia muselo riešiť 18,75 % uchádzačov o štúdium. Patrili sem hlavne záujemcovia o štúdium zo zahraničia, čo viedlo manažment UMB k reštrukturalizácii anglickej verzie web stránky a postupnej úprave sledovaných informácií v AIS nielen v slovenskom jazyku ale aj v anglickom jazyku. Problémy s registráciou v AIS a vyhľadávaním informácií riešia zahraniční študenti pomocou spolužiakov, ale tieto problémy sa riešia aj systémovo a to spoluprácou s tvorcami systému.

Výsledkom skúmania politiky dostupnosti štúdia je aj odhalenie skrytých interných bariér, ktorých podstata je v deklarovaní rovnakých podmienok a rovnakého prístupu ku všetkým študentom. Príklad dobrej praxe z Pedagogickej fakulty spočívajúci v pomoci vyučujúcej, ktorá umožnila študentke so silným zrakovým postihnutím mať na písomnom teste iného študenta, ktorý jej predčítaval otázky testu a krúžkoval ňou vybrané odpovede, môže vyvolať rozdielne postoje iných študentov a vyučujúcich k tomuto prístupu.

Identifikovanou externou bariérou z pozície fakúlt je na jednej strane akceptácia požiadavky ministerstva vytvoriť na pracoviskách bezbariérové prístupy pre študentov so špecifickými potrebami a na druhej strane nie sú zdroje na financovanie bezbariérovosti.

Výsledky vzdelávania a dosiahnutý stupeň vzdelania absolventov poukazujú na bariéru, ktorou je identifikovaná disproporcía medzi záujmom o štúdium na vysokých školách a záujmom zamestnávateľov o absolventov ako aj možnosťami trhu práce na umiestnenie veľkého počtu vysokoškolsky vzdelaných absolventov. Vzniká nesúlad medzi záujmom o štúdium spoločensky a technicky orientovaných odborov a potrebami praxe, čo sa prejavuje v tom, že napriek záujmu praxe o absolventov spoločenských odborov pri neúmerne vysokom počte týchto absolventov je situácia taká, že len cca 50 % absolventov spoločenských odborov na Slovensku, čo je príklad UMB, si nájde zamestnanie zodpovedajúce stupňu vzdelania a ostatní hľadajú uplatnenie v zahraničí alebo prijímú prácu v inom odbore či nižšie kvalifikovanú prácu. Vzniknutá situácia je dôsledkom neregulovaného rastu počtu vysokých škôl na Slovensku ako aj počtu absolventov v porovnaní s potrebami trhu práce, ale aj stagnujúcim vývojom pracovných príležitostí na trhu práce. Táto situácia spôsobuje, že vysoko kvalifikovaní ľudia následne odchádzajú do zahraničia.

Internou a externou bariérou implementácie hodnotenia kvality vysokoškolského učiteľa je nejednotnosť kritérií na národnej úrovni a inštitucionálnej úrovni. Celostátne nie je prijatý jednotný dokument, ktorý by odkazoval na nariadenia dotýkajúce sa pedagogickej záťaže učiteľov. Mnohé z fakúlt UMB majú prijaté normy pre vykazovanie pedagogickej záťaže (tzv. úväzkové listy), v ktorých sa zohľadňuje výkon vysokoškolského učiteľa v pedagogickej, vedecko-výskumnej a publikačnej, prípadne ostatnej činnosti vyjadrený týždenným alebo ročným rozsahom hodín v súlade s prijatou metodikou. Pri hodnotení výkonu vysokoškolského učiteľa na UMB sa vychádza z rozpisu finančných prostriedkov na fakulty. Vedenie fakúlt sleduje výkony v prepočte za pracovisko a na jednotlivcov. Výkon vysokoškolského učiteľa zahŕňa jeho pedagogický výkon odvodený od tzv. kreditovýkonu¹ a výkon vo vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti počas hodnoteného obdobia. V určovaní pedagogickej alebo vedecko-výskumnej a publikačnej „záťaže“ vysokoškolského učiteľa sa rešpektujú aj individuálne prístupy v zmysle využitia a rozvoja ľudského potenciálu a na rozhodnutí vedúceho katedry alebo dekana fakulty je rozloženie vyučovacích, výskumných a iných povinností konkrétneho pedagóga alebo výskumného pracovníka.

Internou bariérou sa javí aj možnosť zamestnávania kvalifikovaných a uznávaných odborníkov pôsobiacich na iných vysokých školách doma alebo v zahraničí. Mnohé zo študijných programov garantujú vysokoškolskí učitelia zo zahraničia. Pobytom na inej vysokej škole môže pedagóg získať lepšie možnosti pre svoj kvalifikačný rozvoj, nové nápady, ktoré môže aplikovať na materskej fakulte, alebo lepšie podmienky pre výskum a pod. Pokiaľ by vysokoškolský pedagóg mal vytvorené materiálne a finančné podmienky na jednej inštitúcii, lojalnosť voči jednej inštitúcii je vyššia. Veľa kvalifikovaných odborníkov odišlo z vysokoškolského prostredia do podnikateľskej sféry. Negatívom viacerých pracovných úväzkov je vykazovanie výstupov výskumnej a publikačnej činnosti v prospech inej vysokej školy, náročnejšia komunikácia so študentmi, problémy s evidovaním dochádzky

¹ Kreditovýkon je súčin normovaných kreditov príslušného stupňa štúdia v akademickom roku (KŠ), koeficientu odboru (KO) a koeficientu stupňa a typu štúdia (TŠ). Priemerný kreditovýkon vysokoškolského učiteľa na UMB v roku 2013 bol 33,7.

na pracovisku, bloková výučba predmetov, operatívne riešenie problémov na pracovisku, ale aj vytváranie konkurenčného prostredia.

Externou bariérou prijatou v nových kritériách akreditácie študijných programov (2013) je obmedzenie pracovných úväzkov garantov na 69 hodín, z toho na ustanovený pracovný čas na jednej inštitúcii. Týmto opatrením sa nerieši problém kvality vysokoškolského vzdelávania. Negatívnym dôsledkom je obmedzená možnosť zamestnávať vysokokvalifikovaných odborníkov zo zahraničia ako garantov tých študijných programov na Slovensku, ktoré sa vyučujú napríklad v cudzom jazyku alebo programov, pre ktoré nemáme domácich odborníkov spĺňajúcich požiadavky akreditácie.

3.2.10 Záver

Kvalita vzdelávania sa prejavuje vo výsledkoch vzdelávacieho procesu, ktoré sú dôsledkom spolupôsobenia podmienok a faktorov interného a externého prostredia vysokoškolskej inštitúcie. Predpokladom zabezpečovania kvality je prijatie a implementovanie politiky a stratégie trvalého zvyšovania a udržiavania kvality vysokoškolského vzdelávania. Stratégia, politika a postupy sa premietajú do procesov vysokej školy a vymedzujú ciele, požiadavky a opatrenia nevyhnutné na monitorovanie a pravidelné hodnotenie študijných programov, študentov, vysokoškolských učiteľov, dostupných zdrojov (informačných, materiálnych, študijných) vhodných a nevyhnutých na podporu štúdia a prácu vysokoškolských učiteľov a študentov.

Uskutočnená analýza poukázala na silné i slabé stránky UMB v zabezpečovaní kvality vzdelávania. Za tým účelom sa inštitucionálna politika kvality rozpracovala do plánu vnútorných auditov na akademický rok 2013/2014. Zameranie vnútorných auditov reflektuje napĺňanie prijatých úloh v súlade s hlavnými a špecifickými cieľmi postupného zabezpečovania a zdokonaľovania vnútorného systému kvality vzdelávania na UMB podľa ESG a zákona o vysokých školách.

Zabezpečovanie kvality vzdelávania na vysokých školách

3 Monitoring vnútorných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania na VŠ na Slovensku

3.3 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Žilinskej univerzite v Žiline

**Mária Rostášová
Renáta Švarcová**

Projekt IBAR (*Identifikovanie bariér pri presadzovaní európskych noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality na inštitucionálnej úrovni*) považuje Žilinská univerzita v Žiline (ďalej ŽUŽ) za významný medzinárodný projekt a preto sa Žilinská univerzita stala cieľovou skupinou pre realizáciu výskumu predmetných oblastí a spracovala štúdie, ktoré mapovali súčasný stav, týkajúci sa jednotlivých štandardov kvality vzdelávania na ŽUŽ. Zapojením sa do tohto projektu sa vytvorili základy pre riešenie projektu *Rozvoj kultúry kvality na Žilinskej univerzite na báze európskych štandardov vysokoškolského vzdelávania (DEQUA)* v rámci výzvy v operačnom programe Vzdelávanie, v ktorom jednou z najvýznamnejších aktivít je tvorba stratégie trvalého zlepšovania kvality, ktorá vychádza z noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania. ŽUŽ hodnotí projekt IBAR z hľadiska kontextu interného zabezpečovania kvality vzdelávania na ŽUŽ za príležitosť pre získanie názoru na vnímanie súčasného stavu kvality vzdelávania na univerzite, možnosť vzájomného porovnávania v internom prostredí ŽUŽ, komparácie s inými univerzitami v Slovenskej republike a v zahraničí, ako aj identifikovanie tzv. najlepšej praxe v predmetnej oblasti.

Analýza súčasného stavu bola realizovaná na základe výskumných aktivít ku každej oblasti skúmania, pričom bola využitá metodika pološtruktúrovaných rozhovorov s jednotlivými segmentmi respondentov pri snahe dosiahnuť veľkosť vzorky respondentov určenú riešiteľmi projektu.

3.3.1 Vnútorný systém zabezpečovania kvality vzdelávania

Inštitucionálna stratégia ŽUŽ má podobu samostatného strategického dokumentu s názvom: *Dlhodobý zámer Žilinskej univerzity v Žiline na obdobie rokov 2008 – 2013*. Jej základom je definovanie hlavného strategického cieľa ŽUŽ, ktorý je zameraný na zabezpečenie rozvoja univerzity ako vzdelávacej a vedecko-výskumnej inštitúcie s vysokou prestížou a trvalým miestom medzi slovenskými univerzitami, s významným podielom vedecko-výskumnej činnosti, doktorandského štúdia a medzinárodnej spolupráce v rámci Európskeho vzdelávacieho a výskumného priestoru. Strategické ciele rozvoja vychádzajú z poslania a úloh ŽUŽ ako vysokoškolskej inštitúcie daných Zákomom č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách (ďalej VŠ) a zahŕňajú naplnenie všetkých prioritných úloh Žilinskej univerzity. Okrem iného je ako samostatná kapitola predmetného dokumentu spracovaná oblasť kvality vo všetkých činnostiach univerzity, ako aj personálny a materiálny rozvoj univerzity. Vízia a poslanie ŽUŽ sú zapracované do strategických (strednodobých) a operatívnych (konkrétnych a krátkodobých) cieľov a činností tým spôsobom, že obidva dokumenty sú definované v *Štatúte ŽU* (§ 3) a tvoria súčasť *Dlhodobého zámeru ŽUŽ na obdobie rokov 2008-2013*. Obdobne sú vízia a poslanie

zapracované aj do materiálov, ktoré sú vytvárané na taktickej a operatívnej úrovni v podobe úloh a cieľov činnosti jednotlivých organizačných zložiek ŽUŽ na obdobie jedného roka a tvoria súčasť ich správy o činnosti za príslušný rok. V *Spätnej správe z externého hodnotenia podľa modelu CAF na ŽUŽ za rok 2008* bolo nadviazanie výročných správ z jednotlivých fakúlt na *Dlhodobý zámer ŽUŽ na roky 2008 – 2013* považované za silnú stránku ŽUŽ. *Spätná správa z posúdenia na mieste – model CAF za rok 2010*, ktorú spracoval Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky, nabáda k spresneniu jednotlivých úrovní strategických dokumentov a ich prepojenie v zmysle vízia – poslanie – stratégia – dlhodobé ciele – krátkodobé ciele. *Záverečná správa EUA z následnej evaluácie ŽUŽ* uvádza, že evaluačný tím venoval zvláštnu pozornosť implementácii systému zabezpečenia kvality na ŽUŽ. V správe sa konštatuje, že musí byť pochválená rýchlosť a efektivita, a akou univerzita uviedla opatrenia pre zabezpečenie kvality do praxe. Hodnotiaci tím si, ako je uvedené v správe, *s potešením všimol, že ŽUŽ sa zúčastnila v Projekte kultúry kvality organizovanom EUA*, aby sa jej zvýšilo povedomie v oblasti zabezpečenia kvality v rámci univerzít. V predmetnej správe sa konštatuje, že systém zabezpečovania kvality na ŽUŽ funguje. V správe EUA sa ďalej uvádza, že na ŽUŽ určite boli zakorenené *začiatky kultúry kvality*. *Záverečná správa EUA z následnej evaluácie ŽUŽ* uvádza, že podobne, ako pri pôvodnej evaluácii, základným kameňom následného hodnotenia kvality univerzity je samohodnotenie univerzity, ktoré dovoľuje zamestnancom univerzity ako tímu pochopiť slabé a silné stránky ich inštitúcie. V *Samohodnotiacej správe ŽUŽ podľa modelu CAF za rok 2008 a 2010* boli v kritériu stratégia a plánovanie vytýčené (medzi oblasťami na zlepšovanie) aj pravidelné zisťovania potrieb zainteresovaných strán formou meraní, prieskumov, sledovania spätnej väzby a identifikácie podnetov. Pracoviská ŽU získavajú informácie formou analýzy potrieb (podnikateľský sektor), prieskumov (názory verejnosti), ankiet uskutočnených medzi uchádzačmi o štúdium a ankiet u študentov (prijímacie konanie, spokojnosť študentov s úrovňou vzdelávania) a tiež formou spätnej väzby po ukončení vzťahu študenta s univerzitou (absolventi študijných programov a programov a kurzov celoživotného vzdelávania).

Vo väčšine dlhodobých zámerov fakúlt a katedier vo vzdelávacej, výskumnej, vývojovej, umeleckej alebo v ďalšej tvorivej činnosti sa uvádza, že zabezpečenie kvality vzdelávania sa realizuje v dvoch úrovniach:

- prvú úroveň hodnotenia predstavuje vnútorné zabezpečenie kvality vzdelávania, ktoré sa týka učiteľov, katedier a fakulty ako celku, keď sa hodnotí obsah a forma vzdelávania (toto zabezpečenie kvality vzdelávania sa každoročne vykonáva napr. študentmi prostredníctvom anonymných dotazníkov, akademickými funkcionármi a vedúcimi zamestnancami, prípadne absolventmi a spolupracujúcimi organizáciami formou dopytovania);
- druhú úroveň hodnotenia tvorí hodnotenie externými hodnotiacimi organizáciami.

Meranie kvality vzdelávania v rámci prvej úrovne sa na ŽUŽ reálne uskutočňuje v troch líniiach:

- merania kvality iniciované jednotlivými prednášajúcimi a pedagógmi, ktorí vedú cvičenia vzťahnutými na konkrétny predmet v rámci študijného plánu v príslušnom semestri v jednotlivých študijných programoch;
- merania kvality iniciované na úrovni fakúlt, ktoré sú v kompetencii prodekanov pre vzdelávanie;
- merania iniciované na úrovni univerzity, ktoré sa realizuje prostredníctvom univerzitného akademického informačného systému Žilinskej univerzity.

Dlhodobý zámer Žilinskej univerzity v Žiline na obdobie rokov 2008 – 2013 obsahoval konštatovanie, že k najdôležitejším nástrojom na vnútorné hodnotenie kvality patrí okrem iného aj hodnotenie vzdelávacej činnosti, posudzované podľa uplatnenia absolventov, úspešnosti štúdia, kvality pedagogických činností pedagogických zamestnancov (posudzované garantmi predmetov a študijných programov, vedúcimi katedier, vedením fakúlt a ohlasom študentov), čo znamená, že v stratégii sú vymedzené povinnosti katedier, fakúlt a iných inštitucionálnych jednotiek univerzity. Ďalej sa tiež uvádza, že ďalšími nástrojmi na vnútorné posúdenie, resp. meranie kvality uvedených činností bude pravidelné hodnotenie pedagogických a vedecko-výskumných zamestnancov (jedenkrát ročne), hodnotenie kvality jednotlivých činností katedier (resp. ďalších súčastí univerzity) na vedeckých radách fakúlt (univerzity), kvantitatívne a kvalitatívne hodnotenie súčastí univerzity pri alokácii dotačných prostriedkov a pod. Medzi povinnosti organizácie podľa stratégie ŽUŽ patrí aj zabezpečenie certifikácie riadenia kvality všetkých svojich činností podľa uznávaného systému manažerstva kvality zo strany jednotlivých fakúlt.

Záverečná správa EUA z následnej evaluácie uvádza, že sa na univerzite zvýšilo povedomie zabezpečenia kvality a systém s presne vymedzenými povinnosťami katedier, fakúlt a iných inštitucionálnych jednotiek na ŽUŽ funguje.

3.3.2 Politika dostupnosti štúdia

Dostupnosť štúdia na ŽUŽ nie je diferencovaná a je charakterizovaná rovnakým prístupom, nerozlišujú sa žiadne segmenty, ktorým by bola upieraná dostupnosť štúdia či informácií. Už počas prijímacieho procesu (a aj počas celého štúdia) dostávajú študenti, ktorí by potrebovali osobitnú podporu informácie o tom, na koho sa majú obrátiť. Každá fakulta má pre napĺňanie tejto pomoci študentov povereného zamestnanca (koordinátora pre prácu so študentmi so špecifickými potrebami), ktorý to má vo svojej pracovnej náplni a ktorý počas celého štúdia s takýmito študentmi spolupracuje. Inštitucionálna politika v tejto oblasti vychádza na fakultách z univerzitnej politiky a univerzitná politika vychádza z národnej politiky.

Ako komunikačné kanály smerom ku všetkým potencionálnym študentom slúžia informačné materiály v tlačenej podobe, Portál vysokých škôl, internetová stránka ŽUŽ, internetové stránky fakúlt, Deň otvorených dverí, inzercia v tlači, osobné návštevy na stredných školách.

Na fakultách sa zhromažďujú informácie o prihlásení študenta, ktorý je členom špecifickej kohorty v rovnakej štruktúre ako pri všetkých ostatných uchádzačoch o štúdium. Tieto údaje

nie sú zverejňované. Výsledky prijímacieho konania sa nezverejňujú globálne, ale každý uchádzač po zadaní jemu priradeného kódu získa informáciu. V rozhodnutiach o prijatí/neprijatí sú uchádzači informovaní o získaných bodov, resp. o splnení/nesplnení podmienok prijímacieho konania. Tieto údaje sa nezverejňujú – využívajú sa len pre potreby prijímacieho konania a uchádzača. Interne sa zisťujú informácie v zmysle §73, ods. 3 zákona 131/2002 Z. z. (akademický informačný systém, register študentov vysokých škôl, osobný spis študenta). Súhrnné informácie o pohlaví, veku, štátnej príslušnosti, dosiahnutom predchádzajúcom vzdelaní aktívnych študentov sú prezentované v štatistike MŠVVaŠ SR – bez priradenia takýchto informácií ku konkrétnym študentom. Súhrnné číselné informácie o počtoch absolventov študijných programov sú prezentované v štatistických prehľadoch (výročné správy fakúlt, univerzity) a v analýzach potrebných pre zvyšovanie kvality prijímacieho konania a vzdelávacieho procesu s ohľadom na potreby spoločnosti a praxe. Príležitostne je na ŽUŽ vydávaná publikácia o absolventoch školy pri významnom výročí vzniku vysokej školy.

V prijímacom procese na fakultách nie sú špecifikované žiadne kohorty študentov. Podmienky prijímacieho konania sú stanovené presne a vopred – orientujú sa len na kvalitu absolvovaného nižšieho stupňa vzdelania, prípadne na preukázanie aktuálnych vedomostí zo stanovenej odbornej oblasti. Ak je súčasťou prijímacieho konania prijímacia skúška a ak uchádzač – študent so špeciálnymi potrebami požiada o zmenu formy prijímacej skúšky, určí predekan pre vzdelávanie formu prijímacej skúšky s prihliadnutím na jeho špecifické potreby. Pre uchádzačov so špecifickými potrebami môže byť zabezpečený osobitný režim prijímacieho konania bez zníženia nárokov a úrovne požadovaných vedomostí. Ako už bolo uvedené, na ŽUŽ sa neuprednostňuje sa žiadna kohorta, všetci majú rovnaké podmienky, t. j. podpora progresu nie je cielená na rôzne kohorty – v rámci vzdelávacieho procesu je snaha o vytvorenie rovnakých podmienok pre všetkých študentov. Pokiaľ študent sám deklaruje fyzické, mentálne alebo sociálne odlišnosti, realizuje s ním predekan pre vzdelávaciu činnosť, resp. koordinátor rozhovor na zistenie špecifických potrieb, ktorého výsledkom je vytvorenie individuálneho študijného plánu, definovanie individuálnych foriem skúšania, zabezpečenie prednostného ubytovania, atď. Progres ostatných skupín je podporovaný štandardným spôsobom. Z uvedeného vyplýva, že požiadavky na štúdium takýchto študentov nie sú znížené, ale je im umožnené štúdium podľa individuálneho študijného plánu, prípadne je im na ich žiadosť odpustené alebo znížené školné za nadštandardnú dĺžku štúdia. Sociálne znevýhodneným študentom sú poskytované sociálne štipendiá v zmysle platnej legislatívy. Ide vlastne o presun výkonu zo štátnej správy v sociálnej oblasti na vysoké školy. Zdravotný stav sa u uchádzačov o štúdium na ŽUZ neoveruje okrem študijného programu „profesionálny pilot“ a to až po splnení podmienok na prijatie.

Všetky informácie pre uchádzačov o štúdium a študentov obsahujú dostupné tlačené príručky, taktiež všetky informácie sú na webovej stránke školy, ústne informácie podávajú študijné oddelenia, sekretariát dekanov a pod. Systém je dlhodobu stabilizovaný. Čiastkové pozitívne kroky sa dejú v súlade so zákonnými požiadavkami. V uvedených materiáloch a na webovej stránke univerzity sa nachádza aj informácia o koordinátorovi štúdia pre uchádzačov a študentov so špecifickými potrebami. Prácu so študentmi so špecifickými potrebami na

ŽUŽ je možné rozdeliť do dvoch skupín a to, či sa jedná o uchádzačov o štúdium alebo o študentov. Priemerne sa dlhodobá spolupráca týka jedného až šiestich študentov na konkrétnej fakulte. Špecifické potreby sú rôzneho charakteru, pokiaľ študentovi netvorí prekážku v štúdiu v mnohých prípadoch ani nekontaktuje kompetentné osoby. Aj v prípade, že má študent vážne zdravotné problémy prechodného charakteru, poskytuje sa mu podpora ako u študentov so špecifickými potrebami (napr. študent počas liečby chemoterapiou, psychické ochorenie, úraz a pod.).

Monitorovanie dostupnosti štúdia je zabezpečované prostredníctvom mapovania a hľadania slabých stránok informovanosti o možnosti a dostupnosti štúdia a ich následného odstraňovania a ukazovania nových ciest a možností pre odstraňovanie barier pri komunikácii univerzity s jednotlivými kohortami. Oddelenie kontroly na úrovni univerzity prešetruje starostlivo všetky sťažnosti študentov v oblasti dostupnosti štúdia a prejednávajú sa aj na úrovni dekanov fakúlt. Predmetné kontroly sú zaradené do Plánu funkčných kontrol. V rámci systému riadenia kvality na univerzite (CAF) a na fakultách dochádza k hodnoteniu spokojnosti študentov aj absolventov 1. a 2. stupňa vysokoškolského štúdia aj v predmetnej oblasti. Tieto údaje sú štatisticky spracované, archivované a spätne distribuované na jednotlivé pracoviská, kde slúžia ako podklad pre zlepšovanie kvality predovšetkým pedagogických a podporných procesov.

3.3.3 Kvalita a hodnotenie študentov

Téma hodnotenia študentov je súčasťou inštitucionálnej politiky ŽUŽ. V súlade so zákonom o vysokých školách je každoročne vyhodnocovaná úroveň vzdelávania na fakultách. Príslušné správy sú predkladané vedeckým radám fakúlt a následne sú zverejňované na ich web stránkach. Na úrovni univerzity je spracovaná metodika priebežného hodnotenia študentov – *Smernica č. 100 Pravidlá priebežného hodnotenia kvality poskytovaného vzdelávania na ŽUŽ*. Podmienky priebežnej kontroly štúdia a podmienky ukončenia predmetu sú podrobne definované v informačných listoch jednotlivých predmetov štúdia. Fakulty spolu s katedrami majú túto problematiku zakotvenú v dlhodobých zámeroch fakúlt, v študijných poriadkoch fakúlt (všetky fakulty), vo vyhláškach dekana k študijným poriadkom (, v akreditačných spisoch študijných programov, v informačných listoch predmetov, v zásadách kvality a pod. Na kolégiu dekana a na poradách jednotlivých katedier sa v rámci bodu *aktuálne otázky pedagogického procesu* venuje pozornosť aj otázkam hodnotenia študentov. Segment študentov¹ identifikoval v takmer všetkých rozhovoroch študijné poriadky fakúlt a informačné listy predmetov ako dokumenty, v ktorých sú uvedené podrobnosti týkajúce sa hodnotenia štúdia a jednotlivých predmetov.

V rámci inštitucionálnej politiky univerzity v oblasti hodnotenia študentov sú presne definované úrovne zodpovedností. Za prípravu, implementáciu a evaluáciu inštitucionálnej politiky na úrovni ŽUŽ je zodpovedný prorektor pre vzdelávanie s pedagogickou komisiou

¹ Detailnejšie informácie k metodológii zisťovania a jednotlivým segmentom oslovených respondentov vid' v kapitole 1.2 Ciele projektu IBAR, časť Štruktúrované a pološtruktúrované interview a dotazníkové opytovanie

AS ŽUŽ, na fakultách sú zodpovední prodekaní pre vzdelávanie v spolupráci so vzdelávacou komisiou pri AS jednotlivých fakúlt, spolu s pedagogickou komisiou tvorenou prodekanom pre vzdelávanie a vo väčšine prípadov vedúcimi katedier. Na úrovni jednotlivých študijných programov sú zodpovední garanti študijných programov a na úrovni jednotlivých predmetov sú zodpovední garanti predmetov. Za hodnotenie študentov v rámci svojej pôsobnosti je zodpovedný každý vysokoškolský učiteľ. Uskutočnená výskumná aktivita poukázala na skutočnosť, že podľa názoru vedenia univerzity v podstate existuje spätná neformálna väzba v oblasti hodnotenia študentov len na úrovni študent – vyučujúci.

Z pohľadu fakúlt a katedier je za spätnú väzbu považované priebežné hodnotenie výsledkov vzdelávania počas semestra a záverečné hodnotenie na konci semestra, ktoré je dostupné v Akademickom informačnom a vzdelávacom systéme, vo výkaze o štúdiu, ako aj verbálna príp. písomná komunikácia hodnotených študentov s učiteľom. Základnou formou komunikácie a spätnej väzby politiky hodnotenia študentov je akademický senát, kde sa študenti môžu vyjadriť k formám aj metódam hodnotenia študentov, ako aj priamo zasahovať do tvorby študijného poriadku. V súlade s platnou smernicou ŽUŽ¹ bol na niektorých fakultách (napr. SvF) spracovaný dokument *Metodika priebežného hodnotenia kvality vzdelávania na fakulte* a používa sa forma vstupného testovania vedomostí študentov v rámci študijného programu ako aj jednotlivých predmetov na báze dobrovoľnej účasti študenta, na vzorke minimálne 75 % študentov, ktorí sú na príslušný predmet zapísaní. Segment študentov v pološtruktúrovaných rozhovoroch najčastejšie uvádzal existenciu testovania pri cudzích jazykoch na začiatku semestra. Častejšie sa s testovaním študenti stretli v podobe priebežnej kontroly štúdia počas semestra.

Pri implementácii metód, resp. spôsobov hodnotenia reálneho a potenciálneho progresu študenta vo vzdelávaní sa na viacerých fakultách uplatňuje predovšetkým osobný prístup, čím sú študenti motivovaní k odstráneniu priemernosti. Priebežné hodnotenie študentov je spravidla spracovaním dvoch a viac písomných testov, prezentácií, resp. projektov počas semestra. Výsledky z priebežnej kontroly sú diskutované osobne so študentmi a sú zakomponované do záverečného hodnotenia. Po ohodnotení študenta známkou v rámci hodnotenia práce počas semestra, resp. pri skúške, je progres študenta premietnutý do všetkých výsledkov hodnotenia. Študenti jednotlivých fakúlt komunikujú priamo s hodnotiteľom – skúšajúcim učiteľom, kedy dochádza aj k stručnej analýze dosiahnutých výsledkov. Každý študent je informovaný o dosiahnutých priebežných výsledkoch a individuálne sú rozobraté ďalšie postupy vedúce k zvýšeniu vzdelanostnej úrovne, resp. aktivite na seminároch, cvičeniach a pod. Študent má v prípade nespokojnosti možnosť konzultovať problém s garantom predmetu, študijného programu, resp. vedúcim katedry.

Vedenie univerzity pri uskutočnenej výskumnej aktivite hodnotilo nadväznosť výsledkov vzdelávania na Rámec kvalifikácií pre Európsky priestor pozitívne. Na fakultách je táto korelácia výrazná a metódy a výsledky vzdelávania nadväzujú na rámec kvalifikácií. Študenti všetkých fakúlt sú v rámci vysokoškolského štúdia pripravovaní tak, aby mohli pôsobiť na predpokladaných pracovných pozíciách v Slovenskej republike (ďalej SR) i v zahraničí.

¹ Pravidlá priebežného hodnotenia kvality poskytovaného vzdelávania na ŽUŽ

V rámci hodnotenia výsledkov vzdelávania je špecifikovaná úroveň získaných znalostí a zručností študentov potrebných na vykonávanie rôzne náročných úloh a riešenie problémov v príslušnej špeciálnej oblasti prezentovanej v rámci vzdelávacej aktivity. Garanti študijných programov majú väčšinou dostatok informácií v tomto smere.

Vo všeobecnosti sú všetky informácie o hodnotení študentov dostupné na webovej stránke fakúlt (študijný poriadok, informačné listy predmetov). Študenti sú s informáciami o spôsobe a podmienkach hodnotenia oboznámení priamo vyučujúcim na prvom cvičení a prednáške v príslušnom semestri. O výsledkoch hodnotenia predmetu po absolvovaní predmetu, resp. skúšky sú študenti informovaní bezprostredne, resp. v termíne stanovenom študijným poriadkom. Oboznamovanie s výsledkami hodnotenia sa uskutočňuje ústne (osobne) alebo prostredníctvom informačného systému.

Vyučujúci vo veľkej miere využívajú bodový systém s vyčlenením počtu bodov za jednotlivé časti predmetu, t.j. cvičenia, písomná časť skúšky, ústna časť skúšky. Subjektívny vplyv skúšajúceho sa tak môže prejaviť len pri ústnej časti skúšky, ktorá tvorí cca 30 – 40 % z celého procesu hodnotenia študenta. Kritériá hodnotenia sú jasne deklarované v informačných listoch predmetov (napr. stanovený minimálny počet bodov na dosiahnutie ukončenia cvičenia, kritériá pre absencie, choroby alebo iné okolnosti).

Študenti ŽUŽ v uskutočnených štruktúrovaných rozhovoroch hodnotili zrozumiteľnosť a jasnosť kritérií hodnotenia jednotlivých predmetov zväčša veľmi pozitívne. S kritériami hodnotenia sú oboznamovaní na začiatku semestra a často sa vyskytli vyjadrenia, že si oboznámenie s kritériami hodnotenia dávajú jednotliví učitelia potvrdiť podpisom študenta. Kritizovali však rôzne prístupy jednotlivých učiteľov k neúčasti na vyučovaní.

Vedenie univerzity identifikovalo kontrolné mechanizmy na preverovanie hodnotenia študentov v podobe študijných poriadkov, na základe ktorých je možné skúšanie pred komisiou, či už na žiadosť študenta alebo aj učiteľa. Určitým spôsobom možno chápať ako kontrolný mechanizmus aj štátnu skúšku. Kontrolnú činnosť vykonávajú predovšetkým prodekan pre vzdelávanie, vedúci katedier a vedúci študijných skupín, pričom na niektorých fakultách sa zvýšená pozornosť venuje najmä mladým a začínajúcim učiteľom. So všetkými kontrolovanými sa vykonáva rozhovor a stanovujú sa úlohy a opatrenia pre ďalšie obdobie. Ako podklad slúžia aj dotazníkové prieskumy medzi študentmi. Študenti v pološtruktúrovaných rozhovoroch uviedli, že sa môžu k hodnoteniu vyjadriť prostredníctvom anonymných prieskumov, resp. spätnej väzby učiteľa. Celkove hodnotia objektivnosť hodnotenia za priemernú.

Hodnotenie externými účastníkmi sa využíva len v prípade záverečných prác a štátnych záverečných skúšok, a to podľa vopred definovaných pravidiel.

Vedenie univerzity sa snaží vyvarovať významných zmien v systéme hodnotenia študentov. Prudká zmena by podľa nich vyvolala vlnu nespokojnosti u študentov a učiteľov. Systém hodnotenia je neustále sa vyvíjajúca téma, ktorej výstupy treba implementovať postupne. Vedenie považuje za potrebné postupne definovať a harmonizovať požiadavky na hodnotenie zdola (jednotliví vyučujúci) a zhora (normy a smernice – ENQA) až do nadobudnutia výsledného konsenzu.

3.3.4 Manažment ŽUŽ a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu

Inštitucionálny kontext spravovania ŽUŽ je možné posúdiť vo väzbe na zmeny v oblasti samosprávneho riadenia na národnej úrovni a miery ich vplyvu na štruktúru a procesy samosprávneho riadenia ŽUŽ. Respondenti zo segmentu top manažmentu univerzity a zo segmentu stredného manažmentu v rozdielnej miere zaznamenali zmeny v oblasti samosprávneho riadenia na národnej úrovni. Zmeny v samosprávnom riadení univerzity pozitívne aj negatívne ovplyvnili štruktúru a procesy samosprávneho riadenia na ŽU. Z vyjadrení respondentov vyplýva, že viaceré z uskutočnených zmien viedli k zníženiu riadiacich kompetencií vysokých škôl, resp. fakúlt a oslabili samosprávny charakter vysokých škôl (zloženie akademického senátu, možnosť VŠ vytvoriť si vlastný systém odmeňovania zamestnancov, tlak zo strany akademického senátu na zmenu kritérií pri habilitáciách a inauguráciách, finančné prostriedky VŠ sú dnes považované za verejné zdroje a pod).

Kultúra rozhodovania na ŽUŽ je podľa respondentov zo všetkých segmentov charakterizovaná ako proces, ktorý sa nedá vymedziť jednoznačne. V jednotlivých oblastiach činnosti univerzity je prístup ku kultúre rozhodovania rôzny a odvíja sa od konkrétnej problematiky. Respondenti uvádzali existenciu zásady zodpovednosti za prijaté rozhodnutia a rozhodovanie v rámci daných konkrétnych kompetencií. Podľa názorov respondentov hlavne zo segmentu top manažmentu univerzity návrhy a podnety vychádzajú zdola a po prerokovaní príslušnými orgánmi vedenia (na rôznej úrovni riadenia) sú potom zadané zhora. Nadpolovičná väčšina respondentov zo segmentu stredného manažmentu však identifikovala tento proces ako proces zhora nadol. Segment študentov sa nevedel vyjadriť. Podľa názoru respondentov zo všetkých segmentov je na ŽUŽ silná pozícia riadenia pri vrcholových orgánoch, zmeny sa implementujú cez kolégiá dekanov a podnety idú z porad katedier. Inštitucionálna politika je daná Dlhodobým výhľadom ŽUŽ, ktorý je stanovený na 5 rokov a schvaľuje ho Vedecká rada ŽUŽ aj Akademický senát ŽUŽ. Objavil sa aj názor, že pri zamestnancoch na manažérskych pozíciách je vecou každého riadiaceho zamestnanca, aby za svoje rozhodnutia niesol zodpovednosť, mal dané rozhodovacie kompetencie a je na ňom, ako sa rozhodne a odkiaľ berie podnety.

Odpovede jednotlivých respondentov v rámci daných segmentov sa v oblasti miery vplyvu štruktúr a procesov samosprávneho riadenia na kultúru kvality na ŽUŽ líšili. Zaznamenali sa veľmi kritické názory, podľa ktorých je najvyšší čas uskutočniť zásadnú zmenu v štruktúre a kompetenciách orgánov samosprávy VŠ a fakúlt, pretože po viac ako dvadsiatich rokoch je to prekonané, pribudli nové inštitúty so schvaľovacími, resp. rozhodovacími kompetenciami, napr. správna rada a teda treba nájsť spôsob, ako budú samosprávne orgány niesť mieru zodpovednosti za svoje rozhodnutia. Nie je jednoznačná úloha a zodpovednosť zamestnancov na rôznych stupňoch riadenia (vedenie, garanti študijných programov, zodpovední riešitelia projektov, atď.) a nie je vytvorený systém, ktorý by presne popisoval možnosti prípadných korektúr v rozhodnutiach. O niektorých rozhodnutiach nadriadených spracovatelia dokumentov ani nemusia vedieť, pretože chýba alebo nie je dostatočná spätná väzba. Podľa názoru niektorých respondentov kvalita vzdelávania nie je chápaná ako proces, ktorý je možné neustále zdokonaľovať. Nedostatočne ocenené sú veľmi kvalitné výstupy riešených

úloh (alebo činností) z úrovne vedenia, málo sa popularizujú kladné výsledky vzdelávacieho procesu. Proces riadenia kultúry kvality by mal byť čo najjednoduchší a priamy. Pozitívne je vnímaná snaha o zainteresovanie zamestnancov a študentov do procesov rozhodovania cez diskusie a dotazníky hodnotenia kvality vzdelávacieho procesu.

Podľa názorov top manažmentu ŽUŽ mechanizmus schvaľovania, revízie a monitorovania študijných programov, resp. garantov študijných programov zo strany orgánov vrcholového a stredného manažmentu a orgánov samosprávy na ŽUŽ je nastavený správne, avšak nedostatok je v jeho dodržiavaní (zlyháva ľudský faktor). Podstatná časť respondentov zo segmentu stredného manažmentu uvádza, že mechanizmus schvaľovania, revízie a monitorovania študijných programov nemá vplyv na kontrolu pedagogických zamestnancov, resp. garantov študijných programov zo strany orgánov vrcholového a stredného manažmentu a orgánov samosprávy na ŽUŽ, nie je ochota odstrániť niektoré nedostatky. V súčasnosti sa zdá v rozpore zodpovednosť garanta a neexistujúcou právomocou pri prijímaní nových zamestnancov – vysokoškolských učiteľov. Kontrolnou činnosťou riadiacich zamestnancov v rámci ich kompetencií je zisťovaná kvalita a výstupy pedagogických zamestnancov a prijímajú sa aktívne opatrenia na odstránenie nedostatkov.

Revidovanie obsahov jednotlivých študijných programov sa podľa vyjadrenia segmentu top manažmentu uskutočňuje v rámci akreditácií a reakreditácií, v závislosti od doby, na ktorú sú priznané jednotlivé práva. Úpravy a inovácie kurikúl v medziobdobí reflektujú potreby vedy, výskumu a praxe a sú realizované v jednoročných cykloch prostredníctvom inovácie informačných listov garantmi predmetov a vyučujúcimi. V procese návrhov, tvorby, resp. úprav, aplikácie kurikúl vo vzdelávacom procese a pri hodnotení kurikúl sú zapojení garanti predmetov – vedúci katedier – garanti študijných programov – manažment fakulty – vedecká rada fakulty. Profilové katedry sa v súvislosti s revíziou a monitorovaním študijných programov obracajú na potenciálnych zamestnávateľov s požiadavkou o zhodnotenie uplatnenia absolventov, zisťujú proces ich adaptácie v praxi.

Segment top manažmentu vymedzil svoje právomoci a zodpovednosti v oblasti zabezpečovania kvality vzdelávania v zmysle sledovania a koordinácie postupov spojených s akreditáciou študijných programov jednotlivých fakúlt. Usmernenia top manažmentu majú iba poradný charakter alebo charakter odporúčaní. Miera zodpovednosti a právomocí stredného manažmentu (dekani, vedúci katedier a samosprávne orgány zodpovedajúce úrovni stredného manažmentu) v oblasti kvality a obnovy študijných programov je podľa názoru väčšiny respondentov veľmi vysoká. Môžu mať a majú vplyv na tvorbu a úpravu v rámci svojich kompetencií na pozícii porád katedier a porád kolégia dekana. Plnú zodpovednosť majú vedúci katedier spolu s garantmi študijných programov a ich povinnosťou by malo byť minimálne dostatočne zavčas pred začatím výučby predmetu skontrolovať aktuálnosť údajov v informačnom liste predmetu všetkých jednotiek predmetu, najmä obsah a cieľ predmetu. Vedúci katedier sú spolu s garantmi študijných programov zodpovední za spracovanie podkladov na získanie akreditácie. Pravidelná obnova študijných programov je nevyhnutným kritériom pre konkurencieschopnosť študijného programu v slovenskom i zahraničnom vysokoškolskom prostredí. Zanedbanie tejto povinnosti sa v krátkom čase môže prejaviť poklesom záujmu študentov o štúdium na vysokej škole. Respondenti v pozícii vedúcich

katedier uviedli okrem celkovej zodpovednosti za kvalitu vzdelávacieho procesu na katedre tiež svoju právomoc a povinnosť kontrolovať kvalitu vzdelávania napr. prostredníctvom hospitácií na výučbe a skúškach, vrátane štátnych skúšok; sledovať úrovne pedagogického výkonu a didaktických schopností a zručností vyučujúcich; sledovať dodržiavanie rozvrhov vyučovania; operatívne zabezpečovať zmeny výučby; zabezpečovať organizovanie a vyhodnotenie on-line dotazníkov hodnotenia výučby študentmi; v oblasti kvality a obnovy študijných programov sa spolupodieľajú na tímovej spolupráci pri koncipovaní štruktúry a na tvorbe obsahu študijného programu pod gesciou garantov v procese akreditácie príp. reakreditácií.

Prodekani fakúlt pre vzdelávanie zvýraznili svoju úlohu v podobe spolupodieľania sa na akreditácii a reakreditácii jednotlivých študijných programov. Metodicky riadia a zodpovedajú za vzdelávaciu činnosť fakulty a riadia aj edičnú činnosť na fakulte. V oblasti kvality a obnovy študijných programov navrhujú a na základe návrhov garantov študijných programov a vedúcich katedier testujú dopady a hodnotia výsledky realizácie, resp. inovácie študijných programov. O výsledkoch hodnotenia spätne informujú ostatných členov manažmentu fakulty, vedúcich katedier, garantov študijných programov a študentov. Medzi kompetencie prodekanov pre vzdelávanie patrí aj tvorba a pripomienkovanie koncepčných materiálov fakulty a univerzity, práca vo vedeckej rade fakulty a kolégiu dekana, organizácia a riadenie činnosti disciplinárnej komisie fakulty, metodické riadenie činnosti referátu pre vzdelávanie. V oblasti zabezpečenia koncepčných a administratívnych náležitostí študijných programov existuje úzka spolupráca dekana a prodekana pre študijné záležitosti (a príslušných zložiek dekanátu). Odborná stránka je plne v kompetencii garantov študijných programov (platí pre všetky 3 stupne štúdia). V otázkach propagácie zameranej na študijné programy smerom do zahraničia¹ existuje presne vymedzená súčinnosť s prodekanom pre zahraničné vzťahy a ostatnými zamestnancami (poradenstvo na katedrách, uznávanie kreditov a pod.).

Respondenti v pozícii manažérov kvality uviedli nasledujúce právomoci v oblasti kvality: zavedenie, uskutočňovanie, udržovanie a zlepšovanie procesov systému manažérstva kvality², plánovanie a koordinácia interných auditov³.

Ako už bolo uvedené, stretávame sa s rozporom v právomociach a zodpovednosti garantov. Garant predmetu by mal mať rozhodujúci vplyv, napr. aj na výber vyučujúcich, mal by navrhovať garantovi študijného programu aktualizácie informačných listov a spolu s vedúcim katedry a garantom predmetu by ich mal predkladať vedeckej rade fakulty na schválenie. Ostatní pedagogickí zamestnanci (nie garanti predmetu) musia byť v neustálom kontakte s garantom predmetu a musia sa vzájomne informovať o podmienkach a pravidlách zabezpečenia predmetu a dosahovaných výsledkoch. Ostatní vysokoškolskí učitelia by mali navrhovať garantovi inovačné zmeny v obsahu. Majú mať aktívny prístup k zmenám a tvorbe

¹ zahraniční študenti – samoplátelia, Erasmus mobility študentov

² Medzi tieto procesy patrí aj vzdelávací proces, ktorého súčasťou je aj obnova študijných programov

³ Ich súčasťou je trvalé zlepšovanie systému manažérstva kvality, teda aj zlepšovanie kvality vzdelávacieho procesu, vrátane kvality a obnovy študijných programov

podkladov pre hodnotenie kvality zabezpečovaných predmetov. Sú základným článkom systému, od ktorého sa to musí a má meniť smerom k zvyšovaniu kvality vzdelávania.

Ako najčastejšie uvedený názor respondentov - učiteľov na mieru zodpovednosti a právomoci študentov v oblasti kvality a obnovy študijných programov je možné považovať vyjadrenie, že študenti sa môžu vyjadrovať ku kvalite vzdelávania prostredníctvom anonymného dopytovania, ktoré sa vykonáva každoročne v každom ročníku a každom študijnom programe, čím majú študenti možnosť ovplyvniť podstatným spôsobom zmeny v študijných programoch. Pracoviská akceptujú ich pripomienky a zapracovávajú ich do programov a predmetov vtedy, ak majú tvorivý charakter s cieľom vylepšiť študijný program a pedagogický proces. Názory a podnety študentov sa získavajú aj procesom neformálneho zberu údajov v diskusii so študentmi. V snahe predchádzať problémom, príp. identifikovať včas vznikajúce problémy, bývajú na fakultách organizované aj pravidelné stretnutia vedenia fakulty (dekana, prodekana) so študentmi prvého a druhého. stupňa, osobitne tiež so študentmi tretieho stupňa a s ich školiteľmi. Študenti majú osobnú zodpovednosť a môžu prostredníctvom Akademického senátu ŽUŽ, fakúlt a účasťou na zasadnutiach kolégia dekanov ovplyvňovať vzdelávací proces. Kvalitu vzdelávacieho procesu môžu študenti ovplyvniť aj v rámci kolégia dekana. Svoju právomoc však zvyčajne nevyužívajú. Študenti sú v odpovediach veľkej časti respondentov - učiteľov považovaní za prijímateľov informácií, ktoré sú im odovzdávané v rámci vzdelávania a zároveň prijímajú informácie o zásadách hodnotenia vzdelávania a o kultúre vzdelávania na jednotlivých fakultách. Spájaním prijatých informácií by mali byť schopní posúdiť kvalitu vzdelávania a aktívne sa zapojiť do inovácie študijných programov. Respondenti z niektorých fakúlt (napr. SvF) uviedli, že študenti majú možnosť ovplyvniť inováciu študijného programu priamo – v rámci zostavovania študijných plánov, prezentovaním názorov, návrhov a pripomienok na pracovných stretnutiach s vedením fakulty. Akademický senát je jedným zo samosprávnych orgánov fakulty, ktorého členovia a teda aj zástupcovia študentov sú informovaní a aj rozhodujú o štandardoch potrebných na definovanie, resp. hodnotenie kvality študijných programov. Zatiaľ si však študenti nezvykli ani na možnosť sústavného hodnotenia kvality vzdelávania prostredníctvom možnosti, ktorá je ponúknutá v rámci Akademického informačného a vzdelávacieho systému. Respondent v pozícii manažéra kvality uviedol, že primárna zodpovednosť študentov je kvalitná príprava na výučbu a skúšky podľa požiadaviek pedagógov, ktoré sú stanovené v príslušnej dokumentácii. Právomoci študentov v oblasti kvality a obnovy študijných programov je možné uplatňovať napr. aj prostredníctvom ich zástupcov v študentských komorách alebo prostredníctvom zástupcov v Rade kvality, ktorú plánuje ŽUŽ zriadiť.

V oblasti hodnotenia miery podielu samosprávnych orgánov ŽU na hodnotení kvality študijných programov, vzhľadom na vypracovanie a zverejňovanie výsledkov vzdelávania respondenti zo segmentu top manažmentu ŽU uviedli, že jednou z povinností samosprávnych orgánov je zabezpečenie kvality vzdelávania, t.j. aj kvality študijných programov v určených časových cykloch. Samosprávne orgány by mali mať jasne časovo i obsahovo definované postupy hodnotenia študijných programov. Mali by trvale sledovať zamestnanosť svojich absolventov a získavať od nich spätnú väzbu s ohľadom na náplň študijného programu.

Výsledky hodnotenia by mali byť zverejnené na web stránkach fakúlt v častiach určených pre uchádzačov o štúdium.

Respondenti zo segmentu stredného manažmentu vo väčšine prípadov uviedli, že vedecká rada fakulty, akademický senát a celá akademická obec fakúlt sú každoročne informovaní vedením fakulty o výsledkoch vzdelávania na fakulte. Schéma zverejňovaných informácií obsahuje informácie o prijímacom konaní, o úspešnosti študentov v jednotlivých rokoch štúdia a študijných programoch, ako aj o absolvovaní študijných programov. Na základe týchto informácií reagujú samosprávne orgány, zodpovední zamestnanci (vedúci katedier, garanti študijných programov) a manažment fakulty v tom zmysle, že vyhodnotia kvalitu vzdelávania v jednotlivých študijných programoch, prednostne so zameraním na kvalitu absolventov. Vedúci katedier uviedli, že každoročne je problematika kvality vzdelávania a dosiahnutých výsledkov v oblasti kvality vzdelávania predmetom jednania kolégia dekana a následne sú dosiahnuté výsledky prerokovávané, analyzované a vyhodnocované na úrovni katedry na poradách katedry, a v prípade zlých výsledkov jednotlivcov aj osobným rozhovorom s následnými konkrétnymi opatreniami na zjednanie nápravy.

Ťažisko hodnotenia kvality študijných programov, vzhľadom na obsah a dizajn študijných programov, spočíva na fakulte, ale rozhodujúca je tiež úroveň spolupráce katedry s vedením fakulty. Na hodnotení kvality študijných programov sa podieľajú prioritne fakulty prostredníctvom garantov študijných programov a študijných jednotiek s akceptáciou požiadaviek praxe na absolventov jednotlivých študijných programov. Vedecká rada posudzuje a schvaľuje úpravy a inovácie študijných programov z hľadiska vyváženosti vzdelávania a požiadaviek vedy, výskumu a praxe. Jednoznačná odpoveď hodnotiaca podiel samosprávnych orgánov ŽU na hodnotení a zabezpečovaní kvality študijných programov, vzhľadom na obsah a dizajn študijných programov veľmi pozitívne, bola ojedinelá. Respondenti zo segmentu manažérov kvality zhodnotili predmetný aspekt známku „uspokojivo“.

3.3.5 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

Ak je možné chápať stakeholdera v podmienkach vysokých škôl ako skupinu alebo jednotlivca, ktorí môžu ovplyvniť kvalitu vzdelávacieho procesu, ako aj vnútorné procesy zabezpečenia kvality vzdelávania na VŠ, zaradujeme do tohto segmentu hlavne zamestnávateľov, profesijné organizácie, zástupcov štátnej správy, absolventov, študentov, zástupcov miestnej a regionálnej samosprávy, zástupcov odborových organizácií (napr. odborové zväzy učiteľov, odborové zväzy z profesijných oblastí absolventov) a pod. Za rozhodovacie orgány ŽUŽ (v závislosti od kontextu), v ktorých majú stakeholderi zastúpenie, možno považovať správnu radu, resp. externú dozornú radu, vedecké rady školy a fakúlt, akademický senát alebo jeho výbory (napr. pre prípravu, revíziu a overovanie obsahu študijných programov), skúšobné komisie, fakultné senáty, poradné výbory pre študijné programy, výbory udeľujúce tituly a pod. Vplyv takýchto segmentov je vymedzený v zákone o vysokých školách a to vo viacerých jeho paragrafoch, napr. § 23 (rozsah samosprávnej pôsobnosti a práva fakulty), § 29 a § 30 (vedecká rada fakulty), § 40 (správna rada), § 70

(práva študenta) a pod. V zákone nachádzame popis stakeholderov, napr. vo forme: *osoby, významní odborníci z oblastí, v ktorých fakulta uskutočňuje vzdelávaciu, výskumnú, vývojovú, umeleckú alebo ďalšiu tvorivú činnosť*. Iný popis uvádza, že sú to *osoby, ktoré nie sú členmi akademickej obce verejnej vysokej školy, ktorej je fakulta súčasťou*.

Pôsobenie stakeholderov na ŽUŽ je určené v Štatúte ŽUŽ, v Štatúte správnej rady ŽUŽ, v Študijnom poriadku ŽUŽ, v študijných poriadkoch jednotlivých fakúlt, v pravidlách pre prácu skúšobných a iných odborných komisií, v pravidlách pre prácu komisií pre obhajobu záverečných prác a pod. Predmetné dokumenty svojim obsahom nadväzujú na zákon o vysokých školách. Zainteresované subjekty majú zastúpenie vo Vedeckej rade ŽUŽ, kde tvoria jednu štvrtinu až jednu tretinu členov. V Správnej rade ŽUŽ sú z celkového počtu 14 členov iba dvaja, ktorí sú v pracovno-právnom vzťahu s univerzitou. Z týchto 12 členov z radov stakeholderov 6 menuje minister podľa svojich kritérií a dáva to na vyjadrenie rektorom a 6 menuje minister na návrh rektora po schválení Akademickým senátom ŽUŽ. Zloženie Správnej rady ŽUŽ sa mení v princípe každé dva roky, ale nie vždy u všetkých členov naraz, pretože funkčné obdobie trvá 6 rokov. Členovia si žrebujú, či budú vo funkcii 2, 4 alebo 6 rokov. Takýmto systémom sa zachováva kontinuita orgánu (akoby „pamäť“ orgánu). V podmienkach ŽUŽ je medzi členmi správnej rady jeden prorektor poverený študentmi, aby ich zastupoval a jeden prorektor, ktorý zastupuje zamestnancov. Stakeholderi sú vo všetkých komisiách ad-hoc (štátne skúšky, obhajoby dizertačných prác, obhajoby výskumných úloh a projektov a pod.). Bežnou praxou je, že sú aj vo vedeckých výboroch konferencií. Vo vedeckej rade dochádza k zmene jedenkrát za 4 roky. Členov komisií pre štátne skúšky schvaľuje vedecká rada príslušnej fakulty, čím sa potvrdí, že ide o odborníkov. Tento systém je podľa názoru vedenia ŽU nastavený dobre a nebolo by vhodné, aby sa to centrálne predpisovalo, t.j. bolo by dobré ponechať v tejto oblasti autonómiu vysokej školy. Reálne aj nominálne zastúpenie stakeholderov v rozhodovacích orgánoch je totožné. Ku zmenám za posledných 5 rokov nedošlo. Jednoznačne je zaznamenaný ich skutočný vplyv na rozhodovacie procesy. Zápisy z rokovaní orgánov, v ktorých sú zastúpení stakeholderi, poukazujú na skutočnosť, že pri hlasovaní sú často „jazýčkom na váhach“.

Fakulty majú zastúpenie stakeholderov deklarované vo viacerých dokumentoch strategického alebo operatívneho charakteru, ktorými sú napr. štatúty fakúlt, študijné poriadky fakúlt, pravidlá pre činnosť vedeckých rád, odborných komisií, komisií pre štátne skúšky a pod. Stav v zastúpení stakeholderov je pravidelne hodnotený a deklarovaný v správach o činnosti fakúlt. Početnosť ich zastúpenia je daná zákonom (napr. v Správnej rade ŽUŽ), resp. zaužívanými pravidlami (napr. počet členov komisií pre štátne skúšky zo segmentu stakeholderov). Najčastejšie sú zastúpení budúci zástupcovia podnikateľskej praxe, vrátane budúcich zamestnávateľov, študenti a absolventi. Všetci stakeholderi sa vyjadrujú ku všetkým predostretým problémom. Zapájajú sa do odborných diskusií, pri ktorých sa jasne definuje problém a hľadá sa adekvátne riešenie. V prípade, že ich názory nie sú v rozpore s platnou legislatívou, sú tieto názory rešpektované a považované za veľmi cenné, pretože približujú akademické prostredie podnikateľskému prostrediu.

Čo sa týka profilu absolventa a výsledkov vzdelávania, na jednotlivých fakultách ŽU sa k nim vyjadrujú študenti, absolventi, zástupcovia podnikateľskej praxe vrátane potenciálnych zamestnávateľov, zástupcovia miestnej a regionálnej samosprávy (FPEDAS). Napr. k profilu absolventa sa vyjadrujú stakeholderi v pozícii členov komisií pre štátnu skúšku, dôkazom čoho sú zápisy komisií pre štátne záverečné skúšky. Zástupcovia zamestnávateľov sa v niektorých prípadoch vyjadrujú k profilu absolventa iba sprostredkovane, napr. k témam záverečných prác. Členovia vedeckej rady univerzity a fakúlt zo segmentu stakeholderov sa vyjadrujú k výročným správam o činnosti, v ktorých sa nachádzajú výsledky vzdelávacieho procesu. K požiadavkám na skúšky a k revíziám obsahov sa vyjadrujú študenti, absolventi, zamestnávatelia, stakeholderi, ktorí sú členmi vedeckej rady. Dôkazom sú správy z komisií pre štátne skúšky, zápisnice z jednania vedeckej rady a pod. Na základe vyjadrenia stakeholderov a spätnej väzby od zamestnávateľov ŽUŽ zabezpečuje pre študentov možnosti doplnenia si mäkkých zručností a kompetencií pre podnikanie v rámci aktivít organizovaných Vedecko-technologickým parkom Žilina (predmet „Povolanie podnikateľ“, program „Kreatívny podnikateľ“ a cyklus motivačných prednášok úspešných podnikateľov „Best guest“).

Zisťovanie názorov stakeholderov o študijných programoch sa na ŽUŽ uskutočňuje vzhľadom na :

- *Požiadavky trhu práce a zamestnávateľov*: Sú zachytené v zápisoch zo zasadnutí predmetných rozhodovacích orgánov, zápisníc z komisií, záznamoch schvaľovacích komisií pri projektoch, v zápisniciach z obhajob záverečných prác na všetkých stupňoch vzdelávania a pod. V zápisoch je uvedené, ktorý stakeholder požiadavky, alebo námety predniesol, obsah požiadavky, resp. spôsob jej zabezpečenia a uplatnenia. Niektoré fakulty deklarujú, že oficiálne záznamy, ktoré by deklarovali názory stakeholderov v podstate nevedú, avšak názory nezostávajú nepovšimnuté, aj keď nie sú formálne zachytené.
- *Stáže a praxe*: Neformálne kontakty s podnikateľskými subjektmi vytvorené počas stáží študentov sa používajú ako námety pre úpravy v rámci revízií obsahov študijných programov. Študent po absolvovaní stáže je povinný spracovať správu z priebehu odbornej stáže a tak sa dostane názor stakeholderov ku kompetentným osobám. V rámci pedagogická prax študentov učiteľských programov vedúci učiteľ na strednej alebo základnej škole spracováva písomné hodnotenie účastníka praxe - študenta, hodnotí úroveň dosiahnutých učiteľských kompetencií, často aj s odporúčaniami na prípravu budúcich učiteľov.
- *Špeciálne profesionálne doškoloňovacie kurzy* organizované v rámci ŽU: vychádzajú z potrieb praxe. Napr. FŠI má akreditované doškoloňovacie kurzy efektívny krízový manažment, manažérstvo bezpečnostných systémov pri ochrane osôb a majetku, bezpečnosť informačných systémov vo verejnej správe a v podnikateľských subjektoch, bezpečnostný manažér vo verejnej správe a v podnikateľských subjektoch, bezpečnostný manažment, a kurzy pre špecialistov požiarnej ochrany. Obsahy všetkých ponúkaných kurzov na fakultách sú zostavené na základe požiadaviek praxe a poznatky z nich sú podľa potreby a priority zaraďované do študijných programov.
- *Pri kontaktoch s podnikateľskými subjektmi a ostatnými inštitúciami*: fakulty najčastejšie uvádzali nasledujúce formy kontaktu so stakeholdermi:

- výsledky vedecko-výskumnej činnosti, ktorá je uskutočňovaná v spolupráci s podnikmi (spoločný výskum) a pre podniky (zmluvný výskum) a ktoré sú implementované do prednášok aj cvičení;
- participácia na realizácii výberových prednášok, t.j. prezentuje vybrané odborné témy v rámci profilových predmetov;
- spolupráca na zadávaní, vedení, konzultovaní a hodnotení záverečných kvalifikačných prác;
- spolupráca pri realizácii experimentov v rámci vedecko-výskumnej činnosti;
- podieľanie sa na verifikácii výsledkov vedecko-výskumnej činnosti (prenos výskumu do praxe);
- účasť v komisiách štátnych záverečných skúšok ako členovia skúšobných komisií;
- participácia na organizovaní študentských aktivít (súťaže, ŠVOČ, workshopy, tvorivé dielne a pod.)

3.3.6 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

Vo všeobecnosti je hodnotenie kvality pedagógov jednou z prioritných úloh ŽU. Rektorátny útvar zameraný na riadenie ľudských zdrojov nemá túto agendu vo svojej kompetencii, útvar iba metodicky riadi personálne referáty na fakultách. Hodnotenie sa uskutočňuje na fakultách na základe ročného hodnotenia komplexného pracovného výkonu na základe metodického usmernenia 1/2003 na základe ukazovateľov pracovného výkonu, ktoré neboli upravené predpisom, ale boli schválené na kolégiu rektora 2. 4. 2009.

V súlade s odporúčaním MŠVVaŠ SR sa na ŽUŽ dodržiava pomer počtu učiteľov k počtu študentov 1 : 20. Na EF počty študentov na fakulte a počty pedagogických zamestnancov iba mierne oscilujú okolo dlhodobu ustálených hodnôt (cca 15 študentov na učiteľa pri všetkých stupňoch a formách vzdelávania). Vzhľadom na zameranie tejto fakulty, kapacitné možnosti (najmä) laboratórií a zaťaženie pedagógov výučbou, výskumom a ďalšími činnosťami (najmä administratívnymi) sa zvyšovanie počtu študentov nepredpokladá. FPEDAS sa snaží dodržiavať ukazovateľ v počte 20 študentov na jedného učiteľa, v tomto akademickom roku je však hodnota mierne vyššia.

Učitelia majú možnosť získavať odborné zručnosti napr. v rámci práce v najmodernejších softvérových produktoch v oblasti CAD/CAE aplikácií v oblasti inžinierskych konštrukcií. zúčastňovať sa školení, podporných programov, aktívne konzultovať s „najzručnejšími“ odborníkmi v danej oblasti. Tiež je umožnený transfer odborných zručností do odbornej praxe prostredníctvom podnikateľskej činnosti, v rámci ktorej je možné si overiť, prehĺbiť, resp. získavať nové poznatky.

Problematika spôsobu podpory kvality vyučovacieho procesu v rámci modernizácie a nákupu zariadení a pomôcok pre výučbu a limity rozsahu skupín študentov v rámci výučby sú na ŽUŽ riešená nasledovne:

- prednášky v predmetoch, kde je viac študentov sú realizované v dvoch alebo viacerých paralelných skupinách. Pri cvičeniach počet študentov v rámci skupiny neprekračuje 20 a pri laboratórnych cvičeniach obvykle 5-10 študentov. Pri tom sú k dispozícii dostatočné počty meracích a ďalších laboratórnych zariadení (vrátane výpočtovej techniky), umožňujúce samostatnú experimentálnu prácu každého študenta. Počty v skupinách na exkurziách sú 15 - 20 študentov, na seminároch a cvičeniach max.25 študentov.
- všetky učebne sú vybavené minimálne dataprojektorom a počítačom.

Podporu kvality vyučovacieho procesu v rámci modernizácie a nákupu zariadení a pomôcok pre výučbu zo strany ŽU hodnotili respondenti väčšinou pozitívne, niekedy sa učitelia stretávajú s problémom zaobstarania finančne náročnejších, ale pre výučbu potrebných softvérových licencií. Študenti – respondenti hodnotia vybavenie univerzity zariadeniami a pomôckami pre výučbu (v škále od 1 % po 100 %) asi na 75 %.

V podstate všetci respondenti – učitelia na ŽUŽ uviedli názor, že sú najviac motivovaní vlastným uspokojením a vzťahom k práci, ktorú vykonávajú. Motivácia je spojená so spokojnosťou s vlastným výkonom, napr. keď sú oslovovaní študentmi, aby sa stali vedúcimi ich záverečných prác; keď sa stretnú s úspešnými absolventmi, pri ktorých sa objaví hrdosť, že boli nápomocní v ich raste a pod. Motivovaní sú aj študijnými výsledkami svojich študentov a prebudením záujmu o problematiku, ktorú vyučujú. Mnohí respondenti však uviedli výhradu voči nedoceneniu pedagogických aktivít v rámci univerzitných resp. fakultných hodnotiacich formulárov. Respondenti poukázali, že na ŽUŽ neexistuje motivačný systém vzťahujúci sa k výučbe.

V rámci projektu IBAR sa v rámci výskumných aktivít venovala pozornosť aj vnímaniu charakteristík dobrého vysokoškolského učiteľa. Diskusia v jednej z učiteľských skupín na Facebooku, ktorej sa zúčastnili aj vysokoškolskí učitelia zo ŽUŽ, poukázala na nasledujúce vlastnosti dobrého pedagóga: *múdrosť, trpezlivosť, veľkodušnosť, prirodzená autorita, dôveryhodnosť, vernosť svojim hodnotám, asertivita, schopnosť kompromisu a empatie, kolegiálnosť, otvorenosť, zmysel pre humor, organizačný talent, multitasking, tvorivosť, metodická zručnosť, oduševnenosť, vôľa ďalej na sebe pracovať, viera v lásku a dobro, poskytovanie priestoru študentom, aby hovorili oni, predvídavosť*. Respondenti – učitelia, ktorí boli oslovení prostredníctvom dotazníka s možnosťou písomnej alebo ústnej odpovede, považovali tému vlastností dobrého pedagóga za mimoriadne zložitú problematiku. V súčasnosti je veľký problém byť veľmi dobrý vo všetkých oblastiach – edukačný proces, základný výskum, aplikovaný výskum, vedenie prác, príprava projektov, participácia na vedení a profilovaní fakúlt a pod. Dobrý vysokoškolský učiteľ musí podľa nich zabezpečiť predovšetkým transfer najnovších vedeckých poznatkov do výučby, byť aktívny vo výskume a spolupracuje s praxou, zabezpečiť pre svoj predmet dostupné študijné zdroje.

Celkové zhrnutie vychádzajúce z vyjadrení všetkých segmentov dopytovaných respondentov by mohlo predstavovať nasledujúcu definíciu: *Dobrý vysokoškolský učiteľ je ten, kto sa vyzná v tom, čomu sa venuje, je pre to „zapálený“ a tak dokáže motivovať študentov. A k tomu má pedagogické schopnosti, dobrý prístup ku študentom a je spravodlivý.*

Najčastejšie uvádzané vlastnosti dobrého vysokoškolského učiteľa v skupine respondentov – študentov 1. ročníka bakalárskeho štúdia (135 respondentov, ktorí mohli uviesť aj viac ako jednu z vlastností dobrého pedagóga) boli: *objektívny* (72 % respondentov), *rozumiteľne a jasne vysvetľujúci* (67 %), *ochotný poradiť a pomôcť* (62 %). Okrem týchto vlastností uvádzal tento segment respondentov aj to, že by mal byť *chápaný, vtipný, inteligentný, dochvilný, trochu prísny, múdry, zbehlý, výnimočne asertívny, trpezlivý, priateľský, komunikatívny, príjemný, nie nervózny, kvalifikovaný, slušný*, „*pohodák*“, *schopný motivovať študentov k dobrým výsledkom, vyznačujúci sa prirodzenou autoritou, akceptujúci názory študentov, aktuálny v prednáškach a cvičeniach, usmievavý, zbytočne nekomplikujujúci štúdium, nepovyšujúci sa, neskorumpovaný, mladý, rešpektovaný, empatický, charizmatik a pod.*

Najčastejšie uvádzané vlastnosti dobrého pedagóga v skupine respondentov – študentov 1. ročníka inžinierskeho štúdia (46 respondentov, ktorí mohli uviesť aj viac ako jednu z vlastností dobrého pedagóga) boli: *uznávaný odborník* (94 %), *majúci široký všeobecný rozhľad* (55 %), *výborne vysvetľujúci* (69 %) , *pedagóg, ktorý pozná aj prax, nielen teóriu* (78 %). Z ostatných názorov sa najčastejšie objavovali: *spravodlivý; zapájajúci študentov do výučby formou vedenia dialógu; objektívny; ochotný dohodnúť sa na priebehu vyučovania; ochotný poradiť pomôcť; chápaný; vtipný; inteligentný; priateľský; komunikatívny; príjemný; ochotný presunúť výučbu podľa prania študentov (výborný je ten, ktorý napr. nechce učiť v piatok), ktorý berie vážne názory študentov, lebo oni sú už Bc. a pod.*

Prieskumy vo všetkých segmentoch respondentov poukázali pomerne veľkú zhodu s chápaním kvalitných vysokoškolských učiteľov v zmysle európskych noriem kvality vzdelávania v Časti 1.4 Zabezpečovanie kvality pedagogických zamestnancov, kde sa hovorí o kvalitných pedagógoch ako o tých, ktorí:

- majú úplné vedomosti a pochopenie predmetu, ktorý vyučujú;
- majú potrebné znalosti a skúsenosti na odovzdávanie svojich vedomostí a rozhľadu účinným spôsobom;
- k svojmu výkonu sú schopní prijímať spätnú väzbu.

3.3.7 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

Informácie o VŠ a na VŠ sú na ŽUŽ poskytované predovšetkým na základe relevantnej legislatívy (pre riadiace inštitúcie, pre uchádzačov o štúdium a pod.). Pre externé prostredie v súlade s doterajšou praxou a časovým horizontom jednotlivých udalostí, o ktorých je potrebné a vhodné informovať.

Informovanie pre interné prostredie prebieha vo viacerých líniiach. Existuje množstvo aktivít, spadajúcich do tejto oblasti, ktoré nie sú podchytené žiadnym usmernením (napr. stretnutia akademickej obce, stretnutia vedenia fakulty so študentmi, stretnutia s doktorandmi, s nastupujúcimi študentmi atď.) Relevantné informácie sú komunikované na úrovni vedeckých

rád jednotlivých fakúlt, kolégií dekana, v akademických senátoch fakúlt. Fakulty, ktoré majú zavedený systém manažérstva kvality, používajú pre usmernenie práce s informáciami *príručku kvality*, ktorá špecifikuje právomoci a zodpovednosti jednotlivých zamestnancov a základné formy komunikácie so zákazníkmi (študenti na fakulte, študenti stredných škôl, odborná verejnosť) a *smernicu hodnotenia spokojnosti zákazníkov*, ktorá špecifikuje spôsob získavania spätnej väzby od študentov zameranej na hodnotenie kvality pedagogického procesu.

Zverejňovanie informácií o akreditovaných študijných programoch, formách a stupňoch štúdia, o prijímacom konaní, poplatkoch, študijných plánoch koordinuje rektorát univerzity. Fakulty majú zavedený funkčný systém tútorov ročníkov a študijných skupín, ktorí zabezpečujú odovzdávanie informácií smerom k študentom.

Inštitucionálna politika a prax týkajúca sa zberu a analýzy informácií o študijnom prograse a miere úspešnosti študentov je založená na ŽUŽ na niekoľkých aspektoch. Zber informácií na ŽUŽ sa zabezpečuje prostredníctvom akademického informačného vzdelávacieho systému (AIVS). Študijný progres a miera úspešnosti študentov sa vyhodnocuje na každej úrovni vzdelávacieho procesu počnúc priamo vyučujúcim, cez katedry a fakulty a ukončuje sa na úrovni hodnotenia úrovne vzdelávacej činnosti na vedeckej rade univerzity. Výsledky sú uvádzané vo výročných správach (ŽUŽ, fakúlt, katedier, vzdelávacích ústavov) a závery a ciele sú prerokované na kolégiách rektora, kolégiách dekanov a katedrových poradách až do pozície konkrétnych úloh zamestnancov, ktoré sú každoročne vyhodnocované na úrovni vedúcich katedier. Analýza študijných výsledkov a miery úspešnosti študentov prebieha na zasadnutiach kolégia dekana viackrát ročne a jedenkrát ročne na zasadnutí vedeckých rád fakúlt. Doplnkové informácie poskytujú garanti predmetov a študijných programov, priebežné informácie sa získavajú aj v súlade so smernicou ŽUŽ č. 100 pravidiel priebežného hodnotenia kvality poskytovaného vzdelávania na Žilinskej univerzite v Žiline. Analýzu informácií vykonávajú garanti študijných programov, prodekan pre vzdelávanie a dekan fakúlt. FŠI napríklad vykonáva zber a analýzu informácií pravidelnými kontrolami štúdia dvakrát ročne a taktiež priebežne prostredníctvom tútorov študijných skupín. Významné odchýlky od štandardného stavu sú analyzované a riešené na úrovni profilových katedier a v prípade potreby aj na úrovni fakulty.

Zamestnateľnosť a uplatnenie absolventov je centrálnie vyhodnocovaná MŠVVaŠ SR prostredníctvom Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, napr. pre potreby prerozdelenia dotácií zo štátneho rozpočtu na verejné vysoké školy. Tento typ informácií sa získava aj zo štatistík Ústavu informácií a prognóz v školstve, od zamestnávateľov a z absolventských dotazníkov. Analýzu informácií vykonávajú garanti študijných programov, prodekan pre vzdelávanie a dekan fakúlt. Fakulty v rámci svojich možností vykonávajú zber a analýzu informácií najmä prostredníctvom Klubov absolventov, resp. priamo prostredníctvom študijných referátov fakúlt. Aj keď je snaha o maximálnu efektivitu pri zbere informácií, výsledky zberu informácií o uplatniteľnosti nie sú na požadovanej úrovni a vyznačujú sa vysokou finančnou a administratívnou náročnosťou. Na jednotlivých fakultách sa uskutočňujú aktivity, ktorých výsledkom je zvyšovanie kontaktov študentov s praxou (exkurzie, odborná prax, prednášky odborníkov z praxe, zadávanie tém záverečných prác a pod.). Pri končiacich ročníkoch sa vyvíja výrazná snaha o sprostredkovanie kontaktov s budúcimi zamestnávateľmi

na pôde fakulty i priamo v prostredí podnikov. Fakulty často využívajú pre zber informácií aj osobné kontakty zamestnancov fakulty s absolventmi, resp. so zamestnávateľmi. Ťažiskovým zdrojom sú však špeciálne zostavené dotazníky pre absolventov, ktorí sa ankety zúčastňujú vždy v mesiaci januári nasledujúcom po ukončení štúdia.

Informácie o **spokojnosti študentov so študijnými programami a vzdelávaním** sú zbierané a vyhodnocované priamo jednotlivými vyučujúcimi priebežne počas výučby v semestri. Ide o tzv. „samoopravný“ systém. Rovnako prebieha zber informácií vyhodnocovaním dopytovania študentov ku kvalite výučby (k obsahu predmetu, k materiálnemu a personálnemu zabezpečeniu predmetu, spôsobu výučby a pod.), pričom dotazník sa nachádza na webovej stránke ŽUŽ. Okrem štandardných dotazníkov o predmetoch a vyučujúcich dochádza k zberu údajov aj na základe intenzívnej komunikácie so študentmi, vrátane študentov prvých ročníkov. Študenti jednotlivých fakúlt majú možnosť hodnotiť študijné programy a vzdelávanie prostredníctvom zástupcov v akademickom senáte fakulty, tútorov, garantov študijných programov a vyučujúcich. Analýzu informácií vykonávajú garanti predmetov, garanti študijných programov, prodekan pre vzdelávanie a dekan fakúlt. Získané informácie sa vyhodnocujú v jednotlivých študijných programoch a stupňoch štúdia, analyzujú sa a v prípade opodstatnenosti sa implementujú do študijných plánov.

Inštitucionálna politika a prax, týkajúca sa **zberu a analýzy informácií o efektívnosti vysokoškolských učiteľov a ich kvalite** je založená na zbere informácií, ktoré sa získavajú vyhodnocovaním elektronického dopytovania študentov (umiestneného na webovej stránke univerzity) zameraného na kvalitu výučby, na spôsob výučby, na prístup vyučujúceho a pod. Ďalším zdrojom týchto informácií sú hospitácie z úrovne vedenia fakulty a katedry. Ku konfrontácii študijných výsledkov a pôsobenia pedagógov dochádza iba v ojedinelých prípadoch. Na viacerých fakultách je zodpovednosť a právomoci na vedúcich katedriach. Na FPEDAS prebieha systém dopytovania tak, že každoročne každý študent 2. a 3. roku bakalárskeho štúdia a 1. a 2. roku inžinierskeho štúdia odpovedá na otázky týkajúce sa pedagogickej činnosti jednotlivých pedagógov. Tieto odpovede prodekan pre vzdelávanie vyhodnocuje, s výsledkami oboznamuje dekana a vedúcich katedriach, s cieľom prijatia nápravných opatrení.

Inštitucionálna politika a prax týkajúca sa zberu a analýzy informácií o profile študentskej populácie sa viaže na sledovanie študijných výsledkov v závislosti od absolvovanej strednej školy, s cieľom vytypovania kvalitných stredných škôl, ako dodávateľov kvalitných potenciálnych študentov ŽUŽ a nadviazania bližších kontaktov s týmito strednými školami. Niektoré fakulty (napr. EF) si vytvárajú špecifické štatistiky a zaoberajú sa ich analýzou (napr. absolvované stredné školy, rozdiely medzi študijnými programami a pod.). FRI explicitne túto problematiku nevyhodnocuje, sú vyhodnocované len podiely stredných škôl pri uchádzačoch o štúdium.

Inštitucionálna politika a prax týkajúca sa zberu a analýzy informácií o dostupných učebných zdrojoch a zdrojoch na podporu študentov (náklady na učebné zdroje) vychádza z obsahu informácií, ktoré sa získavajú na základe vyhodnocovania dopytovania študentov o kvalite výučby. Informácie sú zbierané a vyhodnocované priamo jednotlivými

vyučujúcimi, a to priebežne počas výučby v semestri. Aktuálne informácie o dostupných zdrojoch pravidelne aktualizuje Univerzitná knižnica ŽUŽ. Učebné zdroje a zdroje na podporu študentov sa skvalitňujú aj prostredníctvom vlastných inštitucionálnych grantových projektov. Okrem toho ŽUŽ má vlastné vydavateľstvo, tlačiareň a predajňu študijnej literatúry, čo výrazne pomáha pri zabezpečení dostupnosti učebných zdrojov a sledovaní informácií o ich dostupnosti. K hlavným úlohám v tejto oblasti patrí vytvorenie koncepcie elektronizácie študijnej literatúry, k čomu má ŽU vynikajúce odborné predpoklady a technické zázemie (vybudované digitálne centrum).

Inštitucionálna politika a prax týkajúca sa zberu a analýzy informácií o kľúčových ukazovateľoch výkonu fakúlt vychádza z aktivít založených na zbere a analýze informácií z jednotlivých fakúlt, ako aj na úrovni univerzity (t. j. fakúlt, katedier, ústavov) podľa kritérií Akreditačnej komisie MŠVVaŠ SR, ako aj podľa metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám. Získané informácie sa zverejňujú vo výročných správach univerzity/fakúlt/ústavov. Zdrojom informácií sú: informácie z AIVS, ekonomického systému SAP, štatistik ÚPSVaR, Ústavu informácií a prognóz v školstve, od zamestnávateľov a z dopytovania absolventov a študentov, ako aj z univerzitnej knižnice. Analýzu vykonávajú zodpovední zamestnanci, uvedení v normách ESG v bodoch a – f. Samostatne sa vyhodnocuje a pred vedeckou radou fakulty prezentuje hodnotenie aktivít a ukazovateľov vo vzdelávacej a vedeckej činnosti.

Inštitucionálna politika a prax, týkajúca sa používania informácií o študijnom prograse, miere úspešnosti študentov a o zamestnanosti absolventov

Na celej univerzite sa informácie tohto typu využívajú na vylepšovanie kvality obsahu študijných programov so zameraním na prepojitelnosť vysokoškolského vzdelávania a potrieb trhu práce. Tieto informácie sa používajú aj na úpravu pedagogickej dokumentácie a spresňovanie dlhodobého zámeru univerzity. Implementujú sa nové predmety, najmä projektovo orientované, dochádza k snahe zaviesť odborné praxe/stáže študentov v podnikoch, zintenzívňuje sa spolupráca s firmami ohľadom ponuky pracovných miest pre študentov a pod., využívajú informácie a výsledky analýz pri optimalizácii pravidiel hodnotenia študentov a pri optimalizácii študijných plánov. Všetky fakulty na základe týchto informácií prijímajú nápravné opatrenia z pohľadu obsahovej náplne a pedagogických postupov v rámci jednotlivých predmetov, eliminujú duplicitnú výučbu v rámci viacerých súvisiacich predmetov, inovujú obsahovej náplň študijných programov a predmetov. Tieto informácie sú využívané tiež pri optimalizácii pravidiel prijímacieho konania a pri optimalizácii študijných plánov.

Inštitucionálna politika a prax, týkajúca sa používania informácií o spokojnosti študentov so študijnými programami a vzdelávaním sa v jednotlivých segmentoch javila nasledovne:

Segment manažmentu ŽUŽ a fakúlt uviedol, že informácie o spokojnosti študentov so študijnými programami a vzdelávaním slúžia na ŽUŽ v prvom rade na serióznou analýzu údajov od študentov

na úrovni pracovísk zabezpečujúcich študijný program a vzdelávanie. Výsledkom analýz sú úpravy obsahu predmetov s ohľadom na prepojenie teórie a praxe, pričom výrazne do popredia sa dostáva snaha o praktické výstupy riešení. Výsledky analýz sú využívané aj pri optimalizácii študijných plánov. Fakulty prijímajú na základe týchto informácií nápravné opatrenia z pohľadu obsahovej náplne študijných programov, pedagogických postupov, dostupnosti učebných zdrojov v rámci jednotlivých predmetov a študijných programov, čo má vyústiť do procesu zlepšovania kvality pedagogického procesu a obsahu štúdia so zameraním na úspešnejšie uplatnenie absolventov v praxi.

Segment študentov sa vyjadril v tom zmysle, že študenti majú možnosť vyjadriť svoju spokojnosť/nespokojnosť na stránke e-vzdelávania. Oceňujú však skutočnosť, že fakulty zaviedli vyplňovanie anonymných dotazníkov, kde študenti vyjadrujú svoj názor. Výsledky dopytovania sú následne predstreté na jednotlivé katedry a prijali sa aj opatrenia. V takomto istom zmysle odpovedali aj členovia, aj nečlenovia AS z radov študentov, avšak asi 25 % respondentov potvrdilo, že študenti si takto môžu vybaviť „účty“ s pedagógom, u ktorého bolo ťažšie absolvovať skúšku, alebo sa s ním nedalo dohodnúť na ústupkoch. Na FPEDAS sa osvedčilo, ak po dopytovaní boli študenti na stretnutí s prodekanom pre vzdelávanie oboznámení s tým, ako boli odstránené nedostatky, na ktoré poukazovali v dotazníkoch.

V oblasti **inštitucionálnej politiky a praxe, týkajúcej sa používania informácií o efektívnosti pedagógov a ich kvalite** segment manažmentu ŽUŽ a fakúlt uviedol, že rovnako, ako pri predchádzajúcom aspekte, sa na základe týchto informácií spracováva seriózna analýza údajov získaných od študentov na úrovni pracovísk zabezpečujúcich predmet. Pri zistení nedostatkov dochádza k rozhovorom vedúceho pracoviska (katedry zabezpečujúceho predmet) s garantom predmetu a s zabezpečujúcim učiteľom pre odstránenie prípadných nedostatkov a hľadajú sa nové možnosti zvýšenia efektivity výučby predmetu. Dôsledkom spracovania a analýzy tohto typu informácií je aj častejšie vykonávanie hospitácií najmä u predmetov s výskytom viacerých opakujúcich sa pripomienok. Ďalším dôsledkom je harmonizácia práv a kompetencií garanta predmetu a vedenia pracoviska (fakulty a katedry) s ohľadom na výber učiteľa, zabezpečujúceho daný predmet. Výber učiteľa je potrebné realizovať s ohľadom na odbornosť, ale aj komunikatívnosť so študentmi, dochádza k smerovaniu profilu vyučujúcich a k smerovaniu výskumného zamerania. Informácie sa teda využívajú na zabezpečenie kvalitnej úrovne študijných programov a predmetov. Sú podkladom pre aktualizáciu systému pracovných miest a štruktúry funkčných miest a pre definovanie požiadaviek vo výberových konaniach.

Inštitucionálna politika a prax, týkajúca sa používania informácií o profile študentskej populácie sa v názoroch jednotlivých druhov respondentov javila tak, že *segment manažmentu ŽUŽ* a fakúlt uvádza, že na základe prihlášok študentov na zvolený študijný program ŽUŽ analyzuje dodávateľov študentov (stredné školy) z celoplošného hľadiska (SR), porovnáva a vyhodnocuje zameranie strednej školy a odborného profilu študijného programu s kvalitou študentov, t. j. študijnými výsledkami študentov v študijnom programe a v tomto smere ŽU orientuje spoluprácu na výtýpované stredné školy, prijímajú sa opatrenia na podporu prekonania rozdielov v úrovni študentov (napr. zavedenie výberových predmetov na zlepšenie výsledkov v hlavných povinných predmetoch). *Respondenti - študenti* mali pri

odpovediach snahu chápať profil študentskej populácie skôr ako záležitosť poskytovania informácií ohľadom možností celoživotného vzdelávania a dištančnej formy štúdia. Potvrdili, že sú dostupné na webovej stránke ŽUŽ, hlavne v sekcii Ústavu celoživotného vzdelávania, ktorý informuje o svojej činnosti a prispôsobuje sa dopytu zo strany akademickej obce a verejnosti.

Inštitucionálna politika a prax, týkajúca sa používania informácií o dostupných učebných zdrojoch a zdrojoch na podporu študentov (náklady na učebné zdroje) je na ŽUŽ chápaná nasledovne:

Segment manažmentu ŽUŽ a fakúlt: Použitie uvedených informácií na ŽUŽ/na fakultách smeruje:

- k nárastu zodpovednosti garanta a nositeľa predmetu za priebežné sledovanie študijnej literatúry v jej množstve i kvality medzi študentmi;
- k ponuke možnosti učebných zdrojov aj z partnerských vysokých škôl (možnosť porovnávania obsahu predmetov a študijných programov škôl, ako nástroja na urýchľovanie zavedenia nových poznatkov do výučby);
- k tvorbe edičných plánov ŽUŽ.

Segment študentov: Informácie ohľadom dostupných učebných zdrojoch k jednotlivým predmetom sú uvedené v informačných listoch na vzdelávaní. Fyzickými zdrojmi predovšetkým sú knižnice, počítačové vybavenie a ako ľudská podpora pôsobia tútori, poradcovia, konzultanti. Momentálne sa najviac študenti usilujú získavať učebné zdroje pomocou internetu, pretože je to pre nich najpohodlnejšia a najlacnejšia cesta k informáciám. Univerzitná knižnica zlepšuje prístup ku zdrojom aj prostredníctvom čiastkových knižníc na jednotlivých útvaroch o ktorých sú študenti informovaní.

Vnímanie **inštitucionálnej politiky a praxe, týkajúcej sa používania informácií o kľúčových ukazovateľoch výkonu fakulty** je pri segmente *manažmentu ŽUŽ a fakúlt* nasledovné: Predmetné informácie sa na ŽUŽ využívajú na ich analýzu a prijatie nápravných opatrení (pravidelne, minimálne dvakrát ročne na úrovni fakúlt ako aj na úrovni univerzity) podľa kritérií Akreditačnej komisie MŠVVaŠ SR, ako aj podľa metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám.

Vnímanie **inštitucionálnej politiky a praxe, týkajúcej sa používania informácií o kľúčových ukazovateľoch výkonu fakulty** je pri *segmente študentov* nasledovné: Jednotlivé ukazovatele a opatrenia, ktoré fakulta/univerzita prijala, aby spĺňala kritériá, sú dostupné na web stránke. Študenti sa domnievajú, že určite sú podkladom pre ďalšie rozhodovacie procesy a ďalší vývoj ŽUŽ a fakúlt. Ako zaujímavé sa javí, že takmer 50 % respondentov z radov študentov vedelo identifikovať, že medzi kľúčové ukazovatele výkonu fakúlt patrí najmä počet uplatnených absolventov na trhu práce, zapájanie sa do výskumných projektov, tvorba publikácií, spolupráca s praxou, pretože čím je výraznejšia spolupráca s praxou, tým sa ľahšie študenti po ukončení školy uplatnia, sú zaujímavejší a atraktívnejší pre budúcich zamestnávateľov. Výrazným ukazovateľom výkonu ŽUŽ/fakúlt je podľa

študentov aj jazyková úroveň študentov a učiteľov, ktorá prispieva k lepšej prezentácii nielen fakulty, ale aj celej univerzity v odbornej komunite.

Zber informácií, ich analýza a využitie na ŽUŽ je podľa segmentu *manažmentu ŽUŽ a fakúlt* riadený vyššími riadiacimi orgánmi univerzity/fakulty, resp. priamo legislatívne MŠVVaŠ. V tomto prípade zber informácií je efektívny a údaje sú presné. Zo strany študentov je zber informácií poznačený relatívne nízkou návratnosťou (nízkou ochotou vyplňovania dotazníkov, či už v papierovej alebo elektronickej podobe). Situácia sa mení len s výrazne aktívnym prístupom k spätnej väzbe k študentom, t. j. na základe vysvetlenia a zdokumentovania toho, čo sa pričinením študentov na základe dopytovania zmenilo v pozitívnom slova zmysle.

Podľa názoru *členov AS z radov študentov* je efektívnosť zberu, analýzy a využívania informácií na ŽUŽ vysoká. Pravidelne sa uskutočňujú katedrové porady, kolégiá dekana, zasadnutie senátov, kde sa určujú ciele a zámery vývoja. Efektívna je aj informovanosť v rámci organizačnej štruktúry univerzity, ktorá je nastavená správne, čo sa prenáša aj na optimálne prerozdelenie zodpovedností na jednotlivých fakultách. Nečlenovia AS najčastejšie uvádzali, že o informácie nemajú núdzu, vedia, kde ich nájsť a sami ich aj poskytujú. Informácie o dianí na univerzite sú sprístupnené na internetovej stránke ŽU. Informácie týkajúce sa štúdia – termíny skúšok, prihlasovanie sa na skúšky, rozvrhy atď. sú umiestnené na intranete, ktorý je prístupný pedagógom i študentom. Podrobnejšie informácie týkajúce sa katedier či jednotlivých fakúlt, podávajú dekáni a vedúci katedier, a to formou osobných stretnutí so študentmi. Informácie potrebné k štúdiu poskytujú študentom študijné oddelenia fakúlt.

Inštitucionálna politika a jej implementácia v oblasti zverejňovania informácií o ponúkaných študijných programoch . Fakulty si nechávajú schvaľovať zásadné informácie príslušnou časťou akademickej obce, resp. povereným zamestnancom. Niektoré podliehajú schváleniu akademickým senátom, pričom nesmie dôjsť ku pozmeňovaniu týchto informácií, najmä čo sa týka ďalších podmienok pre prijatie na štúdium. Informácie o možnostiach štúdia majú štruktúrovanú formu rovnakú pre všetky fakulty. Zverejňujú sa podmienky prijímacieho konania, informácie o akreditovaných študijných programoch vo všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia, predpokladané počty uchádzačov prijímaných na štúdium v jednotlivých študijných programoch, profil absolventa, študijný program, predmety, informačné listy a pod. Zverejňujú sa informácie o očakávaných výsledkoch vzdelávania súvisiacich s ponúkanými študijnými programami, informácie o udeľovaní titulov na ŽU, informácie o učebných postupoch a ich hodnotení, o ďalších vzdelávacích príležitostiach pre študentov.

3.3.8 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania

Žilinská univerzita sa v rámci prepojenia stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania orientuje na zlepšenie adaptačného procesu novoprijatých študentov zo stredných škôl (SŠ), napr.: organizuje stretnutia s vedením fakulty a prezentácie o organizácii, podmienkach a priebehu vysokoškolského štúdia, zabezpečuje bližší kontakt so študijnými poradcami, neustále pracuje na zlepšovaní vzájomnej informovanosti (aj prostredníctvom predstaviteľov študijných skupín), uskutočňuje dôslednejšiu kontrolu priebežných výsledkov štúdia, organizuje stretnutia s odbornými katedrami a prehliadky laboratórií (s cieľom ukázať študentom ich možnosti v celom štúdiu vo zvolenom študijnom programe) a pod.

Pre ďalšiu podporu študentov prvého ročníka je vytvorený systém konzultácií z jednotlivých predmetov a štatút študijného poradcu. Pre študentov prvého ročníka sa pred začiatkom výučby realizuje seminár, na ktorom sú študenti podrobne informovaní o systéme vysokoškolského štúdia - o štruktúre a individuálnej tvorbe študijného plánu, o systéme hodnotenia štúdia, o organizácii štúdia, o učebných zdrojoch a ich dostupnosti a o mimoškolských aktivitách.

Univerzita sa pravidelne zúčastňuje na Veľtrhu pomaturitného vzdelávania ako vystavovateľ a v rámci tohto podujatia sa aktívne zúčastňuje aj prezentačných seminárov. Všetky fakulty univerzity sú prezentované formou spoločného výstavného stánku, kde môžu uchádzači, resp. ich rodičia či kariérni poradcovia zo stredných škôl získať aktuálnej informácie o ponúkaných študijných programoch, podmienkach prijatia, o podpore študentov študujúcich na univerzite (možnosti štúdia v zahraničí, IKT vybavenie, ubytovanie, záujmová činnosť a pod.). Žilinská univerzita využíva osvedčené aktivity na propagáciu štúdia: aktualizovanie informácií na portáli VŠ, spracovanie informácií o možnostiach štúdia a podmienkach prijímania na jednotlivé študijné programy, ich zverejnenie na webových stránkach jednotlivých fakúlt, spracovanie do tlačenej formy a distribuovanie potenciálnym uchádzačom (informačné letáky fakúlt, príspevky v celoštátnych publikáciách o štúdiu na vysokých školách), uverejňovanie informácií o možnostiach štúdia v celoštátnych denníkoch, návštevy stredných škôl, dni otvorených dverí fakúlt a ďalšie aktivity jednotlivých fakúlt. K zaujímavým formám spolupráce so strednými školami patrí spolupráca v oblasti vzdelávania učiteľov v rámci kontinuálneho vzdelávania, projekt e-Twinning (medzinárodná elektronická spolupráca škôl na projektovom vyučovaní), vedenie krúžkov informatiky pre deti základných a stredných škôl žilinského regiónu, vedenie krúžkov robotiky pre deti žilinských stredných škôl organizovanie súťaží pre žiakov stredných škôl (napr. súťaž robotov FIRST LEGO LANGUAGE, e.

Zvýšeniu záujmu o štúdium technických odborov a matematiky sa na ŽUŽ venovala pozornosť v projekte *Flexibilné a atraktívne štúdium na Žilinskej univerzite pre potreby trhu práce a vedomostnej spoločnosti* a v projekte POPULAS – *Popularizácia vedy a výskumu v oblasti informačných a komunikačných technológií na stredných školách*. V roku 2012 sme počas veľtrhov vzdelávania, dní otvorených dverí a pri zápise na štúdium získavali formou dotazníkového prieskumu u študentov stredných škôl a učiteľov poverených kariérnym

poradenstvom (výchovných poradcov) spätnú väzbu k miere informovanosti o vstupných podmienkach a možnostiach štúdia na univerzite.

Pripravenosť študentov SŠ na štúdium na VŠ možno chápať z dvoch hľadísk: z hľadiska získaných potrebných vedomostí a z hľadiska vyspelosti osobnosti a motivácie. Z prieskumu medzi pedagógmi (náhodný výber cca 15 pedagógov FPEDAS) však vyplynul aj poznatok, že niektorí študenti nedostatočne ovládajú gramatiku a ich písomný prejav na vysokej škole je poznamenaný veľkým množstvom gramatických chýb. Študentom tiež chýba samostatnosť, logické myslenie a schopnosť pracovať v tíme. Úroveň pripravenosti žiakov stredných škôl je závislá na kvalite absolventa strednej školy: kvalitní absolventi gymnázií sú pripravení adekvátne, majú dostatočný základ v predmetoch matematika a deskriptívna geometria, kvalitní absolventi stredných priemyselných škôl sú dostatočne pripravení hlavne v odborných predmetoch. Absolventi stredných škôl majú v posledných rokoch menej zvládnutý teoretický aparát, ale na druhej strane sú oveľa lepšie pripravení v oblasti komunikácie, informačných technológií a jazykovej gramotnosti.

Technické fakulty ŽUZ venujú pred nástupom do 1. ročníka a počas 1. ročníka zvýšenú pozornosť doplneniu a rozšíreniu vedomostí študentov z matematiky a z fyziky. Na viacerých fakultách sú v prvých ročníkoch zavedené výberové predmety, ktoré majú za úlohu pomôcť študentom zopakovať a prípadne doplniť poznatky najmä z matematiky a z fyziky

Fakulty (študijní poradcovia) sa snažia viesť študentov v prvom ročníku vysokoškolského štúdia k prevzatíu zodpovednosti za svoj vlastný proces učenia sa tým, že ťažisko absolvovania predmetu a hodnotenie výsledkov vzdelávania prenáša obdobia priebehu semestra, čím sledujeme, aby sa študent pripravoval systematicky a tým aj získaval trvalejšie vedomosti v porovnaní s nárazovým učením sa pred skúškou.

Študent si v rámci kreditového systému môže určiť tempo štúdia. Od dňa zápisu má študent k dispozícii kompletný prehľad jeho študijných povinností na celú dĺžku štúdia, má možnosť spolupracovať so študijnými poradcami, ktorí sú určení pre každý študijný program. Študenti majú dostatočné študijné zdroje k predmetom, vrátane e-learningového systému vzdelávania, kladie sa dôraz na samostatnú prácu študenta a prácu študenta v tímoch (semestrálne práce, prípadové štúdie). Odborná autonómia študenta sa rozvíja najmä vo vyšších ročníkoch štúdia – študent samostatne rieši viac druhov projektových úloh – vrátane získavania zdrojov vzdelávania, prieskumu problematiky, prípravy experimentu a spracovania výsledkov.

Oslovené stredné školy, ktoré reagovali na žiadosť o vyplnenie dotazníka, hodnotili fungovanie vzťahov medzi ich strednou školou a ŽUŽ a jej fakultami pozitívne. Spolupráca existuje pri tvorbe školských vzdelávacích programov, pri organizácii exkurzií, pri konzultovaní potrebných odborných problémov, pri spolupráci na projektoch a pod. Medzi silné stránky zaradovali respondenti hlavne sprostredkovanie reálneho diania na vysokej škole a možnosť účasti žiakov SŠ na exkurziách na Žilinskej univerzite. Na niektorých stredných školách prebieha kontakt s univerzitou iba prostredníctvom propagačných materiálov o ŽUŽ a jej fakultách, ktoré prichádzajú aktuálne pre každý akademický rok.

Respondenti z prostredia SŠ uviedli, že študenti, ktorí majú záujem a chcú sa učiť, sú dobre pripravení na vysokoškolské štúdium, odborné informácie majú podané v dostatočnej a kvalitnej podobe.

Čo sa týka existencie formálnych (oficiálnych) fór na miestnej, regionálnej, resp. národnej úrovni, kde môžu zástupcovia VŠ a SŠ sektorov spolu komunikovať, respondenti vo väčšine prípadov nevedeli o existencii takýchto fór. Niektorí uviedli, že pravidelne sú uskutočňované porady výchovných/kariérnych poradcov, ktoré organizujú vyššie územné celky.

Na stredných školách, ktoré sme oslovili existujú zaužívané formy práce s talentovanými študentmi. Na SŠ neexistujú špecifické opatrenia pre študentov s dobrými predpokladmi a záujmom o technické alebo prírodovedné predmety. Na gymnáziách považujú za tieto opatrenia skutočnosť, že žiaci si môžu vybrať voliteľné predmety. Respondenti konštatovali, že neexistuje špecifická podpora pre študentov (ich rodičov) pred vstupom na VŠ. Niektoré SŠ považujú za špecifickú podporu organizáciu dní otvorených dverí na vysokých školách a možnosť osobných alebo písomných konzultácií na VŠ.

Niektoré SŠ vôbec nesledujú progres študentov na vysokej škole. Stredné školy uviedli, že zdôrazňujú svojim žiakom výhody štúdia na vysokej škole, ich uplatnenie v reálnom živote, ponúkajú im možnosť doučovania. Niektoré SŠ poskytujú študentom možnosť navštevovať konzultácie s vyučujúcimi a s výchovnou poradkyňou. Respondenti z prostredia SŠ uviedli, že by bolo potrebné riešiť na stredných odborných školách predmet matematika. Mnohí žiaci stredných odborných škôl sú odradení od pokračovania v ďalšom štúdiu technických a prírodovedných odborov pre nedostatočnú pripravenosť z matematiky. Z prostredia gymnázií sú navrhované opatrenia, ktoré sú zamerané na zintenzívnenie konzultácií, prípadne organizovanie študentských dní, zameraných na adaptáciu študenta v zmenenom prostredí. ŽUŽ pravidelne poskytuje informácie o štúdiu na ŽUŽ gymnáziám, odborným školám a pedagogicko-psychologickým poradniam. Poradenstvo sa uskutočňuje formou priamych návštev na stredných školách a prezentáciami v rámci veľtrhov vzdelávania, pričom sa táto činnosť rozšírila na viaceré regióny SR a do Českej republiky. Všetky formy komunikácie sú spojené s poradenstvom s cieľom, aby už pri voľbe študijného programu uchádzač získal všetky potrebné informácie a tak bol eliminovaný jeho odchod zo štúdia kvôli nesplneným očakávaniam.

ŽUŽ je aktívnym členom klastra informačno-komunikačných technológií *z@ict*, kde majú zastúpenie aj stredné školy, pričom jedným z cieľov klastra je pôsobiť na obsah vzdelávania na stredných školách smerom k požiadavkám vysokých škôl a podnikovej praxe. Prostredníctvom viacerých projektov (napr. projektu POPULAS) ŽUŽ napomáha popularizácii vedy a techniky u stredoškolských študentov a správne nasmerovanie ich ďalšieho štúdia na vysokých školách. ŽUŽ prostredníctvom jej pôsobenia v monitorovacom výbore *Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja* v časti *Poznatková ekonomika* a v časti *Ludské zdroje* aktívne pôsobí v oblastiach orientovaných na stredné školy a stredoškolačkov s cieľom zlepšiť kvalitu stredoškolského vzdelávania a správne nasmerovať ich orientáciu.

3.3.9 Identifikované bariéry implementácie ESG na ŽUŽ

Vo väzbe na analýzu súčasného stavu v oblasti zabezpečovania kvality vzdelávania je možné identifikované bariéry implementácie noriem ESG v podmienkach ŽUŽ sumarizovať v nasledovných bodoch:

- nedostatočná úroveň (podrobnosť) sledovania príčin nezamestnanosti absolventov;
- nižšia miera uplatnenia procesného prístupu k zabezpečeniu kvality vzdelávania;
- nedostatočné zapojenie všetkých zainteresovaných strán do procesu zabezpečovania kvality;
- náročnosť a rozsiahlosť analytických prác, ktoré implementáciu ESG v úvodnej fáze riešenia sprevádzajú a sú nutné pre dokonalé poznanie požiadaviek všetkých zúčastnených strán na kvalitu procesu vzdelávania;
- nedostatočná motivácia pedagogických zamestnancov, nedostatočná flexibilita systému a zamestnancov pri implementácii zmien;
- neochota študentov a vyučujúcich zapojiť sa do hodnotenia kvality;
- neochota overiť a kontrolovať správnosť postupov na hodnotenie študentov na úrovni skúšajúceho;
- rozdielnosť názorov na vytvorený systém hodnotenia pedagógov;
- nedostatočná spätná väzba od zamestnávateľov;
- nedostatočná informovanosť o obsahu noriem ESG a neochota v oblasti jej zvýšenia;
- rozmanitosť názorov na implementáciu ESG zamestnancov aj vo vrcholových riadiacich pozíciách.

Najviac špecifických prekážok implementácie ESG sa vyskytlo v oblasti zhromažďovania, využívania a zverejňovania informácií na ŽUŽ, ktoré sú zo strany segmentu manažmentu ŽUŽ a fakúlt identifikované nasledovne:

- absencia presnejších informácií o absolventoch - pomôcť by mohli orgány štátnej správy, resp. priamo úrady práce, ktoré by mali poskytovať analýzy nielen o tom, či absolvent našiel prácu, ale aj kde pracuje;
- nejednotný prístup v rámci celej univerzity;
- nedostatočné personálne kapacity potrebné na zber, spracovanie, vyhodnocovanie a zverejňovanie informácií;
- nevyhnutná vyššia administratívna záťaž na zamestnancov a s tým súvisiaca nechť akéhokoľvek ďalšieho vypisovania tabuliek (*aby to neboli tabuľky pre tabuľky*);
- nedostatočné financie potrebné na oceňovanie zamestnancov, ktorí budú zodpovední za zber, vyhodnocovanie a zverejňovanie informácií;
- nedostatočné voľné časové kapacity potrebné pre túto činnosť.

Možnosti zlepšenia identifikoval segment manažmentu a fakúlt ŽUŽ v predmetnej oblasti nasledovne:

- požiadavky na informácie môžu byť z rôznych zdrojov a môžu byť zhromažďované na viacerých úložiskách bez vzájomnej väzby, resp. informovanosti, t.j. potreba odstránenia duplicity, preto je potrebné zlepšiť koordináciu pri zbere a analýze informácií na úrovni univerzity, aby nedochádzalo k duplicite vykonávaných činností a aby boli zber, analýza a vyhodnotenie vykonávané jednotným postupom;

- vypracovať a dodržiavať na ŽUŽ a jej fakultách základné prístupy k zberu a systému manažovania a poskytovania informácií;
- presnejšie definovať obsahy jednotlivých vytváraných informačných zdrojov, prípadne aj určitú zjednocujúcu formu na celej univerzite (napr. web stránky);
- znížiť množstvo existujúcich systémov a databáz, ktoré obsahujú identické údaje, ktoré nie sú vzájomne prepojené a ktoré musia byť zamestnancami viacnásobne aktualizované.

Segment študentov – členov a nečlenov AS najčastejšie uvádzal, že za najväčšiu prekážku využitia informácií, ktoré im poskytuje ŽU, považujú nedostatok času potrebného na venovanie sa všetkým poskytovaným informáciám. Ďalším faktorom, ktorý študenti negatívne hodnotili, bola občasná neaktuálnosť niektorých dostupných informácií. Čo sa týka neochoty vyplňovať dotazníky o kvalite výučby a prístupoch pedagógov prostredníctvom AIVS pri 98 % respondentov táto neochota pramení z obavy o odhalenie autora kritického názoru a z následkov pre študenta.

Veľmi špecificky vyznievajú vyjadrenia sa k prekážkam implementácie ESG od segmentu, ktorý zahŕňal manažérov zodpovedných za kvalitu na ŽU a jej fakultách:

- *Hodnotenie výkonu zamestnancov* – interné informácie - každoročne prináša práce hľadanie a sústreďovanie informácií, ktoré už v databázových systémoch existujú. Stálo by za námahu vybudovať alebo zakúpiť informačný systém, ktorý by tieto požadované informácie čítal a automaticky vkladal do elektronického formulára, ktorý by bol dodatočne doplňovaný a odsúhlasený zamestnancom, teda osobou, ktorej sa hodnotenie týka, a jeho priamym nadriadeným. Až vtedy by mal význam takýto systém, ktorý by ponúkal obraz o vývoji jednotlivých sledovaných parametrov či už z úrovne univerzity, fakulty alebo katedry. Dnes v spoločnostiach takéto systémy bežne fungujú s grafickými výstupmi, tzn. že riešením by bolo získanie štandardného riešenia pod označením MIS – manažérske informačný systém. Systém sa napája na akékoľvek zdroje údajov. Tieto systémy sú už využívané aj na vysokých školách v SR.
- *Projekty – interné informácie - verejné informácie*: chýba komplexný systém pre projekty, ktorý by obsahoval verejnosti dostupnú a verejnosti nedostupnú časť. Systém by umožnil z rôznych úrovní poskytnúť požadované informácie nielen ekonomické, ale aj vyťaženie zamestnancov, plánované a skutočne odpracované hodiny, dosiahnuté výsledky, zoznam špecialistov pre danú oblasť, získané technické prostriedky a pod. Taktiež by obsahoval a poskytoval podklady pre hodnotenie výkonu zamestnancov. Na niektorých katedrách je aplikovaný pre túto oblasť SharePoint (systém pre správu a riešenie úloh na projekte). Pre evidenciu základných informácií z prostredia ŽUŽ a do prostredia ŽUŽ by mohol byť riešením databázový systém s nadstavbou MIS kvôli získaniu rýchleho náhľadu na jednotlivé sledované parametre. Tieto systémy sa veľmi ľahko pripájajú na akékoľvek dátové zdroje. V tejto oblasti je uskutočnený významný krok vpred prostredníctvom riešenia projektu Žilinskej univerzity *Rozvoj ľudských zdrojov s podporou integrovaného informačného systému na hodnotenie vedecko-výskumných výsledkov*¹.

¹ http://www.uniza.sk/document/Vyhodnotenie_dotaznika_ZU_final_3_12.docx

Špecifické prekážky vo väzbe na vplyv ESG na kurikulá a hodnotenie kvality zo strany študentov, akademických zamestnancov, ako aj zamestnancov s rozhodovacími právomocami boli prezentované v nasledujúcich negatívach, ktorými je charakteristická súčasná situácia na ŽUŽ:

- tolerovanie študijných programov, ktoré sú akreditované, ale boli do akreditačnej komisie predložené tak, že absolventi po ukončení štúdia (na akreditovanom študijnom programe) sú nekvalifikovanými zamestnancami vo zvolenom odbore podľa platnej legislatívy;
- absencia sledovania nezamestnanosti absolventov;
- nedostatočné porovnávanie vedomostí na jednotlivých VŠ, možnosť riešenia napr. implementáciou projektu AHELO;
- absencia priradenia významnosti samohodnoteniu podľa modelu CAF;
- nejednotnosť a voľnosť VŠ pri aplikovaní štandardov kvality vzdelávania;
- nedostatočná úroveň kvality kurikul a uplatnenia procesného prístupu k zabezpečeniu kvality vzdelávania.

Prekážky pri implementácii ESG noriem, Časť 1, súvisiacich s rozhodovacou právomocou zo strany študentov, akademických zamestnancov, ako aj zamestnancov s rozhodovacími právomocami boli zo strany respondentov identifikované nasledovne:

- náročnosť a rozsiahlosť analytických prác, ktoré implementáciu ESG v úvodnej fáze riešenia sprevádzajú a sú nutné pre dokonalé poznanie požiadaviek všetkých zúčastnených strán na kvalitu procesu vzdelávania;
- nesytemový prístup ústredných orgánov v oblasti školstva pri prijímaní strategických rozhodnutí, nedostatočná motivácia pedagogických zamestnancov, nedôslednosť pri implementácii systémov zabezpečenia kvality vzdelávania;
- neochota študentov a vyučujúcich zapojiť sa do hodnotenia kvality;
- rozdielnosť názorov na vytvorený systém hodnotenia nedostatočná spätná väzba od zamestnávateľov;
- vysoké vekové kategórie VŠ učiteľov, ktorí nechcú meniť zaužívané postupy a na druhej strane neskúsenosť mladých učiteľov;
- nedostatočná informovanosť o obsahu noriem ESG;
- rozmanitosť názorov na implementáciu ESG u zamestnancov vo vrcholových riadiacich pozíciách.

3.3.10 Záver

Naplnením cieľov projektu IBAR sa na ŽUŽ rozšírila báza poznania o súčasnom stave zabezpečovania kvality vzdelávania. V priamej nadväznosti sa na ŽUŽ začal riešiť projekt *Rozvoj kultúry kvality na Žilinskej univerzite na báze európskych štandardov vysokoškolského vzdelávania*, v rámci operačného programu Vzdelávanie. V rámci tohto projektu sa vytvára stratégia trvalého zlepšovania kvality vzdelávania obsahujúca záväzok k rozvoju kultúry kvality vo vzťahu k zainteresovaným stranám, ako aj systém schvaľovania, pravidelnej revízie a kontroly účinnosti vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania. Tento záväzok

vyplýva aj zo schválených legislatívnych úprav a z procesu komplexnej akreditácie, ktorá ŽUŽ a všetky univerzity v Slovenskej republike čaká v roku 2014.

3.4 Monitoring vnútorného systému zabezpečovania kvality vzdelávania na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave

Michaela Pašteková

Štúdium na vysokej škole s umeleckým zameraním má špecifický charakter. Čiastočne odlišný je spôsob výučby v jednotlivých študijných programoch, osobité je prijímacie konanie a ani hodnotenie výsledkov štúdia nezodpovedá štandardom ostatných vysokých škôl. Vyplýva to už zo samotnej povahy študovaných odborov, ktoré aj mimo akademického prostredia vzbudzujú otázky, či je kvalita umenia merateľná alebo či môžeme presne definovať kritériá hodnotenia umeleckých výstupov.

Referenčnou v nasledujúcej štúdií bude Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave (ďalej VŠVU), ktorá vznikla 9. júna 1949 a bola prvou vysokou školou na Slovensku zameranou na komplexné štúdium výtvarného umenia. Dodnes je jedinou vysokou školou, ktorá dlhodobo vzdeláva a vychováva absolventov v študijných odboroch výtvarné umenie, dizajn, reštaurovanie a architektonická tvorba v takomto rozsahu, obsahu a jedinečnosti. V súčasnosti je členená na dvanásť katedier a Kabinet kresby a ponúka možnosť denného štúdia na bakalárskom a magisterskom stupni a možnosť denného aj externého štúdia na doktorandskom stupni.

VŠVU je riadená rektorom, ktorý pre jednotlivé úseky činností menuje prorektorov. Na čele každej katedry stojí vedúci katedry, ktorý je volený na päť rokov vo výberovom konaní. Keďže VŠVU nie je delená na fakulty, nemá dekanov ani prodekanov. Poradným orgánom rektora v odborných a koncepčných otázkach je Umelecká rada VŠVU (ďalej UR VŠVU). Správna rada VŠVU (ďalej SR VŠVU) je orgánom, ktorý dohliada na škole na verejný záujem a hospodárenie.

Vzhľadom na vyššie naznačené osobitosti bolo pre VŠVU do istej miery výzvou zapojiť sa v roku 2011 do projektu IBAR, zameranom na identifikáciu bariér pri implementácii Noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania (ďalej ESG). Projekt prijala ako príležitosť analyzovať vlastnú stratégiu zabezpečovania a monitorovania kvality vzdelávania, porovnať ju s normami odporúčanými v ESG a na základe zistení zapracovať prípadné zmeny a odporúčania. Vzhľadom na medzinárodný charakter projektu bolo pre VŠVU zaujímavé a inšpiratívne konfrontovať vlastné výsledky analýz s vysokými školami iných európskych krajín. Zároveň projekt umožnil na škole rozšíriť povedomie o ESG. Pred jeho začiatkom boli s európskymi normami zabezpečovania kvality oboznámení len niektorí členovia vrcholového manažmentu (najmä rektor, prorektor pre štúdium a vybraní členovia Akademického senátu VŠVU či UR VŠVU). Spomedzi ostatných akademických pracovníkov s ESG čiastočne pracujú len pedagógovia, ktorí sa zaoberajú problematikou kvality výučby, hodnotiacich procesov vzdelávania či Bolonským procesom. Vedomie študentov o ESG je takmer nulové, hoci, ako sa vyjadrili napríklad študenti zastúpení v Akademickom senáte VŠVU (ďalej AS VŠVU), na jeho zasadnutiach sa

diskutuje aj o nástrojoch zabezpečujúcich hodnotenie výučbového procesu (najmä študentská anketa).

V posledných rokoch bola VŠVU oslovená s výzvou zapojiť sa do viacerých projektov týkajúcich sa aj zabezpečovania a sledovania kvality vzdelávania (napr. projekt AHELO). Avšak nie je zatiaľ veľa takých projektov, ktoré by zohľadňovali špecifiká vysokých škôl s umeleckými odbormi.

3.4.1 Vnútroňný systém zabezpečovania kvality vzdelávania

V tejto kapitole predstavíme vybrané zistenia, vyplývajúce z analýzy stratégie zabezpečovania kvality na VŠVU vzhľadom na ESG 1.1. Spomenutá norma hovorí, že

...vysoké školy by mali disponovať politikou a súvisiacimi postupmi na zabezpečovanie kvality a štandardu svojich študijných programov a udeľovania akademických titulov... Stratégia, politika a postupy by mali mať formálny status a mali by byť verejne dostupné¹.

Systém zabezpečovania kvality na VŠVU nemá zatiaľ podobu uceleného formálneho dokumentu. Na základe analýz vybraných predpisov, smerníc a správ však možno konštatovať, že tu existujú metodologické postupy zabezpečovania a monitorovania kvality, implementované sú však vo viacerých oficiálnych dokumentoch VŠVU, napr. v Dlhodobom zámere VŠVU na obdobie rokov 2012 – 2018, v Štatúte VŠVU, výročných a hodnotiacich správach VŠVU.

Predovšetkým v Dlhodobom zámere VŠVU sú definované základné priority týkajúce sa zabezpečovania, sledovania a hodnotenia kvality vzdelávacieho procesu, spočívajúce hlavne v systematickom rozvoji vzdelávacej, umeleckej a výskumnej činnosti. Medzi priority patrí udržateľnosť uskutočňovaných študijných programov a priznaných habilitačných a inauguračných práv v študijných odboroch VŠVU, podpora rastu kvalifikačnej štruktúry vysokoškolských učiteľov, integrácia VŠVU do Európskeho vzdelávacieho priestoru, zabezpečovanie kvalitnej infraštruktúry pre vzdelávací proces, vytváranie podmienok na zvýšenie podielu na hodnotenej umeleckej a publikačnej činnosti tvorivých pracovníkov, ako aj zintenzívnenie prezentácie výsledkov VŠVU smerom k verejnosti.

Kvôli udržaniu popredného postavenia medzi vysokými školami s umeleckým zameraním, VŠVU si kladie za cieľ striktnejšie a jasnejšie diverzifikovať jednotlivé stupne štúdiá a tým aj presnejšie vymedziť profil absolventov jednotlivých študijných programov v rámci bakalárskeho, magisterského a doktorandského štúdiá:

¹ Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania. Európska asociácia na zabezpečovanie kvality v oblasti vysokoškolského vzdelávania, 2009, Helsinki, 3. vydanie, s. 15. Dostupné online: <http://www.enqa.eu/files/ESG%20in%20Slovak.pdf>

Rovnako podstatným cieľom je gradácia a zvyšovanie nárokov na jednotlivých stupňoch štúdia s jasnejšie vymedzenými požadovanými zručnosťami, vedomosťami a kompetenciami.¹

Vedenie školy, ktoré nastúpilo vo februári 2011, začalo v súlade s definovanými cieľmi realizovať čiastočnú reformu výučby, ktorá sa zamerala najmä na revíziu aktuálnej skladby praktických aj teoretických predmetov. Diskusia o plánovaných zmenách a konkrétnych krokoch ich zavádzania sa realizovala prostredníctvom otvorených diskusií vedenia so všetkými členmi jednotlivých katedier aj so zástupcami študentov. Výsledkom tohto dlhodobšieho procesu by malo byť aj jasnejšie zdefinovanie politiky zabezpečovania kvality, ktorá by mala priamo reflektovať ESG.

Napriek tomu, že aktuálne VŠVU pri stratégii zabezpečovania kvality vzdelávania explicitne nevychádza z noriem zdefinovaných v ESG, zistenia ukazujú, že viaceré z nich dlhodobo v praxi aplikuje. Okrem vyššie uvedených zámerov a krokov, ktoré majú v nasledujúcich rokoch priniesť zvýšenie kvality vyučovacieho procesu, na viacerých úrovniach sa škola zapája aj do sledovania a hodnotenia kvality výučby. V internom prostredí to je najmä hodnotenie kvality pedagógov, pedagogického procesu, úrovne a nastavenia študijných programov cez nástroje ako sú študentská anketa, ankety uchádzačov o štúdium, zasadnutia katedier, senátu, kolégiá rektora, pedagogická rada, evidencia umeleckej a publikačnej činnosti, výročné správy, hodnotiace správy. Externé prostredie sa do hodnotiaceho procesu zapája prostredníctvom zástupcov z externých inštitúcií v skúšobných či hodnotiacich komisiách a širšia verejnosť sa s výsledkami školy oboznamuje cez tzv. prieskumy semestrálnych prác, na výstavách diplomových a dizertačných prác či cez iné školské výstavy a podujatia. Niektoré z vymenovaných nástrojov bližšie rozoberieme v nasledujúcich kapitolách štúdie.

Značnú pozornosť sa VŠVU snaží venovať aj výskumnej činnosti, ktorá je tiež jedným z dôležitých ukazovateľov výkonu školy. V roku 2001 bol založený Inštitút umenia a vedy, ktorého hlavným zámerom bolo prispieť k rozvoju základného a aplikovaného výskumu na VŠVU. Od začiatku sa v ňom realizoval výskum jednak v rovine zamerania na využívanie informačných a komunikačných technológií a jednak v rovine teórie umenia. V roku 2009 bol inštitút premenovaný na Centrum výskumu VŠVU a bol rozdelený na Oddelenie digitálnych technológií a Sekciu vizuálnych a kultúrnych štúdií. Pracovníci sekcie majú zaradenie vedecko-výskumných pracovníkov a aktívne sa zapájajú aj do pedagogického procesu (pedagogický úväzok majú definovaný aj v pracovnej náplni) a to jednak formou vedenia vlastného predmetu (ktorého obsah zodpovedá výskumnej úlohe) a jednak účasťou v rôznych komisiách (či už pri štátnych skúškach alebo obhajobách semestrálnych, bakalárskych, magisterských alebo doktorandských projektov). Figurujú tiež ako konzultanti a oponenti bakalárskych, magisterských či dizertačných prác. Záverečným výstupom činnosti výskumného pracovníka je vedecká publikácia alebo skriptá, pričom kvalita výstupu je

¹ Dlhodobý zámer Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave na obdobie rokov 2012 – 2018. Dostupný online: http://www.vsvu.sk/skola/dlhodoby_zamer/

zabezpečovaná niekoľkými odbornými oponentúrami z externého prostredia. Pod Centrum výskumu VŠVU je zaradená aj edičná činnosť školy, pričom publikácie tvoria jeden z výrazných výstupov vedecko-výskumnej činnosti. Popri vedeckých publikáciách, ktoré sú určené aj pre komerčný predaj, vydáva VŠVU tiež skriptá a učebné materiály pre interné potreby školy.

Výskum na jednotlivých katedrách, a teda umelecká a vedecká tvorivá činnosť pedagógov, prebieha nasledovnými spôsobmi:

- vlastná umelecká a publikačná činnosť;
- umelecké alebo vedecké projekty, ktoré môžu byť inštitucionálne, prebiehať v rámci katedry alebo niektorej grantovej schémy (napr. KEGA, VEGA). Tieto projekty sú často realizované väčšou riešiteľskou skupinou, nie neobvyklá je spolupráca viacerých katedier na jednej výskumnej úlohe, či dokonca prepojenie VŠVU s inými školami alebo kultúrnymi a odbornými pracoviskami. Individuálna odborná a umelecká činnosť pedagógov je monitorovaná predovšetkým prostredníctvom evidencie výstupov v Centrálnom registri publikačnej činnosti (ďalej CREPČ) a Centrálnom registri umeleckej činnosti (ďalej CREUČ). Bohatá umelecká činnosť školy je prezentovaná cez individuálne výstupy pedagógov v externých inštitúciách, ale aj prostredníctvom školskej Galérie Medium. Tá prostredníctvom výstav, workshopov a diskusných večerov prezentuje odbornej aj laickej verejnosti tvorivú činnosť študentov a pedagógov školy.

Výsledky vedecko-výskumnej a umeleckej činnosti sú považované za kritérium kvality a sú brané do úvahy v prípade interných hodnotení školy, v internej metodike rozdeľovania rozpočtu na katedry, pri kvalifikačnom raste pedagógov. Takisto sú zohľadňované pri akreditáciách študijných programov a v procesoch prípadných externých evaluácií školy. Navyše sú dôležité aj pri grantovej politike. Škola tiež využíva finančné stimuly pre katedry a jednotlivých pedagógov s najvyššou aktivitou v oblasti vedeckej a umeleckej činnosti (najmä na základe údajov z CREPČ a CREUČ).

3.4.2 Politika dostupnosti štúdia

Jedným z dôležitých strategických nástrojov vysokej školy, ako uvádza aj norma ESG 1.7, je pravidelné informovanie verejnosti o študijných a vedeckých výsledkoch študentov, pedagógov či výskumných pracovníkov, ako aj zabezpečovanie dostatočnej informovanosti o náplni študijných programov pre potenciálnych záujemcov o štúdium.

Základným nástrojom komunikácie VŠVU s verejnosťou je najmä jej internetová stránka (www.vsvu.sk), ktorá v roku 2013 prešla zásadnou vizuálnou aj obsahovou rekonštrukciou. Ako vyplýva z ankiety, ktoré VŠVU začala v roku 2011 robiť s účastníkmi prijímacích konaní (formou dotazníkov), internetová stránka školy je prvým miestom, kde záujemcovia o štúdium na VŠVU hľadajú informácie o aktuálne otváraných študijných programoch, profile absolventov týchto programov, organizácii štúdia a podmienkach prijímacieho konania.

Dostupné sú tam aj informácie o habilitačných a inauguračných konaniach. Pozvánky na školské podujatia, výstavy, verejné prednášky či prezentácie sú zverejňované aj na sociálnych sieťach.

Podrobnosti o štúdiu, jeho organizácii, povinnostiach a právach študentov sú verejne dostupné na internetovej stránke školy aj v nasledujúcich dokumentoch: Štatút VŠVU, Študijný poriadok VŠVU, Štipendijný poriadok VŠVU, Vnútorň predpis o školnom a poplatkoch spojených so štúdiom na VŠVU, Vnútorň predpis o prijímacom konaní, Študijná rukoväť (v slovenskom aj anglickom jazyku), Výročné správy. V internom prostredí školy sú niektoré informácie spojené so štúdiom zverejnené a prístupné pedagógom a študentom aj cez AIS.

Politika dostupnosti štúdia VŠVU vychádza zo všeobecne definovaných zásad o dostupnosti štúdia v zákone o vysokých školách. Zodpovednosť za zaistenie a monitorovanie dostupnosti štúdia spadá do kompetencií predovšetkým prorektora pre štúdium, čo deklaruje aj Štatút VŠVU.

Všeobecne možno konštatovať, že VŠVU je otvorená akýmkoľvek študentom bez ohľadu na rasu, pohlavie, či sexuálnu orientáciu, čo sa prejavuje aj tým, že podporuje podujatia, ktoré upozorňujú na diskrimináciu v týchto oblastiach. Vychádza a riadi sa princípmi formulovanými v Bolonskej deklarácii, nakoľko sú aplikované aj v rámci národnej politiky. Vo vzťahu ku kohortám VŠVU osobitnú politiku vypracovanú nemá, pretože tvoria veľmi malý podiel v rámci celkového počtu študentov. Spomedzi rôznych kohort na VŠVU sa stretávame najmä so sociálne znevýhodnenými študentmi (približne 15 % ročne z celkového počtu študentov). Ich štúdium a jeho finančná podpora formou sociálnych štipendií prebieha v súlade so zákonom o vysokých školách a v súlade so Štipendijným poriadkom VŠVU. Zahraniční študenti navštevujú VŠVU v rámci zahraničných mobilit, pričom ich študijné pobyty u nás majú stále zvyšujúcu sa tendenciu. Prispieva k tomu aj skvalitnenie informácií poskytovaných o štúdiu v anglickom jazyku, preklad Študijnej rukoväte a rozširovanie počtu predmetov vyučovaných v anglickom jazyku. Navyše, na začiatku zimného semestra sa koná tzv. Orientation Day, ktorý je povinný pre všetkých zahraničných študentov začínajúcich štúdium na VŠVU prostredníctvom výmenného programu Erasmus. Na stretnutí dostanú základné informácie o priebehu a pravidlách štúdia a sú informovaní o najdôležitejších krokoch či povinnostiach spojených s ich pobytom na Slovensku (poistenia, ubytovanie, stravovanie, doprava a pod.). Súčasťou Orientation Day je aj prezentácia všetkých katedier VŠVU, spojená s diskusiou a neskôr návštevou vybraných ateliérov. Až následne sa zahraničný študent definitívne rozhodne, na ktorý študijný program a do ktorého ateliéru nastúpi.

Ostatné typy kohort (starší študenti, príslušníci etnických skupín a pod.) sú na VŠVU zastúpené v počte menej ako 0,5 % ročne v rámci celkového počtu študentov a v rámci štúdia sa im nekladú žiadne prekážky. Na internetovej stránke VŠVU zatiaľ absentujú informácie špeciálne určené napríklad zdravotne hendikepovaným študentom, keďže počet študentov so zdravotným postihnutím predstavuje vzhľadom k celkovému počtu študentov približne len 0,5 %. Tento nízky počet je zapríčinený najmä špecifickým charakterom študijných

programov VŠVU. Nakoľko základom vzdelávacích činností v rámci jednotlivých študijných programov je práca s vizualitou, táto skutočnosť prakticky úplne zamedzuje možnosť absolvovať štúdium prípadným uchádzačom so zrakovým postihnutím. Uchádzači s iným zdravotným postihnutím ako zrakovým môžu absolvovať štúdium na VŠVU bez akýchkoľvek administratívnych či inštitucionálnych prekážok, pričom sa im zohľadňujú ich individuálne požiadavky na jeho rovnocenné absolvovanie (napr. prítomnosť asistenta). Pri ťažších telesných postihnutiach by mohli nastať komplikácie pri realizácii remeselne náročnejších úkonov, čo by vyžadovalo individuálny prístup pedagógov. Keďže sa však celkovo na umeleckých vysokých školách pracuje výrazne aj manuálne či so zvukom, záujem o štúdium z radov uchádzačov s telesným postihnutím nie je vysoký.

3.4.3 Hodnotenie študentov

V tejto kapitole sa zameriame na samotný systém hodnotenia študentov a výučbového procesu. Problematiku hodnotenia sa týka norma ESG 1.3:

Študenti by sa mali posudzovať na základe publikovateľných kritérií, predpisov a postupov, ktoré sú dôsledne uplatňované.

Ak sa pozrieme na implementáciu uvedenej normy v prostredí VŠVU, môžeme konštatovať, že prebieha systematicky a dlhodobo, hoci opäť nie s priamou referenciou na ESG. Hodnotiace postupy na VŠVU, vzhľadom na charakter študijných programov, vykazujú viacero špecifik.

VŠVU sa usiluje venovať otázkam hodnotenia študentov značnú pozornosť a to nie len preto, aby prebiehalo v súlade so zákonom o vysokých školách a Študijným poriadkom VŠVU, ale dbá na zabezpečenie a udržanie čo najvyššej miery objektivity a nezáujatosti v procese hodnotenia. Cieľom VŠVU je, aby sa v kritériách hodnotenia reflektoval charakter študijných programov a aby sa v priebehu skúšok posudzovali vedomosti a zručnosti zodpovedajúce profilu absolventa daného študijného programu v danom stupni štúdia.

V súčasnosti považuje VŠVU metódu hodnotenia študentov za dobre nastavenú. Výrazným špecifickým prvkom, ktorý ju odlišuje od iných vysokých škôl, je najmä hodnotenie semestrálnych ateliérových prác a záverečných prác. Samozrejme, študenti VŠVU sú hodnotení aj v rámci predmetov iných typov (odborné, teoretické), no tie sa pokiaľ ide o hodnotenie nijako zvlášť neodlišujú od štandardných spôsobov hodnotenia na iných vysokých školách.

V štruktúre študijných plánov študijných programov predstavuje ateliérová výučba tretinu hodinovej dotácie a kreditov na bakalárskom štúdiu a polovicu na magisterskom štúdiu. Vyučovací proces prebieha zvyčajne prostredníctvom individuálnych alebo skupinových konzultácií. Zadania, ktoré určuje vedúci ateliéru (prevažne ide o pedagóga na pozícii profesora alebo docenta), sú spravidla pre študentov diverzifikované a gradujú v závislosti od stupňa štúdia a ročníka. Pokiaľ ide o hodnotenie ateliéru, uskutočňuje sa zvyčajne priebežným

posudzovaním vedľajších zadaní počas semestra, kontrolou rozpracovanosti hlavného zadania a následne záverečnou obhajobou semestrálnej práce. Obhajoba sa uskutočňuje pred skúšobnou komisiou, ktorá spravidla pozostáva z pedagógov katedry a externých odborníkov. Každý študent predstaví svoju prácu a v diskusii zodpovie otázky členov komisie. Členovia komisie následne posúdia úroveň naplnenia zadania, kvalitu prevedenia, celkové zvládnutie témy a progres, ktorý študent dosiahol počas daného semestra. Po obhajobách na úrovni katedry posudzuje výsledky štúdia študenta celoškolská komisia, ktorá je zložená z vedúcich všetkých ateliérov. Celoškolská komisia sa zoznami s prácami na každej katedre, kde jednotlivé zadania, úlohy a výsledné hodnotenia predstavujú vedúci ateliérov. O výsledkoch hodnotenia diskutujú po prieskume aj členovia pedagogickej rady VŠVU (neformálny orgán združujúci všetkých pedagógov).

Jednotlivé pracoviská VŠVU dbajú o to, aby už pri samotnej obhajobe bol každý študent konfrontovaný s externým prostredím školy prostredníctvom odborníkov z praxe zastúpených v komisii. Tí majú zabezpečiť minimalizovanie vplyvu akýchkoľvek potenciálnych subjektívnych faktorov. Ďalším nástrojom, ktorý napomáha zvyšovať mieru objektivity pri hodnotení výsledkov práce v ateliéri či pri odborných predmetoch je prítomnosť ostatných študentov (nie len hodnoteného) počas takmer celého procesu hodnotenia. Študenti majú možnosť vyjadriť sa ku kvalite projektov, resp. výstupov – a to rovnako svojich ako aj cudzích. Neudeľujú síce hodnotenie, ale sú týmto spôsobom aktívne zapájaní do hodnotiaceho procesu. Vďaka tomu, že si vypočujú názory a argumenty skúšobnej komisie, svojich pedagógov a poznajú tak spôsob a príčiny udeleného hodnotenia (známky), v celom procese je automaticky zaručená vyššia miera transparentnosti.

Rovnako tak sú študenti konfrontovaní s „praxou“ aj po samotných obhajobách semestrálnych prác, pretože po nich počas troch víkendových dní sú práce sprístupnené širokej verejnosti. Tieto prezentácie a práce jednotlivých študentov sa neraz stávajú aj predmetom recenzií či výtvarných kritik, čo je tiež možné pokladať za určitú formu hodnotenia špecifickú pre VŠVU.

Téma hodnotenia študentov je ukotvená v Študijnom poriadku VŠVU a je opísaná aj v Študijnej rukoväti VŠVU. Čiastočne sa témy hodnotenia študentov dotýkajú niektoré vnútorné smernice a predpisy školy (Vnútorný predpis upravujúci priebeh obhajoby záverečných prác a štátnych skúšok v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia, Vnútorný predpis o prijímacom konaní na VŠVU, predpisy súvisiace s organizáciou doktorandského štúdia a pod.). Všetky tieto dokumenty sú prístupné na internetovej stránke školy, resp. na požiadanie sú k nahliadnutiu u právničky školy. Kritériá hodnotenia sú v Študijnom poriadku VŠVU a Študijnej rukoväti VŠVU zadané skôr všeobecnejšie – hovorí sa v nich o tom, čo by mala vyjadrovať výsledná známka (kvalitu, resp. úroveň osvojenia si náležitých vedomostí a zručností). Podrobnejšie kritériá sú popísané v informačných listoch predmetov vo forme cieľa predmetu, vzhľadom na ktorý prebieha aj skúška, resp. proces hodnotenia. Informačné listy sú dostupné v Akademickom informačnom systéme (ďalej AIS). Doplňujúce informácie podáva študentom tiež pedagóg na úvodných hodinách a pri špecifikovaní zadania

seminárnej, resp. ateliérovej práce. Na začiatku je študent informovaný, aké kritériá by daná práca mala spĺňať a čo bude na konci semestra predmetom hodnotenia.

Základnú zodpovednosť za hodnotenie študentov má pedagóg, ktorý vedie daný predmet, ateliér či kurz. Na prijímacích skúškach, štátnicových skúškach a dizertačných skúškach je zodpovednosť za hodnotenie na komisii, resp. predsedovi skúšobnej komisie. Zodpovedný za celkovú koncepciu inštitucionálnej politiky hodnotenia študentov je prorektor pre štúdium. Prípadné radikálne zásahy do koncepcie hodnotenia sú, ako už bolo spomenuté, prerokovávané na verejných fórach ako je kolégium rektora, umelecká a pedagogická rada. K procesu hodnotenia sa študenti majú možnosť vyjadriť raz ročne v študentskej ankete, prípadne prostredníctvom svojich zástupcov v AS VŠVU. Od akademického roku 2011/2012 sa študenti doktorandského štúdia vyjadrujú aj k hodnoteniam svojich školiteľov a školiteľov - konzultantov v ročných hodnoteniach.

3.4.4 Manažment VŠVU a jeho právomoci a zodpovednosť za kvalitu

Organizačné členenie VŠVU, ktoré nie je koncipované na platforme fakúlt ale je štruktúrované priamo na katedry, umožňuje, aby škola bola flexibilnou inštitúciou, čo sa prejavuje aj v úzkej a častej komunikácii vedenia s nižšími zložkami školy či už na oficiálnej alebo menej formálnej úrovni. Vďaka umeleckému charakteru inštitúcie, rektor a prorektor sú v intenzívnom kontakte s pedagógmi a študentmi aj prostredníctvom rôznych kultúrnych podujatí. Vďaka tomu vedenie VŠVU nie je izolovanou jednotkou, ale naplno a otvorene spolupracuje s ostatnými zložkami školy a je konfrontované s podnetmi a impulzmi na všetkých úrovniach. Možno preto povedať, že kultúra rozhodovania na VŠVU je skôr procesom prebiehajúcim zdola nahor, čo v porovnaní s inými vysokoškolskými inštitúciami možno nie je štandardom. Na zasadnutiach vrcholového manažmentu a orgánov školy sa diskutuje o impulzoch prichádzajúcich z radov vedúcich katedier, pedagógov či dokonca študentov. Takisto väčšie zmeny či návrhy pripravené vedením VŠVU (napr. zásadnejšia reforma štúdia) sú pred definitívnym schvaľovaním prerokované aj na úrovni stredného manažmentu školy.

Rozsah právomocí vrcholových orgánov riadenia je definovaný zákonom o vysokých školách a takisto je vymedzený v Štatúte VŠVU. Pôsobnosť SR VŠVU určuje aj Štatút SR VŠVU a pôsobnosť UR VŠVU je vymedzená aj v Rokovacom poriadku UR VŠVU. AS VŠVU sa riadi Rokovacím poriadkom AS VŠVU. Právomoci umožňujú, aby sa AS VŠVU, SR VŠVU a UR VŠVU vyjadrovali či už k Dlhodobému zámeru VŠVU, návrhu rozpočtu, výročnej správe alebo ku kvalite a štruktúre vzdelávania. Všeobecne by sme však ich pozíciu na VŠVU mohli definovať ako silnú v tom zmysle, že nemajú len charakter akýchsi „formálnych“ inšancií, ale o prevádzku a smerovanie školy sa zaujímajú aj nad rámec povinností a právomocí definovaných zákonom o vysokých školách či štatútom VŠVU.

Vymenované akademické orgány participujú aj na schvaľovaní, monitorovaní a pravidelnom hodnotení študijných programov, čo zodpovedá norme ESG 1.2. Schvaľovanie návrhu

študijných programov prebieha na úrovni UR VŠVU. Pred schvaľovacím procesom v UR VŠVU návrhy študijných programov prerokúva AS VŠVU. V praxi sa ukazuje, že ak sú podklady a návrhy študijných programov kvalitne a vyčerpávajúco pripravené, UR VŠVU aj AS VŠVU schvaľujú predložený materiál bez väčšej diskusie. Určitá úroveň kontroly prebieha skôr na úrovni prorektora pre štúdium. Práve do jeho kompetencie spadá na VŠVU samotná revízia a monitorovanie študijných programov. Obsahy študijných programov sú komplexne revidované pri príležitosti akreditácie, reakreditácie, prípadne pri vzniku nového študijného programu. Vo všeobecnosti sa študijné plány prehodnocujú raz ročne. Za kvalitu a rozvoj študijného programu sú zodpovední garanti študijných programov.

Pedagogickí pracovníci sa aktívne podieľajú na obsahovej náplni študijných plánov a sú zodpovední najmä za samotnú implementáciu obsahu do výučby. Študenti sa do obnovy či sledovania kvality študijných programov môžu zapojiť prostredníctvom svojho zástupcu v UR VŠVU, resp. zástupcov v AS VŠVU alebo formou študentskej ankety. Čo sa týka spätnej väzby od zamestnávateľov či absolventov, VŠVU systematicky takéto informácie zatiaľ nezbera. Momentálne však pripravuje spustenie činnosti Alumni klubu, čo jej umožní získavať odozvu minimálne od absolventov VŠVU. Niektorí absolventi či potenciálni zamestnávatelia však zastávajú pozície externých členov komisií a akademických orgánov.

3.4.5 Vplyv stakeholderov na proces vzdelávania

Pozrime sa bližšie na postavenie a funkciu zástupcov z externého prostredia v procese zabezpečovania a hodnotenia kvality. Ako totiž uvádza norma ESG 1.2 zabezpečovanie kvality by malo okrem iného zahŕňať aj formálne postupy na schvaľovanie študijných programov iným subjektom ako je ten, ktorý realizuje ich výučbu, pričom študijné programy by mali pravidelne hodnotiť aj externí členovia komisií a súčasne zdôrazňuje aj dôležitosť pravidelnej spätnej väzby od zamestnávateľov, zástupcov trhu práce a iných organizácií¹.

VŠVU sa síce vo svojich dokumentoch na ESG opäť priamo neodvoláva, ale uvedené body napĺňa v plnom rozsahu a aktívne zapája tzv. stakeholderov do vzdelávacieho aj hodnotiaceho procesu. Pod pojmom *stakeholder* v tomto prípade rozumieme *významných odborníkov z oblastí, v ktorých verejná vysoká škola uskutočňuje vzdelávaciu, výskumnú, vývojovú, umeleckú alebo ďalšiu tvorivú činnosť², ako aj predstaviteľov verejného života vrátane predstaviteľov podnikateľskej oblasti a územnej samosprávy a ústredných orgánov štátnej správy zodpovedných za školstvo, financie, hospodárstvo a sociálnu oblasť³*. Početné zastúpenie stakeholderov voči celkovému počtu členov v rozhodovacích a poradných orgánoch vysokých škôl nie je v zákone o vysokých školách vždy exaktne definované. Najpresnejšie je tento pomer vyjadrený pri vymedzení správnej rady vysokej školy a vedeckej

¹ Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania. Európska asociácia na zabezpečovanie kvality v oblasti vysokoškolského vzdelávania, 2009, Helsinki, 3. vydanie, s. 16. Dostupné online: <http://www.enqa.eu/files/ESG%20in%20Slovak.pdf>

² Zákon o vysokých školách, § 11

³ Zákon o vysokých školách, § 40

rady vysokej školy. Bez uvedenia presného počtu či pomeru sú stakeholderi spomenutí v súvislosti so zložením skúšobných komisií pri štátnych skúškach.

Pôsobenie stakeholderov v rozhodovacích a poradných orgánoch VŠVU je ukotvené predovšetkým v Štatúte VŠVU, v štatútoch jednotlivých rozhodovacích a poradných orgánov a vo vybraných vnútorných predpisoch VŠVU. Rozhodovacie a poradné orgány VŠVU, v ktorých sú stakeholderi zastúpení, sú nasledovné: SR VŠVU, UR VŠVU a Rada Centra výskumu VŠVU (poradný orgán prorektora pre výskum a umeleckú činnosť; ďalej Rada CV VŠVU).

Odborníci a experti z praxe, resp. z externého prostredia, sú zastúpení v skúšobných komisiách všetkých troch stupňov štúdia. Čoraz viac sú prizývaní aj ako hostia na rôzne čiastkové hodnotenia a diskusie o prácach a študijných výsledkoch (t.j. aj bez toho, aby mali status oficiálneho člena komisie či rady). Dlhodobo sa na VŠVU prehlbuje aj spolupráca s externými inštitúciami a firmami. Týka sa to predovšetkým katedier, ktorých profilácia siaha od voľného umenia smerom k dizajnu, úžitkovému umeniu či reštaurovaniu. Na získavanie podnikateľských zručností majú vplyv najmä stakeholderi, ktorí spolupracujú priamo s ateliérmi jednotlivých katedier (participujú na zadaniach, zúčastňujú sa interných hodnotení prác, vyberajú si študentov na pracovné stáže, zapájajú ich do reálnych projektov svojich firiem). Študenti sa aj priamo pod dozorom stakeholderov učia pracovať v tíme, zvládať stresové situácie, zdokonaľovať prezentácie, rozvíjať kreativitu. Uvedené pracovné stáže, ale aj návštevy stakeholderov priamo v ateliéroch, zvyšujú šance absolventov uplatniť sa hneď po škole v uvedenom odbore. Stakeholderi z rôznych oblastí pravidelne chodia na verejné prieskumy semestrálnych prác práve aj za účelom vyhľadávania potenciálnych zamestnancov do svojich firiem. Veľmi aktívna spolupráca s firmami a podnikateľským prostredím prebieha najmä na Katedre dizajnu, a to s automobilkami, firmami zameranými na výrobu nábytku, svietidiel a pod.

Požiadavky trhu práce a teda určitá reflexia externého prostredia sa odzrkadľujú napríklad aj počas prijímacích skúšok. Najviac študentov je prijímaných na tie študijné programy, ktoré aktuálne poskytujú aj najvyššiu možnosť uplatnenia sa v odbore po škole. S ohľadom na trh práce sa do istej miery revidujú aj študijné plány jednotlivých študijných programov (štruktúra predmetov, zaradenie prednášok či seminárov externistov a pod.). Študenti VŠVU chodia na vyššie spomínané odborné (pracovné) stáže do firiem už vyše 15 rokov. Od roku 2011 za túto stáž dostávajú aj kreditové ohodnotenie. Pri viacerých teoretických predmetoch výučbu zabezpečujú externisti - pedagógovia z iných škôl.

3.4.6 Hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov

Pedagóg je najdôležitejším článkom v procese vzdelávania. Aj preto je téme monitorovania kvality pedagogickej činnosti venovaná v ESG osobitná norma 1.4. V nej sa okrem iného uvádza, že školy by mali mať zadané postupy, ktoré preukážu (aj smerom k externému prostrediu) kvalifikovanosť a kompetentnosť vysokoškolských pedagógov.

Vytváraním a sledovaním implementácie politiky hodnotenia pedagógov a vyučovacieho procesu sa na VŠVU zaoberá predovšetkým vrcholový manažment. Škola nemá zriadený špecializovaný poradný orgán ani komisiu pre sledovanie kvality vzdelávania, čo je štandardom na niektorých slovenských univerzitách. Vyplýva to najmä z charakteru VŠVU, ktorá je inštitúciou s menším počtom študentov a jej organizačné členenie je preto odlišné. Rektor a prorektor pre štúdium sa na VŠVU zaoberajú aj otázkami a prípravou metodických pokynov v oblastiach, ktoré na iných vysokých školách spadajú pod samostatné oddelenia.

Pedagóg je prijímaný na základe výberového konania spravidla na 3 – 5 rokov (v závislosti od jeho kvalifikačného zaradenia, dĺžky pedagogickej praxe a pod.). Pred komisiou, členmi ktorej sú aj zástupcovia externého prostredia, uchádzač deklaruje svoju predstavu o programe a náplni výučby. Okrem toho prezentuje aj rozsah a kvalitu vlastnej publikačnej a umeleckej činnosti. Cirkulácia výberových konaní núti pedagógov pravidelne aktualizovať a vykonávať revíziu svojich predmetov či ateliérovej výučby.

Kvalita vyučovacieho procesu je sledovaná na viacerých úrovniach:

- na úrovni katedry sa odohráva počas hodnotenia semestrálnych prác (pri posudzovaní študentských projektov, diskutuje sa aj o vyučovacom procese),
- na úrovni agendy prorektorov (predovšetkým každoročná revízia študijných plánov je zároveň zhodnotením priebehu vyučovacieho procesu v uplynulom roku),
- na úrovni rektora a umeleckej rady (tu medzi základné nástroje patria výročné a hodnotiace správy).

Prostredníctvom výročných správ je hodnotená najmä ostatná činnosť pedagógov (výskum, granty, organizačná činnosť a pod.). Podrobný rozsah umeleckej a publikačnej činnosti je sledovaný aj cez CREPČ a CREUČ. K hodnoteniu samozrejme dochádza aj počas čiastkových či komplexných akreditácií a reakreditácií. Študenti sa ku kvalite vyučovacieho procesu vyjadrujú najmä prostredníctvom študentskej ankety, ktorá sa koná spravidla v závere letného semestra. V systematickej forme sa zaviedla v roku 2006 a pôvodne pozostávala z troch okruhov otázok – jeden bol zameraný na hodnotenie pedagogickej činnosti ateliéru, druhý analyzoval odborné predmety, tretí okruh sa sústreďoval na posudzovanie teoretických predmetov. Od roku 2011 sa anketa realizuje cez AIS pri zachovaní anonymity respondentov. Elektronické vyplňanie je pre študentov atraktívnejšie a táto forma tiež umožňuje rýchlejšie vyhodnotenie ankety. Čo sa týka obsahu ankety, čiastočne bol pozmenený charakter otázok, aby viac reflektovali hodnotenie kvality výučby a školy ako takej.

Záver a zistenia z jednotlivých úrovní a spôsobov hodnotenia vyučovacieho procesu môžu byť využité jednak pri úprave učebných plánov a tiež v oblasti rozvoja ľudských zdrojov VŠVU počas výberových konaní na funkčné miesta asistentov, odborných asistentov, docentov či profesorov. Komisia môže byť oboznámená s prípadnou dlhodobou neefektívnosťou pedagogického pracovníka, resp. rektor školy nie je povinný podpísať rozhodnutie výberovej komisie. Ďalšou z alternatív, ktorou je možné riešiť nespokojnosť s výkonom pedagóga, je napríklad zníženie osobného ohodnotenia.

Vlastné programy či školenia, ktoré by napomáhali zlepšeniu zručností pedagogických zamestnancov, VŠVU neorganizuje. Pedagógovia aj výskumníci však majú plnú podporu v prípade, ak chcú absolvovať školenia či programy v externých inštitúciách. VŠVU takisto podporuje mobilitu pedagógov a výskumných pracovníkov (Erasmus LLP, CEEPUS, Fulbright, Národný štipendijný program) a pravidelne pedagógov informuje o pomerne širokej škále grantových, projektových a mobilitných výziev.

3.4.7 Zber, spracovanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality

V nasledujúcej časti predstavíme zistenia priamo reflektujúce smernice uvedené v norme ESG 1. 6 o tom, že školy by mali zabezpečiť zhromažďovanie, analýzu a používanie príslušných informácií pre efektívne riadenie svojich študijných programov a ďalších aktivít s ohľadom na jednotlivé aspekty.

a) Študijný progres a miera úspešnosti študentov

Dáta, na základe ktorých je možné vyhodnotiť študijný progres a mieru úspešnosti študentov, sú sústredené a archivované na študijnom oddelení ako aj v AIS. Zber hodnotení študentov v rámci uskutočňovania daných študijných programov sa vykonáva prostredníctvom AIS (pedagógovia zapisujú známky priamo do tohto systému; od akademického roka 2011/2012 boli na VŠVU zrušené indexy). Okrem hodnotenia predmetov povinného študijného plánu sa za účelom celkového obrazu o kvalite študenta zhromažďujú informácie aj o jeho umeleckej, publikačnej a grantovej činnosti. Výber najvýznamnejších študentských aktivít, prípadne ocenení, sa uverejňuje každoročne aj vo výročných správach školy. Študenti doktorandského štúdia v dennej forme si výstupy svojej publikačnej a umeleckej činnosti zapisujú aj do CREPČ a CREUČ.

b) Zamestnanosť absolventov

VŠVU v súčasnosti cielene nesleduje zamestnanosť absolventov. Skôr katedry majú individuálne prehľady o svojich bývalých študentoch, nakoľko mnohí ostávajú v kontakte s pedagógmi aj po škole, prípadne sa zamestnávajú vo firmách, s ktorými ich katedra spolupracovala už počas ich štúdia.

c) Spokojnosť študentov so študijnými programami a vzdelávaním

Informácie o spokojnosti študentov s úrovňou vzdelávania získava škola najmä prostredníctvom študentskej ankety. Jej výsledky sú archivované v AIS a ich analýzou sa zaoberá najmä prorektor pre štúdium a vedenie školy. Študenti sa môžu ku kvalite vzdelávania vyjadrovať aj prostredníctvom svojich zástupcov v AS VŠVU. Informácie o spokojnosti študentov sú ďalej zbierané priamo na katedrách. Spôsob výučby v ateliéroch, ktorá prebieha najmä formou individuálnych konzultácií, umožňuje otvorenejšie diskutovať s pedagógmi aj o kvalite výučby.

d) Efektívnosť pedagógov, ich kvalita

Nástroje vedúce k monitorovaniu kvality pedagogického procesu sú popísané v predchádzajúcej kapitole.

e) Profíl študentskej populácie

Základné informácie o študentoch sú zbierané a archivované na študijnom oddelení a v AIS. V prípade záujmu či potreby sú dáta pedagógom prístupné, samozrejme len v medziach Zákona č. 428/2002 Z.z. o ochrane osobných údajov. V súlade s uvedeným zákonom a Štipendijným poriadkom VŠVU sa zbierajú a analyzujú informácie potrebné napríklad pre výpočet sociálnych štipendií. Vzhľadom na charakter školy a počet študentov (cca 650 – 700), profil študentskej populácie je viac menej jasne čitateľný. Aj bez systematického zberu údajov, jednotlivé katedry majú veľmi podrobný prehľad o profile študentskej populácie.

f) Dostupné učebné zdroje a zdroje na podporu študentov (náklady na učebné zdroje)

Každoročne sa na úrovni prorektora pre štúdium vykonáva určitá revízia stavu výučbových priestorov, na pedagogických radách či zasadnutiach kolégia sa diskutujú aj možnosti podpory technického zázemia jednotlivých ateliérov a analyzujú sa prípadné nedostatky v dostupnosti učebných zdrojov. Finančná podpora je pre študentov zabezpečovaná formou sociálnych či motivačných štipendií. Čiastočná materiálna podpora výučby je zabezpečovaná jednotlivými katedrami z rozpočtu alebo prostredníctvom grantov a sponzorských darov. Učebné zdroje ako sú texty, publikácie, skriptá či elektronické databázy sú dostupné cez Akademickú knižnicu VŠVU.

g) Kľúčové ukazovatele výkonu VŠ

Medzi kľúčové ukazovatele výkonu VŠVU patria najmä:

- študijné výsledky,
- zahraničná mobilita študentov, pedagógov a výskumných pracovníkov,
- publikačná a umelecká činnosť študentov, pedagógov a výskumných pracovníkov,
- grantová a projektová činnosť študentov, pedagógov a výskumných pracovníkov,
- kvalifikačná štruktúra pedagógov,
- pomer počtu prijatých študentov k počtu absolventov.

Zber a analýza údajov vzhľadom na uvedené ukazovatele bola čiastočne popísaná pri vyššie spomenutých aspektoch. Všeobecne je možné konštatovať, že dáta v rámci jednotlivých ukazovateľov sú zhrnuté predovšetkým vo Výročnej správe VŠVU, čiastočne v Hodnotiacej správe UR VŠVU a raz za dva roky škola na kľúčové ukazovatele reaguje v Hodnotiacej správe VŠVU z priebežného hodnotenia kvality poskytovaného vzdelávania. Okrem toho s nimi pracuje aj v procese akreditácií.

3.4.8 Prepojenie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania

V rámci ESG sa stredoškolské vzdelanie priamo nespomína, avšak predovšetkým analýzy pripravenosti uchádzačov o vysokoškolské štúdium či komparácia vedomostí študentov v prvom ročníku vysokej školy ukázali, že pre zlepšovanie kvality vzdelávania je spolupráca stredných a vysokých škôl nevyhnutná.

Spolupráca so strednými školami sa na VŠVU realizuje predovšetkým na úrovni aktivizovania potenciálnych záujemcov o štúdium. Stratégia v tejto oblasti nemá ucelenú koncepciu, komunikácia prebieha predovšetkým na individuálnej úrovni jednotlivých katedier, prípadne cez osobné kontakty, prostredníctvom neformálnych stretnutí. Stredné školy sú pravidelne informované o aktivitách VŠVU. Ich študenti sa zúčastňujú školských

výstav a sympózií, mnohí z nich komunikujú s pedagógmi VŠVU ešte pred podaním prihlášky. Na jeseň každá katedra organizuje pre potenciálnych záujemcov o štúdium individuálne platené konzultácie. Niektoré katedry organizujú prezentácie aj priamo na stredných školách. Viacerí absolventi VŠVU učia na stredných umeleckých školách a tiež vedú študentom podať správu o systéme a náplni výučby na VŠVU.

V ostatných rokoch VŠVU registruje klesajúcu úroveň uchádzačov o vysokoškolské štúdium. Tento stav je podľa nej daný aj vznikom umeleckých odborov na tzv. združených stredných školách (a teda nie na školách špecializovaných na umenie, ale na takých, kde je umelecký odbor priradený väčšinou k technickým odborom). V Hodnotiacej správe EUA dostala VŠVU odporúčenie zapojiť sa do reformy výučby vizuálnych umení na základných, resp. stredných školách. Kým však neexistuje oficiálna platforma pre spoluprácu stredných a vysokých škôl, prípadné snahy o „reformu“ prebiehajú len na spomínaných neoficiálnych fórach, resp. cez osobné kontakty a odporúčenia (napr. na odporúčenie VŠVU sa na niektorých stredných umeleckých školách zvýšila hodinová dotácia na predmet kresba). Ide však len o čiastkové a málo efektívne kroky.

Pozitívnym aktuálnym krokom bola úprava vzdelávacích štandardov pre výtvarnú výchovu na základných školách a základných umeleckých školách, na vypracovaní ktorých sa podieľal aj pedagóg z VŠVU, prof. Ladislav Čarný. V rámci úpravy boli jasnejšie zadefinované výkonové a obsahové štandardy v nadväznosti na prípravu na stredné a vysoké školy.

Na stredných školách síce dochádza k určitým legislatívnym zmenám, ktoré si kladú za cieľ zvýšiť kvalitu stredoškolského vzdelávania a ešte viac prepojiť stredoškolské štúdium s požiadavkami vysokých škôl, ale v porovnaní s vysokými školami tu stále absentuje napríklad dostatočný evaluačný proces výsledkov vzdelávania (ten je na vysokých školách docielený minimálne akreditačným procesom). Inšpekcie prebiehajúce na stredných školách slúžia skôr na formálnu kontrolu dodržiavania učebných osnov, ale nedochádza k priamemu hodnoteniu či konfrontácii výsledkov vzdelávacích procesov. Zástupcovia stredných škôl uviedli, že je nevyhnutné, aby sa stabilizovali právne normy v rezorte školstva, čo je jeden zo základných predpokladov pre dobré fungovanie a riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu.

3.4.9 Interné a externé bariéry implementácie ESG

Zistenia uvedené v predchádzajúcich kapitolách ukázali, že hoci VŠVU v rámci politiky zabezpečovania a monitorovania kvality výučby neodkazuje k ESG, vo viacerých smeroch koná v súlade s ich odporúčaniami. Systematickej aplikácii ESG do vzdelávacieho procesu však stojí v ceste viacero interných aj externých bariér.

V prvom rade je na škole pomerne nízke povedomie o ESG. Možno aj vzhľadom na tento fakt systém zabezpečovania kvality na VŠVU nemá ucelený formálny status a jednotlivé postupy sú roztrúsené vo viacerých dokumentoch. Na druhej strane treba povedať, že na Slovensku neexistuje jednotná metodika a politika zabezpečovania a merania kvality na vysokých

školách a preto sa stretávame s rozdielnymi spôsobmi a metódami evaulácie výučby. Aj MŠVVaŠ SR často mení podmienky pre hodnotenie kvality a úrovne vysokých škôl. Prípadná implementácia ESG vyvoláva u škôl obavu zo zvýšenia už aj tak neúmerne vysokého byrokratického zaťaženia akademických pracovníkov. Navyše zo strany ministerstva neprichádza ani náležitý finančný stimul pre rozvoj stratégií zabezpečovania kvality na jednotlivých vysokých školách.

Na VŠVU analýzy ukázali, že nie všetky zložky školy sú ochotné zapájať sa do procesu sledovania kvality rovnako intenzívnym spôsobom. V snahe viesť pedagógov napríklad k dôslednejšiemu zapisovaniu výstupov umeleckej činnosti do CREUČ bráni aj nedostatočná akceptácia váhy umeleckého výskumu voči vedeckému výskumu zo strany MŠVVaŠ SR. Ani študenti nevyužívajú možnosti zapájania sa do zabezpečovania a hodnotenia kvality vzdelávania v takom rozsahu, aký je im ponúkaný. Do študentskej ankety sa každoročne zapája nie viac ako 10 - 15 % študentov, čo automaticky znižuje objektivitu výsledkov. V tomto prípade takisto absentuje motivovanie študentov aktívnejšie sa podieľať na zabezpečovaní kvality vysokej školy zo strany MŠVVaŠ SR.

Nízke finančné ohodnotenie pedagogických pracovníkov tiež nie je motivujúce pre zvyšovanie kvality výučbového procesu. Navyše legislatíva momentálne umožňuje, aby vysokoškolský pedagóg mal viac ako jeden pracovný úväzok a viacerí pedagógovia VŠVU to využívajú. Negatívnym dôsledkom pôsobenia na viacerých školách je najmä čas delený medzi viaceré pracoviská, čo zapríčiňuje organizačné komplikácie (napr. pri organizovaní rozvrhu, zvolávaní rôznych zasadnutí) a v prípade veľkej záťaže to samozrejme môže mať dopad aj na kvalitu pedagogického procesu (menej času pre individuálne konzultácie so študentmi, na prípravu prednášok a pod.). Na druhej strane za pozitívum pôsobenia na viacerých pracoviskách je pedagógmi považovaná možnosť komparácie rozdielnych akademických prostredí a prístupov.

Výrazným problémom posledných rokov je neustále sa zvyšujúce administratívne zaťaženie vysokoškolských pedagógov a výskumných pracovníkov vyplývajúce najmä z nutnosti častejšieho podávania grantov a projektov (nakoľko rozpočty školy často nepokryjú ani základné prevádzkové náklady na výučbu). Byrokratické prekážky neraz stoja aj za nižšou zahraničnou mobilitou pedagógov a výskumných pracovníkov. Priamo v procese výučby má charakter bariéry aj rozdielna pripravenosť študentov (vzhľadom na širokú diverzitu stredných škôl, z ktorých môžu prichádzať).

3.4.10 Záver

Zapojenie sa do projektu IBAR umožnilo VŠVU pozrieť sa komplexnejšie na systém zabezpečovania a sledovania kvality vzdelávania. Škola získala príležitosť preskúmať prístup k hodnoteniu študentov a pedagógov z viacerých perspektív, zamyslieť sa nad nastavenou politikou a uvedomiť si jej silné a slabé miesta. Ako bolo vo viacerých častiach štúdie spomínané, VŠVU vykazuje špecifiká, ktoré vyplývajú z charakteru študovaných odborov. Aj

preto nástroje, ktoré napomáhajú v monitorovaní kvality výučby nie sú, v komparácii s inými vysokými školami, celkom štandardné. Projekt ako IBAR tak môže VŠVU pomôcť precíznejšie zladiť ich fungovanie s európskymi normami a to pri zachovaní ich účinnosti.

4 Sumarizácia hlavných bariér identifikovaných pri presadzovaní ESG na slovenských vysokých školách

Lubica Lachká

Vysoké školy v Európskom priestore prechádzajú od konca 20. storočia intenzívnym procesom kvalitatívnej transformácie. Pohybujú sa v konkurenčnom prostredí, ktoré požaduje od nich stále vyšší výkon. Oveľa väčší dôraz sa kladie na cieľovú skupinu študentov. Aktuálne presadzovaný systém vzdelávania orientovaného na študenta, tzv. student oriented education, je zameraný na pokrytie potrieb v súčasnosti čoraz viac diverzifikovanej skupiny študentov a stavia vysoké školy pred čoraz vyššie méty v oblasti kvality vzdelávania.

K ďalším významným faktorom ovplyvňujúcim smerovanie vysokých škôl patrí výrazné posilnenie vplyvu zúčastnených strán tzv. stakeholderov, ako sú napr. zamestnávateľia, na obsah vzdelávania. Taktiež sa mení spoločenské postavenie vysokých škôl. Od vysokých škôl sa očakáva, že nebudú plniť úlohy len v oblasti výskumu a vzdelávania, ale navyše sa stanú aj nástrojom sociálnych, politických a ekonomických zmien¹.

Zvýšené nároky na spoločenskú zodpovednosť vysokých škôl prichádzajú v období, keď školy disponujú pomerne vysokým stupňom autonómie tak v oblasti riadenia svojich zdrojov ako aj prípravy a implementácie inštitucionálnej politiky vzdelávania a výskumu. Prinášajú so sebou nevyhnutnosť rozvoja kvality vo všetkých oblastiach fungovania vysokých škôl.

Od zahájenia Bolonského procesu v Európskej únii patrí kvalita vysokoškolského vzdelávania medzi jeho hlavné agendy. Prijatie Európskych noriem a smerníc pre zabezpečenie kvality vzdelávania (ESG) v roku 2005, ktoré sú zamerané na vytvorenie porovnateľných kritérií a metodiky pre zabezpečovanie kvality v rámci celého Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania, sa stalo hlavnou hybnou silou tohto procesu.

Hlavným cieľom ESG je realizácia profesionálne vykonávaných postupov zabezpečovania kvality. Európske štandardy a normy sú postavené na generickom princípe, umožňujú diverzifikáciu procesov hodnotenia kvality tak, aby sa mohli prispôbiť individuálnym potrebám vysokých škôl.

Medzinárodný projekt *Identifikovanie bariér pri presadzovaní európskych noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality na inštitucionálnej úrovni* (IBAR) odráža širokú pôsobnosť ESG. Reflektuje, ako tieto normy a usmernenia ovplyvňujú jednotlivé vysoké školy v siedmich krajinách Európy, a zároveň identifikuje, ako prispievajú k úspešnému vytváraniu Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania. Projekt IBAR sa snaží definovať hlavné prekážky pri implementácii ESG na národnej aj inštitucionálnej úrovni a formulovať odporúčania, ako by mali byť tieto bariéry prekonané.

¹ Hašková - Lachká - Pilárik., 2013

K hlavným cieľom projektu IBAR patrila¹:

- identifikácia hlavných prekážok implementácie ESG a formulácia príslušných strategických odporúčaní na prekonávanie identifikovaných prekážok a
- sprostredkovanie týchto poznatkov širšiemu auditóriu, vrátane tvorcov národných stratégií, zástupcov manažmentu a správy vysokých škôl, zamestnancov a študentov ako aj odbornej verejnosti.

Jednotlivé tematické oblasti projektu vychádzali z ESG Časť 1 a obsahovo boli vymedzené v rámci ôsmich kategórií:

1. interné systémy zabezpečovania kvality
2. kvalita a dostupnosť vzdelávania
3. kvalita a hodnotenie študentov
4. kvalita a manažment (samospráva) vysokých škôl
5. kvalita a zúčastnené strany, tzv. stakeholderi
6. kvalita a vysokoškolskí učitelia
7. kvalita a informácie
8. kvalita a stredoškolské vzdelávanie

Týchto osem tematických oblastí tvorí jadro komparatívneho výskumu projektu, pokiaľ ide o stanovenie prekážok v implementácii ESG a návrhu účinných postupov na ich prekonávanie. Prvá oblasť, zameraná na vnútorné systémy zabezpečovania kvality vzdelávania, slúži ako základ k vykonaniu analýzy v rámci ďalších tém. Problematika ESG bola rozšírená aj o také témy, ktoré sú v súčasných ESG vymedzené len okrajovo (napr. kvalita a stredoškolské vzdelávanie, kvalita a stakeholderi), s cieľom rozšírenia pôsobnosti ESG v rámci zabezpečovania kvality a vylepšenia postupov nad rámec súčasného rozsahu ESG Časti 1. Ambíciou projektu IBAR je, aby zistenia vyplývajúce z realizovaného prieskumu prispeli k procesu revízie ESG, ktorá v súčasnosti prebieha na úrovni Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania².

4.1 Bariéry v oblasti vytvárania a implementácie interných systémov hodnotenia kvality vzdelávania

V zmysle zásad a postupov zabezpečovania kvality podľa Európskych noriem a smerníc na interné zabezpečovanie kvality vysokých škôl by vysokoškolské inštitúcie mali disponovať inštitucionálnou politikou a s ňou súvisiacimi postupmi na zabezpečenie kvality a štandardu nimi poskytovaného vzdelania.

Cieľom kvalitatívneho výskumu realizovaného v rámci projektu IBAR bolo zistiť, či vysokoškolské inštitúcie na Slovensku venujú náležitú pozornosť vytyčovaniu takýchto

¹ Land, 2013

² Ibid

stratégií a ak áno, akým spôsobom sú stratégie implementované do praxe a následne hodnotené.

Vysoké školy na Slovensku majú záujem o kvalitu nimi poskytovaného vzdelávania deklarovaný v oficiálnych dokumentoch. Prioritne je tento záujem deklarovaný v dlhodobom zámere vysokej školy. Dlhodobý zámer sú vysoké školy povinné vypracovávať v zmysle Zákona o vysokých školách č. 175/2008 Z.z., pričom v ňom majú deklarovať svoje zámery a ciele minimálne pre 6-ročné časové obdobie.

Zatiaľ čo deklarovanie potreby systému zabezpečovania kvality vzdelávania je v kontexte Slovenska súčasťou stratégie všetkých skúmaných vysokých škôl, reálne sa pri jednotlivých školách prejavuje odlišná miera implementácie systému zabezpečovania kvality vzdelávania do praxe. Na jednotlivých vysokých školách boli identifikované hlavne parciálne stratégie, prevažne orientované len na niektoré z oblastí kvality vzdelávania. Menej často sa objavujú komplexné a systémovo zavedené procesy, ktoré by pokrývali všetky oblasti systému zabezpečovania kvality vzdelávania.

Na základe realizácie výskumu v rámci projektu IBAR boli zistené nasledovné hlavné bariéry v tvorbe a implementácii ESG na národnej úrovni:

- príliš časté a veľa krát nesystematické zmeny v tvorbe a implementácii národnej politiky v oblasti kvality vzdelávania,
- nízky stupeň prepojenia politiky vyššieho vzdelávania s ostatnými politikami (napr. politikou zamestnanosti),
- nízky stupeň zapojenia stakeholderov z iného ako akademického prostredia do tvorby a implementácie národnej politiky kvality vysokoškolského vzdelávania,
- časté zmeny kritérií akreditačných procesov a dotačných politík, ktoré nereflektujú dlhodobé zámery vysokých škôl ako aj ich regionálne disparity,
- príliš veľká byrokratická záťaž vysokých škôl pri implementovaní národnej politiky kvality vzdelávania na inštitucionálnu úroveň.

Na inštitucionálnej úrovni boli identifikované nasledovné bariéry:

- nízky stupeň informovanosti o ESG a nejednotnosť v ponímaní tejto problematiky v rámci rôznych úrovní vysokých škôl (stredný manažment, vedúci katedier, študenti),
- nedostatočné rozpracovanie politiky, metodiky a postupov pri implementácii ESG na inštitucionálnej úrovni,
- problém unifikácie postupov implementácie ESG na celej vysokej škole vzhľadom na odlišnosti a špecifiká jednotlivých fakúlt, katedier, ústavov, študijných programov,
- neochota investovať zdroje (ľudské, finančné, materiálne) na začlenenie ESG Časť 1 do existujúcich inštitucionálnych politík zabezpečovania kvality vzdelávania, nízka motivácia jednotlivcov ako aj organizačných jednotiek zapojiť sa do tvorby a implementácie systému kvality,
- nedostatočná komunikácia v rámci akademickej obce ako aj v rámci manažmentu vysokej školy pri tvorbe a implementácii inštitucionálnej politiky zabezpečovania kvality, časová náročnosť vytvárania systémov zabezpečovania kvality a ich implementácie,

- nedostatok profesionálnych pracovísk zameraných na tvorbu a implementáciu inštitucionálneho hodnotenia kvality na úrovni vysokých škôl,
- nedostatočná koordinácia prípravných a implementačných procesov,
- nízky stupeň zapojenia stakeholderov z iného ako akademického prostredia ako aj neefektívne zapájanie študentov do tvorby a implementácie inštitucionálnej politiky kvality vysokoškolského vzdelávania.

Na základe analýzy bariér zavádzania a udržiavania systému zabezpečovania kvality vzdelávania naše odporúčania smerujú tak k externému ako aj internému prostrediu vysokých škôl. Vo vzťahu k externému prostrediu odporúčame najmä väčšie prepojenie ESG štandardov s národnou politikou (rozdeľovanie dotácií na vysoké školy, akreditácia študijných programov atď.) ako i stabilizáciu kritérií hodnotenia kvality vzdelávania. Vo vzťahu k internému prostrediu je potrebné podporovať reálnu implementáciu systému zabezpečovania kvality vzdelávania a to najmä smerom k nižším organizačným jednotkám vysokých škôl (fakulty – katedry – pedagógovia). Predpokladom uvedeného je konkrétne definovanie a explicitné formulovanie kritérií merania a hodnotenia kvality vzdelávania ako i nastavenie stratégie riadenia zmeny vnímania systému zabezpečovania kvality vzdelávania na nižších organizačných jednotkách vysokých škôl.

4.2 Bariéry v oblasti politiky dostupnosti štúdia

Legislatíva v SR, tak na národnej ako aj inštitucionálnej úrovni, zabezpečuje rovnaké podmienky pre všetkých uchádzačov o vysokoškolské vzdelanie. Uchádzač o štúdium má v rámci prijímacieho konania preukázať potrebné predpoklady pre štúdium študijného programu. V rámci prijímacieho konania uchádzačov o štúdium zverejňujú vysoké školy podmienky a kritériá, podľa ktorých budú uchádzači prijímaní. Základná filozofia dostupnosti štúdia na slovenských vysokých školách spočíva v zabezpečení transparentnosti prijímacieho konania s cieľom vybrať uchádzačov, ktorí majú najlepšie predpoklady pre štúdium na vysokej škole a jej fakultách. Všetky podmienky a kritériá prijatia na štúdium sú koncipované tak, aby nediskriminovali žiadnu kohortu študentov, ktorí splnia zákonom stanovené podmienky pre prijatie. Informácie sú zverejňované primárne na webových stránkach vysokých škôl. Vysoké školy používajú k informovaniu i ďalšie komunikačné kanály ako napr. printové publikácie, osobné stretnutia, sociálne siete, propagačné stretnutia a pod.

Podpora dostupnosti štúdia na vysokých školách nemá charakter znižovania požadovaných podmienok a kritérií prijatia v jednotlivých študijných programoch. Preferované sú podporné služby pre uchádzačov. Zdravotne postihnutým študentom vytvára vysoká škola špeciálne podmienky v rámci prijímacej skúšky tak, aby hendikep neovplyvňoval overenie predpokladov ku štúdiu. Pre uchádzačov o štúdium z iných krajín sú informácie o vybraných študijných programoch publikované v anglickom jazyku. Pre štúdium seniorov je na niektorých vysokých školách ponuka štúdia na tzv. Univerzite tretieho veku.

V rámci štúdia existujú podporné služby pre študentov z rozličných kohort, pričom sa podpora zameriava primárne na zdravotne postihnutých študentov, študentov z iného jazykového prostredia ako je slovenský jazyk a sociálne znevýhodnených študentov. Špecifické podporné nástroje pre starších študentov zaznamenané neboli. Vysoké školy spravidla zverejňujú špeciálne informácie pre zdravotne hendikepovaných študentov. Práve vo zverejňovaní informácií určených pre zdravotne hendikepovaných študentov spočíva hlavný posun za poslednú dekádu, pričom dôležitú úlohu zohráva využívanie internetu a webových stránok vysokých škôl.

Na národnej úrovni boli identifikované nasledovné bariéry v oblasti dostupnosti štúdia:

- V súčasnosti neexistuje jednotná definícia dostupnosti k vzdelávaniu platná na medzinárodnej a ani na národnej úrovni.
- Vysoký podiel vplyvu štátnej politiky na vysoké školy v tejto oblasti do určitej miery obmedzuje motiváciu samotných vysokých škôl rozširovať aspekty dostupnosti štúdia na inštitucionálnej úrovni.

Na inštitucionálnej úrovni boli identifikované nasledovné bariéry:

- Vysokoškolské inštitúcie nemajú vytvorenú komplexnú inštitucionálnu politiku v oblasti dostupnosti vysokoškolského štúdia, nezhrmažďujú demografické alebo iné údaje, ktoré by mohli byť využité na prípravu tejto stratégie.
- Problémom sa javí byť nedostatočné sprístupnenie akademických informačných systémov niektorým kohortám študentov – napr. zahraničným študentom.
- V praxi na úrovni fakúlt sa prejavuje nedôsledné uplatňovanie osobitného prístupu k znevýhodneným študentom.

4.3 Bariéry v oblasti hodnotenia študentov

Kvalita hodnotenia študentov je zakomponovaná v ESG ako jeden zo základných atribútov kvality vysokoškolského vzdelávania. Z hľadiska tejto normy by mali byť študenti „posudzovaní na základe publikovaných kritérií, predpisov a postupov, ktoré sú dôsledne uplatňované“. Medzi základné kritériá posudzovania kvality štúdia poskytovaného vysokými školami v SR patrí záujem uchádzačov o štúdium študijných programov, vstupné požiadavky na vedomosti uchádzačov, garantovanie študijných programov a študijných predmetov profesormi a docentmi vrátane kvalifikačnej štruktúry učiteľov, dosahované výsledky študentov (aplikácia ECTS, priemerné známky – vážený študijný priemer, vylúčenie a zanechanie štúdia), zapájanie študentov do študentských vedeckých a umeleckých aktivít, národné a medzinárodné ocenenia úspechov študentov, ponuka absolvovania študijných programov a študijných predmetov v cudzom jazyku, ako aj materiálno-technické podmienky štúdia. Zodpovednosť za hodnotenie študentov je výrazne prenesená na inštitucionálnu úroveň a štandardizované pravidlá hodnotiacich postupov sú na vysokých školách jasne definované. Za progresívne možno považovať postupné zaraďovanie výsledkov vzdelávania (*intended learning outcomes* – ILO) medzi kritériá hodnotenia študentov.

Ako najzávažnejšiu bariéru identifikovanú v tejto oblasti na národnej úrovni možno označiť existenciu vysokej miery prepojenia národnej politiky a inštitucionálnych politík jednotlivých vysokých škôl v oblasti hodnotenia študentov. Táto na jednej strane prináša záruku dosiahnutia určitého stupňa kvality na celoštátnej úrovni ale na druhej strane pôsobí kontraproduktívne pri rozvoji vlastnej iniciatívy vysokej školy v danej oblasti.

V rámci inštitucionálnych politík boli identifikované nasledovné bariéry:

- nedostatok interných dokumentov, ktoré by upravovali konkrétne pravidlá a postupy pri hodnotení študentov v rámci jednotlivých predmetov,
- nedostatok procesov kontrolnej činnosti hodnotenia študentov (tieto sú používané sporadicky, nesystematicky a bez jasne nastavených pravidiel, kompetencií a zodpovednosti),
- rezervy vo využívaní IKT v rámci komunikácie jasných, detailných a zrozumiteľných kritérií hodnotenia vo vzťahu k častejšie využíwanej ústnej komunikácii,
- nízka motivácia samotných študentov ako i pedagógov k nastavovaniu zmien v systéme hodnotenia (najmä z pohľadu pedagógov sú vnímané prípadné zmeny v metódach hodnotenia študentov ako časovo náročné),
- v študijných progamocho často dochádza k používaniu zjednodušujúcich metód hodnotenia, uprednostňovaniu sumatívneho hodnotenia pred formatívnym, ako i k znižovaniu frekvencie konkrétnej spätnej väzby smerom k študentovi a to zdôvodu zvyšujúceho sa počtu študentov pripadajúcich na jedného pedagóga.

4.4 Bariéry v oblasti vplyvu manažmentu VŠ na zabezpečovanie kvality

Implementácia ESG na vysokých školách vzhľadom na riadiace a samosprávne procesy sa odvíja hlavne od národnej politiky. Systém exekutívneho a samosprávneho riadenia slovenských vysokých škôl je silne determinovaný národnou legislatívou Slovenskej republiky. Táto taxatívne určuje orgány samosprávy vysokých škôl, ktorými sú rektor, vedecká rada, akademický senát a disciplinárna komisia pre študentov. Legislatíva SR taktiež taxatívne vymedzuje pôsobnosť jednotlivých orgánov samosprávy vysokých škôl, ich funkcie, počet členov, podmienky členstva, funkčné obdobie, zloženie, podmienky rokovania, atď. Taktiež vymedzuje spravovanie financií a majetku vysokej školy.

Na základe realizovaného výskumu boli vo vyššie uvedenej oblasti na národnej úrovni identifikované nasledovné bariéry:

- vysoká miera centralizácie právomocí na úrovni štátu,
- obmedzené právomoci vysokých škôl v nastavovaní a implementácii vlastných interných procesov riadenia kvality vzdelávania,
- presné determinovanie pôsobnosti samosprávnych orgánov národnou legislatívou, čo znižuje flexibilitu pôsobnosti vysokých škôl v danej oblasti,
- príliš fortifikovaná pozícia samosprávnych orgánov v kontrolnej činnosti zakotvená v národnej legislatíve.

Na inštitucionálnej úrovni boli identifikované nasledujúce bariéry:

- absencia presného vymedzenia spôsobov rozhodovania (bottom up vs. top down), spôsoby rozhodovania sú viac závislé od typu rozhodovania – strategické vs. operatívne rozhodovanie,
- nízky stupeň angažovania sa nižšieho manažmentu vysokých škôl (garantov študijných programov, garantov študijných predmetov, radových zamestnancov atď.) do prípravy a implementácie stratégií,
- nízky stupeň prepojenia medzi rozhodnutiami orgánov samosprávy a priamou zodpovednosťou za prijaté rozhodnutia,
- nedostatočné zastúpenie stakeholderov z iného ako akademického prostredia vo vedeckých radách, v ktorých síce ľudia z externého prostredia zastúpení sú, ale jedná sa najmä o akademikov,
- sústredenosť fungovania orgánov samosprávy na fázu získania akreditačných práv, následná priebežná kontrola a vyhodnocovanie kvality implementácie systémov kvality je minimálne.

4.5 Bariéry v oblasti vplyvu stakeholderov na proces vzdelávania

Národná legislatíva výrazne ovplyvňuje pozitívnym smerom zapojenie stakeholderov do procesov zabezpečovania kvality vzdelávania vymedzením pôsobnosti jednotlivých orgánov samosprávy vysokej školy (resp. fakulty). Stanovuje buď presné alebo minimálne počty (resp. pomery) zastúpenia jednotlivých skupín stakeholderov v kľúčových orgánoch samosprávy vysokej školy, resp. fakulty. Za obdobie posledných 5 rokov nenastali závažnejšie zmeny v národných dokumentoch, ktoré by ovplyvnili formálne postavenie stakeholderov v procese interného zabezpečovania kvality vzdelávania. V implementačnej rovine zmeny, ktoré nastávajú v zapájaní jednotlivých skupín stakeholderov do rôznych činností vysokých škôl, sú spôsobené predovšetkým novými stratégiami hodnotenia vysokých škôl a rozdeľovania finančných prostriedkov na národnej úrovni. Interné dokumenty vysokých škôl, resp. fakúlt, v ktorých je vymedzené pôsobenie stakeholderov, spravidla kopírujú národnú legislatívu a závažnejšie nerozširujú ich pole pôsobenia. Národné dokumenty nie sú premietané do interných dokumentov vysokých škôl, resp. fakúlt systematicky.

V rámci projektu ako najzávažnejšia bariéra identifikovaná na národnej úrovni bol nízky stupeň zapojenia stakeholderov, najmä z radov zástupcov potenciálnych zamestnávateľov a ďalších odborníkov z praxe, do vytvárania koncepcie študijných programov ako aj do procesov pravidelnej revízie opisov študijných odborov.

Bariéry identifikované na inštitucionálnej úrovni boli nasledovné:

- absencia interných dokumentov presne špecifikujúcich jednotlivé oblasti a formy spolupráce s rôznymi cieľovými skupinami stakeholderov, najmä z iného ako akademického prostredia,
- nesystematická spolupráca so stakeholdermi v rámci kontinuálneho procesu inovácie a revízie študijných programov,

- nedostatočná škála foriem spolupráce so stakeholdermi vzhľadom na zamestnávateľov, absolventov pracujúcich v odbore, účastníkov doškolovacích kurzov, podnikateľov ako aj zástupcov ostatných inštitúcií.

4.6 Bariéry v oblasti posudzovania kvality vysokoškolských učiteľov

Kvalita pedagogických zamestnancov vysokých škôl bola v rámci projektu sledovaná v 6 oblastiach:

1. Inštitucionálna politika v oblasti hodnotenia pedagogických zamestnancov a jej súvislosti s národnou legislatívou
2. Kritériá a postupy pri náboře a prijímaní pedagogických zamestnancov
3. Podpora kvality vyučovacieho procesu vysokými školami
4. Metódy hodnotenia kvality vyučovacieho procesu a využívanie výsledkov hodnotenia vyučovacieho procesu
5. Motivácia pedagogických zamestnancov k hodnoteniu a zlepšovaniu kvality vyučovacieho procesu
6. Atribúty dobrého vysokoškolského učiteľa

Na základe realizácie kvalitatívneho výskumu bola ako hlavná bariéra v danej oblasti identifikovaná na národnej úrovni vysoká miera vplyvu metodiky financovania vysokých škôl a kritérií akreditácie zakotvených v národnej legislatíve na hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov a uprednostňovanie hodnotenia prostredníctvom kvantitatívnych ukazovateľov pred hodnotením kvality.

Na inštitucionálnej úrovni boli identifikované nasledovné bariéry:

- absencia ucelenej politiky hodnotenia pedagogických zamestnancov s jasne a merateľne nastavenými kritériami hodnotenia,
- nedostatočná škála kritérií na hodnotenie kvality pedagogických pracovníkov,
- nedostatočné ocenenie pedagogickej práce vysokoškolských pedagógov v porovnaní s vedecko-výskumnými aktivitami,
- používanie prevažne kvantitatívnych ukazovateľov na hodnotenie kvality pedagogickej činnosti,
- nedoceňovanie pedagogickej praxe a pedagogických kompetencií pri hodnotení kvality pedagogických pracovníkov,
- nedostatočné finančné prostriedky vysokých škôl na organizovanie ďalšieho vzdelávania pedagogických pracovníkov ako aj na modernizáciu vyučovacích priestorov a materiálno-technického zabezpečenia vyučovacích procesov,
- absencia systematického ďalšieho vzdelávania pedagogických pracovníkov,
- nedostatočné využívanie sociálneho fondu na pokrývanie individuálnych potrieb ďalšieho vzdelávania pedagogických pracovníkov,
- neefektívny systém hodnotenia kvality pedagógov študentmi (nedostatočné zapojenie študentov, nedostatočné poskytovanie spätnej väzby, nedostatočné využívanie výsledkov hodnotenia, nedostatočná implementácia náprav).

4.7 Bariéry v oblasti zberu, spracovania a poskytovania informácií

Kvalita slovenských vysokých škôl bola v rámci projektu posudzovaná z hľadiska dvoch Európskych štandardov a noriem, a to z hľadiska ESG 1.6, ktoré sa dotýkajú zberu, analýzy a používania informácií pre efektívne riadenie vysokých škôl a z hľadiska ESG 1.7, ktoré sa zaoberajú zverejňovaním informácií vysokými školami.

ESG štandard 1.6 prezentuje normu definujúcu vzťah informácií a kvality riadenia VŠ, je zameraný na zhromažďovanie, analýzu a používanie príslušných informácií pre efektívne riadenie, hlavne vzhľadom na:

- mieru študijného postupu a úspešnosti študentov,
- zamestnateľnosť absolventov,
- spokojnosť študentov s ich programami,
- efektivita učiteľov,
- profil študentskej populácie,
- dostupné učebné zdroje a ich náklady,
- kľúčové ukazovatele výkonnosti vysokej školy.

V rámci ESG 1.7 boli kvalita vzdelávania a zverejňovanie informácií o vysokých školách sledované predovšetkým vzhľadom na informácie o:

- ponúkaných študijných programoch,
- očakávaných študijných výsledkoch,
- udeľovaných tituloch,
- postupoch hodnotenia študentov,
- zamestnateľnosti bývalých študentov,
- profile súčasnej študentskej populácie.

Na národnej úrovni boli v danej oblasti identifikované nasledovné bariéry:

- byrokraticky náročný proces poskytovania informácií vysokými školami do národných registrov a duplicita poskytovaných informácií,
- absencia prepojenia informačných systémov manažovaných na národnej úrovni,
- absencia informačného systému zameraného na zber a analýzu informácií na národnej úrovni, ktorý by sledoval a analyzoval uplatnenie absolventov príslušných vysokých škôl,
- jednostranná komunikácia – absencia poskytovania dostatočne konkrétnych informácií z ministerstiev smerom k vysokým školám ohľadom výsledkov analýz zo širšieho spektra informačných systémov,
- nedostatočná koordinácia systémov zberu, spracovania a analýzy informácií (duplicita požiadaviek hlavne na národnej úrovni),
- absencia kritérií užitočnosti informácií,
- veľký počet národných registrov s identickými údajmi, ktoré nie sú vzájomne prepojené a musia byť zamestnancami vysokých škôl duplicitne aktualizované.

Na inštitucionálnej úrovni boli v tejto oblasti identifikované na nasledovné bariéry:

- absencia jednotného inštitucionálneho systému manažovania a poskytovania informácií s prepojením na priamu zodpovednosť za poskytované informácie z jednotlivých pracovísk školy, resp. fakulty (štruktúry pre zber údajov, dátové toky pre zber a kontrolu údajov, hierarchia zodpovednosti, postihy v prípade nesprávnosti údajov a postihy v prípade nedodania údajov, pravidiel internej a externej komunikácie informácií na úrovni vysokej školy a jej fakúlt a zabezpečenie ich rešpektovania zo strany jednotlivých katedier a pracovísk fakúlt),
- nedostatočne vybudované informačné systémy, ktoré nie sú schopné uskutočniť analýzu evidovaných údajov a transformovať ju do jednoduchej podoby určenej pre rôznorodých koncových prijímateľov (manažment vysokej školy, študenti, uchádzači o štúdium, potenciálni zamestnávateľia, atď.),
- nedostatočné profesionálne kapacity potrebné na zber, spracovanie, vyhodnocovanie a zverejňovanie informácií (absencia finančných zdrojov na ich personálne zabezpečenie),
- absencia informačných systémov na inštitucionálnej úrovni zameraných na systematické sledovanie komplexných informácií o absolventoch a ich zamestnanosti vzhľadom na vyštudovaný odbor,
- nízka motivácia a angažovanosť študentov do procesov získavania informácií s cieľom hodnotenia kvality vzdelávania,
- nárast byrokracie, duplicitných požiadaviek na dodávanie informácií,
- absencia inštitucionálnych predpisov v zadefinovaní procesov pre externú ako aj internú komunikáciu údajov.

4.8 Bariéry v oblasti prepojenosti vysokoškolského vzdelávania na stredoškolské vzdelávanie

Problematika spolupráce medzi strednými školami a vysokými školami, ako aj relácie medzi kvalitou stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania, nie je explicitne definovaná v rámci ESG štandardov. Nepriamo sa však objavuje v rámci viacerých ESG štandardov, kde sa hovorí o zapojení stakeholderov do procesov hodnotenia kvality vzdelávania. ESG 1.1 ustanovujú, že zásady a postupy kvality by mali „zahŕňať aj účasť študentov a ďalších zainteresovaných strán“ (s. 15). ESG 1.2 poukazujú na zapojenie stakeholderov do procesov schvaľovania, monitorovania a periodického hodnotenia študijných programov. Realizácia kvalitatívneho výskumu v danej oblasti bola zameraná na viaceré parciálne témy ako napr. inštitucionálna politika vysokých škôl vzhľadom na nadväznosť vysokoškolského vzdelávania na stredoškolské vzdelávanie, akademické, personálne, spoločenské, geografické alebo administratívne opatrenia pomáhajúce študentom v rámci prvého ročníka vysokoškolského štúdia, súlad požiadaviek na kvalitu vzdelávania na stredných školách s požiadavkami na kvalitu vzdelávania na vysokých školách, existencia oficiálnych platforiem, v rámci ktorých stredná škola a vysoké školy spolu komunikujú, prepojenie medzi stredoškolským a vysokoškolským vzdelávaním atď.

Na základe analýzy výsledkov kvalitatívneho výskumu boli identifikované nasledovné bariéry na národnej a regionálnej úrovni:

- absencia systémovej stratégie ministerstva školstva v oblasti nadväznosti vysokoškolského vzdelávania na stredoškolské vzdelávanie čo sa týka obsahu vzdelávania a výsledkov vzdelávania,
- absencia oficiálnych a záväzných platforiem na národnej úrovni pre definovanie nadväznosti obsahov vzdelávania a výsledkov vzdelávania na stredných a vysokých školách,
- slabé prepojenie vysokých škôl na regionálnu úroveň v oblastiach riešenia aktuálnych hospodárskych a sociálnych problémov a najmä riešenie otázok prepojenia požiadaviek praxe a študijných programov stredných a vysokých škôl v oblasti zamestnanosti (resp. zamestnateľnosti) absolventov.

Na inštitucionálnej úrovni boli identifikované nasledovné bariéry v danej oblasti:

- absencia systémových prvkov v oblasti analýzy a vyhodnocovania neúspešnosti študentov prvých ročníkov v interných systémoch kvality vzdelávania,
- nedostatočné zakomponovanie spolupráce so strednými školami v kľúčových strategických dokumentoch vysokých škôl,
- prevažne neformálny ale hlavne nesystémový charakter spolupráca so strednými školami,
- sporadická pozornosť venovaná práci s absolventmi stredných škôl,
- nedostatočná propagácia odborných podujatí a študijných odborov medzi strednými školami,
- nízke zapojenie zástupcov stredných škôl ako stakeholderov do samosprávnych orgánov vysokých škôl.

4.9 Zhrnutie

Získané výsledky poukazujú na skutočnosť, že v rámci Slovenska je systému zabezpečovania kvality vzdelávania venovaná náležitá pozornosť. Vysoké školy deklarujú záujem o kvalitu vzdelávania v oficiálnych dokumentoch. Tieto strategické dokumenty sú prevažne orientované len na niektorú z oblastí kvality vzdelávania. Menej často sa objavujú komplexné a systémovo zavedené procesy, ktoré by pokrývali celú oblasť systému zabezpečovania kvality vzdelávania.

Bariéry v oblasti implementácie interného zabezpečovania kvality vzdelávania boli identifikované tak na národnej ako aj na inštitucionálnej úrovni. Poukázali najmä na veľkú závislosť inštitucionálnych politík od národnej legislatívy, nedostatok autonómie vysokých škôl pri tvorbe a implementácii interných systémov hodnotenia kvality, nesystémové a časté zmeny v národnej legislatíve v tejto oblasti, nedostatočnú interakciu národnej politiky a inštitucionálnych politík, nedostatočné zapojenie stakeholderov z iného ako akademického prostredia do tvorby týchto politík tak na národnej ako aj na inštitucionálnej úrovni, nedostatočnú implementáciu prijatých stratégií v oblasti hodnotenia kvality vzdelávania do

praxe, rozporuplnosť kritérií zameraných na zabezpečenie kvality vzdelávania ako aj nedostatočnú komunikáciu pri tvorbe a implementácii systémov zabezpečovania kvality vzdelávania na všetkých úrovniach.

K zisteným bariéram treba poznamenať, že kvalitatívny výskum v rámci projektu IBAR bol realizovaný pred zavedením novely vysokoškolského zákona v SR, ktorý v súčasnosti exaktne vymedzuje povinnosť vysokých škôl implementovať interné systémy na zabezpečenie kvality vzdelávania na báze ESG. Tento legislatívny krok určite pozitívne ovplyvní v budúcnosti smerovanie kvality vzdelávania na vysokých školách v SR. Treba však brať do úvahy fakt, že interné hodnotenie kvality na báze Európskych štandardov a noriem je generický nástroj hodnotenia kvality, ktorý taxatívne neurčuje postupy a procesy, iba ciele a rámce, a preto sa dá implementovať na všetkých typoch vysokých škôl. Úspešná implementácia tohto nástroja sa však neodvíja len od prijatej národnej legislatívy ale aj od motivácie samotnej vzdelávacej inštitúcie a skutočnosti či naozaj chce do procesu interného hodnotenia kvality vstúpiť a či chce dosiahnuť zmenu.

5. Záver

Alena Hašková

Kvalita vzdelávania predstavuje veľmi zložitý fenomén, ktorý je determinovaný širokým komplexom rôznych aspektov. Aby bolo možné posudzovať kvalitu vzdelávania v rámci spoločnosti, musí existovať jednoznačné celospoločenské povedomie dominantných zámerov a úloh formálneho vzdelávania, t.j. musí byť jasné, dosiahnutie akých výsledkov spoločnosť od tohto vzdelávania očakáva. Na druhej strane spoločnosť musí vytvárať prostredie s náležitými podmienkami pre dosiahnutie relevantného formálneho vzdelania. Avšak ani v prípade, že obidve tieto podmienky sú splnené, nie je možné garantovať kvalitu vzdelávania. Spôsob, ktorým by totižto bolo možné garantovať kvalitu vzdelávania, neexistuje. Existujú však rôzne spôsoby zabezpečovania kvality vzdelávania. Jeden z nich predstavuje implementácia ESG do praxe.

V našej monografii *Zabezpečovanie kvality vzdelávania na vysokých školách* sú sumarizované výskumné zistenia týkajúce sa interných aj externých bariér, ktoré závažným spôsobom brzdia proces rozvíjania vnútorných systémov zabezpečovania kvality na slovenských vysokých školách. Výskumnú vzorku prostredníctvom ktorej boli získavané údaje, na základe ktorých boli odvodzované všeobecné závery, tvorili štyri slovenské vysoké školy a to Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Žilinská univerzita v Žiline a Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave. Najvýznamnejšie výsledky výskumných šetrení realizovaných na inštitucionálnej úrovni týchto vysokých škôl sú prezentované v tretej kapitole *Monitoring vnútorných systémov zabezpečovania kvality vzdelávania na VŠ na Slovensku*. Tieto výsledky boli súčasťou inštitucionálnych správ ku každej z ôsmich konkrétnych oblastí skúmania bariér v implementácii ESG (stanovených členmi medzinárodného riešiteľského tímu projektu IBAR - *Identifikovanie bariér pri presadzovaní európskych noriem a smerníc na zabezpečovanie kvality na inštitucionálnej úrovni* v súlade so štruktúrou ESG), na základe ktorých boli následne spracované príslušné národné správy. Oblasti, v ktorých sa skúmali bariéry v implementácii ESG sa týkali interných systémov zabezpečovania kvality, vzájomného vzťahu zabezpečovania kvality vzdelávania a faktora dostupnosti vzdelávania, vzájomného vzťahu zabezpečovania kvality vzdelávania a faktora hodnotenia študentov, manažmentu vysokých škôl a jeho podielu na zabezpečovaní kvality vzdelávania, stakeholderov a ich reálneho vplyvu na kvalitu vysokých škôl, hodnotenia vysokoškolských učiteľov ako kľúčového faktora determinujúceho kvalitu poskytovaného vzdelávania, využívania informácií na zvyšovanie kvality poskytovaného vzdelávania, prepojenosti terciárneho vzdelávania so stredoškolským vzdelávaním. V tejto publikácii sú v nadväznosti na inštitucionálne zistenia prezentované hlavne všeobecné bariéry implementácie ESG v kontexte slovenských vysokých škôl. Kompletne inštitucionálne správy ako aj národné správy k jednotlivým oblastiam sú zverejnené na portáli hlavného koordinátora projektu IBAR na lokalite <http://www.ibar-llp.eu/results.html>.

Finálne závery, t.j. výskumné zistenia v rámci jednotlivých sledovaných oblastí bariér v implementácii ESG, ku ktorým riešiteľský tím projektu IBAR dospel na základe komparatívnej analýzy národných správ, a z nich odvodzané odporúčenia pre iniciovanú modifikáciu ESG (viď v editoriáli uvádzaný zámer revidovať ESG iniciovaný tzv. skupinou E4) v tejto publikácii prezentované nie sú. Finálne zistenia k bariéram identifikovaným v rámci jednotlivých sledovaných oblastí v medzinárodnom kontexte záujemcovia môžu nájsť spolu s inštitucionálnymi a národnými správami na už uvádzanej adrese <http://www.ibar-llp.eu/results.html>. v rámci prezentácie výsledkov riešenia projektu. Niektoré ďalšie aspekty riešenej problematiky z hľadiska národných kontextov jednotlivých partnerov zúčastnených na riešení projektu sú diskutované v publikácii *Drivers and Barriers to Achieving Quality in Higher Education* (ed. H. Eggins, 2013).

Summary

Summarizing and publishing the research results of international project IBAR (Identifying barriers in Promoting the European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level and making recommendations as to how these might be addressed) concerning a field of internal quality assurance of education became a main goal of the monograph " Quality Assurance of Education at Higher Education Institutions".

Four Slovak higher education institutions (hereinafter HEIs) gained the opportunity to participate in the project which was implemented in the following seven countries: Czech Republic, Netherlands , Latvia, Poland, Portugal, Slovak Republic and the United Kingdom. Total of 28 HEIs (four HEIs per one country) served as a source of the research data which were analyzed at institutional as well as national levels.

The project aimed to address the following key challenges:

1. To identify barriers accompanying the process of implementation of European Standards and Guidelines (hereinafter ESG) at institutional, national and international levels.
2. To propose modification of the ESG content to improve effectiveness of internal quality assurance processes and strengthen the mutual cooperation among HEIs and secondary schools in this area.

Slovakia as a project member was represented by the four public HEIs:

- Constantine the Philosopher University in Nitra
- Matej Bel University in Banska Bystrica
- University of Zilina
- Academy of Fine Arts in Bratislava

The realized project mapped situation in the research areas as follows:

1. Implementation of internal quality assurance systems in higher education area.
2. Internal quality assurance of education in regard of access to education.
3. Internal quality assurance of education in regard of the students assessment in Slovakia.
4. Internal quality assurance of education in regard of the management and governance.
5. Internal quality assurance of education in regard of the impact of stakeholders on the educational process.

6. Internal quality assurance of education in regard of evaluation of quality of teachers
7. Internal quality assurance of education in regard of the collection, analyzing and disclosure of information.
8. Internal quality assurance of education in regard of coherence the higher and secondary education systems.

The project methodology passed three levels of data collection and analysis. In the first stage, the data were obtained and analyzed at the institutional level to form individual institutional reports. The second phase was aimed at establishment of national case studies which analyzed and compared the data of institutional reports. The third stage of the project IBAR was focused on preparing the international comparative analyses.

The monograph "Quality Assurance of Education at Higher Education Institutions" analyses and summarizes the research outcomes of 32 institutional reports and 8 national case studies mapping eight above mentioned research areas focused on internal quality assurance based on ESG at HEIs in Slovakia.

Barriers in implementation of internal quality assurance based on ESG were identified at both levels, the national and institutional one. It should be noted, that majority of them were defined before the last Amendment to the Higher Education Act of Slovak Republic entered into force in September 2013. It precisely defines rules and obligations how to establish and implement the internal systems of quality assurance in education based on ESG at HEIs in Slovakia.

Bibliografické odkazy

- CROSIER, D. – RUFFIO, P.: Vysokoškolské vzdelávanie v Európe 2009: Vývoj v bolonskom procese. Brusel : EACEAC, Eurydice, 2009. ISBN 978-92-9201-031-7
- DRUCKER, P. F.: Věk diskontinuity – Obraz měnící se společnosti. Praha : Management Press, 1994. ISBN 80-85603-44-6
- EGGINS, H.(ed.): Drivers and Barriers to Achieving Quality in Higher Education. Rotterdam/Boston: Sense Publishers, 2013. ISBN 978-94-6209-492-5 – paperback, ISBN 978-94-6209-493-2 – pevná väzba
- EHEA: The Bologna Declaration of 19 June 1999: Joint Declaration of the European Ministers of Education. Dostupné na:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf
- EHEA: Towards the European Higher Education Area: Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001. Dostupné na:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf
- EHEA: Realising the European Higher Education Area: Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003. Dostupné na: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf
- EHEA: The European Higher Education Area – Achieving the Goals: Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19 - 20 May 2005. Dostupné na:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Bergen_Communique1.pdf
- EHEA: London Communiqué: Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world, 18 May 2007. Dostupné na:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf
- EHEA: The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the new decade: Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28 – 29 April 2009. Dostupné na:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf
- EHEA: Budapest - Vienna Declaration on the European Higher Education Area. March 12, 2010. Dostupné na:
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Budapest-Vienna_Declaration.pdf
- EHEA: Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area. Bucharest Communiqué. Bucharest, 26 – 27 April 2012. Dostupné na:
<http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bucharest%20Communique%202012%281%29.pdf>
- ENQA: Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania. 3. vyd. Helsinki: ENQA, 2009. ISBN 978-952-5539-23-3. Dostupné na: <http://www.enqa.eu/pubs.lasso>

- HAŠKOVÁ, A. – LACHKÁ, Ľ. – PILÁRIK, Ľ.: Information and Internal Quality Assurance in European Higher Education Institutions. In: Journal of the European Higher Education Area, 2013, No. 4. pp.2-20.
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Internal Quality Assurance Systems. National study WP 5 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 5 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 5: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 22 s. Dostupné na:
<http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp5/WP5%20National%20case%20study%20Slovakia.pdf>
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Access. National study WP 6 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 6 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 6: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 22 s. Dostupné na:
<http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp6/WP6%20National%20case%20study%20Slovakia.pdf>
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Students Assessment. National study WP 7 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 7 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 7: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 21 s. Dostupné na:
<http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp7/WP7%20National%20case%20study%20Slovakia.pdf>
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Management/Governance. National study WP 8 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 8 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 8: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 29 s. Dostupné na:
<http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp8/WP8%20National%20case%20study%20Slovakia.pdf>
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Stakeholders. National study WP 9 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 9 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 9: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 27 s. Dostupné na:
<http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/IBAR-WP9-SK-National-Report.pdf>
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Teachers. National study WP 10 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 10 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 10: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 20 s. Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp10/IBAR_WP10_SK-National_report.pdf
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Information. National study WP 11 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 11 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 11: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 23 s. Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp11/IBAR_WP11_SK-National_report.pdf
- HAŠKOVÁ, A. et al.: Quality and Secondary Education. National study WP 12 Slovakia. Národná správa v rámci riešenia WP 12 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 12: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 15 s. Dostupné na:

- http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp12/IBAR_WP12_SK-National_report.pdf
LAND, R.: IBAR Final Synthesis Report: Tentative Conclusions. In: IBAR Progress Reports. Praha (CZ): Centre for Higher Education Studies, 2013. 36 s.
Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/public/final%20synthesis_report_tentative_conclusions.pdf
- LISBON EUROPEAN COUNCIL: Presidency Conclusions. Lisbon, 23. 04. – 24. 03. 2000.
Dostupné na:
http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm
- MK SR: Seminár Integračný šok. Bratislava : Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, 1996
- PÁLKOVÁ, J.: Hodnotenie ako facilitačný faktor formovania Európskeho vysokoškolského priestoru. In: Aktuální otázky vysokoškolské přípravy pedagogických pracovníků. Ústí nad Labem : UJEP, 2009. s.112 - 122. ISBN 978-80-7414-193-5
- PAŠTEKOVÁ, M. : Survey of Internal Quality Assurance System. Správa o stratégii zabezpečovania kvality na VŠVU. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP5 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 5: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 20 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/IBAR_W5_VSVU.pdf
- PAŠTEKOVÁ, M. : Quality and Access. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP6 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 6: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 17 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/W6_Slovakia_institutional_case_VSVU.pdf
- PAŠTEKOVÁ, M. : Quality and students assessment. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP7 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 7: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 17 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/WP7_SK_institutional_case_VSVU.pdf
- PAŠTEKOVÁ, M. : Governance / management and quality. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP8 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 8: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 14 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/University_1_Case_Study_WP_8.pdf
- PAŠTEKOVÁ, M. : Stakeholders and Quality. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP9 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 9: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 13 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp9/University_1_Case_Study_WP_9.pdf
- PAŠTEKOVÁ, M. : Quality and teaching staff. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP10 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 10: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 12 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp10/IBAR_VSVU_WP_10.pdf
- PAŠTEKOVÁ, M. : Quality and information. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP11 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 11: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 15 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp11/IBAR_WP11_VSVU_FINAL.pdf

- PAŠTEKOVÁ, M. : Quality and secondary education. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP12 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 12: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 8 s. Dostupné na: <http://www.ibar-llp.eu/results/wp-12/case-studies4/sk-slovakia7.html>
- PLAVČAN, P.: Vedomostná spoločnosť v Slovenskej republike. Bratislava: MERKURY, 2006. ISBN 80-89143-32-6
- ŠVARCOVÁ,R.: Survey of Internal Quality Assurance System. Správa o stratégii zabezpečovania kvality na Žilinskej univerzite v Žiline. Inštitucionálna správa ŽU v rámci riešenia WP5 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 5: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 21 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/zilina%20WP5_ZU_180411.pdf
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M. : Quality and Access. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP6 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 6: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 14 s. Dostupné na: <http://www.ibar-llp.eu/results/wp-6/case-studies6/sk-slovakia2.html>
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M.: Quality and students assessment. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP7 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 7: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 13 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/WP7_SK_institutional_case_zilina.pdf
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M.: Governance / management and quality. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP8 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 8: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 13 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/University_4_Case_Study_WP_8.pdf
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M – TRUNKVALTER, M.: Stakeholders and Quality. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP9 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 9: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 6 s. Dostupné na: <http://www.ibar-llp.eu/results/wp-9/case-studies1/sk-slovakia4.html>
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M – TRUNKVALTER, M.: Quality and teaching staff. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP10 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 10: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 14 s. Dostupné na: <http://www.ibar-llp.eu/results/wp-10/case-studies2/sk-slovakia5.html>
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M – TRUNKVALTER, M.: Quality and information. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP11 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 11: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 20 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp11/WP-11_ZU_Zilina.pdf
- ŠVARCOVÁ,R. – ROSTÁŠOVÁ,M – TRUNKVALTER, M.: Quality and secondary education. Inštitucionálna správa VŠVU v rámci riešenia WP12 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 12: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 13 s. Dostupné na:

http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp12/Spracovanie_WP12_final_ZA.pdf

- VEREŠOVÁ, M. (Ed.): Hodnotenie kvality informačných listov predmetov vybraných študijných programov študentmi v kontexte implementácie výsledkov vzdelávania. Nitra : UKF, 2013. 101 s. ISBN 978-80-558-0443-9. Dostupné na: https://www.ukf.sk/dokumenty/projekty/Hodnotenie-kvality-inf-listov-predmetov-vybranych-stud-programov-studentmi_2013.pdf
- VEREŠOVÁ, M. – ČEREŠNÍK, M.: Výsledky vzdelávania a ich implementácia do študijných programov. Nitra : UKF, 2013. 94s. ISBN 978-80-558-0247-3. Dostupné na: https://www.ukf.sk/dokumenty/projekty/Vysledky-vzdelavania_publikacia_projekt_copy.pdf]
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R.: Prieskum vnútorného systému zabezpečovania kvality na univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP5 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 5: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 10 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/UKF_WP5_institucionalna%20sprava_IBAR_final.pdf
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R.: Kvalita a dostupnosť štúdia na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre : Inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP 6 „Quality and Access“ medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 6: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies. 11 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/IBAR%20-%20UKF-v-Nitre_WP6.pdf
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R.: Kvalita a hodnotenie študentov na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre : Inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP 7 „Quality and Students Assessment“ medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 7: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 12 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/WP7_SK_institutional_case_Nitra.pdf
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R.: Manažment a kvalita vzdelávania na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre : Inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP 8 „Governance/management and quality“ medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 8: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies. 12 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/University_2_Case_Study_WP_8.pdf
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R.: Zúčastnení stakeholderi a kvalita vzdelávania na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre : Inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP 9 „Stakeholders and Quality“ medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 9: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 12 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp9/University_2-Case_Study_WP_9.pdf
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R.: Kvalita a hodnotenie kvality vysokoškolských učiteľov na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre : Inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP 10 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 10: SK – Slovakia, Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 13 s. Dostupné na: http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp9/University_2-Case_Study_WP_10.pdf

- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R. 2013. Používanie a poskytovanie informácií v rámci riadenia vnútorného systému kvality na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre: inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP 11 medzinárodného projektu „IBAR“. In IBAR Results WP 11 : SK – Slovakia, Praha : Centre for Higher Education Studies, 10 s.
Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp9/University_2-Case_Study_WP_11.pdf.
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R. 2013. Kvalita vzdelávania a sekundárne vzdelávanie: inštitucionálna správa UKF v Nitre v rámci riešenia WP12 „Quality and Secondary Education“ medzinárodného projektu „IBAR“. In IBAR Results WP 12 : SK – Slovakia, Praha : Centre for Higher Education Studies, 10 s., Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp9/University_2-Case_Study_WP_12.pdf
- VEREŠOVÁ, M. - ŽILOVÁ, R. - VOZÁR L. 2012. Kvalita vzdelávania na UKF v Nitre: monitoring a vyhodnotenie implementácie európskych noriem a smerníc (ESG). Nitra: UKF, 2012, 156s. ISBN 978-80-558-0175-9. Dostupné na internete:
https://www.ukf.sk/dokumenty/projekty/KVALITA_VZDEL_UKF_2012.pdf
- VETRÁKOVÁ, M.: Survey of Internal Quality Assurance System. Inštitucionálna správa o implementácii ESG Part 1 na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP5 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 5: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 31 s.
Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/UMB_IBAR_institucionalna_sprava_WP5_skratena.pdf
- VETRÁKOVÁ, M – ZÁVADSKÝ, J.: Quality and Access. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP6 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 6: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2011. 9 s.
Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/WP6_Slovakia_institutional_case_BB.pdf
- VETRÁKOVÁ, M – ZÁVADSKÝ, J.: Quality and students assessment. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP7 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 7: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 7 s.
Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/WP7_SK_institutional_case_UMB.pdf
- VETRÁKOVÁ, M.: Governance / management and quality. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP8 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 8: SK – Slovakia. Praha (CZ): Centre for Higher Education Studies, 2012. 10 s. Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/slovakia/University_3_Case_Study_WP_8.pdf
- VETRÁKOVÁ, M.: Stakeholders and Quality. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP9 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 9: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 6 s. Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp9/University_3-Case_Study_WP_9.pdf
- VETRÁKOVÁ, M.: Quality and teaching staff. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP10 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 10: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2012. 14 s. Dostupné na:

- http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp10/UMB_WP10_finalna_verzia.pdf
- VETRÁKOVÁ, M.: Zber, analýza a používanie informácií v rámci procesov interného merania kvality. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP11 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 11: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 8 s. Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp10/UMB_WP10_finalna_verzia.pdf
- VETRÁKOVÁ, M.: Quality and secondary education. Inštitucionálna správa UMB v rámci riešenia WP12 medzinárodného projektu IBAR. In: IBAR Results WP 12: SK – Slovakia. Praha (CZ) : Centre for Higher Education Studies, 2013. 8 s.
Dostupné na:
http://www.ibar-llp.eu/assets/files/wp12/WP12_Banska_Bystrica.pdf
- VOZÁR, L. et al. 2006. Dlhodobý zámer Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre na roky 2007-2017. 66s.
Dostupné na : https://www.ukf.sk/dokumenty/ouniverzite/dlhodoby_zamer_UKF.pdf
- VOZÁR, L. et al. 2010. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre v roku 2010. Vyhodnotenie plnenia Dlhodobého zámeru za roky 2007 – 2009. 87 s., ISBN: 978-80-8094-684-5
Dostupné na: http://www.ukf.sk/dokumenty/ouniverzite/UKF_2010.pdf
- VOZÁR, L. et al. 2011. Aktualizácia Dlhodobého zámeru Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre na roky 2011-2017. 42 s., ISBN 978-80-8094-872-6. Dostupné na:
http://www.ukf.sk/dokumenty/odkazy/DZ_2011-17.pdf